Käsiraamat kohaliku omavalitsuse spetsialistidele

Downloaded 19.11.2026

Viimati uuendatud 21.09.2026

Sisukord

Sissejuhatus **3**
Planeeringud ja keskkonnamõju **4**
Kasutatavad terminid **4**
Juhendid ja andmebaasid **6**
Planeeringu kooskõlastamine Keskkonnaametiga **9**
Alates 1. juulist 2015 ehk kehtiva planeerimisseaduse alusel algatatud planeeringute kooskõlastamine **9**
Enne 1. juulit 2015 algatatud planeeringute kooskõlastamine Keskkonnaametiga **12**
Planeeringu kooskõlastamiseks esitamine **13**
Planeeringu kohta arvamuse küsimine **14**
Üldplaneeringuga kitsenduste seadmine metsade majandamisele **15**
Kuidas töötab metsaregister? **16**
Kuidas vormistada metsade majandamisele seatav kitsendus üldplaneeringusse? **18**
Keskkonnamõju hindamine **20**
Eelhindamine **22**
Asjaomastelt asutustelt seisukoha küsimine **24**
KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu kooskõlastamine **24**
KMH/KSH programmi / KSH väljatöötamise kavatsuse ja aruande menetlus **25**
KSH eelhinnangu ja KSH algatamata jätmise otsuse näide **26**
Ehitustegevuse kooskõlastamine **39**
Arvamuse andmine **40**
Ranna ja kalda ehituskeeluvöönd ja sellega seotud piirangud **42**
Vööndid rannal ja kaldal **44**
Mis on veekogu ning milliste veekogude kaldal on ranna ja kalda kaitsevööndid? **44**
Ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoon **46**
Tingimused ehituskeeluvööndis **52**
Ehituskaitsevööndi suurendamine või vähendamine **62**
Tiheasustusalad rannal ja kaldal **65**
Supelrand **65**
Sadamad **66**
Kokkuvõte veekogudega seotud ehitistest **67**
Kallasrajal vaba liikumise tagamiseks sätestatud piirangud **67**
Järelevalve **68**
Küsimused ja vastused **69**
Välisõhk, lõhn ja müra **72**
Välisõhk **73**
Lõhn **74**
Müra **76**
Järelevalve **77**
Keskkonnavastutus ja keskkonnakahju heastamine **77**
Keskkonnakaitse põhimõtted **78**
Haldusmenetlus keskkonnavastutuse seaduse alusel **79**
Keskkonnakahjust teavitamine **80**
Kiirgus ja radoon **81**

Radioaktiivsus ... 81
Oluline info keskkonnaspetsialistile seoses kiirgusega ... 84
Radoon ... 85
Radoon ja ehitustegevus ... 86
Kuidas on kõrgendatud radooniriskiga piirkondade määratlus pinnaseõhu radoonisisalduse järgi kooskõlas hoonete siseõhu radoonisisaldusega? ... 88
Kasutusluba ... 90
Muud olukorrad, kus kohaliku omavalitsuse töötajad puutuvad kokku küsimustega, mis on elanikel tekkinud seoses radooniga ... 90
Vesi ... 91
Kasutatavad terminid ... 93
Olulised teabeallikad ... 96
Põhjavesi ... 98
Põhjaveevaru, -kogumid ja põhjavee seisund ... 101
Puurkaev, -auk ja salvkaev ... 102
Kohaliku omavalitsuse roll ... 105
Pinnaveevõtt ... 106
Nitraaditundlik ala ja kaitsmata põhjaveega ala ... 106
Veemajanduskavad ja nende rakendamine ... 108
Veemajanduskavad 2022-2027 ... 110
Halva seisundi põhjused ... 111
Meetmete kavandamine ja rakendamine ... 112
Uus veemajandusperiood 2028–2033 ... 113
Tiikide rajamine ja ümberkujundamine ... 114
Vette ehitamine ja ehitised vees ... 114
Millal on vajalik veeluba ja veekeskkonnariskiga tegevuse registreering ... 115
Sillad ja truubid ... 115
Paisud ... 115
Paisu ehitamine ja paisutamine ... 116
Paisutustasemed ... 117
Paisude ehitustehniline seisund ... 118
Kuidas paisud loodust muudavad? ... 120
Voolurežiim ja veetemperatuur ... 120
Setted ja paisjärve hooldus ... 121
Paisud kui rändetõkked ... 121
Kalapääsud ... 122
Reovee käitlemine, sademevee ärajuhtimine, ohtlikud ained ... 122
Reoveekäitlus ... 122
Mida tuleb teha, et rajada reoveepuhasti? ... 123
Millistel juhtudel on vaja taotleda vee erikasutusluba Keskkonnaametist? ... 124
Kanalisatsiooniehitiste kuja ... 125
Millest olenevad reovee puhastamise tingimused? ... 126
Reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskiri ... 128
Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava ... 129
Küsimused ja vastused ... 132
Jäätmed ... 133
Jäätmekava koostamine ... 133
Jäätmehoolduseeskirja koostamine ... 134
Korraldatud jäätmeveo riigihanke alusdokumentide koostamine ... 134
Pakendijäätmete kogumise korraldamine ... 135

Jäätmeveo teenustasu 135
Jäätmevaldkonna järelevalve 136
Maapõu 136
Kaevandamisloa menetlusetapid 139
Kohaliku omavalitsuse otsustuse võimalused ja tingimused loa andmisel 142
Loa andmisega nõustumine 144
Kõrvaltingimused 146
Loa andmisest keeldumine 148
Geoloogilise uurimistöö load 150
Korrastamiskohustus 152
Korrastatuks tunnistatud karjäärialad 2013 - 2024 157
Häid näiteid korrastatud karjääridest 158
Kaevise tarbimise ja võõrandamise loa vajadus ning erandid 159
Metsloomad tiheasustusalal 161
Abi osutamine 163
Õigusaktid 164
Linnaloom 165
Soovitused linnaloomadega seotud probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks 167
Imetajad 167
Linnalindude toitmine 169
Linnas pesitsevad linnud 170
Piiritajad, pääsukesed ja tuvid 173
Loomapojad 175
Elamusse sattunud metsloomad 177
Madu koduaias 178
Linna sattunud suurulukid 179
Ohud linnaruumis 179
Haigused, mida metsloomad levitavad 182
Lisamaterjalid 183
Looduskaitse 185
Võõrliigid 186
Võõrliikide mõju kohalikule ökosüsteemile 187
Kuidas võõrliigid peamiselt levivad? 188
Seadusandlus 189
Kuidas saab kohalik omavalitsus panustada võõrliikide vastu võitlemisse? 192
Karuputke võõrliigid 193
Verev lemmmalts 198
Pargitatrad 200
Võõrnälkjad 200
Lisamaterjalid 200
Loodusobjekti kaitse alla võtmine ehk loodusväärtuste kaitse planeerimine 202
Kaitse alla võtmise otstarbekus 202
Võimalikud eri tüüpi kaitstavad alad 203
Kaitse-eesmärkide piiritlemine 204
Kaitsealadele määratakse ka vööndid 205
Kaitse-eeskirjas määratakse kaitsekord 205
Kaitsealade loomise protsess 206
Haldusakti andmise peatamine kaitse alla võtmise ajal 207

Kohaliku omavalitsuse tasandil ala kaitse alla võtmine **208**
Kaitsekorralduskava **209**
Küsimused ja vastused **210**
Külastustaristu kaitstavatel aladel **211**
Külastustaristu rajajad **212**
Külastustaristu olulised elemendid **213**
Järelevalve **216**
Kultuuripärandi kaitse rahvusparkides **216**
Ehitamine ja planeerimine rahvusparkides ja maastikukaitsealadel **217**

Sissejuhatus

See käsiraamat on loodud kohaliku omavalitsuse spetsialistidele, kelle igapäevatöös tuleb langetada keskkonda puudutavaid otsuseid.

Käsiraamat on usaldusväärne abimees nii alustavale keskkonnaspetsialistile kui ka kogenud praktikule, pakkudes vajalikke juhiseid ja meeldetuletusi.

NB! Kasuta alati kõige värskemat versiooni, sest käsiraamatut uuendatakse pidevalt.

Vaata lisaks

- **Info kohalikule omavalitsusele meie veebilehel**
- **KO(h)Vihommikute salvestused meie Youtube kanalil**

a { text-decoration: none; color: #464feb; } tr th, tr td { border: 1px solid #e6e6e6; } tr th { background-color: #f5f5f5; }

a { text-decoration: none; color: #464feb; } tr th, tr td { border: 1px solid #e6e6e6; } tr th { background-color: #f5f5f5; }

KO(h)Vihommik on Keskkonnaameti igakuine veebikohtumine, kuhu on oodatud kohalike omavalitsuste spetsialistid, kelle töö on seotud keskkonna, ehituse või planeerimisega. Kohtumised toimuvad tavaliselt kuu viimasel neljapäeval kell 9–11 Teamsi keskkonnas. Igal korral keskendume ühele konkreetsele keskkonnateemale, selgitame seda põhjalikumalt ning osalejatel on võimalus esitada küsimusi.

Kontakt

Mari Kala
avalike suhete peaspetsialist

5304 7565

mari.kala@keskkonnaamet.ee

Hiljuti uuendatud peatükid

Title	Uuendatud
No updates found.	

Viimati uuendatud 18.02.2025

Planeeringud ja keskkonnamõju

Keskkonnaministri 30. septembri 2020. aasta määruse nr 47 „Keskkonnaameti põhimäärus“ § 12 lõike 14 punkti 7 kohaselt annab Keskkonnaamet seaduses sätestatud juhtudel ja ulatuses planeeringutele kooskõlastuse.

Seega saab Keskkonnaamet planeeringu kooskõlastada üksnes seaduses sätestatud juhul. Sama põhimõte kehtib ka ehitusprojektide kooskõlastamisel – seda saab teha vaid siis, kui selleks on olemas pädevus ja õigusaktist tulenev kohustus.

※ Planeerimisega soetud teemad (sh menetlusskeemid) on koondatud veebilehele **planeerimine.ee** mida haldab Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond.

Viimati uuendatud 31.12.2024

Kasutatavad terminid

Alternatiivne võimalus/lahendus – kavandatud tegevusest erinev võimalus sama eesmärgi saavutamiseks.

Asjaomane asutus – asutus, keda strateegilise planeerimisdokumendi või kavandatava tegevuse rakendamisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju tõenäoliselt puudutab või kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju vastu.

Arendaja – isik, kes kavandab tegevust ja soovib seda ellu viia.

Eelhindamine (ingl k screening) – kavandatava tegevuse või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju esialgne hindamine, mille käigus otsustatakse KMH või KSH vajalikkuse üle. Eelhindamine koosneb eelhinnangu andmisest ning asjaomaste asutuste seisukohtade küsimisest.

Eksperdirühma liige – valdkonnaspetsialist, kes on juhteksperdi poolt kaasatud KMH/KSH eksperdirühma töösse. Ei pea omama KMH litsentsi ega vastama KeHJS § 34 nõuetele.

Juhtekspert – KMH/KSH eksperdirühma juht, kes omab KMH litsentsi ja/või vastab KeHJS § 34 nõuetele.

Järelhindamine (ing. k follow-up) – kavandatava tegevuse või strateegilise planeerimisdokumendi (millele on läbi viidud KMH/KSH) elluviimise mõju seire ja hindamine.

Kavandatav tegevus – toiming või oluline muutus olemasolevas toimingus, mille elluviimiseks on vaja tegevusluba.

Keskkonnameetmed – kavandatava tegevuse elluviimisega kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju ennetamise, vältimise, vähendamise ja leevendamise ning põhjendatud juhul heastamise meetmed. Keskkonnameetmete hulka arvatakse ka keskkonnaseire.

Keskkonnamõju – kavandatava tegevusega või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev vahetu või kaudne mõju keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule, kultuuripärandile või varale.

Keskkonnamõju hindamine (KMH) – kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega kaasneva keskkonnale avalduva mõju hindamine.

Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)– strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva keskkonnamõju selgitamine, kirjeldamine ja hindamine.

KMH/KSH järelevalvaja – Kliimaministeerium või Keskkonnaamet, kelle ülesanne oli kontrollida KMH/KSH menetluse ning programmi ja aruande vastavust õigusaktide nõuetele ning teha otsus KMH/KSH programmi ja aruande heakskiitmise või heakskiitmata jätmise kohta. KMH/KSH järelevalvaja roll kaotati 01.07.2015 KeHJS-is tehtud muudatustega.

KMH/KSH aruanne – dokument, mis sisaldab KMH/KSH tulemusi.

KMH/KSH programm ja väljatöötamise kavatsus (ingl k scoping) – KMH/KSH kavandamisel koostatav dokument, milles kirjeldatakse mõju hindamise käsitlusala, hindamismetoodikat, eksperdirühma koosseisu ning mõju hindamise tulemuste avalikustamise ajakava. Planeeringute KSH lähteülesannet

nimetatakse KSH väljatöötamise kavatsuseks (alates 13.01.2022 väljatöötamise kavatsuse asemel jälle programm).

Natura hindamine – kavandatava tegevuse või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva mõju hindamine Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkuse säilimisele ning kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja/või elupaikadele.

Natura eelhindamine – protseduur, mis aitab otsustada, kas kavandatav tegevus või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine võib avaldada Natura 2000 võrgustiku ala terviklikkuse säilimisele ning kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja/või elupaikadele ebasoodsat mõju. Natura eelhindamine lõppeb otsusega Natura asjakohase hindamise vajalikkuse kohta.

Oluline keskkonnamõju – keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

Otsustaja – tegevusloa andja.

Strateegiline planeerimisdokument – ruumilised planeeringud (nt üldplaneering, detailplaneering), valdkonna arengukavad (nt energiamajanduse arengukava, transpordi arengukava jt, arengukavade hulka ei loeta rahandus- või eelarvekava, -programmi ja –strateegiat) ning muud kavad, programmid ja strateegiad (mille koostamise kohustus tuleneb seadusest või seaduses sisalduva volitusnormi alusel antud muust õigustloovast aktist ning mille koostab või kehtestab haldusorgan või mille koostab haldusorgan ja kehtestab Riigikogu, Vabariigi Valitsus või muu haldusorgan).

Tegevusluba – ehitusluba, ehitise kasutusluba, keskkonnakompleksluba või keskkonnaluba keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses, hoonestusluba, eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav muu dokument.

Viimati uuendatud 15.01.2025

Juhendid ja andmebaasid

Üldised juhendid on leitavad Kliimaministeeriumi ja/või Keskkonnaameti kodulehel

- **KMH juhendmaterjalid Kliimaministeeriumi kodulehel**

- **KMH juhendid Keskkonnaameti kodulehel**
- **KSH juhendmaterjalid Kliimaministeeriumi kodulehel**
- **KSH juhendid Keskkonnaameti kodulehel**

Tabelis on nimekiri valdkondlike andmebaaside kohta, kust on võimalik leida keskkonnaalast infot, mida saab kasutada nt KMH eelhinnangu koostamiseks:

Viide ja nimetus	KOV ligipääs	Selgitus
Riigi Teataja võrguväljaanne	Avalik	Õigusaktid: seadused, nende rakendusaktid, määrused, kaitse-eeskirjad jmt.
Kliimaministeeriumi koduleht (KMH ja KSH)	Avalik	Selgitav info, juhendmaterjalid jmt.
Keskkonnaameti koduleht (KMH/KSH/ehitamine/planeerimine)	Avalik	Selgitav info, juhendmaterjalid jmt.
planeerimine.ee	Avalik	Planeerimisseaduse rakendamiseks vajalikud materjalid, juhendid, uuringud, õigusaktid ja kohtulahendid. Samuti küsimused ja selgitused.
Ehitisregister	Avalik ja ID kaardiga ametnikele	Ehitisregistri eesmärk on hoida, anda ja avalikustada teavet kavandatavate, ehitatavate ja olemasolevate ehitiste ning nendega seotud menetluste kohta.
Äriregister	Avalik ja ID kaardiga ametnikele	Teave juriidiliste isikute, riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste kehtivate ning ajalooliste andmete kohta.
Kinnistusraamat	Avalik ja ID kaardiga ametnikele	Riiklik register, kuhu on kantud kõik kinnistud.
Riigi kinnisvararegister	ID kaardiga ametnikele	Registrist leiab informatsiooni riigi omandis ja kasutuses oleva kinnisvara kohta.
Rahvastikuregister	Vajalik kasutusõigus	Andmekogu, mis koondab Eesti kodanike, Eestis elukoha registreerinud Euroopa Liidu kodanike ja Eestis elamisloa või elamisõiguse saanud välismaalaste peamisi isikuandmeid.

Viide ja nimetus	KOV ligipääs	Selgitus
Statistikaameti avalik teenus	Avalik	Rahvastikustatistika.
Ametlikud Teadaanded	Avalik ja ID kaardiga	Eesti Vabariigi ametlik võrguväljaanne, milles avaldatakse avalikult teatavaks tegemiseks teated, kutsed ja kuulutused.
Digitaalarhiiv (DIGAR)	Avalik	Saab otsida ajalehtedes ilmunud teateid (nt avalikustamise teateid, et kontrollida KMH menetlust).
Keskkonnaportaal	Avalik	• Kaardirakendusega veebiportaal, mis koondab ja avalikustab eri andmekogudes hoitavaid keskkonnaandmeid. • Elusloodus, vesi, mets, välisõhk, ilm ja kliima, jäätmed, muld ja maahõive, ringmajandus, keskkonnaseire, kaugseire. • Kaardirakendus, mis võimaldab erinevaid keskkonnaobjekte üheaegselt vaadelda, teha päringuid ning vajalikke kaardikihte alla laadida edasiseks töötluseks kaarditarkvaras. • Saab paisud kaardile kuvada.
Keskkonnaotsuste infosüsteem **KOTKAS**	Avalik ja ID kaardiga	• Teave keskkonnakaitselubade kohta ning nendega seonduvad dokumendid. • KMH-de ja KSH-de register. • KMH-de avalikustamine.
Maa- ja Ruumiameti **geoportaal**	Avalik (kuid olemas ka suunatud versioon ametnikule, et näha mitteavalikku infot, näiteks I ja II kaitse-kategooria liikide kohta)	• Seotus teiste strateegiliste planeerimisdokumentidega - maakonnaplaneeringud, teemaplaneeringud, detailplaneeringud. • Eri aastate kaldaerofotod (Fotoladu). • Ehitusgeoloogia - andmed geoloogia ja põhjaveetaseme kohta. • Piirkonniti olemas aluspõhi, pinnakate, hüdrogeoloogia, põhjavee kaitstus (1:50 000). Kitsenduste rakenduse abil võimalik leida katastriüksuse kitsendused. • Maaparandussüsteemide rakendus - riiklikult korrashoitavad eesvoolud, tõenäoliselt välistatud immutamine. • Looduskaitse rakendus - kaitsealused III kategooria liigid, suunatud (parooliga) rakendus - kaitsealused I ja II kategooria liigid. • Maakatte kõrgusmudel - ehitiste, metsa ja puude kõrgused, hoonete kõrgused. • Maardlate rakendus – maardlad, mäeeraldised. • Mürakaart – suuremad linnad, maanteed.
Riiklikud arengudokumendid **https://www.valitsus.ee/**	Avalik	Alalehel Strateegia „Eesti 2035“, arengukavad ja planeering võimalus tutvuda strateegiliste planeerimisdokumentidega

Viide ja nimetus	KOV ligipääs	Selgitus
Radooniinfo Kliimaministeeriumi **veebilehel**	Avalik	Esmane radooniinfo (kaardid, infomaterjalid, ehituslikud meetmed jne).
Metsaregister	Avalik	Metsakorraldus ja metsainfo. Metsateatised. Võimaldab leida kaardil metsaeraldisi, katastriinfot ja nendega seotud piiranguid.
Eesti Looduse Infosüsteem **EELIS**	Kasutusõigus KAUR-ist	Kaitstavad loodusobjektid, veekogud, pärandkultuuriobjektid jmt.
Puurkaevude andmed **VEKA**	Avalik	Info puurkaevude kohta (asukoht tihti ebatäpne).
PRIA **kaardirakendus**	Avalik	Loomakasvatushooned, põllumassiivid, poollooduslikud kooslused, vahemaade ja pindalade mõõtmine.
Keskkonnaseire infosüsteem **KESE** **Natura 2000**	Avalik Avalik	Keskkonnaseire ruumiandmed. Loodus- ja linnualade kaitse-eesmärgid ja väärtuste seisundid.

Viimati uuendatud 15.01.2025

Planeeringu kooskõlastamine Keskkonnaametiga

Planeeringu kooskõlastamisel tuleb arvestada, millal detailplaneering algatati.

Viimati uuendatud 31.12.2024

Alates 1. juulist 2015 ehk kehtiva planeerimisseaduse alusel algatatud planeeringute kooskõlastamine

Planeerimisseaduses (edaspidi „PlanS“) on iga planeeringu liigi juures eraldi sätestatud, kellega tuleb planeeringu koostamisel teha koostööd ja keda tuleb planeerimismenetlusse kaasata. Koostöö lõppeb kooskõlastusega või kooskõlastamata jätmisega.

PlanS-is on nimetatud ministeeriumid ja valitsusasutused, kellega tuleb planeeringu koostamisel koostööd teha ja planeering kooskõlastada, kuid samas ei täpsustata, milliste ministeeriumite või ametitega konkreetse planeeringu liigi puhul tuleb koostööd teha või planeering kooskõlastada.

Vabariigi Valitsus on kehtestanud 17. detsembri 2015. aasta määruse nr 133 „Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused“ (edaspidi „määrus nr 133“) (vastavalt PlanS-i § 4 lg 4), mis aitab koostööd korraldada ning annab suunise, milline haldusorgan millise valdkonna eest vastutab ehk kellega tuleb planeeringu koostamisel koostööd teha ja planeering kooskõlastada.

Määruses nr 133 on esitatud avatud nimekiri, kuna seaduse ja määruse tasandil ei ole võimalik anda ammendavat loetelu kõikidest võimalikest koostöö juhtumitest.

Määruse nr 133 § 3 punkti 2 alusel tuleb Keskkonnaametiga koostööd teha ja planeering (sh vajaduse korral keskkonnamõju strateegilise hindamise ehk KSH aruanne) kooskõlastada, kui

- ✓ planeeringu elluviimisega võib kaasneda oluline keskkonnamõju, välja arvatud määruse nr 133 § 3 punktis 3 nimetatud juhul – st juhul, kui planeeringule tehakse KSH (Keskkonnaamet ei ole kooskõlastaja, kui kooskõlastajaks on Keskkonnaministeerium);
- ✓ planeeringualal asub kaitseala, hoiuala, püsielupaik, kaitstava looduse üksikobjekt või selle kaitsevöönd;
- ✓ planeeringualal asub ala, mille suhtes on Keskkonnaministeerium algatanud kaitseala, hoiuala, püsielupaiga või kaitstava looduse üksikobjekti kaitse alla võtmise menetluse.

Detailplaneeringu kooskõlastamise alus Keskkonnaametiga (lisaks PlanS-is ja määruses nr 133 nimetatule) tuleneb ka keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 391 lõikest 2, mille kohaselt § 391 lõikes 1 loetletud objektide vähim vajalik teeninduspiirkond määratakse detailplaneeringu kaudu, mis kooskõlastatakse Keskkonnaametiga.

Lisaks eeltoodule teeb põhjendatud juhul planeerimistegevuse korraldaja koostööd ja kooskõlastab planeeringu ka määruse nr 133 §-s 3 nimetamata juhtudel asutustega, kelle valitsemisalasse või tegevusvaldkonda küsimus kuulub (määruse nr 133 § 2 lg 3).

Lisaks on planeeringu heakskiidu andjal (kohaliku omavalitsuse koostatavate planeeringute puhul riigihalduse minister) õigus planeerimismenetluses määrata koostöö tegijad ja kaasatavad (vt üldplaneeringu puhul PlanS-i § 81 lg 3, kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu puhul PlanS-i § 103 lg 3 ja üldplaneeringut muutva detailplaneeringu puhul PlanS-i § 142 lg 4).

Planeeringu looduskaitselistel asjaoludel Keskkonnaametiga kooskõlastamine on põhjendatud näiteks juhul, kui

- ✓ planeeringuala ei hõlma kaitseala, hoiuala, püsielupaika või kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndit, kuid võib oluliselt mõjutada nende alade keskkonnatingimusi;

- ✓ planeeringuga kavandatakse tegevusi I kaitsekategooria kaitsealuse liigi elupaigas või kasvukohas või kui elupaiga või kasvukoha lähistel kavandatav tegevus võib mõjutada leiukoha keskkonnatingimusi või tekitada üleliigseid häiringuid;

- ✓ planeeringuga kavandatakse tegevusi II kaitsekategooria kaitsealuse liigi elupaigas või kasvukohas ning planeeringulahenduse elluviimisel ei pruugi olla võimalik säilitada kaitsealuse liigi isendeid (sh planeeringuga kavandatu võib tingida liigi ümberasustamise vajaduse) või võib oluliselt mõjutada leiukoha keskkonnatingimusi.

Täiendavate koostöö tegijate määramisel (sh määruse nr 133 § 2 lg 3 alusel) tuleb alati põhjendada, miks on planeerimismenetluses vajalik teha koostööd just nende asutustega. **Planeeringu kooskõlastamiseks peab esitaja üheselt mõistetavalt ja põhjendatult välja tooma, milliste probleemide ja küsimuste lahendamiseks on konkreetsete asutustega koostöö ja kooskõlastamine vajalik.**

Kui näiteks varasema, kuni 30. juunini 2015 kehtinud planeerimisseaduse § 17 lõike 3 punkti 3 kohaselt kehtestatud üldplaneeringu alusel koostatud detailplaneeringu puhul määras kohalik omavalitsus teiste kohalike omavalitsuste või riigiasutustega kooskõlastamise vajaduse ning tegi seda planeeringu lähteseisukohtades, siis, arvestades määruse nr 133 § 2 lõiget 3, ei piisa enam üksnes sellest, et koostöö tegijad (planeeringut kooskõlastavad asutused) on nimetatud planeeringu lähteseisukohtades, kuid puudub koostöö tegemise vajaduse sisuline põhjendus. Sellisel juhul ei saa pidada määruse nr 133 § 2 lõike 3 alusel kehtivat kohustust täidetuks. Nii kohalik omavalitsus kui ka heakskiidu andja peavad täiendavate koostöö tegijate määramisel lähtuma planeeringu sisust ja mõtlema sellele, milliste asutuste valitsemisalas olevaid küsimusi planeering käsitleb. Kindlasti tuleb vältida planeeringute n-ö igaks juhuks kooskõlastamisele saatmist, samuti dubleerimist eri asutuste vahel (nt aeg-ajalt on saadetud sama planeering nii Keskkonnaametile kui ka Kliimaministeeriumile, alati tuleb mõelda, miks see tegevus on vajalik).

Planeeringu kehtestamiseks nõusoleku saamise kohustus tuleneb ka **looduskaitseseaduse** (LKS) § 14 lõike 1 punktist 5, mille kohaselt kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja (Keskkonnaamet) nõusolekuta kehtestada detail- ja üldplaneeringut.

Siinkohal tuleb märkida, et LKS-i § 14 lõike 1 punktis 5 ei nähta ette, et kaitseala valitseja nõusolek tuleb saada pärast planeerimismenetluse eelnevate etappide läbimist ning vahetult enne planeeringu kehtestamist. Määruse nr 133 eelnõu seletuskiri rõhutab, et planeerimisseaduse alusel antud kooskõlastus ei asenda looduskaitseseaduse kohast nõusolekut, v.a juhul, kui see on kooskõlastuskirjas selgelt välja toodud. Seega juhul, kui planeerimisseaduse alusel on Keskkonnaamet planeeringu kooskõlastanud, kuid ei ole viidanud, et kooskõlastamisega on antud ka LKS-i § 14 lõike 1 punkti 5 kohane nõusolek, tuleb planeering esitada Keskkonnaametile uuesti LKS-i § 14 lõike 1 punkti 5 kohase nõusoleku saamiseks. Võimaluse korral antakse kooskõlastus ja nõusolek samal ajal.

Maapõueseaduse § 15 lõike 7 alusel kooskõlastatakse maakonnaplaneering, üldplaneering, detailplaneering ja riigi või kohaliku omavalitsuse eriplaneering planeerimisseaduses sätestatud korras Kliimaministeeriumi või valdkonna eest vastutava ministri volitatud asutusega, kui planeeritaval maa-alal asub maardla või selle osa. Sellisel juhul tuleb planeering esitada kooskõlastamiseks Eesti Geoloogiateenistusele, mitte Keskkonnaametile.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Enne 1. juulit 2015 algatatud planeeringute kooskõlastamine Keskkonnaametiga

Kui planeeringu koostamine on algatatud enne 1. juulit 2015, on planeeringu kooskõlastamise aluseks ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 1 lõike 1 kohaselt kuni 30. juunini 2015 kehtinud planeerimisseaduse (edaspidi „eelmine PlanS“) § 17. Eelmise planeerimisseaduse § 17 sätestab juhud, mil planeering kooskõlastatakse asjaomaste riigiasutustega, sh Keskkonnaametiga.

Eelmise PlanS-i § 17 lõike 2 kohaselt on Keskkonnaametiga kohustuslik kooskõlastada

- ✓ üldplaneering (§ 17 lg 2 p 2);
- ✓ detailplaneering järgmistel juhtudel:
  - ✓ planeeritaval maa-alal asub riikliku kaitse alla võetud maa-ala või selle kaitsevöönd või loodusobjekti kaitsevöönd;
  - ✓ planeeringuga tehakse ettepanek planeeritava maa-ala kaitse alla võtmiseks;
  - ✓ planeeritavale maa-alale või selle lähiümbrusesse jääb olemasolev või kavandatav

- ✓ keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud olulise keskkonnamõjuga tegevuse asukoht (§ 17 lg 2 p 3).

Lisaks võimaldab eelmise PlanS-i § 17 lõige 3 vajaduse korral planeeringu kooskõlastada ka teiste riigiasutustega (sh Keskkonnaametiga). Teiste asutustega kooskõlastamise vajaduse määrab valdkonna eest vastutav minister.

Eelmise PlanS-i § 17 lg 3 rakendamiseks on oluline, et planeeringu kooskõlastamise vajadus on määratud ja seda on teinud õige isik.

Ka siin kehtib looduskaitseseaduse § 14 lõike 1 punkt 5, mille kohaselt ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjektil ilma kaitstava loodusobjekti valitseja (Keskkonnaamet) nõusolekuta kehtestada detail- ja üldplaneeringut, ning veeseaduse § 10 lõige 6, mille kohaselt määratakse vähim vajalik teeninduspiirkond detailplaneeringu kaudu, mis kooskõlastatakse Keskkonnaametiga.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Planeeringu kooskõlastamiseks esitamine

Planeeringu esitab kooskõlastamiseks planeerimisalase tegevuse korraldaja, kelle ülesanne on läbi viia menetlustoimingud.

Tervitatav on planeerija soov teha Keskkonnaametiga jooksvalt planeeringu koostamise käigus koostööd, kuid planeeringut Keskkonnaametile kooskõlastamiseks planeerija ise siiski esitada ei saa. Planeeringu koostamise käigus tehtavad vajalikud menetlustoimingud on planeerimisalase tegevuse korraldaja ülesanne. Seega, kui planeerija esitab planeeringu kooskõlastamiseks, palub Keskkonnaamet seda teha planeerimisalase tegevuse korraldajal. See tagab ühtlasi, et planeerimisalase tegevuse korraldaja on planeeringulahendusega nõus.

Keskkonnaametile tuleb planeeringu kooskõlastamiseks esitada

- ✓ kaaskiri-taotlus;

- ✓ planeering;
- ✓ keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruanne (kui tehakse KSH);

- ✓ Vajaduse korral muud asjakohased materjalid.

Planeerimisalase tegevuse korraldaja (edaspidi „korraldaja“) peab kaaskirjas Keskkonnaametiga koostöö tegemist ja planeeringu kooskõlastamisele saatmist põhjendama (kui ei ole selged juhud, vt nt LKS-i § 14 lg 1 p 5). Kui seda ei ole tehtud, siis planeering ei kuulu kooskõlastamisele Keskkonnaametiga (puudub alus kooskõlastamise määramiseks). Keskkonnaamet saab seda küsimust vajaduse korral enne vastuskirja koostamist korraldajaga täpsustada. Sellele vaatamata, kui Keskkonnaametil on märkusi planeeringu kohta, siis on tal õigus need vajaduse korral esitada.

Enne planeeringu saatmist kooskõlastamiseks või arvamuse küsimiseks peab korraldaja materjalide nõuetele vastavuse üle kontrollima. Nt PlanS-i § 3 lõike 3 kohaselt **esitatakse planeeringu seletuskirjas planeeringuala ja selle mõjuala analüüsil põhinevad järeldused ning ruumilise arengu eesmärgid, nende saavutamiseks valitud planeeringulahenduse kirjeldus ja valiku põhjendused.** Osa planeeringuid ei vasta paneerimisseaduses (sh § 3 lg-d 1–4 ning § 126) esitatud põhimõtetele ja sisunõuetele.

Keskkonnaamet analüüsib oma pädevuse piires planeeringulahenduse ja KSH aruande vastavust õigusaktide nõuetele, samuti KSH aruande sisulist piisavust (kui planeeringu koostamisel tuleb teha KSH). Lisaks sellele hindab Keskkonnaamet vajaduse korral, kas on kaalutud KSH algatamise vajalikkust vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele. Siinkohal tuleb arvestada, et planeeringule ei saa anda kooskõlastust ka siis, kui KSH aruanne ei ole nõuetele vastavalt koostatud
(vt **https://planeerimine.ee/kkk/kas-detailplaneeringu-kooskolastamisel-saab-viidata-puudustele-keskkonnamoju-strateegilises-hindamises/**).

Keskkonnaamet vaatab esitatud materjalid läbi ja otsustab planeeringu kooskõlastamise üle hiljemalt 30 päeva jooksul (kui planeeringut koostatakse eelmise PlanS-i alusel, siis ühe kuu jooksul). Kui vastust ei ole võimalik tähtaja jooksul anda, teavitab amet sellest, sh selgitades hilinemise põhjust, ning nimetab uue vastamistähtaja. Puuduvast või täpsustamist vajavast infost teavitatakse taotlejat esimesel võimalusel.

NB! Planeeringut ei loeta n-ö vaikimisi kooskõlastatuks, kui vajatakse LKS-i § 14 lõike 1 punkti 5 kohast nõusolekut. LKS-i sätetest tulenevalt on kaitsealal, hoiualal jt kaitstavatel loodusobjektidel planeerimismenetluse läbiviimisel vajalik kaitseala valitseja seisukoht (nõusolek) ehk teisisõnu ei saa Keskkonnaameti LKS-i kohase kooskõlastuse suhtes kohaldada PlanS-is sätestatud vaikimisi kooskõlastust.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Planeeringu kohta arvamuse küsimine

Planeerimisseaduses on iga planeeringu liigi puhul sätestatud, et lisaks koostöö tegemisele (ja planeeringu kooskõlastamisele) on võimalik kaasata asutusi planeeringu koostamisse (ehk küsida planeeringu kohta arvamust).

Haldusorgani saab kaasata, kui planeering ei puuduta tema vastutusvaldkonna küsimusi ja arvamus esitatakse vaid soovi korral. Kaasamisel ei ole muid piiranguid, kuid tuleks mõelda, mis põhjusel on kaasamine vajalik ja põhjus(ed) välja tuua.

Mõistlik on saata planeering Keskkonnaametile tutvumiseks ja arvamuse saamiseks, näiteks kui

- ✓ planeeringu ülesanne on ehituskeeluvööndi vähendamine, et vältida looduskaitseseaduse (LKS) § 40 kohase ehituskeeluvööndi vähendamise taotluse menetlemisel võimalikku segadust ja probleeme (nt kas kõik erandid on õigesti tõlgendatud, kas kehtiv-vähendatav ehituskeeluvööndi ulatus ja selle arvestamise lähtejoon on kantud korrektselt joonisele jne);

- ✓ III kaitsekategooria liigi leiukohtadega seotud planeering tuleks esitada Keskkonnaametile sisendi ja seisukoha küsimiseks (pigem keerukamatel juhtudel). III kaitsekategooria liikide leiukohtades peaks kohalik omavalitsus tagama liigikaitsenõuete täitmise, sh LKS-i § 55 lõige 8. On väga tervitatav, kui planeerimisprotsessi kaasatakse sel juhul liigiekspert;

- ✓ planeeringulahendus puudutab heit- ja sademevee suublasse juhtimise kohta esitatavad nõudeid;

- ✓ planeeritud tegevusega kaasneb oluline põhjaveekogumi ja/või pinnaveekogumi seisundi mõjutamine või seisundiklassi muutmine;

- ✓ planeeringus on kavandatud tegevusi, mille elluviimiseks tuleb hiljem taotleda Keskkonnaametilt tegevusluba.

Sageli saadavad kohalikud omavalitsused planeeringu Keskkonnaametile kooskõlastamiseks rohevõrgustiku tõttu. Keskkonnaamet märgib, et kehtivate õigusaktide järgi ei ole ametil õiguslikku alust teha otsuseid rohevõrgustiku kohta, mistõttu ei ole üksnes rohevõrgustiku pärast planeeringu Keskkonnaametile kooskõlastamiseks saatmine põhjendatud.

Siiski leiab Keskkonnaamet, et rohevõrgustikku puudutavate põhimõtteliste otsuste ja oluliste muudatuste korral võib Keskkonnaamet olla planeerimismenetlusesse kaasatud ehk ta võib esitada märkusi ja ettepanekuid planeeringu kohta.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Üldplaneeringuga kitsenduste seadmine metsade majandamisele

Planeerimisseadus võimaldab seada kitsendused, jättes valdavalt täpsustamata, mis laadi kitsendusi silmas on peetud. **Erandiks on planeerimisseaduse § 75 lõike 1 punktis 21 toodud võimalus, kus on väga konkreetselt öeldud, millisel juhul saab tingimusi seada lageraie langi suurusele ja raievanusele:** „asula või ehitiste kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele piirangute seadmine“.

Metsaseadus lisab aga planeerimisseaduses toodud võimalustele ka kohustuse:

§ 231. Keskkonnaseisundi kaitseks määratud metsa majandamine

„Planeeringuga asula või elamu kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsa majandamisel võib kohaliku omavalitsuse üksus kokkuleppel maaomanikuga planeeringuga seada piiranguid uuendusraie tegemisel raieliigile ning lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele.“

Metsaseaduse § 231 sõnastus on peaaegu samasugune nagu planeerimisseaduse § 75 lõike 1 punkti 21 sõnastus. Nagu paljudes teisteski valdkondades, selgub lõplik tõde eri seaduste koostoimes. Seega peab planeeringuga metsade majandamisele kitsenduste seadmisel arvestama maaomanikega ja mõistlik on need kokkulepped teha ja läbirääkimised pidada planeeringu koostamise ja avalikustamise käigus.

Millele tuleks tähelepanu pöörata?

- ✓ Metsade majandamisele on võimalik planeeringuga seada kitsendusi, kuid see nõuab maaomaniku nõusolekut.
- ✓ Metsade majandamisele seatud kitsendus peab olema sõnastatud arusaadavalt ja konkreetselt.
- ✓ Tänased IT-lahendused vajavad n-ö masinloetavat sisendit ehk kitsenduste kaardikihti.

※ **Metsaregister** kasutab kohalike omavalitsuste üldplaneeringutega seatud kitsenduste kaardikihti Maa- ja Ruumiameti kitsenduste portaali kaudu, mis on seotud infosüsteemiga **PLANK**

Viimati uuendatud 15.01.2025

Kuidas töötab metsaregister?

Metsaregister on metsateatiste, metsakaitseekspertiiside, erinevate välitööde menetlemise ja info edastamise keskkond, kus on

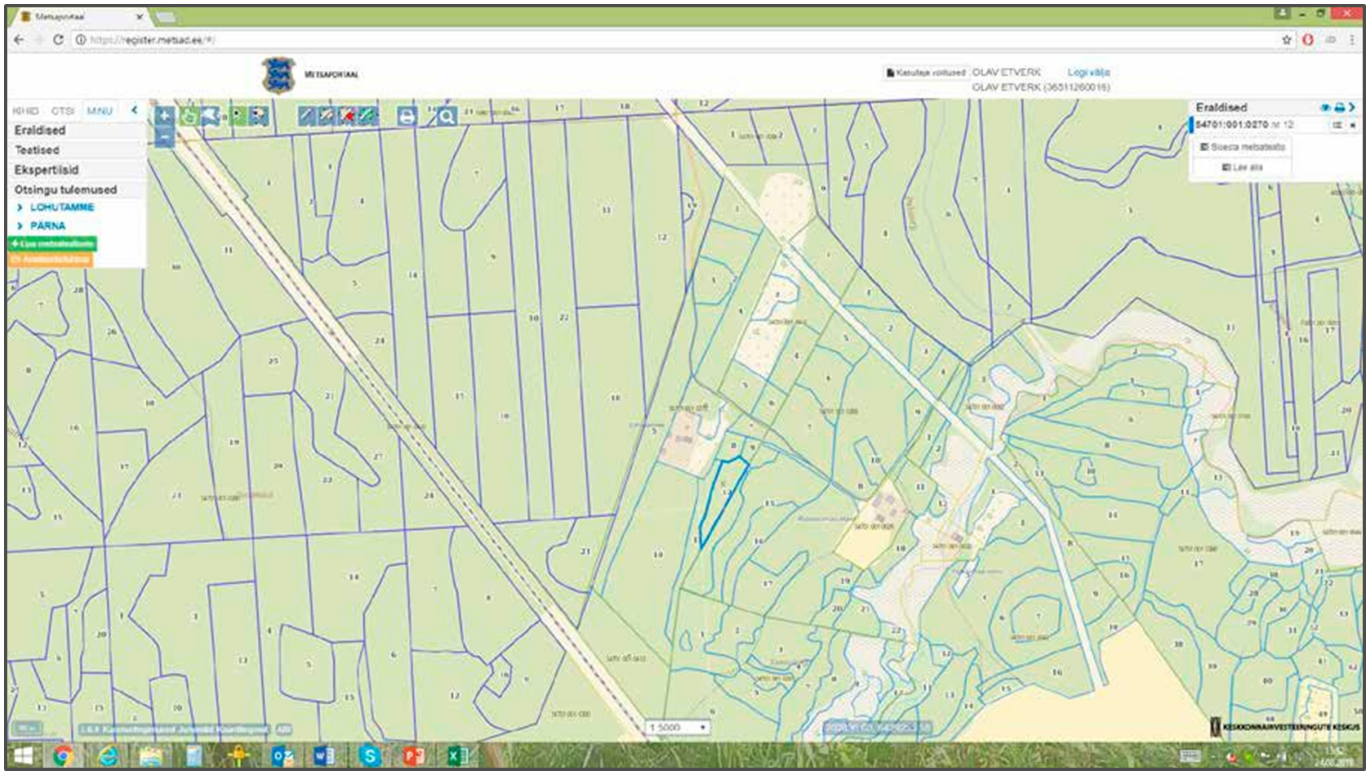
- ✓ ametniku detailvaade ja

- ✓ avalik vaade, vt **https://register.metsad.ee/**.

Otsuse tegemisel võrdleb spetsialist kavandatud raieala kattuvust erinevate registritega (eelkõige Kinnistusraamat, äriregister, rahvastikuregister, riigivara register) ja umbes 80 erineva andmekihiga registritest. Kontrollitakse, et metsateatise esitaja oleks ka omanik või ettevõttel puhul oleks volitus esindamiseks.

Kihid on valdavalt EELIS-e (Eesti elusloodus infosüsteemi) kihid, mis on seotud looduskaitsega, aga ka näiteks Muinsuskaitseameti kihid, Maa- ja Ruumiameti erinevate kitsenduste kihid, näiteks veekaitsevööndid, aga ka üldplaneeringud.

Kui metsaomanik logib ennast ID-kaardi abil metsaregistrisse, avaneb tal järgmine ekraanipilt:

Kui omanik valib välja enda kinnistu ja raiesse mineva eraldise (joonise keskel jämedama sinise joonega ümbritsetud eraldis), siis sinna peale klikkides saab täita metsateatise, ning kui seejärel vajutada nuppu „Saada“, on metsateatis saadetud. Seda eeldusel, et metsa inventeerimise andmed ei ole vanemad kui kümme aastat ning metsade majandamisele ei ole seatud kitsendusi (looduskaitse, muinsuskaitse, planeering jne).

Sisuliselt võrdleb süsteem eraldise andmeid ja soovitud tegevust erinevate kaardikihtidega – kontrollib, kas esineb kattumist ka mõnele (kokku üle 80) kaardikihile kantud kitsendusega. Süsteemi on programmeeritud korraldused, mida süsteem täidab erinevate kihtidega võrdlemisel leitud kattuvuse korral (või kui kattuvusi ei esine).

Üldiselt võib tegevused jagada kolmeks:

1. planeeritud tegevus keelatakse ja saadetakse metsateatise esitajale sellekohane teade koos põhjendusega – enamasti juhtumid, kus kavandatud tegevus läheb vastuollu metsaseaduses lubatuga;
2. planeeritud tegevus lubatakse, kuid sinna lisatakse tegevuse läbiviimiseks tingimused, hoiatused või soovitused ja saadetakse metsateatise esitajale tagasi koos asjakohaste tekstidega – näiteks ajaline piirang lindude pesitsusega seoses, raieala kattumine osaliselt mõne kaitsealuse taimeliigi kasvukohaga või pärandkultuuri objektiga;
3. süsteem suunab metsateatise ametniku töölauale – alati juhtudel, kui raieala kattub näiteks kaitsealaga, aga ka planeeringuga seatud kitsendustega kattuvuse korral suunatakse metsateatis ametnikule. Sellistel juhtudel teeb otsuse ametnik (näiteks koostöös looduskaitse spetsialistidega).

2023. aastal tegi 53% otsustest metsaregistri automaatsüsteem. Metsaregistri automaatsüsteem saab otsuse teha vaid juhul, kui kavandatud raieala ei kattu mõne kitsendusi põhjustava kaardikihiga. Kõik kaitsealade metsateatised suunatakse lauamenetlusse ehk siis spetsialistile.

Viimati uuendatud 15.01.2025

Kuidas vormistada metsade majandamisele seatav kitsendus üldplaneeringusse?

Et metsaregister saaks metsaomaniku planeeritud tegevuse hindamisel arvestada ka üldplaneeringuga seatud kitsendusi, peavad need kitsendused olema kantud kaardikihile, mida metsaregister on võimeline n-ö lugema.

Metsaregister kasutab kohalike omavalitsuste (KOV) üldplaneeringutega (ÜP) seatud kitsenduste kaardikihti Maa- ja Ruumiameti kitsenduste portaali kaudu, mis on omakorda seotud PLANK-i infosüsteemiga. Eelduslikult peaks iga uus info (kitsendus) jõudma kohe ka metsaregistrisse.

Kui kavandatud raieala kattub ÜP kitsenduste kihiga, suunab süsteem metsateatise spetsialistile. Kuna kitsendused on erinevad ja neid ei ole võimalik standardida, siis peabki otsuse tegema spetsialist, mitte robot.

Näited:

- lageraie ei ole lubatud,
- kooskõlastada kohaliku omavalitsusega,
- lageraie lank ei tohi olla suurem kui ... ha jne.

Võimalik kitsendus ei ole selgelt ja kõigile osapooltele üheselt ja mõistetavalt kirjas.

Näide 1. ÜP sõnastuse osas küsisime KOV-ilt seisukohta: Kas kavandatud lageraied on kooskõlas ÜP-ga ja võime need lubada või peaksime keelama?

KOV vastus: *Käesoleval ajal kehtib XX valla territooriumil XX vallavolikogu otsusega vastu võetud XX valla üldplaneering. Kavandatud lageraied XX kinnistul kattuvad kehtivas üldplaneeringus haljasalana reserveeritud piirkonnaga (üldplaneeringu kaardil tähis H), kus planeeringu seletuskirja järgi tuleb säilitada olemasolev kõrghaljastus. Samuti on lubatud sinna täiendava kõrghaljastuse rajamine. Planeeringu kohaselt võib haljasala maale kujundada parke ja muid haljastuid kokkuleppel maaomanikuga.*

Kavandatud lageraieala asub tihedalt asustatud hoonestatud ala kõrval, kus metsamajandusliku tegevuse vastu võib avalikkus tunda kõrgendatud huvi.

Kohaliku omavalitsuse pädevuses ei ole käesoleval juhul lageraiet keelata. See tähendab, et metsa majandamine saab toimuda peamiselt vastavalt metsaseaduse ja metsamajandamiskava korrale.

Siin on vastuolu fraasides *„tuleb säilitada olemasolev kõrghaljastus“ ja „kohaliku omavalitsuse pädevuses ei ole käesoleval juhul lageraiet keelata“*.

Näide 2. ÜP peatükis 3.3.3.1 „Metsad“ on sätestatud: „Rohelise võrgustiku metsades raiumisel tuleb eelistada valikraie printsiipi.”

Keskkonnaameti küsimus: *Kuna üldplaneeringus ei ole üheselt välja toodud, millised raieviisid XX vallas asuvates metsades on lubatud või keelatud, ning ei ole üheselt mõistetav, kas valikraie on soovituslik või tingimuslik, palume XX vallavalitsuse seisukohta, millised raieviisid on kehtiva üldplaneeringu alusel XX vallas asuvatel metsamaadel, sh rohevõrgustikus, lubatud.*

KOV-i vastus: *Rohevõrgustikus on valikraie ainuõige raieviis; Metsaalad tuleb säilitada püsimetsadena ning eelistada nendes valikraiet; Palume võimaluse korral XX vallavalitsust raieloa taotlusest teavitada, kui selline taotlus saabub Teile, et saaksime ülevaate valla metsade olukorrast.*

Keskkonnaameti küsimus: *Valikraiet ei ole võimalik igas puistus teha. Kõnealune raieliik on lubatav vaid küpsetes metsades juhul, kui puistu rinnaspindala seda võimaldab. Palume selgitada, mida peetakse silmas püsimetsadena säilitamise all (millised raieliigid on välistatud ja millised lubatud peale valikraie, mida igas metsas ei ole võimalik teostada). 2023. aastal menetles Keskkonnaamet XX vallas 223 metsateatist.*
KOV-i vastus: *Metsades, kus ei ole võimalik valikraiet teostada, on lubatud järgmised raieliigid: turberaie,*

sanitaarraie, kujundusraie. (Kooskõlastamise kohta ei vastatud.)

Esialgne sõnastus tähendas seda, et rohevõrgustiku metsades on lageraie keelatud.

Metsade majandamisele seatud kitsendus peab olema kehtestatud väga sõnaselgelt ja üheselt arusaadavalt kõikidele osapooltele – nii metsaomanikule, kohalikule kogukonnale, kohalikule omavalitsusele kui ka Keskkonnaametile.

Soovitatavad sõnastused: *ei ole lubatud, on keelatud, ei tohi olla suurem kui.*

Tuleks vältida sõnastusi: *kaaluda võiks, tuleks eelistada, võimalusel kasutada jm, kuna neid saab tõlgendada erinevalt ning seetõttu tekivad arusaamatused ja erimeelsused.*

Üldplaneeringu seletuskiri ja joonis peavad ühtima. Kui üldplaneeringu tekstis on öeldud, et lageraie on keelatud, kuid planeeringu jooniselt vastavat ala tuvastada ei õnnestu, siis ei saa kitsendusi seada.

Üldplaneeringuga seatav kitsendus metsade majandamisele peab olema hästi läbi mõeldud ja avalikustamise ajal läbi räägitud. Keskkonnaameti poole võib pöörduda ka selleks, et testida üldplaneeringu sõnastust võimaliku kitsenduse osas: kas me saame ühtemoodi aru? Kas see kitsendus on mõistlik ja arvestab ka eriolukordi, näiteks ulatuslik metsakahjustus (kuuse-kooreürask, torm). Kui KOV ütleb eesmärgi, aitab Keskkonnaamet sõnastada vahendi.

Näide halvast sõnastusest*: ümber alevi on ühe kilomeetri raadiuses lageraie keelatud. Alevi enda territooriumil vastavat keeldu ei ole.*

Millele tähelepanu pöörata, et kitsendus jõuaks PLANK-i ja sealt edasi Maa-ameti rakenduse kaudu metsaregistrisse?

PLANK-i andmekogus on loodud kihtidele klassifikaatorid,
vt **https://planeerimine.ee/digi/plank/plank-juhendid/kihtide-klassifikaatorid/**.

Andmete esitamisel tuleks konkreetsemalt määratleda esitatavad andmed kindla klassifikaatoriga, näiteks peaks tärkandmetes kirjete puhul, mis on raiepiiranguga objektid, märkima atribuudi „kihi_nimi“ vasteks „yp_kktingimus_raiepiirang“.

※ Täiendavat teavet leiab Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Metsandus**“.

Viimati uuendatud 15.01.2025

Keskkonnamõju hindamine

Igasugune inimtegevus mõjutab keskkonda, osade tegevustega kaasnev mõju võib seejuures olla oluline. Üks võimalus, kuidas ennetada negatiivseid tagajärgi, on enne tegevuse elluviimist hinnata selle mõju.

Keskkonnamõju hindamine on keskkonnakorralduslik vahend, mis on mõeldud otsustajate abistamiseks, et nii otsustajad ise kui ka teised huvitatud osapooled oskaksid hinnata otsuse tagajärgi. Keskkonnamõju hindamine viiakse läbi, kui kavandatava tegevusega või strateegilise planeerimisdokumendi rakendamisega võib eeldatavalt kaasneda oluline keskkonnamõju.

Keskkonnamõju hindamise eesmärk on selgitada, kirjeldada ja hinnata kavandatava tegevuse eeldatavat mõju keskkonnale, analüüsida selle mõju vältimise või leevendamise võimalusi, teha ettepanekuid sobivaima lahenduse leidmiseks ning võimaldada mõju hindamise tulemusi kasutada lõppotsuste tegemisel.

Keskkonnamõju hindamise saab jagada kaheks:

- **keskkonnamõju hindamine** (KMH), mis saab üldjuhul alguse tegevusloa taotluse menetlemise käigus ning mille tulemusi arvestatakse tegevusloa andmise üle otsustamisel;

- **keskkonnamõju strateegiline hindamine** (KSH), mis viiakse läbi strateegiliste planeerimisdokumentide (nt planeeringud, arengukavad, strateegiad jne) koostamisel.

KMH kitsamas tähenduses viiakse läbi, kui kavandatava tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline keskkonnamõju.

KMH saab üldjuhul alguse tegevusloa taotluse menetlemisest ning selle tulemusi arvestatakse tegevusloa andmise üle otsustamisel. KMH eesmärk on anda tegevusloa andjale teavet kavandatava tegevuse (ja selle alternatiivsete võimalustega kaasneva) keskkonnamõju kohta ning kavandatava tegevuse jaoks sobivaima lahendusvariandi kohta, millega on võimalik vältida või vähendada ebasoodsat mõju keskkonnale ning edendada kestlikku arengut. KMH õiguslikud alused ja korra sätestab keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus.

KSH tehakse tõenäoliselt siis, kui koostatakse keskkonda oluliselt mõjutavaid strateegilisi planeerimisdokumente, st enne nende kehtestamist.

KSH eesmärk on arvestada kõnealuste dokumentide koostamisel ja kehtestamisel keskkonnakaalutlustega. Strateegiliste planeerimisdokumentide alla kuuluvad nt strateegiad, arengukavad, tegevuskavad, programmid, planeeringud vms dokumendid, mis vastavad keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) kriteeriumitele.
Planeeringute KSH menetlust reguleerib planeerimisseadus; KSH sisunõuded (nõuded KSH aruandele

jmt) on sätestatud KeHJS-iga. Arengukavade jmt dokumentide KSH menetlust reguleerib samuti KeHJS.

Nii KMH kui ka KSH algatamised võib jagada kaheks:

- ✓ kohustuslikud algatamised (õigusaktidega nõutud) või
- ✓ kaalutlusotsusel algatamised (kaasneva mõju olulisust hinnatakse eelhindamise käigus).

Kui kavandatava tegevuse või strateegilise planeerimisdokumendi rakendamisega võib eeldatavalt kaasneda oluline mõju Natura 2000 võrgustiku alale, tuleb KMH või KSH käigus läbi viia nn **Natura-hindamine.** Juhul kui kavandatav tegevus või strateegiline planeerimisdokument omab tõenäoliselt piiriülest mõju, tuleb teha **piiriülene keskkonnamõju hindamine** ehk hindamisse tuleb kaasata ka mõjutatav riik.

Kohalik omavalitsus võib KMH menetluses täita nii otsustaja (tegevusloa andja) kui ka asjaomase asutuse ülesandeid. Keskkonnaamet on KMH ja KSH menetluses kohalikule omavalitsusele asjaomase asutusena kaasatud koostööpartner.

Kohalik omavalitsus on otsustaja nt ehitusloa taotluse menetlemisel, viies läbi kogu KMH menetluse ning kontrollides KMH programmi ja aruande vastavust kehtestatud nõuetele ja sisulist piisavust. Kui otsustajaks on mõni teine asutus (nt Keskkonnaamet keskkonnalubade taotluste menetlemisel), siis esitab kohalik omavalitsus kui asjaomane asutus KMH käigus seisukohti (KMH algatamise vajalikkuse kohta KMH programmi ja aruande avaliku väljapaneku jooksul), millega saab otsustaja arvestada.

Kohalikul omavalitsusel on KSH menetluses oluline roll nii KSH algatamisel kui ka menetlemisel, küsides muuhulgas seisukohta eelhinnangu eelnõu ja KSH lähteülesande (programmi või väljatöötamise kavatsuse) kohta ning korraldades KSH menetluse.

Keskkonnaamet esitab KSH käigus seisukohad eelhinnangu eelnõu ja KSH lähteülesande (programmi või väljatöötamise kavatsuse) kohta ning kooskõlastused planeeringule ja KSH aruandele.

Enne 1. juulit 2015 algatatud KMH ja KSH menetlustes täidab Keskkonnaamet endiselt ka hindamise järelevalvaja ülesannet. Keskkonnaamet kontrollib kõikide KMH/KSH menetluste korrektsust ning hindab programmi ja aruande vastavust õigusaktide nõuetele ja sisulist piisavust.

Viimati uuendatud 24.01.2025

Eelhindamine

Õigusaktides sätestatud juhtudel tuleb teha KMH või KSH kas kohustuslikus korras või eelhindamise alusel.

KMH on kohustuslik keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 6 lg-s 1 nimetatud kavandatavate tegevuste korral ning KSH on kohustuslik **planeerimisseaduses** ning KeHJS-i § 33 lg-s 1 nimetatud strateegiliste planeerimisdokumentide korral. Nende puhul eeldatakse olulise keskkonnamõju kaasnemist ning KMH või KSH algatatakse ilma hindamise vajadust põhjendamata.

KSH on kohustuslik järgmiste planeeringuliikide puhul:

- ✓ üleriigiline planeering,
- ✓ riigi eriplaneering,
- ✓ kohaliku omavalitsuse eriplaneering,
- ✓ maakonnaplaneering,
- ✓ üldplaneering või detailplaneering, mille alusel kavandatakse KeHJS-i § 6 lg-s 1 nimetatud tegevust.

KSH on kohustuslik ka siis, kui planeeringuga kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik – sellisel juhul tuleb põhjendada KSH algatamise vajalikkust, koostades KSH eelhinnangu.

Kui KMH/KSH ei ole kohustuslik, siis tuleb keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses ja planeerimisseaduses sätestatud juhul anda eelhinnang selle kohta, kas kavandatava tegevuse või strateegilise planeerimisdokumendi rakendamisega võib eeldatavalt kaasneda oluline keskkonnamõju või mitte, ning kaaluda KMH/KSH algatamise või algatamata jätmise vajalikkust. Eelhinnang tuleb anda näiteks siis, kui koostatakse maakonna- või üldplaneering teemaplaneeringuna.

KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle otsustab taotletava tegevusloa andja ehk otsustaja tegevusloa taotluse menetluse käigus või strateegilise planeerimisdokumendi (nt planeeringu) koostamise korraldaja planeerimisdokumendi koostamisel, teavitades tehtud otsusest. Eelhindamisel tuleb enne KMH/KSH algatamise või algatamata jätmise otsuse tegemist küsida asjaomastelt asutustelt seisukohta.

Viimati uuendatud 24.01.2025

Asjaomastelt asutustelt seisukoha küsimine

Kui otsustaja peab kaaluma KMH/KSH algatamise vajalikkust ja koostama eelhinnangu, siis tuleb enne KMH/KSH algatamise või algatamata jätmise otsuse tegemist küsida asjaomaste asutuste seisukohta eelhinnangu eelnõu suhtes.

Seisukoha küsimise eesmärk on otsuse tegemisel arvesse võtta kõiki olulisi asjaolusid ja mõju. Asjaomaste asutuste valik sõltub sellest, milline mõju võib kaasneda kavandatava tegevuse elluviimisega – asjaomaste asutuste hulka tuleb arvata kõik asutused, keda kavandatava tegevusega kaasnev mõju puudutab.

Asjaomaste asutuste hulka kuulub alati Keskkonnaamet või Kliimaministeerium.

Kliimaministeerium on asjaomane asutus, kui kavandatava tegevusega võib kaasneda piiriülene keskkonnamõju või kui tegevusloa andja või strateegilise planeerimisdokumendi kehtestaja on Riigikogu, Vabariigi Valitsus või ministeerium. Kõigil ülejäänud juhtudel on asjaomaseks asutuseks Keskkonnaamet. Samas on olukordi, kus asjaomaste asutuste hulka võivad kuuluda nii ministeerium kui amet – näiteks kui tegemist on piiriülese mõju hindamisega ning kavandatav tegevus avaldab eeldatavalt mõju Natura 2000 võrgustiku alale.

Otsustaja saadab asjaomastele asutustele KMH/KSH algatamise või algatamata jätmise otsuse eelnõu koos eelhinnangu eelnõuga. Otsustaja peab KMH/KSH algatamise või algatamata jätmise otsust tehes arvestama asjaomaste asutuste seisukohaga.

Keskkonnaamet analüüsib taotluse läbivaatamisel, kas kavandatava tegevusega või algatatava planeerimisdokumendiga võib eeldatavalt kaasneda oluline keskkonnamõju ning kas eelhinnangus on kõik olulised aspektid arvesse võetud. Keskkonnaamet annab hinnangu, lähtudes oma pädevusest, arvestades eelkõige mõju looduskeskkonnale.

NB! Kui KMH/KSH on kohustuslik, siis ei pea koostama eelhinnangut ega asjaomaste asutustega konsulteerima.

Viimati uuendatud 24.01.2025

KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu kooskõlastamine

KMH algatamata jätmise otsuse eelnõu tuleb kaitstava loodusobjekti valitsejaga kooskõlastada, kui kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada

- ✓ Natura 2000 võrgustiku ala,
- ✓ kaitseala,
- ✓ hoiuala,
- ✓ püsielupaika või
- ✓ kaitstavat looduse üksikobjekti (KeHJS-i § 11 lg 10).

Keskkonnaameti poole pöördudes on mõistlik taotleda korraga seisukohta eelhinnangu eelnõu kohta ja kooskõlastust KMH algatamata jätmise otsuse eelnõuga.

KSH puhul analoogne kooskõlastamise kohustus puudub.

Viimati uuendatud 24.01.2025

KMH/KSH programmi / KSH väljatöötamise kavatsuse ja aruande menetlus

KMH/KSH programm on KMH/KSH lähteülesanne, mis kirjeldab mõju hindamise käsitlusala, hindamismetoodikat, eksperdirühma koosseisu ja ajakava. Planeeringute KSH käigus koostati ajavahemikul 1. juuli 2015 kuni 13. jaanuar 2022 programmi asemel KSH väljatöötamise kavatsus.

KMH/KSH aruanne on dokument, mis sisaldab keskkonnamõju hindamise tulemusi. Aruande koostamisel lähtutakse programmist või väljatöötamise kavatsusest ning see peab vastama keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KMH puhul § 20, KSH puhul § 40) nõuetele.

KMH (ja ka arengukavade) programmi ja aruande ning KSH programmi koostamine ning menetlus on reguleeritud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusega. Planeeringute KSH väljatöötamise kavatsuse menetlust reguleerib lisaks planeerimisseadus.

NB! 21. juunil 2024 jõustusid keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse muudatused, mille tulemusena loodetakse KMH menetlusi kiirendada. Näiteks ei küsita enam KMH programmi ja aruande menetluses eraldi etapina asjaomastelt asutustelt seisukohta. Asjaomased asutused saavad oma seisukoha KMH programmi või aruande kohta esitada programmi avalikustamise

ajal.

Muudatusena on KMH programm avalikustatud vähemalt 21 päeva, KMH aruanne peab endiselt olema avalikustatud vähemalt 30 päeva. Seega tasuks enne KMH menetluse algatamist vaadata Riigi Teatajas avaldatud **keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest** järele, kuidas KMH menetlus korrektselt läbi viia.

- Abimaterjale leiab nii Keskkonnaameti ja Kliimaministeeriumi kodulehelt kui ka planeerimisseaduse lahtiseletaja ehk ajaveebi lehelt **www.planeerimine.ee** (alajaotis „Ruumiline planeerimine“ –> „Mõju hindamine planeerimisel“).

- KMH/KSH programmi/väljatöötamise kavatsuse ja aruande menetluse kohta on Keskkonnaameti kodulehel **www.keskkonnaamet.ee** (alajaotis „Keskkonnakasutus, kiirgus“ –> „Keskkonnakorraldus“ -> „**Keskkonnamõju hindamine**“) eraldi alalehekülg, millel on esitatud olulisemad suunised KMH/KSH programmi ja aruande menetluse läbiviimiseks nii enne ja pärast 1. juulit 2015 algatatud KMH/KSH menetluste läbiviimiseks kui ka alates 21. juunist 2024 jõustunud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) muudatuste alusel KMH menetluse läbiviimiseks.

- Samuti on asjakohane teave kättesaadav Kliimaministeeriumi **kodulehel**. Kliimaministeeriumi kodulehe alajaotis „Mõju hindamine keskkonnale“ on jaotatud kaheks alateemaks: „Keskkonnamõju hindamine (KMH)“ ja „Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)“. Mõlema alt on leitavad nii juhendid, mõisted kui ka selgitused.

- Täiendavat teavet leiab Keskkonnameti kodulehel alajaotisest „**Keskkonnakorraldus**“.

Viimati uuendatud 24.01.2025

KSH eelhinnangu ja KSH algatamata jätmise otsuse näide

Eelhinnangu näide
Lisa X

Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise eelhinnang

- *Alguses tuua välja õiguslikud alused, mille kohaselt tuleb kaaluda KSH algatamise vajalikkust ja*

anda eelhinnang ning millest see koosneb.

- ***NB! KSH vajalikkuse kaalumise ja eelhinnangu andmise alused kontrollida nii KeHJSest (KeHJS § 33 lg 2) kui ka PlanSist (§ 124 lg 6).*** *Need ei lange kohati kokku.*
- *Käesoleva näite korral eelhinnang tuleb anda ja KSH vajalikkust kaaluda KeHJS alusel.*

Detailplaneeringu koostamise eesmärk on Rae vallas asuva Kasemetsa kinnistu (registriosa nr xxxxxxx, katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx) jagamine üheks transpordimaa krundiks ja seitsmeteistkümneks elamumaa sihtotstarbega krundiks, määrata tekkivatele kruntidele ehitusõigus ja hoonestustingimused ühepereelamute ja ühe kuni kümne korteriga korterelamu ja osaliselt ärifunktsiooniga hoone ehitamiseks, lahendada juurdepääsud, tehnovõrkudega varustamine ning haljastus.

Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 33 lõike 2 punktile 4 tuleb keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) algatamise vajalikkust kaaluda ja anda selle kohta eelhinnang, kui koostatakse detailplaneering, millega kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud valdkonda kuuluvat ja KeHJS § 6 lõike 4 alusel kehtestatud määruses nimetatud tegevust. Tuginedes KeHJS § 6 lõike 2 punktile 10 ja KeHJS § 6 lõike 4 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu“1 (edaspidi määrus nr 224) § 13 punktile 2 tuleb KSH algatamise vajalikkust kaaluda ja anda selle kohta eelhinnang, kui tegemist on KeHJS § 6 lõikes 1 ning määruses nr 224 nimetamata juhul elurajooni arendamisega.

KeHJS § 33 lõigete 3-6 kohaselt KeHJS § 33 lõikes 2 nimetatud detailplaneeringu elluviimisega kaasneva KSH vajalikkus otsustatakse, lähtudes KeHJS § 33 lõigetes 4 ja 5 sätestatud kriteeriumidest ning KeHJS

§ 33 lõike 6 kohaste asjaomaste asutuste seisukohtadest.

Hinnang:

Strateegilise planeerimisdokumendi (SPD) ja kavandatava tegevuse lühikirjeldus:

- *kirjeldus, millisel määral loob SPD aluse kavandatavatele tegevustele, lähtudes nende asukohast, iseloomust ja elluviimise tingimustest või eraldatavatest vahenditest;*
- *kirjeldada lühidalt põhjusi, milleks dokumenti vaja on;*
- *käsitletavate tegevusvaldkondade kirjeldus/elluviimise etapid;*
- *käsitletava SPD perioodi algus- ja lõpuaasta (selle info alusel on edaspidi võimalik määrata mõju kestust ja olulisust).*

NB! Eelhinnangus esitatav info ei saa olla detailsem kui SPD.

1. Strateegilise planeerimisdokumendi

ja kavandatava tegevuse lühikirjeldus:

Detailplaneeringu koostamisest huvitatud isik xxxx esitas taotluse detailplaneeringu koostamise algatamiseks Peetri alevikus asuval Kasemetsa kinnistul.

Detailplaneeringu koostamise eesmärk on Kasemetsa kinnistu jagamine üheks transpordimaa krundiks ja seitsmeteistkümneks elamumaa sihtotstarbega krundiks, määrata tekkivatele kruntidele ehitusõigus ja hoonestustingimused ühepereelamute ja ühe kuni kümne korteriga korterelamu ja osaliselt ärifunktsiooniga hoone ehitamiseks, lahendada juurdepääsud, tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Planeeringuala suurus on ligikaudu 3,31 ha.

2. Seotus teiste strateegiliste planeerimisdokumentidega:

Kirjeldus, millisel määral mõjutab SPD elluviimine teisi strateegilisi planeerimisdokumente, arvestades nende kehtestamise tasandit:

- *kirjeldada, milliste teiste SPD-dega (nt planeeringud, KOV arengukavad) on kavandatav dokument seotud;*
- *kas dokument on toetav või vastuolus*

(nt kõrgema taseme planeeringuga);

- *SPD asjakohasus ja olulisus keskkonnakaalutluste integreerimisel teistesse valdkondadesse;*
- *SPD (nt jäätmekäitluse, veekaitsega seotud SPD) tähtsus EL keskkonnaalaste õigusaktide nõuete ülevõtmisel*

Harju maakonnaplaneering 2030+: Harju maakonnaplaneering 2030+ on kehtestatud riigihalduse ministri xx.xx.xxxx korraldusega nr xxxx. Harju maakonnaplaneeringu kohaselt asub Kasemetsa kinnistu hajaasustusega alal. Maakonnaplaneeringus on määratud rohelise võrgustiku alad ning selle kohaselt ei asu Kasemetsa kinnistu rohevõrgustiku alal. Seega kavandatav tegevus ei ole vastuolus Harju maakonnaplaneeringuga 2030+.

Rae valla üldplaneering: Rae valla üldplaneering on kehtestatud Rae volikogu xx.xx.xxxx otsusega nr xxxx. Üldplaneering näeb alale ette perspektiivse elamumaa juhtotstarve.

Rae valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava 2013- 2024 kohaselt asub ala ÜVK piirkonnas.

Rae valla põhjaosa on kiirelt arenev nii elamuehituses kui ka äri- ja tootmispindade ehituses. Vastavalt Rae valla üldplaneeringule on suuremate perspektiivsete elamualade asukohad planeeritud:

- valla põhjaosas Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maanteest nii itta kui läände jäävatel aladel Peetri alevikus ja Järvekülas, Assaku alevikus ja Rae külas;
- Tallinna-Tapa raudteest nii põhja- kui lõunapoole jäävatel aladel Kopli külas, Kadaka külas, Karla külas ja Lagedil;

- Jüri aleviku ümbruses Aaviku, Vaskjala ja Karla külas;
- Kautjala ja Patika külas;
- Vaida alevikus ja selle lähistel Suuresta ja Vaidasoo külas.

Detailplaneeringu ala paikneb eelpoolnimetatud alas.

Detailplaneeringu realiseerumisel ei minda vastuollu Euroopa Liidu keskkonnaalaste õigusaktidega.

3. Mõjutatava keskkonna kirjeldus

- *maa kasutus, vee kasutus, muude loodusvarade kasutus;*
- *looduskeskkonna kirjeldus (nt pinnas, veestik, taimkate, loomastik, kaitstavad loodusobjektid, Natura 2000 võrgustiku alad);*
- *heited (nt müra, vibratsioon, õhusaaste, jäätmed, nõrgvesi, jääkreostus);*
- *ajaloolise, kultuurilise või arheoloogilise väärtusega maastikud ja kohad;*
- *elanikkond.*

Planeeritav ala asub Peetri alevikus Peetri tee ääres. Planeeritav ala piirneb lõunast Peetri teega, läänest hoonestamata kinnistuga ning põhjast ja idast hoonestatud elamumaaga. Lähipiirkonnas on valdavaks viimasel kümnendil ehitatud üksik-, rida- ja korterelamud. Juurdepääs planeeritavale alale on planeeritud Peetri teelt.

Planeeritav ala moodustab Kasemetsa kinnistu, mille suurus on 3,31 ha, sihtotstarve on maatulundusmaa 100%, kinnistu omanik on xxxx. Lähialana kaasatakse planeeringusse maa-ala, mis on vajalik teede- ja tehnovõrkude planeerimiseks.

Kasemetsa kinnistul ehitisregistri andmetel hooneid ei paikne.

Geodeetilise alusplaani järgi on kinnistul üksikelamu koos kahe abihoonega. Planeeritav ala on peamiselt looduslik rohumaa. Kõrghaljastust kasvab üksikult olemasolevate hoonete ümbruses. Planeeringuala piirneb Peetri tee poolt elektrikaabelliiniga (MKL152015931).

Loodusvarade väljaselgitamisel ja keskkonna vastupanuvõime hindamisel lähtutakse Maa-ameti looduskaitse, geoloogia, muldade, kitsenduste, maardlate kaardirakenduste ja keskkonnaregistri andmetest.

Vaadeldav ala paikneb Harju lavamaal. Ala pinnakatteks on moreen. Aluspõhjas avaneb Ülem-Ordoviitsiumi ladestiku Viivikonna kihistu detriitne savikas lubjakivi kukersiidi vahekihtidega. Alal esinevad gleistunud rähkmullad, leostunud gleimullad, küllastunud turvastunud mullad ja õhukesed madalsoomullad. Vastavalt Maa-ameti maardlate rakendusele on lähim tegutsev maardla planeeringualast 1,8 km kaugusel ida suunas (Rae kohaliku tähtsusega turbamaardla nr 11865) – teisel pool Tallinna-Tartu maanteed.

Piirkond on kaitsmata põhjaveega ala. Lähim registrisse kantud puurkaev keskkonnaregistri koodiga PRK0018375 paikneb naaberkinnistul, kuid puurkavu sanitaarkaitseala ulatub planeeringualale. Lähim madalam ja liigniisketel perioodidel üleujutatav ala paikneb planeeringualast loode suunal 500 m kaugusel Ülemiste järve ääres. Piirkonnas keskkonnaregistrisse kantud veekogusid ei ole.

Vastavalt Harjumaa pinnase radooniriski kaardile on planeeritaval alal kõrge pinnaseõhu radoonisisaldusega pinnas (150-250 kBq/m³).

Vastavalt keskkonnaregistrile ja Maa-ameti kaardiserverile asub lähim looduskaitsealune objekt 700 m kaugusel läänes – nahkhiirlaste elupaik. Lähim Natura 2000 võrgustiku ala on XXX loodusala 50 m kaugusel idas.

Vastavalt Maa-ameti kaardiserverile paikneb planeeringualal muinsuskaitsealune objekt – asulakoht registrikoodiga xxxx koos 50 m kaitsevööndiga. Muinsuskaitseamet teavitas xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx, et on alustanud menetlust Harju maakonnas Rae vallas Peetri alevikus Kasemetsa (katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx) ja Järvepõllu (katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx) kinnistutel asuva arheoloogiamälestise Asulakoht (reg nr xxxx) kultuurimälestiseks olemise lõpetamiseks. Ettepaneku menetluse alustamiseks tegi xx.xx.xxxx arheoloogiamälestiste eksperdinõukogu. Mälestiseks tunnistatud ala on täiemahuliselt arheoloogiliselt läbi uuritud ja sellega kaotanud mälestise tunnused.

4. Tegevusega eeldatavalt kaasnev mõju

4.1. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega seotud keskkonnaprobleemid

- *Nt, kas SPD rakendamiseks kasutatakse loodusvarasid, nt maad, vett, metsa, maavara- sid jmt?*
- *Kas tekib heitmeid ja jäätmeid? Jne.*

Nagu ptk-s 3 on märgitud, lähim maardla asub planeeringualast 1,8 km kaugusel ida suunas (Rae kohaliku tähtsusega turbamaardla nr 11865) – teisel pool Tallinna-Tartu maanteed. Seega planeeritav tegevus ei oma mõju registrisse võetud loodusvaradele.

Piirkond on kaitsmata põhjaveega ala ehk edasises planeerimismenetluses on vajalik näha ette meetmed põhjavee kaitseks. Planeeringualal tekkivat katustelt ärajuhitavat sademevett on soovitav kasutada haljastuse hooldamisel.

Vastavalt Harjumaa pinnase radooniriski kaardile on planeeritaval alal eeldatavalt kõrge pinnaseõhu radoonisisaldusega pinnas (150-250 kBq/m³).

Lähim madalam ja liigniisketel perioodidel üleujutatav ala paikneb planeeringualast loode suunal 500 m kaugusel Ülemiste järve ääres, mistõttu detailplaneeringu elluviimisega ei kaasne probleeme nendele.

Lähim registrisse kantud puurkaev keskkonnaregistri koodiga PRK0018375 paikneb naaberkinnistul. Puurkaevu sanitaarkaitsealasse on eskiisjoonise järgi kavandatud autoliikluse ala. Veeseaduse § 281

lõike 1 kohaselt põhjaveehaarde sanitaarkaitsealal laiusega kas 30 m või 50 m on majandustegevus keelatud, välja arvatud:

1) veehaarderajatiste teenindamine; 2) metsa hooldamine; 3) heintaimede niitmine; 4) veeseire.

Põhjavee kaitse seisukohalt on oluline, et puurkaevu sanitaarkaitsealal tegevust ei toimu, st säiliks rohumaa. Sõidutee vms rajamine kaevu sanitaarkaitsealasse võib ohustada avatava põhjaveekihi kvaliteeti. Keskkonnaga seotud riski vältimiseks tuleb sillutatavad/kõvakattega alad kavandada väljapoole puurkaevu sanitaarkaitseala.

Hoonete ehitus nõuab palju ressursse. Samas need ressursid (nt kruus, liiv, puit jms) pärinevad teistest piirkondadest, sest kohapeal neid ei ole. Ehitustegevuse käigus tarvitatavate materjalide, vee ja tekkiva reovee koguseid ei ole täpselt teada.

Rajatavate hoonete energiamahukus on suur. Energiakasutus on seotud kaevemehhanismide, veokite ja teiste mehhanismide poolt kütuse (põhiliselt vedelkütuse) kasutamisega. Mõningal määral kasutatakse ehitusprotsessis elektrienergiat. Hoonete kasutamisel vajatakse eelkõige elektrit. Hoonete kütmine lahendatakse lokaalselt ning täpsem kütteliik selgub detailplaneeringu menetluse käigus.

Ehitustegevuse käigus tekib väga erinevas koguses jäätmeid. Osa neist saab kasutada kohapeal, osa suunata uuesti kasutusse ja osa läheb utiliseerimisele. Olmejäätmeid tekib ehitustegevuse käigus eeldatavalt vähe. Tekkivate jäätmete koguseid ei ole teada. Hoonete kasutamisel tekivad eeldatavalt põhiliselt pakendijäätmed, vanapaber ja olmejäätmed. Ehitusega kaasnevad jäätmed viiakse taaskasutusse. Oluline mõju puudub. Jäätmete kogumise, veo, hoidmise, taaskasutamise ja kõrvaldamise korraldus, nende tegevustega seotud tehnilised nõuded ning jäätmetest tervisele ja keskkonnale põhjustatud ohu vältimise või vähendamise meetmed on sätestatud valla jäätmehoolduseeskirjaga. Konkreetsed tegevused on välja toodud jäätmehoolduseeskirjas. Tegevuse jäätmete- ja energiamahukust on võimalik piirata kasutades parimaid võimalikke tehnoloogiaid. Nõuetekohasel käitlemisel ei ületa jäätmetest tekkinud mõju eeldatavalt piirkonna keskkonnataluvust.

Ala planeeritud kasutuselevõtt toob endaga kaasa olmevee kasutamise hoonetes. Ala liidetakse ühisveevärgiga (ja ka ühiskanalisatsiooniga). Ala eeldatav veevajadus päevas on 13,5 m3 (ühe elamuühiku arvatav veevajadus päevas on 0,5 m3) ehk siis aastas 4928 m3. Ühisveevärk tagab selle vajaduse.

Reovesi käideldakse vastavalt nõuetele Paljassaare reoveepuhastis. Uusehituse varustamine veega, olmereovete ja sadevete kanaliseerimine toimub väljaehitatud ja perspektiivselt ehitatavate võrkude baasil vastavalt võrguvaldajate tehnilistele tingimustele ja seega ei kujuta täiendavat pinnasereostuse või põhjaveereostuse riski.

Detailplaneeringu algatamise faasis ei ole veel teada alale rajatavate hoonete täpsem soojavarustus.

Ehitustegevuse käigus muudetakse osaliselt olemasolevat pinnast (kaevetööde tulemus), kuid eeldatavasti ei viida ohtlikke aineid pinnasesse ja seega pinnasele olulist negatiivset mõju ei ole.

Planeeringuga võib lisanduda täiendavat müra. Müra põhjustab tihenev autoliiklus Peetri teel. Ehitustööde läbiviimisel peab arvesse võtma, et ehitusaegne müra ei tohi ületada keskkonnaministri 16.12.2016 määruse nr 71 „Välisõhus leviva müra normtasemed ja mürataseme mõõtmise, määramise ja hindamise meetodid“” II kategooria aladele seatud normtasemeid.

Detailplaneeringu elluviimisega kaasnevad mõjud on seotud uute hoonete ehitamisega ning võimalikud mõjud on eelkõige ehitusaegsed ajutised häiringud (nt ehitusaegne müra, vibratsioon) ja nende ulatus maksimaalselt ca xxx m kaugusele. Eelhinnangu koostamise faasis ei ole põhjust eeldada valguse, soojuse, kiirguse ja lõhnareostuse ilmnemist.

4.2. Oht inimese tervisele või keskkonnale, sealhulgas õnnetuste esinemise võimalikkus

- *Nt, kas planeeringu rakendamise mõjud looduskeskkonnale mõjutavad omakorda inimeste tervist ja vara? Kas on ette näha avariiolukordade tekkimist ja sellega seonduvad riskid elanikele ja keskkonnale*

Detailplaneeringu elluviimise järgselt täiendavate avariiolukordade tekkimist ette ei ole näha. Võimalik oht inimese tervisele võib avalduda ehitusprotsessis. Õnnetuste vältimiseks tuleb kinni pidada ehitusprojektis ning tööohutust määravates dokumentides esitatud nõuetest. Ehitusprotsessis tuleb kasutada vaid kvaliteetseid ehitus- materjale ning ehitusmasinaid tuleb hooldada, et vältida võimalikku keskkonnareostust nt lekete näol. Töötajad peavad olema spetsiaalse hariduse ja teadmistega. Nii on võimalik vältida ka ohtu keskkonnale, mis võib tekkida, kui töötajad ei ole kompetentsed.

Detailplaneeringu elluviimise järgselt on võimalik, et esineb avariiolukordasid, mille tulemusena reostub või saastub pinnas, pinnavesi, põhjavesi, õhk. Võimalikud avariiolukorrad ja nende vältimise meetmed või nende korral käitumise lahendused on vajalik planeerimismenetluses läbi kaaluda. Reostusohtu pinnasele, pinna- ja põhjaveele võib põhjustada mõni suurem ja pikemaajaline avarii reoveetrassidega.

Mõju on kõige suurem ehitamise ajal ning kui hooned on valminud, siis täiendavat negatiivset mõju keskkonnale ette ei ole näha.

4.3. Mõju suurus ja ruumiline ulatus, sealhulgas geograafiline ala ja eeldatavalt mõjutatav elanikkond

Detailplaneeringuga kavandatu elluviimise mõju suurus ja ruumiline ulatus ei ole suur. Analoogsete arenduste mõju on enamike tegurite osas ulatunud kuni ca 100 meetri kaugusele tegevusalast. Seega võib eeldada, et ka Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu elluviimise mõju suurus ja ruumiline ulatus on analoogiline.

Lähimad elamud paiknevad planeeringuala kõrval. Ehitusperioodil kõrval kinnistul paiknevate elanike heaolu väheneb, kuna ehitustegevuse käigus esineb müra, vibratsiooni jne. Ehitustööde tegemisel tuleb võtta arvesse sotsiaalministri 04.03.2002 määrust nr 42 „Müra normtasemed elu- ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid”.

4.4. Eeldatavalt mõjutatava ala väärtus ja tundlikkus, sealhulgas looduslikud iseärasused, kultuuripärand ja intensiivne maakasutus

- *Nt, kas planeeringu rakendamisega mõjutatakse kultuuripärandit? Kas maakasutusviisis võiks toimuda muutusi (pinnas ja mullastik, kas sellele võib tegevus avaldada mõju)?*

Ehitamise käigus avaldatakse pinnasele olulist negatiivset mõju. Mõjud on lokaalsed, lühiajalised ja pöördumatud (hoonete, tehnovõrkude rajamine). Mõju kasvupinnasele on oluline, kuid negatiivset mõju kasvupinnasele saab vähendada kasvupinnase eemaldamisega, ladustamisega kuhilates ja selle hilisema kasutamisega haljastustöödel.

Kaevanditest eemaldatud pinnast saab kasutada (sõltuvalt materjalist) osaliselt kohapeal täite- ja tasandustöödel. Kaevanditest eemaldatud pinnase koguste ja hilisema käitlemise kohta info puudub. Täpne mõju suurus ja ulatus ei ole teada, kuid see ei ole oluliselt negatiivne.

Tööde käigus võib sõltuvalt kaevetööde sügavusest, ilmastikutingimustest ja kasutatavast tehnoloogiast, ehitusaladele koguneda sademe- ja pinnavett. Kui liigvee kogumisel ja ärajuhtimisel jälgitakse reostamise vältimiseks seadmete ja masinate ning keskkonnale ohtlike ainete hoidmise ja kasutamise nõudeid, on oht looduskeskkonna reostamiseks väike.

Nagu ptk-s 3 on märgitud, paikneb planeeringualal muinsuskaitsealune objekt – asulakoht registrikoodiga xxxx koos 50 m kaitsevööndiga. Muinsuskaitseamet teavitas xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx, et on alustanud menetlust Harju maakonnas Rae vallas Peetri alevikus Kasemetsa (katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx) ja Järvepõllu (katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx) kinnistutel asuva arheoloogiamälestise Asulakoht (reg nr xxxx) kultuurimälestiseks olemise lõpetamiseks. Ettepaneku menetluse alustamiseks tegi xx.xx.xxxx arheoloogiamälestiste eksperdinõukogu. Mälestiseks tunnistatud ala on täiemahuliselt arheoloogiliselt läbi uuritud ja sellega kaotanud mälestise tunnused. Mõju muinsuskaitsealusele objektile puudub.

4.5. Mõju kaitstavatele loodusobjektidele

- *Kas planeeringu rakendamisega mõjuta- takse kaitstavaid loodusobjekte?*

Vastavalt keskkonnaregistrile ja Maa-ameti kaardiserverile asub lähim looduskaitsealune objekt 700 m kaugusel läänes – nahkhiirlaste elupaik. Detailplaneeringuga kavandatu elluviimise mõju suurus ja ruumiline ulatus ei ole suur.

Analoogsete arenduste mõju on enamike tegurite osas ulatunud kuni ca 100 meetri kaugusele tegevusalast. Seega detailplaneeringu elluviimise mõjuala ei ulatu nahkhiirlaste elupaigani ja mõju looduskaitsealusele objektile puudub.

4.6. Eeldatav mõju Natura 2000 võrgustiku alale

- *Kas planeeringu elluviimisega mõjuta- takse Natura 2000 võrgustiku alasid? Tegemist on nn Natura-eelhindamisega.*
- *Vt Natura-hindamise juhendeid, nt: „* ***Juhised Natura hindamise läbiviimi- seks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamiseks Eestis****“ (KeMÜ, uuendatud 2019).*

Vastavalt keskkonnaregistrile ja Maa-ameti kaardiserverile on lähim Natura 2000 võrgustiku ala XXX loodusala 50 m kaugusel idas, jäädes planeeringu võimalikku mõjualasse.

Natura hindamine on strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev mõju hindamine Natura 2000 võrgustiku aladele. Juhul, kui planeeringualal asub Natura 2000 võrgustiku ala või Natura 2000 võrgustiku ala jääb planeeringu võimaliku mõjualasse, tuleb KSH eelhindamise ühe osana anda hinnang kavandatava tegevuse eeldatavast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale, ehk läbi viia Natura eelhindamine.

Natura eelhindamise koostamisel on arvestatud 2019. aastal täiendatud juhendit „Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõige 3 rakendamiseks Eestis“.

4.6.1. Natura eelhindamine

Informatsioon kavandatava tegevuse kohta:
Kavandatava tegevuse kirjeldus on toodud ptk-s 1.

Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura 2000 võrgustiku alade iseloomustus:
Planeeritavast alast idas, 50 m kaugusel asub XXX loodusala. Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 p xxx kohaselt XXX loodusala kaitse-eesmärgiks on Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta, I lisas nimetatud elupaigatüüpide vanad loodusmetsad (9010*) ja metsastunud luited (2180) kaitse.

Vanade loodusmetsade elupaik (9010*) on väga laia mahuga elupaigatüüp, mida mujal Euroopas on hakatud nimetama läänetaigaks, hõlmab eeskätt puutumatuid või inimmõjuga vanu metsi, aga ka looduslikult uuenenud hiljutisi põlendikke katvaid nooremaid puistuid (Paal, 2007). Võimalikuks ohuteguriks on kuivenduse mõju metsa elupaigatüübis.

Metsastunud luited on looduslikud või poollooduslikud ammu rajatud ja hästi väljakujunenud puurinde struktuuriga ning iseloomuliku alustaimestu koosseisuga metsad rannikuluidetel. Puurinne ning alustaimestu on hästi välja kujunenud, põõsarinne puudub või koosneb üksikutest kadakatest (Juniperus communis) (Paal, 2007).

Kavandatava tegevuse seotus kaitsekorraldusega:
Kavandatav tegevus ei ole seotud Natura 2000 võrgustiku ala kaitsekorraldamisega ning ei aita kaudselt ega otseselt kaasa ala kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Kavandatava tegevuse mõju prognoosimine Natura 2000 võrgustiku aladele:

Kaitse eesmärk	Hinnang mõju olulisusele
Vanad loodusmetsad (9010*)	Lähim elupaik asub planeeringualast 250 m kaugusel. Otsesed füüsilised mõjud elupaigale puuduvad. Kuna planeeringualal veerežiimi ei muudeta, on välistatud ka kaudsed mõjud elupaigale.
Metsastunud luited (2180)	Lähim elupaik asub planeeringualast 50 m kaugusel. Otsesed füüsilised mõjud elupaigale puuduvad. Elupaik ei ole veerežiimi muutuste suhtes tundlik.

Natura-eelhindamise tulemused ja järeldus:
Detailplaneeringuga ei kavandata tegevusi, millega kaasneks XXX loodusala kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide vähenemine, killustamine, veerežiimi muutmine või muul viisil mõjutamine.

Arvestades kavandatava tegevuse asukohta ja iseloomu, mõjutegureid ja nende leviku ulatust, loodusala kaitse-eesmärke ja nende ohutegureid, on mõju XXX loodusala kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele välistatud.

4.7. Mõju võimalikkus, kestus, sagedus ja pöörduvus, sealhulgas kumulatiivne ja piiriülene mõju

Detailplaneeringuga kavandatav tegevus ei põhjusta loodusvarade taastumisvõime ega looduskeskkonna vastupanuvõime ületamist, sest planeeringualal ei esine olulise tähtsusega loodusvarasid ning planeeringuga ei kaasne olulist mõju looduskeskkonnale. Uute hoonete rajamine ei põhjusta olulist kumulatiivset mõju, kuna piirkonnas puuduvad teised tegevused.

Planeeringuga kavandatu mõju ulatub ca 100 m kaugusele planeeringualast, kaasnev mõju ei ole eeldatavalt oluline. Planeeringu kohaselt rajatakse alale üksikelamud ning üks korterelamu ja osaliselt ärifunktsiooniga hoone.

Mõju avaldub eelkõige looduskeskkonnale ning lühiajalisel ehitusperioodil ka elanikkonnale, mil kasutatakse ehitusmasinaid hoonete ja rajatiste püstitamiseks.

Piiriülest mõju detailplaneeringuga ette ei ole näha. Detailplaneeringu elluviimisega kaasneva mõju suurus ei ohusta keskkonda. Mõju on kõige suurem ehitamise ajal ning kui hooned on valminud, siis täiendavat negatiivset mõju keskkonnale detailplaneeringu menetlemise faasis ette ei ole näha.

Puudub teave, et Rae valla ettevõtetest oleks vaadeldavale piirkonnale käesoleval ajal registreeritud oluline negatiivne mõju.

5. Asjaomaste asutuste seisukohad

- *Pärast seisukoha küsimist tuleb KSH algatamise või algatamata jätmise otsuses kajastada, millistelt asutustelt seisukohti küsiti, millised need olid ning analüüsida ja põhjendada seisukohtade arvestamist või arvestamata jätmist.*
- *Asjaomaste asutuste seisukohtade alu- sel tuleb vajadusel täpsustada kõikide eelnimetatud alapeatükkide käsitlust.*

Tulenevalt KeHJS § 33 lõikest 6 tuleb KSH vajalikkuse üle otsustamisel enne otsuse tegemist küsida seisukohta kõigilt asjaomastelt asutustelt, edastades neile seisukoha võtmiseks KeHJS § 33 lõike 3 punktides 1 ja 2 ning lõigetes 4 ja 5 nimetatud kriteeriumide alusel tehtud otsuse eelnõu.

Detailplaneeringu algatamise eelnõu koos lisadega saadeti xx.xx. xxxx seisukoha kujundamiseks Rahandusministeeriumile, Keskkonnaametile ja Muinsuskaitseametile.

Keskkonnaamet oli xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx seisukohal, et eelhinnangu kohaselt ei ole Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu koostamisel vajalik läbi viia KSH-d. Keskkonnaamet oli seisukohal, lähtudes teadaolevast informatsioonist, et kavandatava tegevusega ei kaasne eeldatavalt planeeritava tegevusega olulist keskkonnamõju (sh ebasoodsat mõju XXX loodusalale), mis tingiks KSH algatamise vajalikkuse. Keskkonnatingimustega arvestamine on võimalik planeeringu menetluse käigus planeerimisseaduse § 126 lg-s 1 määratud ülesannete täitmisel.

Muinsuskaitseamet oli xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx nõus Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu koostamise ja KSH algatamata jätmisega. Asulakohal reg-nr 18821 on läbi viidud täiemahulised arheoloogilised väljakaevamised, sellega seonduvalt on objekt kaotanud mälestise tunnused ning on algatatud kaitse alt maha võtmise protsess.

Rahandusministeerium oli xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx nõus detailplaneeringu KSH algatamata jätmisega ega esitanud märkusi otsuse eelnõu (sh eelhinnang) kohta.

6. Kokkuvõte

- *KSH tuleb algatada, kui SPD tegevusega võib eeldatavalt kaasneda oluline eba- soodne keskkonnamõju või eeldatavalt kaasnevat olulist keskkonnamõju ei saa välistada.*
- *KSH jätta algatamata, kui eeldatavalt ei kaasne tegevusega olulist keskkon- namõju. Vajadusel nimetada keskkon- nameetmeid, millega arvestada SPD koostamisel (mõjud on leevendatavad või ärahoitavad).*

Kavandatav tegevus ei avalda olulist mõju ning ei põhjusta kesk- konnas pöördumatuid muudatusi, ei sea eeldatavalt ohtu inimese tervist, heaolu, kultuuripärandit ega vara. Kuna kavandatava tegevuse mõju suurus ja ruumiline ulatus ei ole ümbritsevale keskkonnale ohtlik ega ületa keskkonna vastupanu- ning taastumisvõimet, siis oluline keskkonnamõju puudub. Võttes aluseks, et detailplaneeringuga kavandatakse elamute rajamist, võib planeeringuga kaasnevaid keskkonnamõjusid lugeda väheoluliseks, mistõttu puudub vajadus KSH menetluse algatamiseks Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu osas.
Rae Vallavalitsusele teadaolevast informatsioonist tulenevalt saab järeldada, et kavandatava tegevusega

ei kaasne olulist keskkonnamõju ning KSH algatamine ei ole eeldatavalt vajalik. Keskkonnatingimustega arvestamine on võimalik PlanS § xx kohaselt planeerimismenetluse käigus.

Lähtudes eelhinnangu tulemustest on detailplaneeringu koostamise käigus vajalik:

1. viidata vajadusele hinnata hoonete projekteerimisel radoonikaitse meetmeid ja neid rakendada lähtudes standardist EVS 840:2023 „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks uutes ja olemasolevates hoonetes“.
2. ette näha meetmed põhjavee kaitseks;
3. läbi kaaluda võimalikud avariiolukorrad ja nende vältimise meetmed või nende korral käitumise lahendused;
4. soovitame vertikaalplaneerimisega tagada sademevee hajusalt valgumine pinnasesse. Sademevee suublasse juhtimisel eelistada lahendusi, mis võimaldavad sademeveest vabaneda selle tekkekohas, vältides sademevee reostumist. Sademeveest vabanemiseks kasutatavaid looduslähedasi lahendusi, nagu rohealasid, viibetiike, vihmaaedasid, imbkraave ja muid lahendusi, mis võimaldavad sademeveest vabaneda eelkõige maastikukujunduse kaudu, vältides sademevee reostumist, ei käsitleta sademevee suublasse juhtimisena veeseaduse § 129 lõigete 1 ja 3 tähenduses ning selliseks tegevuseks ei ole veeluba vajalik. Arvestada tuleb ka seda, et veeseaduse § 129 lõike 7 kohaselt on sademevee pinnasesse juhtimine veehaarde sanitaarkaitsealal ja hooldusalal keelatud.
5. põhjavee kaitse seisukohalt on oluline, et puurkaevu sanitaarkaitsealal tegevust ei toimu, st säiliks rohumaa. Sõidutee vms rajamine kaevu sanitaarkaitsealasse võib ohustada avatava põhjaveekihi kvaliteeti. Keskkonnaga seotud riski vältimiseks tuleb sillutatavad/kõvakattega alad kavandada väljapoole puurkaevu sanitaarkaitseala;
6. detailplaneeringus tuleb ette näha müra-, vibratsiooni-, saasteriski- ja insolatsioonitingimused ning muud keskkonnatingimusi tagavad nõuded;
7. detailplaneeringu seletuskirjas tuleb sisuliselt ja võimalikult detailselt analüüsida keskkonnalubade taotlemise vajadust lähtuvalt planeeritavatest tegevustest (näiteks välisõhu saasteloa taotlemise vajadus katlamaja(de)le, vee erikasutusloa taotlemise vajadus sademevee juhtimiseks eesvoolu).

Otsuse näide

Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu koostamise algatamine ja detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamata jätmine

Detailplaneeringu koostamisest huvitatud isik xxxx, keda esindab xxxx, on esitanud taotluse detailplaneeringu koostamise algatamiseks Peetri alevikus asuval Kasemetsa kinnistul (registriosa xxxx; katastritunnus xxxxx:xxx:xxxx; pindala 3,31 ha; sihtotstarve 100% elamumaa).

Detailplaneeringu koostamise eesmärk on Kasemetsa kinnistu jagamine üheks transpordimaa krundiks ja seitsmeteistkümneks elamumaa sihtotstarbega krundiks, määrata tekkivatele kruntidele ehitusõigus ja hoonestustingimused ühepereelamute ja ühe kuni kümne korteriga korterelamu ja osaliselt ärifunktsiooniga hoone ehitamiseks, lahendada juurdepääsud, tehnovõrkudega varustamine ning

haljastus. Planeeringuala suurus on ligikaudu 3,31 ha.

Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae Vallavolikogu 21.05.2013 otsusega nr 462 kehtestatud Rae valla üldplaneeringuga, mille järgi on planeeritava ala juhtotstarbeks määratud perspektiivne elamumaa.

• NB! KSH vajalikkuse kaalumise ja eel- hinnangu andmise alused kontrollida nii KeHJS'ist (KeHJS § 33 lg 2) kui ka PlanS'ist (§ 124 lg 6). Need ei lange kohati kokku.
• Käesoleva näite korral eelhinnang tuleb anda ja KSH vajalikkust kaaluda KeHJS alusel.

Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 33 lõike 2 punktile 4 tuleb keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) algatamise vajalikkust kaaluda ja anda selle kohta eelhinnang, kui koostatakse detailplaneering, millega kavandatakse KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud valdkonda kuuluvat ja KeHJS § 6 lõike 4 alusel kehtestatud määruses nimetatud tegevust. Tuginedes KeHJS § 6 lõike 2 punktile 10 ja KeHJS § 6 lõike 4 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu"2 (edaspidi määrus nr 224) § 13 punktile 2 tuleb KSH algatamise vajalikkust kaaluda ja anda selle kohta eelhinnang, kui tegemist on KeHJS § 6 lõikes 1 ning määruses nr 224 nimetamata juhul elurajooni arendamisega.

KeHJS § 33 lõigete 3-6 kohaselt KeHJS § 33 lõikes 2 nimetatud detailplaneeringu elluviimisega kaasneva KSH vajalikkus otsustatakse, lähtudes KeHJS § 33 lõigetes 4 ja 5 sätestatud kriteeriumidest ning KeHJS § 33 lõike 6 kohaste asjaomaste asutuste seisukohtadest.

KeHJS § 33 lõigete 4 ja 5 sätestatud kriteeriumide alusel antud eelhinnang on esitatud käesoleva otsuse lisas xxx. Detailplaneeringu kontekstis ei ole ette näha planeeringuga kaasnevaid negatiivseid keskkonnamõjusid. Planeeritava tegevusega ei kaasne eeldatavalt olulisi kahjulikke tagajärgi nagu vee-, pinnase- või õhusaastatus, jäätmeteke, müra, vibratsioon või valgus-, soojus-, kiirgus- ja lõhnareostus. Kavandatud tegevus ei avalda olulist mõju ning ei põhjusta keskkonnas pöördumatuid muudatusi, ei sea ohtu inimese tervist, heaolu, kultuuripärandit ega vara. Seega KSH läbiviimine detailplaneeringu koostamisel ei ole vajalik. Keskkonnatingimustega arvestamine on võimalik planeerimisseaduse § xx kohaselt planeerimismenetluse käigus. Eelhinnangu ptk-s 6 on välja toodud, missuguste meetmetega tuleb arvestada detailplaneeringu koostamisel.

Tulenevalt KeHJS § 33 lõikest 6 tuleb KSH vajalikkuse üle otsustamisel enne otsuse tegemist küsida seisukohta kõigilt asjaomastelt asutustelt, edastades neile seisukoha võtmiseks KeHJS § 33 lõike 3 punktides 1 ja 2 ning lõigetes 4 ja 5 nimetatud kriteeriumide alusel tehtud otsuse eelnõu. Käesoleva xxxx otsuse ja eelhinnangu eelnõu osas on oma seisukohad andnud Rahandusministeerium (xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx), Keskkonnaamet (xx.xx.xxxx kirjaga nr xxxx) ja Muinsuskaitseamet (xx.xx.xxxx), kes olid seisukohal, et detailplaneeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt olulist keskkonnamõju, mis tingiks

KSH algatamise vajalikkuse. Rahandusministeeriumi, Keskkonnaameti ja Muinsuskaitseameti seisukohtadest tulenevalt on käesolevat otsust ning lisasid xxx vastavalt täiendatud.

Lähtudes eeltoodust, planeerimisseaduse § xxxx, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 lõike 2 punkti 10, § 31 punkti 1, § 33 lõike 2 punkti 4, § 33 lõigete 3-6, § 34 lõike 2, § 35 lõigete 3 ja 5-7, Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb kaaluda keskkonnamõju hindamise algatamise vajalikkust, täpsustatud loetelu“ § 13 punkti 2, xxxxxx alusel:

1. Algatada Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu koostamine Harjumaal Rae vallas Peetri alevikus ligikaudu 3,31 ha suuruse ala planeerimiseks.
2. Jätta algatamata Peetri aleviku Kasemetsa kinnistu ja lähiala detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine, kuna detailplaneeringu elluviimisega kaasnevad tegevused ei oma olulist keskkonnamõju. Detailplaneeringu koostamisel tuleb arvestada käesoleva otsuse lisa xxx punktis 6 nimetatud keskkonnameetmetega.
3. Teavitada detailplaneeringu koostamise algatamisest ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamata jätmisest väljaandes Ametlikud Teadaanded, ajalehes xxxxx ning Rae valla kodulehel ja kirjalikult asjaomaseid asutusi.
4. ……

Viimati uuendatud 15.01.2025

Ehitustegevuse kooskõlastamine

Väga sageli saadetakse Keskkonnaametile kooskõlastamiseks projekteerimistingimuste, ehitusloa või kasutusloa eelnõusid. Seda tehakse **ehitusseadustiku** § 31 lõike 4 punkti 1, § 42 lõike 7 punkti 1 või § 54 lõike 6 punkti 1 **alusel**. Juhime tähelepanu, et Keskkonnaametil lasub ehitustegevusega seonduva kooskõlastamise kohustus üksnes siis, kui kooskõlastamise kohustus tuleneb ka mõnest teisest õigusaktist, nt

- looduskaitseseaduse § 14 lõike 1 kohaselt ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ilma kaitstava loodusobjekti valitseja ehk valdavalt Keskkonnaameti nõusolekuta:
    - lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;
    - anda projekteerimistingimusi;

- anda ehitusluba;
- rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist;

- puurkaevu ja -augu ehitusloa eelnõu (ehitusseadustiku § 126 lg 1) ning puurkaevu ja -augu lammutamise ehitusprojekt (ehitusseadustiku § 128 lg 2);
- maaparandussüsteemi ehitusloa eelnõu (maaparandusseaduse § 22 lg 4 p 2), kui veeseaduse § 188 lõike 1 punktis 4 nimetatud maaparandussüsteemi kavandamine või rekonstrueerimine on seotud veekoguga, mis kuulub looduskaitseseaduse § 51 lõike 2 alusel kehtestatud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (maaparandusseaduse § 22 lg 4 p 2);
- maaparandussüsteemi uuendusprojekt juhul, kui uuendustööna kavandatakse sette eemaldamist eesvoolust, mis kattub looduskaitseseaduse § 51 lõike 2 alusel kehtestatud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse kuuluva veekoguga (maaparandusseaduse § 46 lg 4);
- maaparandushoiukava avalikustamine. Enne avalikustamist kooskõlastatakse maaparandushoiukava Keskkonnaameti ja vesikonna territooriumil asuva kohaliku omavalitsuse üksusega (maaparandusseaduse § 57 lg 1);
- paisu rekonstrueerimistingimuste ja ehitusloa eelnõu (veeseaduse § 174 lg 2).

Muudel juhtudel puudub kohustus kooskõlastuse küsimiseks Keskkonnaametilt ning Keskkonnaamet ei saa kooskõlastust väljastada.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Arvamuse andmine

Ehitusseadustik võimaldab küsida arvamust (nt § 31 lg 4 p 2, § 42 lg 7 p 2). Arvamuse küsimise puhul tuleb arvestada haldusmenetluse seaduse § 5 lõikes 2 esitatud põhimõtet – küsida arvamust neilt, kellelt vaja, kuid mitte n-ö igaks juhuks kõigilt.

Keskkonnaamet soovitab arvamuse küsimisel taotluses välja tuua, mis põhjusel soovitakse konkreetse asutuse (nt Keskkonnaameti) arvamust (nt millise keskkonnaprobleemi/-küsimuse tõttu).

Keskkonnaametilt tuleb küsida arvamust järgmistel juhtudel:

- ✓ riigi korrastatavate eesvoolude võimalikest hoiutöödest teavitamine (alus: maaparandusseaduse § 44 lõige 4);

- ✓ hoonestusloa taotlus ja eelnõu, et saada arvamus veeseaduses sätestatud juhtudel.

Mõistlik oleks Keskkonnaameti arvamust küsida projekteerimistingimuste ja ehitusloa andmisel ka siis,

- ✓ kui on esitatud loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek või algatatud kaitse alla võtmise menetlus LKS-i § 9 lõike 1 tähenduses, arvestades ka LKS-i § 8 lõikega 6.

Sellisel juhul on haldusorganil (kellele on esitatud taotlus haldusakti koostamiseks, mis võib mõjutada ettepanekus nimetatud loodusobjekti seisundit) õigus peatada haldusakti koostamise menetlus. See tähendab, et LKS-i § 14 lõike 1 punktid 6–8 ei laiene otseselt projekteeritavatele kaitstavatele aladele, kuid selliste alade puhul on põhjendatud, et Keskkonnaametilt küsitakse eelnevalt arvamust projekteerimistingimuste ja ehitusloa andmise kohta;

- ✓ kui rajatavat ehitist kavandatakse sõltuvalt ehitise suurusest, liigist ja mõjust teatud juhtudel kaitstava ala piirile ning ehitise mõju (nt alale suunatav heide või häiringud, muutused veerežiimis ja vaadete sulgemine) võib ulatuda kaitstavale alale.

Sellisel juhul on projekteerimistingimuste ja ehitusloa eelnõu arvamuse saamiseks esitamise eesmärk saada ka hinnang, kas tegemist võib olla keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 3 lõike 1 punkti 2 reguleerimisalasse kuuluva tegevusega, millele tuleb rakendada KeHJS-i kohast KMH eelhindamist (ning vajaduse korral täiemahulist KMH protsessi);

- ✓ kui tegevust kavandatakse
  - ✓ I kaitsekategooria liigi leiukohas,

  - ✓ kui tegevusega võib kaasneda II kaitsekategooria taime- ja seeneliikide kahjustamine LKS-i § 55 lõike 7 tähenduses või

  - ✓ tarvilik võib olla kaitsealuse liigi ümberasustamine LKS-i § 58 lõike 6 alusel või
  - ✓ kui tegevuse tulemusena võib hävida kogu III kaitsekategooria liigi elupaik LKS-i § 55

- lõike 8 tähenduses.

LKS-i § 4 lõike 1 punkti 3 kohaselt on kaitstavad loodusobjektid ka kaitsealused liigid ja kivistised. **LKS-i § 14 lõige 1 ei sea kaitsealuste liikide ja kivististe leiukohtade puhul otsest kohustust kooskõlastada projekteerimistingimuste, ehituslubade ja kasutuslubade väljastamine Keskkonnaametiga.** Küll aga seavad LKS-i 8. peatükk ja § 65 mitmeid tingimusi liikide ja kivististe kaitseks, mille järgimist peavad tagama konkreetsete tegevuste teostajad või selleks vajalike lubade andjad; teatud konkreetsed tegevused (mis võivad olla otseselt seotud projekteerimistingimuste, ehitusloa või erijuhtudel ka kasutusloaga) on lubatud üksnes Keskkonnaameti nõusolekul.

Projekteerimistingimuste või ehitusloa väljastamisel tuleb seega arvestada liigi- ja kivististe kaitsenõuetega ja sel juhul võib olla põhjendatud Keskkonnaametilt arvamuse küsimine. Kindlasti tuleks Keskkonnaamet kaasata võimalikult vara siis, kui projekteerimistingimuste või ehitusloaga seotud tegevust kavandatakse I kaitsekategooria liigi leiukohas, tegevusega võib kaasneda II kaitsekategooria taimeliikide kahjustamine LKS-i § 55 lõike 7 mõttes või kui võib hävida kogu III kaitsekategooria liigi elupaik LKS-i § 55 lõike 8 mõttes või kui võib olla tarvilik kaitsealuse liigi ümberasustamine LKS-i § 58 lõike 6 alusel;

- kui tegemist on ranna või kaldaga. LKS-i § 5 lõike 3 kohaselt ei ole rand või kallas, mida kaitstakse LKS-i alusel, kaitstav loodusobjekt. See tähendab, et LKS-i 6. peatükis toodud piiranguid (sh LKS-i § 38 lõigete 3, 4 ja 5 erisuste rakendumine) peab eelkõige järgima projekteerimistingimusi või ehitusluba väljastav asutus ning nende väljastamist ei pea Keskkonnaametiga kooskõlastama. Kuna kõnealuses valdkonnas on palju tõlgendamisvõimalusi, on rannal või kaldal asuvale maale projekteerimistingimuste või ehitusloa väljastamisel koostöö Keskkonnaametiga keerukamatel juhtudel samuti oodatud;

- kui tegemist on muude erijuhtudega, tuleks tuua välja, mis küsimuses või valdkonnas Keskkonnameti arvamust soovitakse.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Ranna ja kalda ehituskeeluvöönd ja sellega seotud piirangud

Ülevaade ranna ja kalda kaitse temaatikast koondab Keskkonnaameti hinnangul

olulisemad ning sagedamini üleskerkivad teemad.

* allajoonitult on välja toodud 1.septembril 2026 Looduskaitseseaduse muutmisega seotud muudatused

Ehituskeeluvöönd on moodustatud veekogude äärsete alade looduslikuna säilitamiseks ja inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramiseks. Ranna ja kalda kaitse-eesmärkideks on et kaitsta veekogusid inimtegevuse kahjuliku mõju eest ehituskeeluvööndi ulatuses vajaliku taimkatte puhvri abil, säilitada ranna ja kalda äärne liigirikkus ning ranna ja kalda stabiilsus, samuti tagada kõigile avalikuks kasutamiseks määratud veekogude ääres viibimise ja veekogude kasutamise võimalus.

Ranna ja kalda kaitse seaduslik alus tuleneb eelkõige looduskaitseseadusest (LKS), mille § 5 lg-te 1 ja 2 kohaselt on

- ✓ **kallas** merd, järve, jõge, veehoidlat, oja, allikat või maaparandussüsteemi (MPS) eesvoolu ääristav ja erinõuete kohaselt kasutatav maismaavöönd.

- ✓ Läänemere, Peipsi järve, Lämmijärve, Pihkva järve ja Võrtsjärve kaldaid nimetatakse kokkuleppeliselt **rannaks**.

Peamised ranna ja kalda kaitse põhimõtted on määratletud looduskaitseseaduse 6. ptk-s „Rand ja kallas“ ning veeseaduses (VeeS).

Looduskaitseseaduse kohaselt on ehituskeeluvööndis uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud (LKS § 38 lg 3), seetõttu ei ole vajalik ehitustegevuseks saada Keskkonnaameti nõusolekut. Siiski näeb LKS piiratud juhtudel võimaluse ehitustegevuseks.

Loetletud erandite rakendamisel tuleb kõigil järgida õigusaktides määratletud ranna ja kalda kaitse põhimõtteid. Keerukamatel juhtudel on Keskkonnaametilt seisukoha, arvamuse või kooskõlastuse küsimine õigustatud.

Kaitstavatel loodusobjektidel (eelkõige kaitsealadel) **paiknevate veekogude rannal ja kaldal võivad kehtida näiteks ehitustegevusele kaitse-eeskirjaga määratavad tingimused, mis on üldreeglitest erinevad** (LKS-i § 38 lg-d 7 ja 8). Veekogude rannal ja kaldal tegutsemisele on üldreeglist erinevaid tingimusi seatud, näiteks Lahemaa rahvuspargi või Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eeskirjades.

Ranna või kalda kaitse eesmärk on (LKS-i § 34):

- ✓ rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine (sh ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on omakorda vee ja pinnase kaitsmine ning puhketingimuste säilitamine);

- ✓ inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine;

- ranna või kalda eripära arvestava asustuse suunamine ning
- seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine.

Käesolevas ülevaates on viidatud õigusaktidele 1. augusti.2024. aasta seisuga.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Vööndid rannal ja kaldal

Veekogudel on järgmised ranna ja kalda kaitse vööndid:

- **ranna või kalda piiranguvöönd ehk PV** (LKS-i § 37 lg 3, seab piirangud reoveesette laotamisele, jäätmete käitlemisele, maavarade kaevandamisele, metsamajandamisele, mootorsõidukitega sõitmisele, tiheasustusalade moodustamisele);
- **ranna või kalda ehituskeeluvöönd ehk EKV** (LKS-i § 38 lg 3, seab piirangud ehitustegevusele);
- **ranna või kalda veekaitsevöönd ehk VKV** (VeeS-i § 119, seab piirangud ehitamisele, majandustegevusele, puu- ja põõsarinde raiele, maaharimisele, väetise ja keemilise taimekaitsevahendi kasutamisele ning sõnnikukäitlusele, maavarade ja maa-ainese kaevandamisele).

Eraldi vööndina võib käsitleda **kallasrada**, mis on avalikult kasutatava veekogu ääres olev kaldariba veekogu avalikuks kasutamiseks ja selle ääres viibimiseks, sealhulgas selle kaldal liikumiseks. Kallasraja laius on laevatatavatel veekogudel kümme meetrit ning teistel veekogudel neli meetrit. Kui kallasrada on üle ujutatud, on kallasrajaks kahe meetri laiune kaldariba veeseisu piirjoonest (ehk ajutine kallasrada).

Kaldaomanik peab igaühel lubama kallasrada kasutada (KeÜS § 38 lg 4).

Kohaliku omavalitsuse üksus peab planeeringutega tagama avaliku juurdepääsu kallasrajale (KeÜS § 38 lg 7). Juurdepääsud tuleks kavandada mõistlike vahemaade järel (Riigikohus kohtuasjas **3-3-1-79-16**). Keskkonnaamet peab mõistlikuks vahemaad, mis võimaldab inimestel jalgsi liikudes veekoguni jõuda.

Viimati uuendatud 27.01.2025

Mis on veekogu ning milliste veekogude kaldal on ranna ja kalda kaitsevööndid?

Veeseaduse kohaselt on veekogu püsiv või ajutine voolava (vooluveekogu, nt jõgi, oja jm) või aeglaselt liikuva (seisva) veega (seisuveekogu-, meri, järv, veehoidla jm) täidetud pinnavorm. Siiski ei käsitleta kõiki veega täitunud pinnavorme veekogudena, mille kaldad peaksid olema looduskaitseseaduse alusel kaitstud.

Ranna ja kalda piirangud rakenduvad eelkõige neile veekogudele, mis on veekogudena kantud Eesti looduse infosüsteemi (EELIS), aga ka veel infosüsteemi kandmata, kuid põhikaardil kajastuvatele veekogudele.

Ranna ja kalda piirangud rakenduvad veekogudele, mis on loetletud veeseaduses ja on veekogudena kantud ETAK-isse (Eesti Topograafia andmekogu) ja Eesti looduse infosüsteemi (EELIS). ETAK alusel kajastatakse veekogud Eesti põhikaardil.

Veekogu kandmisel EELISesse määratletakse ka selle liik ning muud iseloomulikud andmed, millest kalda kaitsepiirangute ulatus sõltub (pindala, valgala, samuti avalik kasutatavus). Veekaitsevöönd on lisaks ka peakraavidel ja kanalitel.

Kui veekogu ei ole kantud EELISesse, siis tuleb juhtumipõhiselt välja selgitada, kas tegemist on üldse veekoguga, ning vajaduse korral taotleda andmete korrigeerimist. Andmete vastutav töötleja on Kliimaministeerium ja volitatud töötleja Keskkonnaagentuur. Andmed kuvatakse **keskkonnaportaali**s.

- Looduskaitseseaduse ja veeseaduse järgi loetakse veekogudeks ka maaparandussüsteemide eesvoolud, mille üle peetakse arvet Põllumajandusameti hallatavas **maaparandussüsteemide registris** ning mis on leitavad ka Maa- ja Ruumiameti geoportaali **maaparandussüsteemide kaardirakenduse** kaudu.

- Ranna ja kalda kaitsevööndid on kujutatud informatiivsena ka Maa-ameti geoportaali **kitsenduste kaardirakenduses**.

NB! Kitsenduste kaardirakendust saab kasutada eelkõige informatiivsel eesmärgil, kuna sellesse on küll kantud kitsendusi põhjustavad objektid (veekogud) ning üldreeglist lähtuvad kitsenduste ulatused, kuid ei ole arvestatud erisustega. Vastav märkus on toodud ka kaardirakenduses.

Metsamaa erisus EKV ulatuses

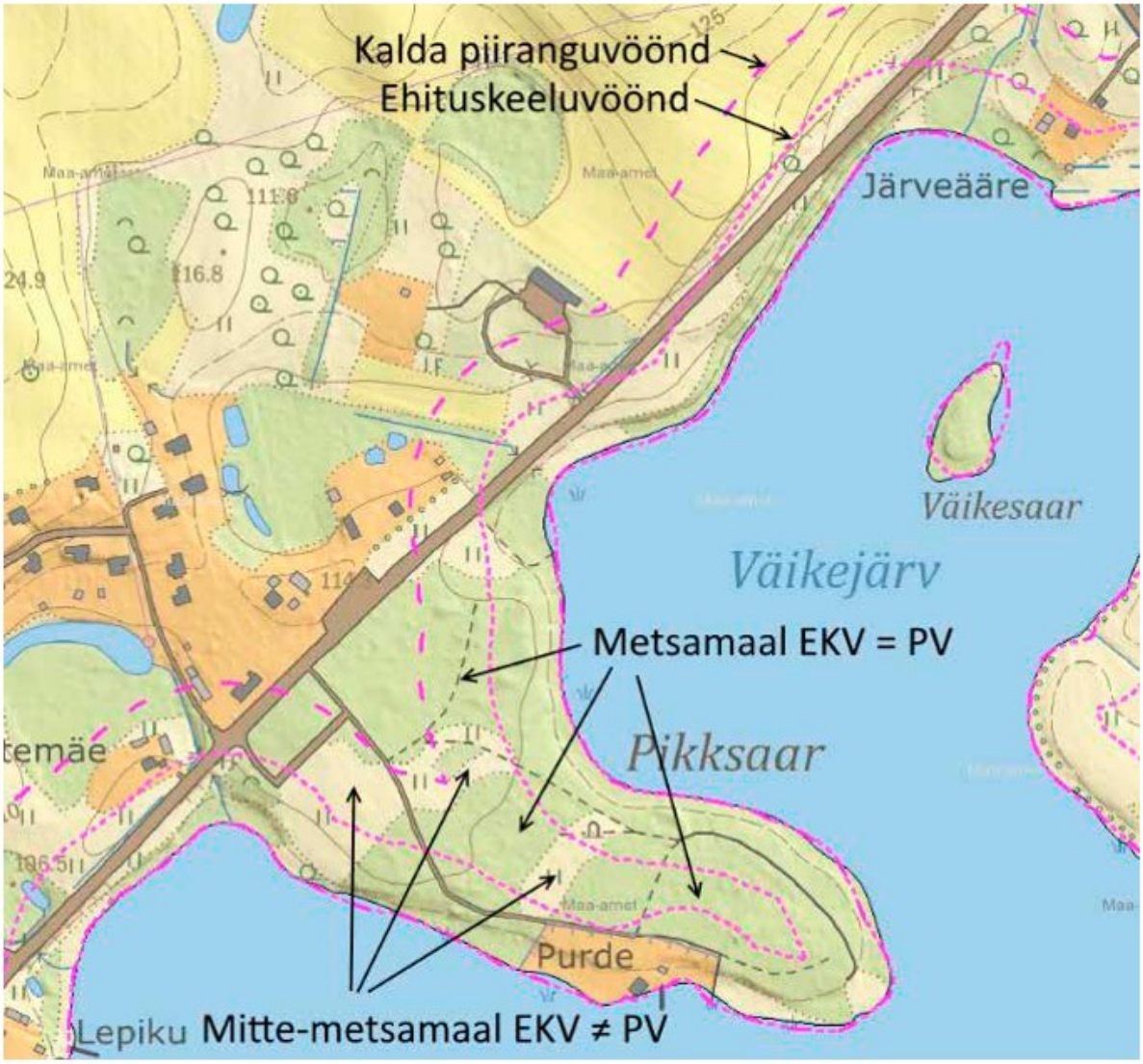
Rannal ja järve või jõe kaldal asuval metsamaal metsaseaduse § 3 lõike 2 tähenduses ulatub ehituskeeluvöönd (EKV) ranna või kalda piiranguvööndi piirini (LKS-i § 38 lg 2).

Metsamaa (metsaseaduse § 3 lg 2) on maa, mis vastab vähemalt ühele järgmistest nõuetest:

1. on metsamaa kõlvikuna kantud maakatastrisse;

2. on maatükk pindalaga vähemalt 0,1 hektarit, millel kasvavad puittaimed kõrgusega vähemalt 1,3 meetrit, ja puuvõrade liitusega vähemalt 30%.

Erandi rakendamisel ei oma tähtsust katastriüksuse sihtotstarve, kõlvik jm erisused, mis on toodud metsaseaduse § 3 lg-s 3.

Aluskaart: Maa-amet 2018

EKV metsamaa erisuse määrab üksnes metsamaa kõlvik või metsa tunnustele vastav taimestik. Metsamaa ei kao raie tegemisel.

NB! Metsamaa erisus kehtib ka tiheasustusalal.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoon

Üldtingimsed

Ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoon on (üldjuhul) põhikaardile kantud veepiir ehk tavaline veepiir (LKS-i § 35 lg 2, VeeS-i § 29 lg 3). Seda tuleb vööndite ulatuse määramisel arvestada ka juhul, kui planeeringu või projekti mõõdistusaegne veepiir erineb põhikaardile kantud veepiirist.

Looduslikud soodid ja sopistused on keskkonnaregistri kohaselt enamasti veekogu osad ning nendega tuleb piirangute määratlemisel arvestada.

Aluskaart: Maa-amet 2018

Ka ebaselgel õiguslikul alusel rajatud paadikanalid ja teised tehislikud kaevandid arvestatakse enamjaolt põhiveekogu osaks. Üldpõhimõte on, et paadikanaleid tuleks pidada ajaloolisteks, kui need on kaevatud enne ranna ja kalda kaitse seaduse kehtestamist (01.04.1995). Hiljem rajatud kanalite puhul tuleks ehitise seaduslikkuse hindamisel lähtuda selle kaevamise ajal kehtinud seadustest ning tavadest (vt ka Keskkonnaministeeriumi 11. detsembri 2013. aasta kiri nr 1-9/13/8022-2, lisainfot küsi Keskkonnaametilt). Kui on tõendeid kanali seaduslikkuse kohta või kui kanal on tagantjärele seadustatud, on võimalik taotleda Keskkonnaagentuurilt kanali eraldamist põhiveekogu küljest. Sel juhul on tegemist eraldi ehitisega, millel ehituskeeluvöönd puudub.

Erandid ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoones

Erandid tavapärases põhikaardil kujutatud veepiirist lähtuvas ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoones on kaldaastangu ala ning korduva üleujutusega veekogude rand ja kallas.

Kaldaastangu ala

Üle viie meetri kõrguse astangu puhul, mis asub tavalisest veepiirist kuni 200 meetri kaugusel, kehtivad piiranguvöönd ja ehituskeeluvöönd:

1. kaldaastangust kuni veepiirini ja

2. astangu ülemisest servast LKS §-s 37-38 ettenähtud vööndi ulatuses. (LKS-i § 35 lg 5)

Astang on astmekujuline, selgesti täheldatava jalami ning pervega vertikaalne või suure kaldega nõlv (Keskkonnaministeeriumi 25.05.2016 kiri nr 8-2/16/3255-2). **Astang võib koosneda mitmest astmest ning need võivad olla ka pinnase alla mattunud.**

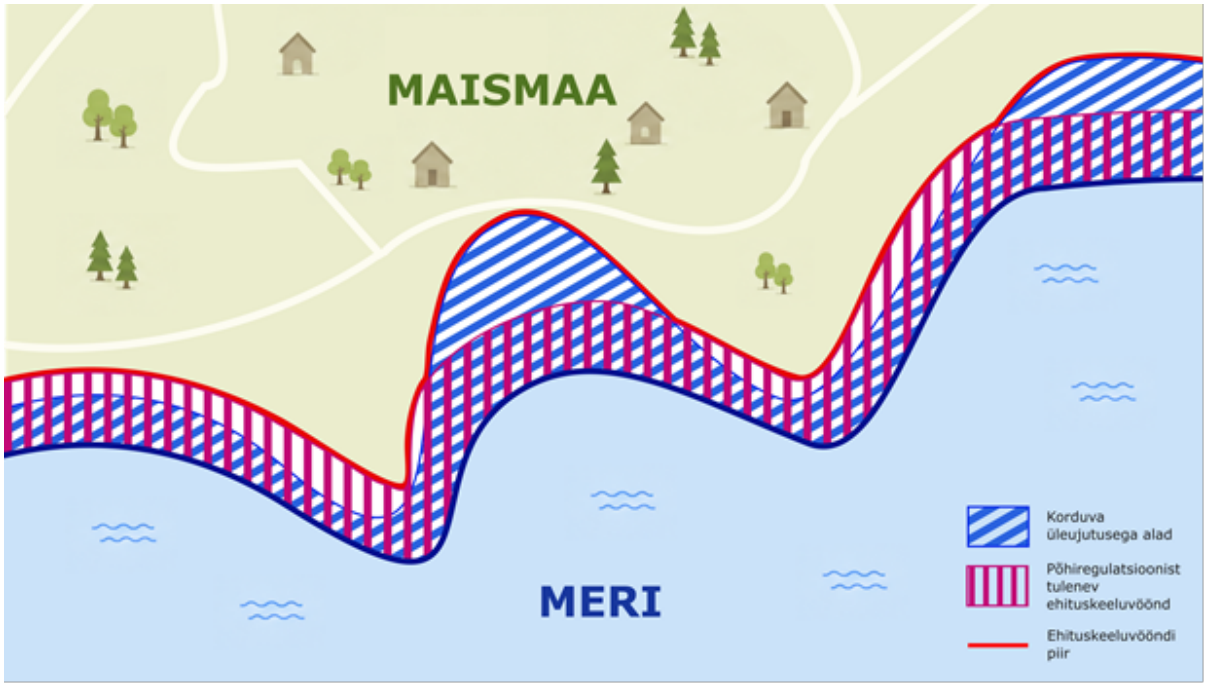
Kaldaastang ei pea olema aluspõhjakivimeid (st liiva- ja lubjakivid) avav paljand; see võib olla mattunud paljand või pinnakattesse murrutatud astang. Eelkõige tuleb arvestada looduslike pinnavormidega, mitte ehitustegevuse tulemusel tekkinud nõlvadega. Välja ei ole võimalik tuua konkreetseid nurgakraade, millest järsemat nõlva loetakse astanguks. Vaidlusalustel juhtudel tuleks konsulteerida Keskkonnaameti ja/või geoloogidega ning objektipõhiselt otsustada.

Tuleb arvestada, et LKS § 35 lg 5 kohaselt on EKV ulatuse lähtejooneks ETAK-is kantud veekogu veepiir, mitte ETAK-is olev kaldaastang. Kuna kõik astangud ei ole ETAK-isse kantud (ja seetõttu ei kajastu põhikaardil), esineb ka vastuolu, miks ei saa aluseks võtta põhikaardil olevat astangu tingmärki. Oluline on määrata, kas vaadeldav ala on aluspõhja settekivimite paljandumispiirkondades püstloodsete seintega ranna/kalda piirkonnas (nt Panga pank, Osmussaare pank), kas astangu nõlva ülemine serv on veepinnast (absol. kõrgus) üle 5 m kõrge ja kas see ülemine serv asub lähemal kui 200 m veepiirist - kui need tingimused on täidetud, on vaadeldaval alal tegemist astanguga.

Korduva üleujutusega veekogude rand ja kallas

Korduva üleujutusega veekogude ranna või kalda piiranguvöönd, veekaitsevöönd ja ehituskeeluvöönd koosnevad üleujutatavast alast ja looduskaitseseaduse paragrahvides 37–38 sätestatud vööndi laiusest (LKS-i § 35 lg lg 3 ja 3^1). **Üleujutusala arvestatakse vööndi ulatusega kattuvalt ning piirangu ulatus oleneb sellest, kumb kaugemale ulatub** (reegel kehtib nii EKV kui ka piiranguvööndi arvestamisel).

Korduva üleujutusega aladel ulatuvad ehituskeeluvöönd ja piiranguvöönd rannal korduva üleujutusega ala ja siseveekogudel kõrgvee piirini, kui korduva üleujutusega ala ulatub kaugemale kui sätestatud vööndi laius.

Joonis. Ehituskeeluvöönd rannal LKS seletuskirja järgi

Korduva üleujutusega alad jagunevad kaheks ning neil on üleujutatava ala ehk ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoone määramisel erinev metoodika.

KORDUVA ÜLEUJUTUSEGA ALAD

SUURTE ÜLEUJUTUSALADEGA SISEVEEKOGUD

KORDUVA ÜLEUJUTUSEGA ALA MERERANNAL

Kasari jõgi. Foto: H. Timm

Matsalu laht. Foto E. Sepp

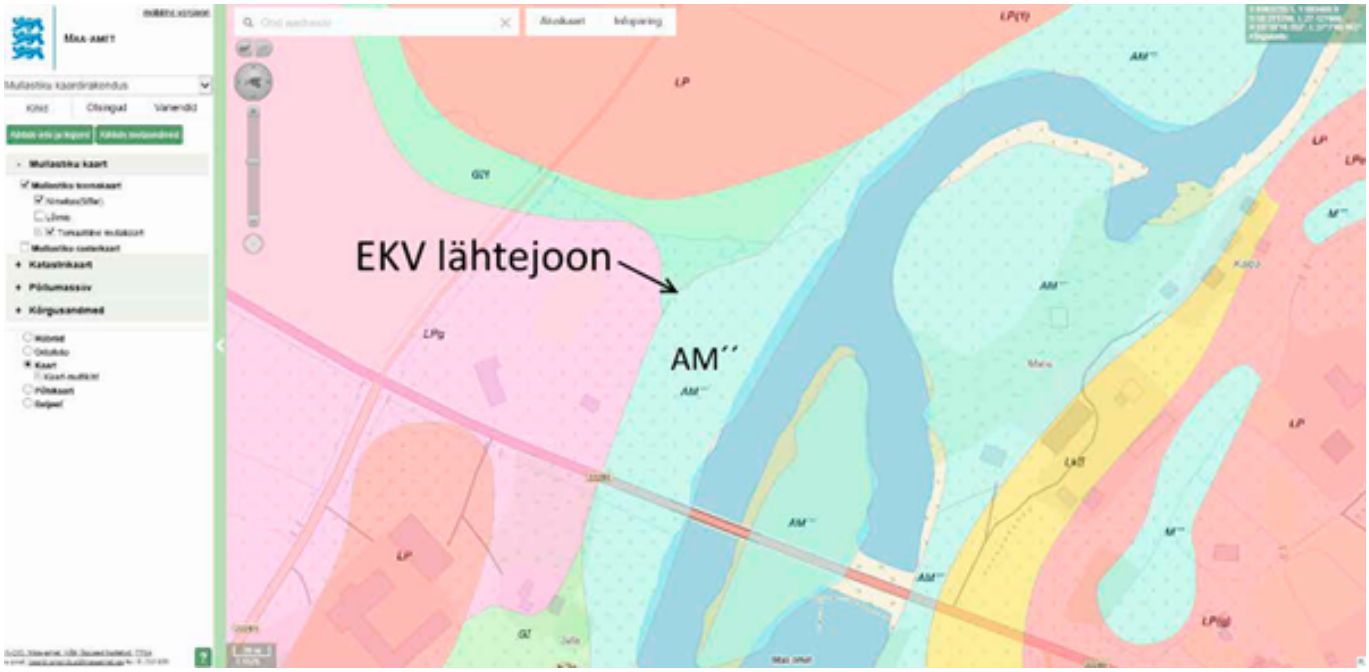
Suurte üleujutusaladega siseveekogud

Suurte üleujutusaladega siseveekogudel määratakse **kõrgveepiir** (ehk korduvalt üleujutatav ala ehk ranna ja kalda kaitsevööndite lähtejoon) keskkonnaministri 28.05.2004 määruse nr 58 „**Suurte üleujutusaladega siseveekogude nimistu ja nendel siseveekogudel kõrgveepiiri määramise kord**“ alusel (LKS-i § 35 lg 3).

Määruses nr 58 on nimetatud **16 veekogu või nende lõiku**, mille kaldal kõnealune erisus rakendub. Määruse nr 58 § 1 kohaselt on suurte üleujutusaladega siseveekogudel **kõrgveepiiriks alaliselt liigniiskete alluviaalsete soomuldade leviala piir** veekogu veepiirist arvates. Enam kasutatava mullatüüpide nimestiku kohaselt on alluviaalsed soomullad võrdsustatud lammi-madalsoomuldadega (AM-mullad).

Planeerimisseaduse (PlanS) kohaselt on suurte üleujutusaladega siseveekogudel piirangute lähtejoone määramine kohaliku omavalitsuse kohustus (PlanS-i § 75 lg 1 p 9), üldplaneeringu ülesanne on märkida kõrgveepiir suurte üleujutusaladega siseveekogul.

- ※ Tavapäraselt on lammi-madalsoomuldade ulatuse ja seega piirangute lähtejoone määramisel kasutusel Maa-ja Ruumiameti geoportaali **mullastiku kaardirakenduses** toodud mullakaart.

Kui omavalitsusel esineb põhjendatud kahtlus 1960-ndatel koostatud mullakaardi ebatäpsuses, võib **üldplaneeringu koostamisel kõrgvee piiri märkimisel teatud juhtudel osutuda põhjendatuks mullauuringute tegemine.** Üldplaneeringu koostamise raames võib omavalitsus tellida asjakohase eriala kõrgharidusega ja piisava töökogemusega või vastava kutsega isikult (PlanS § 4 lg 5) AM muldade leviku uuringu ning täpsustada mulla levikuala laiemalt üldplaneering ulatuses. Üldplaneering on planeeringuala terviklik ruumilahendus, millega määratakse maakasutus- ja ehitustingimused ning planeerimisseadus ei võimalda teistel isikutel, sh ehitamisest huvitatud isikutel üldplaneeringu koostamist suunata ega selleks ise eraldi uuringuid tellida.

Korduva üleujutusega ala mereranna

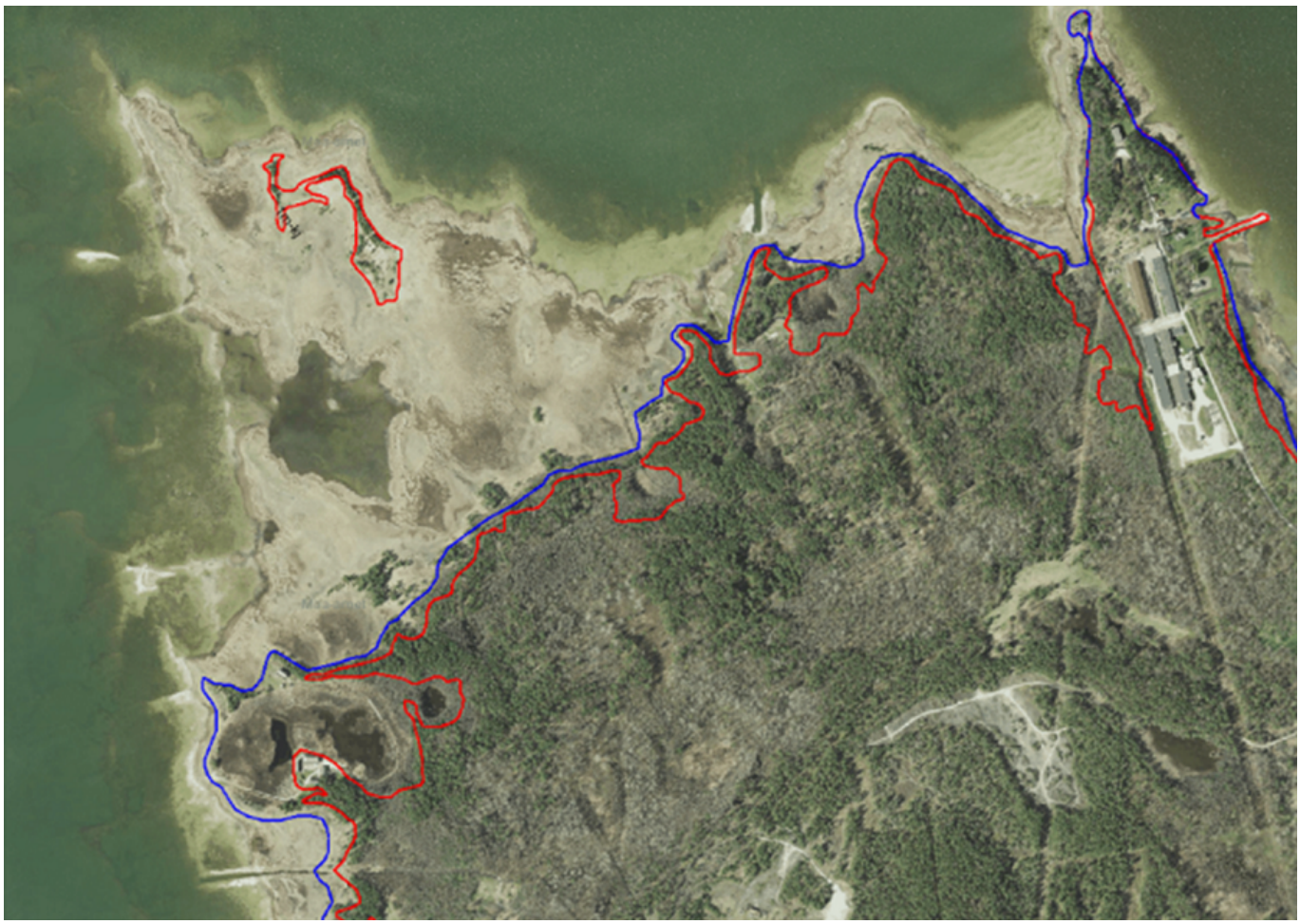
Kogu Eesti mereranniku ulatuses esineb korduv kõrgvesi, nagu näitab Keskkonnaagentuuri 2020. a analüüs „Suurte üleujutusaladega siseveekogude ja mereranniku korduva kõrgvee taseme poolt mõjutatud alade määramine“.

Korduv kõrgvesi ulatub väga erinevale kaugusele maismaa suunas ja esineb üldiselt ühe meetri ulatuses kaldajoone kõrgusväärtusest kogu Eesti mereranniku piirkonnas. Valdavalt esinevad ulatuslikumad korduvalt üleujutatavad alad madalatel, laugetel randadel, mis teatud perioodidel (tavaliselt kevadeti ja/või sügiseti) on pikema aja vältel üleujutatud.

Korduva üleujutusega ala piir mereranna määratakse üldplaneeringuga (LKS-i § 35 lg 31, ka PlanS-i § 75 lg 1 p 9 järgi on see üldplaneeringu ülesanne). Kui korduva üleujutusega ala piiri ei ole looduskaitseseaduse põhimõtete kohaselt üldplaneeringus määratud, loetakse korduvalt üleujutatud ala piiriks ühe meetri kõrgune samakõrgusjoon (Amsterdami kõrgussüsteemi järgi üks meeter kaldajoone kõrgusväärtusest). Selle punkti rakendamise kohta vt ka Kliimaministeeriumi 14.10.2009 kiri nr 20-1/13095-2, 20.09.2016 kiri nr 8-2/16/6610-4 ja 29.03.2017 kiri nr 8-2/17/2189.

Korduvalt üleujutatavate alade kindlakstegemisel saab aluseks võtta eespool nimetatud kogu Eestit hõlmava analüüsi, ning täpsustada andmeid, lähtudes reaalsest olukorrast looduses konkreetsel alal (Kliimaministeeriumi 12.05.2020 teavituskiri nr 8-2/20/2084 kohalikele omavalitsustele).

Näide:

Aluskaart: Maa-amet 2024
Haapsalu linna üldplaneeringus täpsustatav ja määratud korduv üleujutusala (sinine joon).
Kõrval on nähtav ühe meetri kõrguse kaldajoone kõrgusväärtust kajastav joon (punane joon).

Korduva üleujutusega ala määramine peab lähtuma looduskaitseseaduse § 35 lg-s 4 toodud põhimõttest. Teistsuguste lahenduste (nt varem kehtinud ranna ja kalda kaitse seaduse kohased lahendused) puhul tuleb selgitada, mismoodi valitud lahendus on kooskõlas kehtivate õigusaktidega.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Tingimused ehituskeeluvööndis

Sihtotstarbe ja juhtotstarbe määramise keeld

Väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku võib ranna ja kalda ehituskeeluvööndis elamumaa juhtotstarvet ja sihtotstarvet määrata üksnes Keskkonnaameti nõusolekul (LKS § 38 lg 2^1).

Ehituskeeld

Ranna või kalda ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud (LKS-i § 38 lg 3).

Hoonete ja rajatiste ehk ehitiste (ehitis on inimtegevuse tulemusel loodud ja aluspinnasega ühendatud või sellele toetuv asi, mille kasutamise otstarve, eesmärk, kasutamise viis või kestvus võimaldab seda eristada teistest asjadest) **ja ehitamise** (ehitamine on ehitise püstitamine, rajamine, paigaldamine, lammutamine ja muu ehitisega seonduv tegevus, mille tulemusel ehitis tekib või muutuvad selle füüsikalised omadused; ehitamine on ka pinnase või katendi ümberpaigutamine ulatuses, millel on oluline püsiv mõju ümbritsevale keskkonnale ja funktsionaalne seos ehitisega) **definitsioonid vastavad ehitusseadustikule**.

Eri seadustes võib ehitisel ja ehitamisel olla ehitusseadustikust erinev tähendus
(nt maaparandusseaduses on ehitistena täpsustatud maaparandusehitised).

Taastamine. Aastaid või aastakümneid tagasi täielikult hävinud ehitise vundamendile ehitamine võrdub üldjuhul ehituskaitsevööndisse uue ehitise ehitamisega, välja arvatud juhtudel kui ehitis taastatakse tõendatult dokumentide (olev projekt) alusel ehitise endisel kujul ja endise otstarbega (st koopiana).

Ehitusseadustiku järgi ehitise ümberehitamise ehk rekonstrueerimise alla kuuluva osaliselt või täielikult hävinud ehitise taastamiseks tuleb ranna ja kalda kaitse eesmärke silmas pidades lugeda eelkõige võrdlemisi hiljuti (näiteks tulekahjus) hävinud ehitise endisel kasutusotstarbel ning esialgses tõendatud mahus ja ehituslikus lahenduses taastamist. Piir ehitise taastamise ja uue ehitise ehitamise vahel tuleb välja selgitada juhtumipõhiselt, lähtudes ala looduslikust seisundist, säilinud ehitise seisundist ning ehitusdokumentidest.

NB! Kui algselt ehitis puudus, ei ole seda võimalik ka taastada (nt ei ole võimalik rekonstrueerida alusehitiseta pinnasteed ja veepaisutust, sest need ei ole ehitised).

Rekonstrueerimine. Ehituskeeluvööndis on lubatud olemasoleva ehitise ümberehitamine kas olemasoleva mahu ja pindala ulatuses ning ka ehitise laiendamine kuni 1/3 kubatuuri ulatuses. Kui kavandatakse mõlemat tegevust (ümberehitamist, laiendamist), tuleb mõlemad tegevused kavandada ja lõastada eraldi, et omavalitsusel oleks võimalik nende tegevuste lubatavust eraldi hinnata. Ka ehitisregistris peavad mõlemad tegevused eraldi kajastuma (lubatud on vaid esmakordne juurdeehitamine).

Kuid ehituskeeld ehituskaitsevööndis ei ole absoluutne, selle suhtes kehtivad teatud erandid.

Erandid ehituskeelu suhtes

Looduskaitseseaduse § 38 lg 4 alusel **ehituskeeld ei laiene**

1) hajaasustuses olemasoleva elamu **õuemaal** olevast õiguslikul alusel ehitatud hoonest maismaa suunas või samale kaugusele ehitatavale uuele ehitisele või olemasoleva ehitise laiendusele, mis ei asu veeseaduse kohases veekaitsevööndis. NB! erisus kehtib olemasoleva elamu puhul ja õuemaal;

1[1]) tiheasustusala ehituskeeluvööndis varem väljakujunenud ehitusjoonest maismaa suunas olemasolevate ehitiste vahele uue ehitise püstitamisele või olemasoleva ehitise laiendusele;

(LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt ehitusjoone olemasolul *„Hooned moodustavad selgelt tuvastatava joone (rea) laadse objekti ja paiknevad üldreeglina külgnevatel maaüksustel. Kui kinnistuid eraldab nt kitsas teemaa, liinikoridor vms. avalikes huvides määratletud kitsas hoonestamata kinnisasi, siis see ehitusjoont ei katkesta. Üldreeglina aga hoonestamata, nt metsaga või muude looduslike või pool-looduslike kooslustega kaetud maaüksus katkestab selle joone.“*)

Näide väljakujunenud ehitusjoonest.

Väljakujunenud ehitusjoon moodustub olemasolevatest kehtivate seadustega vastavuses ehitatud hoonetest, mis paiknevad üksteisega külgnevalt ühes reas ning moodustavad selgelt tuvastatava joone (rea) laadse objekti.

2) tiheasustusalal üleujutusohuga seotud olulises riskipiirkonnas kaldakindlustusrajatisele ja mujal veekogu veepiirile rajatavale kaldakindlustusrajatisele. **NB! kallas on siseveekogul!** Kaldakindlustusrajatise ehitamisega kaasnev mõju (veetaseme ja voolu mõju kinnistutele,

kalda ja rajatise püsivusele jne) vajab hindamist vähemalt eelhinnangu tasemel.

(LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt *Antud muudatus on vajalik, et määrata üheselt ja selgelt kalda ehituskeeluvööndis ehitamise* ***erandi kohaldatavuse kohana*** *veekogu tavaline* ***veepiir****, mis allub reaalselt ja pidevalt vee tekitatud kulutus- ja erosiooniprotsessidele, mitte aga kaugemale sisemaale ulatuvate üleujutuste piir, kus erosiooni ega kulutust ei toimu. Praktikas on korduvalt soovitud kaldakindlustuse erandit kasutades täita lammialasid, sealjuures mitte alati ka nende sisemaa poolseid servasid ehk reaalse üleujutuse piiri, vaid rajada nn. kaldakindlustusi ka lammialade keskele, et kahandada nii üleujutuste ja ehituskeeluvööndi ulatust ning võimaldada veekogudele lähemale ehitamist. Sellised sisemaale kavandatud ehitised peavad olema analüüsitud, et nende mõjud saaks hinnatud.*

Erand jääb siseveekogude ääres tiheasustusalal üleujutusega seotud olulistes riskipiirkondades üleujutuste eest kaitseks rajatavatele kaldakindlustusrajatistele. Kliimamuutuste prognooside kohaselt üleujutuste risk suureneb. Prognoosidest võib järeldada, et sademete hulga suurenemise ja pehmemate talvede tõttu põhjustatud jõgede üleujutused võivad asenduda sügiseste üleujutustega. Lisaks ekstreemsed ilmastikuolud võivad talvistel aegadel kaasa tuua keerulisi jääolusid ja tekitada rohkem rüsijää poolt põhjustatud üleujutusi, mis nii mõneski Eesti riskipiirkonnas (nt Sindis ja Tartus) on olnud probleemiks.Riskipiirkondades võib esineda vajadust kaldakindlustusrajatiste ehitamiseks kaugemal kui veepiiril ja kui probleemid muutuvad suureks, siis peab olema võimalus kaitserajatiste ehitamiseks. Selliste rajatiste ehitamise keskkonnamõju kaalutakse alati ehitamisel. Vabariigi Valitsuse määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu" § 11 punkt 2 kohaselt tuleb keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang anda ranna või kalda kindlustusrajatise rajamisel või laiendamisel. Kuna LKS § 5 lõike 2 kohaselt eristatakse, milliseid kaldaid nimetatakse rannaks, siis rannakindlustusrajatise lubamise kaalumine on jätkuvalt reguleeritud LKS § 38 lõikes 5.

Veeseaduse § 110 lõike 1 kohaselt määrab olulised riskipiirkonnad üleujutusega seotud riskide hindamise aruande põhjal valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga. Veeseaduse § 109 lõike 3 kohaselt üleujutusega seotud riskide hindamise aruanne vaadatakse üle ja vajaduse korral ajakohastatakse iga kuue aasta järel selle koostamisest või ajakohastamisest arvates. Viimane käskkiri kinnitati taristuministri poolt 03.04.2025 (dokumendi nr 1-2/25/152) ja riskipiirkonnaks määrati 34 riskipiirkonda (Lääne-Eesti vesikonnas: Kabli küla, Treimani küla, Võiste alevik, Häädemeeste alevik, Pärnu linn, Lindi ja Liu küla, Sindi linn, Tammiste küla, Virtsu alevik, Kuresa Antud muudatus on vajalik, et määrata üheselt ja selgelt kalda ehituskeeluvööndis ehitamise erandi kohaldatavuse kohana veekogu tavaline veepiir, mis allub reaalselt ja pidevalt vee tekitatud kulutus- ja erosiooniprotsessidele, mitte aga kaugemale sisemaale ulatuvate üleujutuste piir, kus erosiooni ega kulutust ei toimu. Praktikas on korduvalt soovitud kaldakindlustuse erandit kasutades täita lammialasid, sealjuures mitte alati ka nende sisemaa poolseid servasid ehk reaalse üleujutuse piiri, vaid rajada nn. kaldakindlustusi ka lammialade keskele, et kahandada nii üleujutuste ja ehituskeeluvööndi ulatust ning võimaldada veekogudele lähemale ehitamist. Sellised sisemaale kavandatud ehitised peavad olema analüüsitud, et nende mõjud saaks hinnatud. Erand jääb siseveekogude ääres tiheasustusalal üleujutusega seotud olulistes riskipiirkondades üleujutuste eest kaitseks rajatavatele kaldakindlustusrajatistele. Kliimamuutuste prognooside kohaselt üleujutuste risk suureneb. Prognoosidest võib järeldada, et sademete hulga suurenemise ja pehmemate talvede tõttu põhjustatud jõgede üleujutused võivad asenduda sügiseste üleujutustega. Lisaks ekstreemsed ilmastikuolud võivad talvistel aegadel kaasa tuua keerulisi jääolusid ja tekitada rohkem rüsijää poolt põhjustatud üleujutusi, mis nii mõneski Eesti riskipiirkonnas (nt Sindis ja Tartus) on olnud probleemiks.Riskipiirkondades võib esineda

vajadust kaldakindlustusrajatiste ehitamiseks kaugemal kui veepiiril ja kui probleemid muutuvad suureks, siis peab olema võimalus kaitserajatiste ehitamiseks. Selliste rajatiste ehitamise keskkonnamõju kaalutakse alati ehitamisel. Vabariigi Valitsuse määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang, täpsustatud loetelu" § 11 punkt 2 kohaselt tuleb keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang anda ranna või kalda kindlustusrajatise rajamisel või laiendamisel. Kuna LKS § 5 lõike 2 kohaselt eristatakse, milliseid kaldaid nimetatakse rannaks, siis rannakindlustusrajatise lubamise kaalumine on jätkuvalt reguleeritud LKS § 38 lõikes 5.

*Veeseaduse § 110 lõike 1 kohaselt määrab olulised riskipiirkonnad üleujutusega seotud riskide hindamise aruande põhjal valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga. Veeseaduse § 109 lõike 3 kohaselt üleujutusega seotud riskide hindamise aruanne vaadatakse üle ja vajaduse korral ajakohastatakse iga kuue aasta järel selle koostamisest või ajakohastamisest arvates. Viimane käskkiri kinnitati taristuministri poolt 03.04.2025 (dokumendi nr 1-2/25/152) ja riskipiirkonnaks määrati 34 riskipiirkonda (Lääne-Eesti vesikonnas: Kabli küla, Treimani küla, Võiste alevik, Häädemeeste alevik, Pärnu linn, Lindi ja Liu küla, Sindi linn, Tammiste küla, Virtsu alevik, Kuresaare linn ja Nasva alevik, Käina alevik, Kõrgessaare alevik, Kärdla linn, Haapsalu linn, Kloogaranna küla,Vääna Jõesuu küla, Haabersti linnaosa ja Tabasalu alevik (Tiskre), Tallinna linn (Põhja-Tallinn, Kesklinn ja Pirita), Viimsi vald (Haabneeme alevik, Leppneeme küla, Miiduranna küla, Pringi küla, Püünsi küla, Randvere küla, Rohuneeme küla, Tammneeme küla), Kiisa alevik ja Maidla küla, Raasiku alevik, Paide linn, Neeme ja Ihasalu küla, Kaberneeme küla, Maardu linn. Ida-Eesti vesikonnas: Tartu linn, Aardlapalu ja Haaslava küla, Võru linn, Kirumpää küla, Käsmu küla, Võsu alevik, Vergi küla, Kunda linn, Narva-Jõesuu linn). Riskipiirkondade kaardikihid on kättesaadavad Maa- ja Ruumiameti geoportaali üleujutusohuga alade kaardirakenduses (**https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/link/u8ejt-0Y**). Sisse peab olema lülitatud Üleujutusalade riskipiirkond (PSFRA) kaardikiht.*

3) supelranna teenindamiseks vajalikule rajatisele ja kuni 20 ruutmeetri suuruse aluspinnaga hoonele, välja arvatud majutuse eesmärgil ehitatav hoone.

(LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt „*Erandi rakendamise eeldus on, et tegemist on avaliku supelrannaga, mille maa-ala on kavandatud üldplaneeringuga ja vastab veeseaduse §-le 91*". „*Erand on põhjendatud, et avalikuks kasutamiseks mõeldud supelranda (supluskohta) saaks ehituskeeluvööndit vähendamata püstitada lisaks rajatistele supelranda teenindavaid väiksemamahulisemaid hooneid, näiteks siseruumiga vetelpäästetorni või rannavalvetorni, müügikioski, hooajalisi tualette jms. Ehitusloakohustuslikule või majutushoonele (kämpingud jms) erand ei laiene, kuna ehitusloakohustuslikul hoonel on tõenäoliselt suurem mõju ranna ja kalda eesmärkidele ning supelranna teenindamiseks ei ole majutushooned vajalikud.*

4. maaparandussüsteemile, välja arvatud poldrile (erisus kehtib maaparandussüsteemide registris olevate süsteemide puhul; üksik kraav ei ole maaparandussüsteem);

5. olemasoleva ehitise esmakordsele laiendamisele juhul, kui laienduse maht on väiksem kui 33 protsenti olemasoleva ehitise mahust (erisus kehtib ehitatud olemasoleva ehitise puhul ning esmakordne juurde ehitamine peab olema tõendatav);

6. piirdeaedadele (piirdeaia ehitamisel tuleb tagada kallasraja läbitavus. Piirdeaed ei pea järgima kinnistu

piire, kuid väljaspool oma kinnistut tuleb saada aia ehitamiseks maaomaniku nõusolek. Kalda omanik või valdaja võib kallasrada tõkestada kohaliku omavalitsuse üksuse või Põllumajandus- ja Toiduameti kirjalikul nõusolekul ja põhjendatud vajaduse korral (nt loomade karjatamine või maa kuivendamine), kuid ta peab tagama tõkkest üle- või läbipääsu kallasrada mööda liikumiseks (keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 38 lg 5);

7. piirivalve rajatisele;

8. vee- või maakaabelliinile (erisus kehtib vaid liini puhul; kõik liiniga seotud ehitised, nagu elektrikilp, alajaam jm, erisuse hulka ei kuulu. Erisus võimaldab rajada hoonestamata maaüksust läbiva maakaabelliini hoonestatud maaüksuseni, kuid ei võimalda luua elektriühendust hoonestamata maaüksusele);

9. olemasoleva elamu või avalikus kasutuses oleva hoone tarbeks rajatavale tehnovõrgule ja -rajatisele, kui selle rajamine ei ole võimalik või otstarbekas väljaspool ehituskeeluvööndit

LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt: *„Kui ehituskeeluvööndis on juba avalikus kasutuses hoone, siis on põhjendatud lubada selle tarbeks tehnovõrku ja -rajatist rajada. Avaliku kasutusega hoone on näiteks muuseum, kool jmt. Ilma põhjaliku kaalumiseta ei ole kõikidele hoonetele erandi tegemine põhjendatud ehitustegevuse hoogustumise piiramiseks rannal ja kaldal, sest tiheasustuses on tehnovõrk või -rajatis reeglina kavandatud planeeringuga ning eraomanduses laieneb ehitamise võimalus muudele hoonetele hajaasustuses olemasoleva elamu õuemaal LKS § 38 lg 4 p 1 alusel. Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt võib pädev asutus lubada rajatise (ka tehnorajatise) rajamist põhjendatud juhul“.*

(tehnorajatiseks on eelkõige elektri- ja sideliinid, gaasi-, soojus- ja veetrassid ning muud sarnased liinid, trassid ja juhtmed (tehnovõrgud), samuti nende teenindamiseks, remontimiseks ja käigushoidmiseks vajalikud abirajatised, nagu alajaamad, mahutid jms (tehnorajatised kitsamas tähenduses), vt **Riigikohtu 23.05.2002 otsus nr 3-2-1-67-02**);

10. Keskkonnaameti nõusolekul riigikaitselisele ehitisele või muule rajatisele riigikaitse eesmärgi tagamiseks.

Looduskaitseseaduse § 38 lg 4 alusel kehtivad erisused on ette nähtud, et võimaldada ehitada kalda kaitse eesmärkidele vähest mõju avaldavaid ehitisi, mille puhul on planeerimisprotsess ehituskeeluvööndi vähendamise kaalumiseks liiga koormav. Erisuste rakendamisel tuleb alati hinnata mõju kalda kaitse eesmärkidele ning võimaluse korral ehitada ehitised veekogust kaugemale. LKS § 38 lg 4 punkt 10 uus tekst on kehtestatud ehitusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega (riigikaitseliste ehitiste planeerimise ja ehitamise kiirendamine) (789 SE), mis jõustus 15.05.2026.

11. ehitusseadustiku § 115 lõikes 11 sätestatud riigikaitselisele ehitisele.

12. riigi sõjalise kaitse operatiivsuse tagamiseks vajalikule ehitisele kõrgendatud kaitsevalmiduse, mobilisatsiooni, demobilisatsiooni, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal.

13. riikliku keskkonnaseire rajatisele ja riigi huvi korral pinnavee ja põhjavee seisundi või kliimamuutuste mõju väljaselgitamiseks rajatavale seirerajatisele juhul, kui väljaspool ehituskeeluvööndit sobiv asukoht puudub;

LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt: „*Praktikas on põhjaveeuuringute (veemajanduskavade eesmärkide täitmiseks, kliimamuutustega kohanemise strateegiate koostamiseks, suurte arenduste mõju hindamiseks) käigus vaja rajada ranniku ja hüdroloogilise seire jaoks hüdromeetriajaamasid koos elektri- ja sidekaabli ühendustega ja riiklikest huvidest lähtuvalt seirepuurkaeve, näiteks pinnaveekogude kallastele, et hinnata pinna- ja põhjavee omavahelisi seoseid, et selgitada ümbritseva tegevuse mõju põhjaveele ning hinnata kliimamuutuste mõju ökosüsteemidele. Juhul kui põhjavett seirata liiga kaugel, siis pinna ja põhjaveevahelisi või ökosüsteemi ja põhjaveevahelisi seoseid ei ole võimalik tuvastada. Seega on praktikas ette tulnud olukordi, kus seiret looduskaitseseaduse enda piirangute tõttu ei ole võimalik teostada. Puurkaevu rajamisel tekib rajamise hetkel ajutine keskkonnahäiring seadmete tõttu, millega on vaja puurauku rajada.*“

14. hoonestatud kinnistu õuemaale väljaspoole veekaitsevööndit ehitatavale rajatisele, millel puudub ehitusseadustiku järgi ehitusteatise ja ehitusloa kohustuslikkus.”

LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt: erandi alusel „*saab juba hoonestatud kinnistu õuemaale väljaspool veekaitsevööndit püstitada rajatisi, mis on ehitusseadustiku alusel vabastatud ehitusteatise ja ehitusloa kohustuslikkusest. Eelduseks on, et kinnistu on hoonestatud. Kuna hoonestatud kinnistul on juba inimmõju rannale ja kaldale, siis nendele kinnistutele keskkonnale väiksema mõjuga rajatiste püstitamise lubamine ei suurenda olulisel määral mõju rannale ja kaldale. Seejuures on keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) kohaselt igaühel (sh kinnisasja omanikul) hoolsuskohustus ja teadmiste omandamise kohustus, et keskkonnaohte vältida ja keskkonnariske vähendada (§-d 14 ja 15).*“

Looduskaitseseaduse § 38 lg 5 alusel võib lubada ehituskeeluvööndisse ehitada:

Keskkonnaameti nõusolekul väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku ja **kohaliku omavalitsuse nõusolekul** linnas asustusüksusena, alevis või alevikus

1) pinnavee veehaarde ehitist;

2) sadamaehitist ja veeliiklust reguleerivat rajatist;

3) rannakindlustusrajatist; **NB! Rand on merel!**, kuid LKS § 5 lg 2 kohaselt nimetatakse rannaks ka Peipsi järve, Lämmijärve, Pihkva järve ja Võrtsjärve kaldaid.

4) hüdromeetriajaama ja selle seirejaama ehitist;

5) vesiviljelusehitist;

6) piirivalveehitist ja päästeasutuse ehitist;

7) tehnovõrku ja -rajatist;

8) silda;

9) avalikult kasutatavat teed;

10) raudteed;

11) hajaasustuses olemasoleva elamu õuemaal olevast õiguslikul alusel ehitatud hoonest veekogu suunas uut ehitist või olemasoleva ehitise laiendust, mis ei asu veekaitsevööndis;

12) olemasoleva ehitise laiendust juhul, kui laienduse maht on suurem kui 33 protsenti olemasoleva ehitise mahust;

13) kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks vajalikku ehitist;

14) muud käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetamata rajatist, kui selle rajamine ei ole võimalik või otstarbekas väljaspool ehituskeeluvööndit.";

LKS muudatusettepanekute loetelu kohaselt LKS § 38 lg 5 erandite puhul *„Tegemist on ennekõike menetluse lihtsustamisega, mis ei tähenda, et lubada tohiks ehitada ehitisi, millel on oluline mõju ranna ja kalda kaitse eesmärkidele. Kui tegemist on ehitisega, millel puudub ehitusseadustiku järgi ehitusteatise või ehitusloa kohustuslikkus, siis on nõusoleku andja üks asutus ehk vastavalt kas KeA või KOV. Kui tegemist on aga ehitusteatise või ehitusloa kohustusliku ehitisega, siis saab KOV väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku ehitusteatise või ehitusloa väljastada vaid KeA nõusolekul. Kui ehitusõiguse andmise üle otsustamine on mõne teise asutuse pädevuses, nt Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil, siis sõltuvalt asukohast on nõusoleku andjaks kas KeA või KOV. Millisel juhul on ehitamiseks nõutud planeeringu koostamine, on sätestatud planeerimisseaduses. Ehk kokkuvõtvalt - kuna menetluste loogikat ei muudeta ja menetlused toimuvad jätkuvalt EhSi ja PlanSi kohaste normide alusel, siis peab menetluse läbiviija kaasama vajadusel menetlusse KOVi (kui ehitusõiguse andmise otsustajaks ei ole KOV, vaid muu asutus) või KeA. KeA kaasatakse juhul, kui ehitis asub alal, kus on vajalik KeA nõusolek ehk väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku.*

Lisaks on oluline välja selgitada, kas tegemist on kaitstava loodusobjektiga, kus ehitamist reguleerib nii LKS § 14 kui peatükid 4 ja 5.

Eesti ranna ja kalda ehituskeeluvööndi regulatsioon panustab ka EL elurikkuse strateegia 2030 eesmärkidesse eelkõige sellega, et ohjab ehitussurvet ja maakasutuse intensiivistumist veepiiri lähedal, vähendades elupaikade kadu ja killustumist ning häiringuid ranna- ja kaldakooslustele. Jätkuvalt peab ehitamist suunama ennekõike ehituskeeluvööndist väljapoole, sest LKSi üldreegli kohaselt on ka edaspidi ehituskeeluvööndis uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud. Seega saab uue ehitise püstitamine ehituskeeluvööndis olla kindlasti erandlik, seda ei saa lubada kergekäeliselt ja ehitamise lubamise kaalumisel peab arvestama ranna ja kalda kaitse eesmärkidega. Seda põhimõtet toetab muuhulgas ka Euroopa Mullastrateegia , mis on võtnud eesmärgiks muldade katmise vähendamise ja pikas perspektiivis

selle kaotamise või siis kompenseerimise mujal, ja Euroopa Komisjoni Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava, mille eesmärgiks on saavutada aastaks 2050 null maa netohõive, mis tähendab, et uute tehisalade rajamine peaks toimuma kas juba rikutud aladel või tuleb see maahõive kompenseerida, taastades kusagil mujal tehisala looduslikuks alaks. Ennetamine, st looduslike alade täisehitamise mittelubamine on lihtsam, tõhusam ja nii majanduslikult kui ökoloogiliselt soodsam kui hilisem maahõive kompenseerimine. Koostamisel oleva üleriigilise planeeringu üks eesmärkidest on vältida uute ehitusalade laienemist looduslikele aladele: elurikkad kompaktsed linnad ja asulad soosib asulate tihendamist, vältides uute alade hajumist looduslikele aladele. Seega ennekõike saab olla põhjendatud uue ehitise lubamine juba olulise inimmõjuga aladel, sh tehiskatendiga aladel, ümbritsetud hoonestusega aladel jms kohtades. Seni valdavalt looduslikus seisundis rannik on siiani meie suurimaid ühiseid rikkusi, mida tuleks sellisena säilitada, ning juurdepääs Eesti randadele peaks olema vaba. Loodusdirektiivi viimase aruande alusel on rannikuelupaikade seisud üldiselt hea. Ja kuna rand ja kallas on suure avaliku huviga objekt, siis on põhjendatud erandite tegemine eelkõige just avalikuks kasutamiseks suunatud ehitistele ja erahuvide puhul pigem suunata ehitamist juba tugeva inimmõjuga aladele. Erandi kohaldamisel peab otsustaja muuhulgas hindama, et ei teki keskkonnaohtu (keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) §-d 10 ja 11). Keskkonnaohuna oleks praegusel juhul käsitatav eelkõige oluline ebasoodne mõju ranna või kalda looduskooslustele. Tegevuseks loa andmisel tuleb KOVil järgida uurimispõhimõtet (haldusmenetluse seaduse (HMS) § 6) ning täita kaalutlusreegleid (HMS § 4 lg 2). Haldusakti andmisel ei või kavandatud tegevuse keskkonnamõju jätta tähelepanuta ka juhul, kui puudub kohustus viia läbi spetsiifiline hindamismenetlus nagu keskkonna (strateegiline) mõjuhindamine (KSH või KMH).

Vajaduse järgi lihtsamaks menetluseks on mitmeid näiteid. Näiteks on praktikas tõstatunud juurdepääsuküsimus ja edaspidi võib vastavalt KeA või KOV nõusolekul ehitada avalikult kasutatavat teed või punkti 14 alusel muud teed ehituskeeluvööndisse, kui selle rajamine ei ole võimalik või otstarbekas väljaspool ehituskeeluvööndit. Samas kuna üldreeglina on ehituskeeluvööndis uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud, siis tuleks ka juurdepääsuteede rajamisel võimalusel rajada neid väljaspoole ehituskeeluvööndit ning vältida olukorda, kus igale kinnistule rajatakse eraldi tee. Edaspidi saab ka lihtsustatud korras anda nõusolekut veekogude ökoloogilise seisundi taastamise või parandamisega seotud rajatistele. LKS § 38 lõike 4 punkti 9 alusel on erand olemasoleva elamu ja avalikus kasutuses oleva hoone tarbeks, kuid lõike 5 punkt 7 alusel saab lihtsama menetlusega kaaluda igasuguse tehnovõrgu või -rajatise ning punkti 14 alusel näiteks õhuliini ja õhukaabelliini rajamise lubamist. LKS § 38 lõike 4 punktis nimetatud vee- või maakaabelliinidega võrreldes on õhuliinide ja õhukaabelliinide rajamisele erand kavandatud LKS § 38 lõikesse 5 peamiselt nende ohu tõttu lindudele ning seetõttu vajab ehituskeeluvööndisse nende rajamine asukohapõhist kaalumist. Sagedasemateks kokkupõrke ohvriteks on suured kiiresti lendavad linnud, eriti luiged, toonekured, röövlinnud. Rändel järgivad tihti linnud rannajoont ja võivad seetõttu kas öisel ajal või halva nähtavuse korral liinidesse lennata. Samuti veekogude ääres on elektriliinid lindudele ohtlikud, sest tihti liiguvad linnud maismaa ja veekogu vahel. Õhukaablid kujutavad lindudele vähem ohtu kui paljasjuhtmega õhuliin, kuid rannajoonel ja veekogude ääres võivad liinid olla siiski ohuks lindudele, kes võivad end kokkupõrkel vigastada või hukkuda. Suurem osa kokkupõrkeid toimub just ülemise liinijuhtmega, mida on selle väiksema läbimõõdu tõttu raskem näha. Elektrilöögi tõttu on Eestis hukkunud kassikakke, merikotkaid, must-toonekurgi jt. Seetõttu on ehituskeeluvööndisse õhuliinide rajamiseks kaalutlusotsuse tegemine põhjendatud ja proportsionaalne.

Lisatud sätete alusel saab avaliku hüve eesmärgil väiksema aja- ja ressursikuluga kaalutlusotsusega lubada ehituskeeluvööndisse avalikuks kasutamiseks mõeldud spordi- ja puhkerajatiste rajamist, mille rajamiseks ei ole vaja planeeringuga vähendada ehituskeeluvööndit ja mille lubamist ehituskeeluvööndisse

otsustab edaspidi linnas asustusüksusena, alevis või alevikus KOV. Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 lõige 2 punktile 19 peab otsustaja andma eelhinnangu selle kohta, kas puhke-, spordi- või virgestusalade rajamisel on oluline keskkonnamõju. Väljaspool linna kui asustusüksust, alevit ja alevikku on spordi- ja puhkerajatiste ehitamise lubamise eelduseks KeA nõusolek. Nõusolek saab olla põhjendatud anda spordi- ja puhkerajatistele nagu jõulinnakud, laste mänguväljakuid, kiiged, pingid jmt väiksemaid rajatised. Praktikas on veel näiteid vajaduse järgi lihtsamaks menetluseks. Nii näiteks ei laiene edaspidi ehituskeeld vastavalt KeA või KOV nõusolekul laudteele ja kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks vajalikele ehitistele. Põhjendatud on ennekõike anda nõusolek avalikuks kasutamiseks mõeldud laudteele. Avalik kasutus tagatakse riigi- või kohaliku omavalitsuse maal või eramaal servituudina, mis on kantud kinnistusraamatusse. Arvestades, et laudtee suunab inimesi kõndima kindlalt piiritletud alal, siis läbimõeldud asukohavalikuga kavandatud laudteed pigem panustavad ranna- ja kaldakoosluste kaitsesse. Lisaks ei laiene ehituskeeld kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks vajalikele ehitistele (näiteks linnuvaatlustornid, infotahvlid jms). Muudatuse kohaselt laieneb erand vesiviljelusehitistele, mitte ainult kalakasvatusehitistele. Vesiviljelus on kalade, karpide, vähkide ja veetaimede (nt vetikad) kasvatus, kasutades tehnoloogiaid, mis on mõeldud nende toodangu saamiseks suuremas mahus, kui seda võimaldaksid looduslikud keskkonnatingimused. Kalakasvatus hõlmab ainult ühte osa.

LKS § 38 lõikesse 5 kavandatud punkt 12 alusel on võimalik lihtsama menetlusega otsustada ehitamise lubatavuse üle, kui soovitakse ehituskeeluvööndis olemasolevat ehitist laiendada üle 33 protsendi mahust. Jätkuvalt peab ehitustegevust, sh ehitise laiendamist suunama ennekõike veekogust eemale, kuid kinnisasja looduslikest tingimustest, muudest ehituspiirangutest või arhitektuuriliselt võib olla põhjendatud erandjuhtudel kaalutlusotsusega lubada ehitamist ka veekogu suunas. Kui § 38 lõike 4 punktides mõni erand võimaldab laiendamist mahupiiranguta, siis lõike 5 punkti 12 ei kohaldata. Näiteks § 38 lõige 4 punkt 11 võimaldab väljakujunenud ehitusjoonest maismaa suunas ehitisi laiendada mahupiiranguta. Samas LKS § 38 lõike 4 punkti 11 kohaselt ei saa väljakujunenud ehitusjoonel olevaid ehitisi laiendada veekogu suunas ning sellisel juhul ka lõike 5 punkti 12 erandit väljakujunenud ehitusjoonest veekogu poole ehitamise kaalumiseks kohaldada ei saa.

Sadamaehitisi, sh paadikuure saab sadamas ehitada LKS § 38 lõike 5 punkti 2 alusel edaspidi vastavalt KOV või KeA nõusolekul. Lisaks on hajaasustuses sätestatud erand, mis võimaldab kaalutlusotsusega lubada olemasoleva elamu õuemaal hoonetest veekogu suunas ehitiste püstitamist, mis ei asu veekaitsevööndis (LKS § 38 lg 5 p 11). Ülejäänud juhtudel on vajalik läbi viia ehituskeeluvööndi vähendamine.

Seni oli LKS § 38 lõige 5 punktis 2 nimetatud „veeliiklusrajatist" tõlgendatud LKSi tähenduses üksnes veeliiklust reguleeriva rajatisena nagu meremärk, navigatsioonimärk, radarimast jne. Mõeldud on maismaale ehitatud rajatisi, mis aitavad tagada ohutut liiklemist veekogul. Nüüd viiakse sõnastus senise tõlgendusega kooskõlla. Muude rajatiste kaalumist võimaldab LKS § 38 lõige 5 punkt 14."

Millal on EKV-s vajalik planeeringu koostamine?

Kõikmenetlused toimuvad jätkuvalt EhSi ja PlanSi kohaste normide alusel.

- **Kui ehitiste ehitamise eelduseks on EhS js PlanS alusel eelnevalt detailplaneeringu (DP)**

koostamine, siis saab LKS § 38 lg 5 kohase nõusoleku anda planeeringu menetluses kooskõlastusena.

- **Kui ehitiste ehitamise eelduseks on projekteerimistingimuste (PT) andmine, antakse nõusolek selles menetluses avaliku menetlusena.** PT menetlus tuleb korraldada alati avatud menetlusena, kui toimub ehituskeeluvööndisse sellise ehitise ehitamise lubatavuse üle otsustamine. Rand ja kallas on suure avaliku huviga objekt ja seega peab jätkuvalt toimuma ehitamise kavandamine sinna võimalikult kaasavalt. Väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku + kaitsealadel ja hoiualadel tuleb saada KeA nõusolek.

- **Kui ehitise ehitamine ei vaja DP ega PT, annab nõusoleku selleks volitatud asutus.** Need on ehitised, mille püstitamiseks on vaja esitada ehitusloa asemel ehitusteatis või puuduvad EhSi järgi loakohustused sootuks ning nt rajatised, millel puudub oluline avalik huvi. Pädeva asutuse nõusoleku andmine või andmata jätmine on toiming (HMS § 106 lõige 1), mida peab põhjendama (HMS § 107 lõige 1 ja § 108 lõige 1), kuna sellest sõltub, kas isik saab taotletud viisil talle kuuluvat kinnistut kasutada või mitte, võttes arvesse ranna ja kalda kaitse eesmärke.

Keskkonnaameti kaasamine ja nõusolek on nõutav kui ehitamine toimub:

※ väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku;

※ kaitsealal (ehitamisele kohaldatakse LKS 6. peatükis, sh § 38 sätestatut, kui kaitse-eeskirjaga ei ole sätestatud teisiti)

※ hoiualal (ehitamist reguleerib lisaks LKS 5. peatükk)

Viimati uuendatud 07.09.2026

Ehituskaitsevööndi suurendamine või vähendamine

Ranna ja kalda ehituskaitsevööndit (EKV) võib suurendada või vähendada, arvestades

ranna või kalda kaitse eesmärke ning lähtudes taimestikust, reljeefist, kõlvikute ja kinnisasjade piiridest, olemasolevast teede- ja tehnovõrgust ning väljakujunenud asustusest (LKS-i § 40 lg 1).

Kohalik omavalitsus võib ranna ja kalda EKV-d suurendada või vähendada üldplaneeringu alusel (LKS-i § 40 lg 1 ja 2), kuid **EKV vähendamine võib kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ning väljaspool linna kui asustusüksust, alevit ja alevikku toimuda üksnes Keskkonnaameti nõusolekul** (LKS § 40 lg 3).

EKV vähendamise jaoks nõusoleku saamiseks peab kohalik omavalitsus esitama Keskkonnaametile taotluse planeerimisseaduses **koos planeeringu kooskõlastamise taotlusega**: üldplaneeringu, kehtestatud üldplaneeringu muutmise ettepanekut sisaldava detailplaneeringu või detailplaneeringu menetluses, kui kehtestatud üldplaneering puudub (LKS-i § 40 lg-d 3 ja 4).

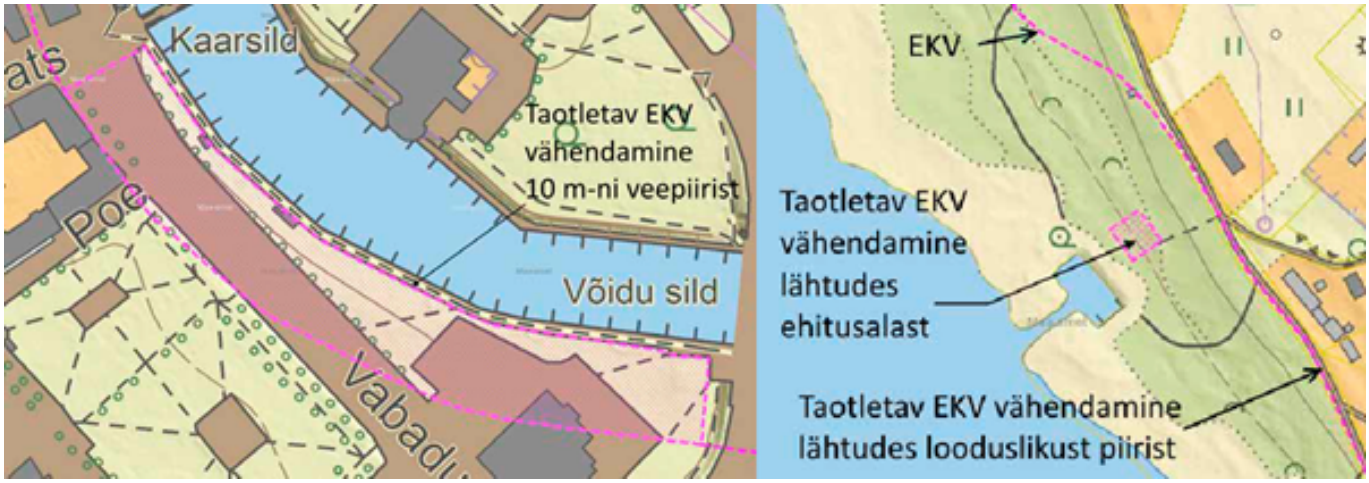
Ranna ja kalda kaitse ning sellega seotud avalike huvide kaitse teemal on Riigikontroll koostanud aruande „**Ehitustegevus ranna- ja kaldaaladel** “, milles esitatud soovitusi arvestab Keskkonnaamet EKV-d käsitlevate menetluste puhul.

Kuna paljuski taandub ranna ja kalda kaitse küsimus ehitamise lubamise ja mittelubamise üle otsustamisele, peaks üldplaneeringu koostamine olema see otsustustasand, millel määratakse veekogude kaldaid tervikuna silmas pidades ehitustingimused, aga ka muud randade ja kallaste kasutustingimused (sh avalike juurdepääsude tagamine veekogudele, veesõidukite veeskamisvõimalused, avalikud puhkealad, supelrannad ja supluskohad), arvestades avaliku arvamusega. Teatavad objektid jäävad oma ulatuse või ruumilise mõju tõttu paratamatult üldplaneeringut muutvate detailplaneeringute lahendada.

LKS 01.09.2026 jõustunud redaktsiooni menetlusdokumendi „**612 SE II Muudatusettepanekute loetelu looduskaitseseaduse, jahiseaduse ja riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks**“ ja Keskkonnaameti seisukohalt tuleks ranna ja kalda alade planeerimisel lähtuda põhimõttest, et EKV vähendamine on eelkõige erand, mitte võimalus. Mis tähendab, et planeerimislahenduse väljatöötamisel tuleb eelkõige lähtuda looduskaitseseaduses seatud piirangutest ning EKV vähendamist tuleks taotleda eelkõige juhtudel, kui vähendamist toetavad ranna ja kalda kaitse eesmärgid, kavandatava ehitustegevuse iseloom (ehitis on otseselt seotud ranna- või kaldavööndiga) või muud objektiivsed põhjendused.

EKV vähendamise taotlemisel peab kohalik omavalitsus esitama taotluses ka omapoolsed selgitused, kuidas planeeringulahendus arvestab ranna ja kalda kaitse eesmärkidega, ning tooma välja põhjendused, miks on EKV vähendamine (ehk üldreeglist erandi tegemine) asjaomases kohas vajalik ja põhjendatud.

EKV vähendamise taotlemisel on kaks põhimõttelist tehnilist lahendust: vähendamine ühtse joonena kogu arendusalal, taotledes EKV vähendamist teatava kauguseni veepiirist (kas kauguseni meetrites või lähtudes looduslikust piirist) või vähendamine konkreetsel ehitusalal. Esimene lahendus on levinud eelkõige üldplaneeringute ja arendusalade puhul, teine pigem detailplaneeringute ning konkreetsete ehitiste puhul.

Aluskaart: Maa-amet 2018

EKV vähendamise taotluse laekumisel hindab Keskkonnaamet EKV vähendamise vastavust ranna või kalda kaitse eesmärgile ja looduskaitseseaduse § 40 lg-s 1 sätestatule (LKS-i § 40 lg 5). Vajaduse korral nõustab Keskkonnaamet kohalikku omavalitsust eelnevalt varasema kogemuse ja ametisiseste juhiste põhjal. EKV vähendamise kaalumisel lähtub Keskkonnaamet konkreetsest planeeringulahendusest, mis on kavandatud vähendatava EKV-ga alale ning sellega seotud aladele. Seetõttu võib Keskkonnaamet anda nõusoleku EKV vähendamiseks ka üksnes konkreetses planeeringulahenduses esitatud lahendusele. Keskkonnaametis osalevad EKV vähendamise kaalumisel paljud eri tasandi spetsialistid ning lõpliku otsuse teeb amet juhtkonna tasandil.uda.

Näiteid EKV vähendamist toetavate asjaolude kohta:

- ✓ ehitamine tehiskattega alal;
- ✓ avalikkusele suunatud ehitised (nt mänguväljak, külaplats, puhkeala), otseselt ranna või kaldaga seotud ehitised (nt avalikud sadamad);
- ✓ ala on vahetult ümbritsetud hoonetega.

Näiteid EKV vähendamist mittetoetatavate asjaolude kohta:

- ✓ ehitamine hoonestamata katastriüksustel;
- ✓ ehitamine looduslikele kooslustele (st taimkattega aladele), sealhulgas kaitstavate liikide leiukohtadesse või looduskaitselist tähtsust omavatele elupaigatüüpidele (kaitsealadel ja hoiualadel on omaette reeglid), metsamaa raadamise vajaduse korral ka ehitamine kaitstavatele kooslustele;
- ✓ rohevõrgustiku sidususe ja terviklikkuse rikkumine;
- ✓ reljeefi ja kaldajoone oluline muutmine (üleujutatavad alad, täitmine, kuivendamine, erosioonioht);

- kalda püsivust ohustavad nõlvaprotsessid;
- ehitise sobimatus piirkonna asustusstruktuuriga;
- ehitamine olemasolevast asustusalast veekogu suunas ja olemasolevat asustusala laiendavalt piki veepiiri;
- vastuolu ranna ja kalda avaliku kasutusega, veekogule avalikku juurdepääsu piiramine;
- ehitamine on võimalik väljaspool EKV-d.

Eespool toodud näited ei ole siduvad ning nõusolek EKV vähendamiseks või nõusoleku andmisest keeldumine sõltub konkreetse planeeringuga kavandatust, kavandatuga kaasnevatest mõjudest ning arendusala keskkonnatingimustest.

EKV vähendamise nõusolek jõustub kehtestatud üld- või detailplaneeringu jõustumisel (LKS-i § 40 lg 6).

Viimati uuendatud 07.09.2026

Tiheasustusalad rannal ja kaldal

Uue tiheasustusala moodustamine ranna või kalda piiranguvööndis on keelatud, erandi võib teha Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse ettepanekul (LKS-i § 41 lg 1).

Olemasolevat tiheasustusala võib laiendada ranna või kalda piiranguvööndis ainult Keskkonnaameti nõusolekul ja kehtestatud üldplaneeringu alusel. (LKS-i § 41 lg 2).

Tiheasustusala kavandamine ehituskeeluvööndis, kui samal ajal ei taotleta ehituskeeluvööndi vähendamist, on maaomanikele eksitav ja on vastuolus uute ehitiste ehitamise üldise keeluga ehituskeeluvööndis.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Supelrand

Supelrand on selleks üldplaneeringuga määratud (piiritletud) ala veekogu ääres, mille põhiülesanne on inimestele puhkuse võimaldamine (LKS-i § 42 lg 1). Supelranna kasutamise ja hooldamise korra kehtestab kohalik omavalitsus ja supelranda teenindavate rajatiste iseloomu ja paigutuse määrab kohalik omavalitsus detailplaneeringu koostamise kohustuse korral detailplaneeringu või projekteerimistingimustega (LKS-i § 42 lg-d 3 ja 4).

EKV-s on lubatud ehitada supelranna teenindamiseks vajalikku rajatist ja kuni 20 m^2 suuruse aluspinnaga hoonet, mis ei ole ehitatav (ega kasutatav) majutuse eesmärgil (LKS § 38 lg 4 p 3).

Kõnealune erand kehtib üksnes nende ehitiste puhul, mis on otseselt vajalikud supelranna teenindamiseks, mitte kõigile supelrannas kui puhkealal paikneda võivatele rajatistele. Näiteks ei saa erandit rakendada veesõidukite veeskamiseks või teenindamiseks mõeldud rajatiste suhtes, kuna veesõidukite kasutamisele supluspaikades on seatud piirangud (keskkonnaministri 29.11.2002 määrus nr 67 „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded“).

Supelrannal ei ole veekaitsevööndit (VeeS 118 lg 5 p 2)

※ Täiendavat teavet leiab Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Ehituskeeluvööndid**“.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Sadamad

Sadama üldine asukoht, transpordivõrgustik ja infrastruktuur, sh avalikus veekogus kaldaga püsivalt ühendatud või kaldaga funktsionaalselt seotud ehitise üldised ehituslikud tingimused ja asukoht tuleb määrata üldplaneeringuga (PlanS § 75 lg 1 p 1).

Sadamas on ehituskeeluvöönd.

Kui planeeringuga on ehitiste asukohad ja üldised ehituslikud tingimused määratud, on EKV-s on sadamaehitiste ehitamine lubatud:

Keskkonnaameti nõusolekul - väljaspool linna kui asustusüksust, alevit või alevikku ning kaitsealal ja hoiualal;

kohaliku omavalitsuse nõusolekul - linnas asustusüksusena, alevis või alevikus

Viimati uuendatud 07.09.2026

Kokkuvõte veekogudega seotud ehitistest

- Kui kanal on rajatud seaduslikult, siis loetakse see iseseisvaks ehitiseks ning sellele ei rakendu ehituskeeluvöönd ega piiranguvöönd.
  Kui on rajatud ebaseaduslik kanal või tehtud soodi avamine jõel, siis kuulub see põhiveekogu juurde ning kehtivad samad piirangud mis põhiveekogule.
- Veekogusse ehitamise korral (sh süvendamisel ja ainete uputamisel vette) tuleb Keskkonnaametile esitada vähemalt 30 päeva enne tegevuse alustamist veekeskkonnariskiga tegevuse registreering (VeeS-i § 196 lg 2) või peab olema saadud vee erikasutuse keskkonnaluba ehk veeluba (VeeS-i § 187) .

- Ujuvrajatiste ehitamise soovi korral hinnatakse kavandatud ehitise veesõidukõlbulikkust, reostusohutust ja kasutusotstarvet. Veekogude vee seisundi halvenemist tuleb vältida (VeeS § 33 lg 1), sest igaüks on kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud (PS § 53). Omavalitsus võib keelata veekogu seisundit kahjustava (reostava) või kasutajaid häiriva veeliiklusrajatise kasutamist (VeeS § 148 lg 1). Veealal ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ilma Keskkonnaameti nõusolekuta anda projekteerimistingimusi ega lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda (LKS-i § 14 lg 1). Kommunikatsioonide (kanal, vesi, elekter) olemasolu korral on veekogul tegu kohtkindla ehitisega.

Foto: https://mboat.eu/home-on-water/

Vaba ehitustegevus

Lisaks ehitusseadustikus sätestatud ehitusloa või ehitisteatise kohustusega ehitistele kehtivad ehituskeeluvööndis piirangud n-ö vabale ehitustegevusele.

Viimati uuendatud 27.01.2025

Kallasrajal vaba liikumise tagamiseks sätestatud piirangud

- Kalda omanik peab igaühel lubama kallasrada kasutada.
- Kalda omanik või valdaja võib kallasrada tõkestada kohaliku omavalitsuse üksuse või Põllumajandus- ja Toiduameti kirjalikul nõusolekul ja põhjendatud vajaduse korral, nagu seda on loomade karjatamine või maa kuivendamine, kuid ta peab tagama tõkkest üle- või läbipääsu kallasrada mööda liikumiseks.
- Kui ajutisel kallasrajal liikumine on takistatud, peab kalda omanik tagama läbipääsu mujalt oma kinnisasjal, kui see ei ole talle ülemäära koormav.
- Kohalik omavalitsus peab planeeringutega tagama avaliku juurdepääsu kallasrajale.
- Kalda omanik või valdaja peab tagama kallasrajale juurdepääsu planeeringuga kehtestatud tingimustel.

Viimati uuendatud 27.01.2025

Järelevalve

Järelevalvet tehes on mõistlik lähtuda põhimõttest, et oma haldusterritooriumil tekkivaid kohaliku elu korraldamisega seotud küsimusi lahendab eeskätt kohalik omavalitsus ise.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 65 kohaselt ei saa kohalikud omavalitsused delegeerida oma ülesandeid ja pädevust riigi valitsusasutustele. Eespool toodud põhimõtte alusel ei saa kohalik omavalitsus riiklikule järelevalvele edastada lahendamiseks selliseid juhtumeid, mille järelevalve ning lahendamine on ka kohaliku omavalitsuse pädevuses, näiteks kohaliku omavalitsuse vastu võetud ehitusmäärus vms.

Keskkonnaamet on alati valmis omavalitsuse kolleege juhtumite lahendamisel toetama ja nõustama ning vajaduse korral ka kontrollidel osalema. Juhtudel kui kohaliku omavalitsuse ametnik on sunnitud end väärteomenetlusest kohtuvälise menetlejana taandama või kui menetlejat ei ole, tuleb juhtum suunata edasi Keskkonnaametile menetlemiseks. Nõu saamiseks või arutamiseks tuleb pöörduda Keskkonnaameti piirkondliku järelevalvebüroo poole või edastada teave e-aadressil 1247@1247.ee. Kiiret reageerimist nõudvate juhtumite korral tuleb neist teada anda, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Ehitustegevuse puhul peab kohalik omavalitsus lähtuma põhimõttest, et rahvusparkides ning kaitsealadel võivad vastavalt kaitseala kaitse-eeskirjale vajada Keskkonnaameti nõusolekut ehitamiseks kõik ehitised, kaasa arvatud väikeehitised, mille rajamiseks pole vaja kohalikule omavalitsusele ehitusteatist esitada.

Ehituskeeluvööndisse on keelatud ehitada uusi ehitisi, mille rajamiseks pole vaja kohalikule omavalitsusele ehitusteatist esitada, nt eratee, tiik, alla 20 m2 pindalaga elamu jne.

Ühtlasi peab arvestama, et juhul kui kaitsealal on ehitis rajatud kaitseala valitseja nõusolekuta ning ehitamiseks ei ole täidetud kõik looduskaitseseaduse nõuded, siis ei pruugi ehitise seadustamine olla ka tagantjärele võimalik ning omanikul tuleb ehitis likvideerida. Sama põhimõte kehtib ka ehituskeeluvööndis ehitamise kohta, kui ehitamise puhul ei saa rakendada ühtegi erandit.

Olemasoleva ehitise loeb Keskkonnaamet EKV-s õiguslikul alusel ehitatuks, kui ehitis on ehitatud:

- enne 01.04.1995 ehk enne ranna ja kalda kaitse seaduse jõustumist;
- ranna ja kalda kaitse seaduses (1995-2004) või looduskaitseseaduses (alates 2004) lubatud erandite alusel;
- pärast 01.04.1995 kehtiva planeeringu alusel, kui ehitise ehitamiseks kavandati EKV vähendamist ja EKV vähendamiseks andis nõuoleku Keskkonnaministeerium (perioodil 22.02.1995-31.01.2009) või Keskkonnaamet (alates 01.02.2009) ja planeeringu rakendamist ei keela muutunud õigusruum või muutunud looduslikud tingimused (nt kaitstava liigi elupaik);

Näitena loeb Keskkonnaamet kanali õiguslikul alusel ehitatuks, kui kanal on rajatud:

- enne 01.04.1995 ehk enne ranna ja kalda kaitse seaduse jõustumist;
- perioodil 01.04.1995 – 11.12.2013 kehtestatud planeeringu alusel EKV erandina veeliiklusrajatistena. Keskkonnaministeerium andis 11.12.2013 kirjas nr 1-9/13/8022-2 LKS väljatöötajana tõlgenduse rakendamiseks, et paadikanal ei ole veeliiklusrajatis ja kanali ehitamine vajab EKV vähendamist;
- pärast 2014 kehtinud planeeringu alusel, kui kanali ehitamiseks oli saadud EKV vähendamise nõusolek;
- kehtinud planeeringu alusel sadamas kavandatud sadamaehitisena.

Viimati uuendatud 07.09.2026

Küsimused ja vastused

1. Mis on õuemaa? Kas ja millistel tingimustel on võimalik olemasolevat õuemaad laiendada?

Kõlvik ehk ühetaolise majandusliku kasutuse ja/või loodusliku seisundiga maatüki osa. Õuemaa on eraõu või tootmisõu (**katastriüksuse moodustamise korra** § 40 lg 3 p 4) ja määratakse vahetult hoonete ümber oleva teenindusmaana. Maa-amet uuendab katastriüksuse kõlvikulist koosseisu põhikaardil kõlvikukaardi alusel kord aastas.

2. Kuidas taastada hoonet rekonstrueerimisena ehituskeeluvööndis?

Ehitusseadustiku § 4 lõike 4 järgi on rekonstrueerimine lammutamise järel (või nt tulekahjus hävinud) ehitise asukohal sellega olemuslikult sarnase ehitise ehitamine. Ehitis on olemuslikult sarnane, kui selle kasutusotstarve, arhitektuuriline lahendus ja maht ei muutu (EhS-i § 4 lg 4). Ehituskeeluvööndis on lubatud lammutatud või nt tulekahjus hävinud hoone taastamine. Lammutatud või hävinenud hoone asukohal teistsuguse hoone ehitamine ei ole rekonstrueerimine ega taastamine. Ehitise taastamiseks peab olema säilinud ehitise dokumentatsioon või tõendatud ehitise andmed. Foto või naabri kirjeldus ei ole tõend. Taastada saab vaid ehitist, nt a) kunagine paisutatud veeala ei ole tehisjärv, mille ulatuses saab süvendustöid teha; b) pinnastee ei ole ehitis (kui sellel puudub alusehitis) ja seda ei saa katta kattega ega laiendada.

3. Kas ajutiselt üleujutataval alal nihkub kallasrada maismaa poole?

Jah, kui kallasrada on üle ujutatud, on kallasrajaks kahe meetri laiune kaldariba veeseisu piirjoonest (ajutine kallasrada) (**keskkonnaseadustiku üldosa seaduse** § 38 lg 3).

4. Kas veekaitsevööndis (tihe-ja hajaasustatud aladel) asuvat hoonet on võimalik laiendada või on lubatud ainult ümberehitamine?

Veekaitsevööndis on keelatud ehitamine, välja arvatud juhul, kui see on kooskõlas veeseaduse § 118 lõikes 1 nimetatud eesmärgiga ning looduskaitseseaduses sätestatud ranna ja kalda kaitse eesmärkidega (VeeS-i § 119 p 5). Vastavalt ehitusseadustiku § 4 lõikele 2 on laiendamine ehitamine, seega on ehitiste laiendamine veekaitsevööndis keelatud. Kalda kaitse eesmärkidega on vastuolus veekaitsevööndis ehitise laiendamine. Ka looduskaitseseadus toetab seda mõtet ja sätestab, et hajaasustuses tuleb ehitada väljaspool veekaitsevööndit (LKS-i § 38 lg 4 p 1) ning tiheasustusalal tuleb ehitada väljakujunenud ehitusjoonest maismaa suunas (LKS-i § 38 lg 4 p 11). Seega tuleb suunata ehitustegevus väljapoole veekaitsevööndit.

5. Kas peakraavile kehtiv ehituskeeluvöönd kaob automaatselt, kui peakraav ehitusloa alusel kaetakse, st ehitatakse ümber torusse?

Ehituskeeluvööndi laiuse arvestamise lähtejoon on põhikaardile kantud veekogu piir. Kui maaparandussüsteemi eesvooluks olev kraav on põhikaardil tähistatud joonena, siis on vööndi lähtepiiriks süvendi serv (LKS-i § 35 lg-d 2 ja 21). Kui peakraav torustatakse, siis kehtib seal põhikaardi muutmiseni ehituskeeluvöönd. Kui põhikaarti muudetakse nii, et veekogu torustatud alal ei näidata, siis puudub toru ulatuses ka ehituskeeluvöönd ja muud vööndid. Maaparandussüsteemi eesvoolu kaitsevööndis ehitamise jaoks torustamise soovi korral tuleb kinnistu omanikel Põllumajandusametilt

taotleda projekteerimistingimused, koostada projekt, taotleda ehitusluba ja pärast kollektori valmis ehitamist kasutusluba (maaparandusseaduse § 48).

6. Kas ehituskeeluvööndisse rajatud maaraamile paigaldatud päikesepaneelid lähevad arvesse kui olemasoleva elamu tarbeks rajatav tehnovõrk ja -rajatis? Olemas on ka varasem liitumine elektrivõrguga.

Ehituskeeluvööndis on lubatud ehitada olemasoleva elamu tarbeks tehnovõrke ja -rajatisi (LKS-i § 38 lg 4 p 9). Päikesepaneelid on tehnovõrgu- ja süsteemirajatis ning lubatud on selle rajamine vaid elamu tarbeks vajaliku võimsusega.

Arvestada tuleb veekaitsevööndis kehtiva ehitamise keeluga ja kallasraja (sh üleujutataval ajal ajutise kallasraja) läbitavuse tagamise nõudega.

7. Kas elamumaa sihtotstarbega maa = 100% õuemaa? On olemas vähemalt üks kohtulahend (aastast 2015), mille puhul kohus jõudis järeldusele, et elamumaa sihtotstarbega maa = 100% õuemaa ehk elamumaale ehituskeeld ei laiene. Kas Keskkonnaamet aktsepteerib seda kohtuotsust?

Riiklikus järelevalves peab Keskkonnaamet üsna tihti lähtuma kohtupraktikast. Samas ei tasu unustada, et ka kohtuotsused aeguvad, kui seadus on pärast kohtuotsust vaidlusaluses küsimuses muutunud. Võrreldes 2015. aastaga on näiteks muutunud maakatastri seadus (MaaKatS) ja viide tolleaegsele lahendile ei ole enam korrektne. Elamumaa sihtotstarve ja õuemaa kõlvik ei ole enam võrdsustatud ja ehituskeeluvööndis 100% elamumaa sihtotstarbega kinnistul väljaspool õuemaa kõlvikut ehitise püstitamine on keelatud ning kvalifitseerub looduskaitseseaduse rikkumisena. Selliste ehitiste osas tuleb alustada haldusmenetlust nende likvideerimiseks ehituskeeluvööndist.

8. Omavalitsus on varasemalt ehituskaitsevööndisse vormistanud elamumaid ilma detailplaneeringut tegemata. Kas maaomanikku saab keelata sinna ehitada?

Elamumaa olemasolu ei anna veel õigustatud ootust ehituskeeluvööndisse ehitamiseks. Ehituskeeld ei laiene hajaasustuses olemasoleva elamu õuemaale ehitatavale uuele ehitisele, mis ei jää veekaitsevööndisse. Seega selleks, et ehituskeeluvööndisse saaks ehitada, peavad olema täidetud KÕIK looduskaitseseaduse § 38 lõike 4 punktis 1 toodud tingimused: peab olema hajaasustus; peab olema olemasolev hoone, mille kasutusotstarve on elamu; elamu ümber peab olema moodustatud õuemaa ning rajada soovitav ehitis peab olema tervikuna õuemaal ning väljaspool veekaitsevööndit. Kui kõnealust erandit või teisi looduskaitseseaduse §-s 38 loetletud erandeid rakendada ei saa, siis saab ehituskeeluvööndisse ehitada vaid siis, kui detailplaneeringu või üldplaneeringu alusel küsitakse ja saadakse ehituskeeluvööndi vähendamise luba. Seetõttu soovitab Keskkonnaamet maaomanike seas segaduse ja asjatute ootuste tekitamise vältimiseks mitte lubada elamumaa sihtotstarbe määramist ehitusõiguseta maal.

9. Kas olemasolevat teed saab ehituskeeluvööndis laiendada kuni ühe kolmandiku mahus?

Ehituskeeluvööndis ei kehti ehitamise keeld olemasoleva ehitise esmakordsele juurdeehitisele juhul, kui juurdeehitise maht on väiksem kui üks kolmandik olemasoleva ehitise kubatuurist (LKS-i § 38 lg 4 p 5).

Tee puhul ei ole laiendamise erisus rakendatav, sest ei ole võimalik arvutada mahtu. Sellele viitab ka ehitusseadustiku § 60 lõikes 5 nimetatud „Ehitisregistrile andmete esitamise teatise vorminõuded ja esitamise kord“, mille alusel on määruse nr 67 § 5 lõikes 1 sätestatud järgmine: „Teatistes, ehitus- ja kasutusloal ja nende taotlustes esitatakse rajatise, **välja arvatud tee,** kohta need tehnilised andmed, mis on asjakohased ja mida on otstarbekas ja võimalik määratleda ning hoone puhul teatiste, ehitus- ja kasutusloal ja nende taotluste vormil nõutud tehnilised andmed“. Kui muude ehitiste puhul on nõutavad andmed pikkus, laius, kõrgus, pindala ja maht, siis **tee puhul neid andmeid ei esitata.** Sama määruse lisa 2 „Tee ehitusteatise“ kohaselt esitatakse tee kirjeldus, asukoht ja katastriüksuste tunnused ning tee ehitustööde lühikirjeldus. Seega tee mahtu ei määrata ja erisust ei rakendata.

10. Millistel juhtudel on praegu EKV-s olemasolevad ehitised lubatud?

Olemasoleva ehitise loeb Keskkonnaamet EKV-s õiguslikul alusel ehitatuks, kui ehitis on ehitatud:

- enne **01.04.1995** ehk enne ranna ja kalda kaitse seaduse jõustumist;
- ranna ja kalda kaitse seaduses (1995-2004) või looduskaitseseaduses (alates 2004) lubatud erandite alusel;
- pärast **01.04.1995** kehtiva planeeringu alusel, kui ehitise ehitamiseks kavandati EKV vähendamist ja EKV vähendamiseks andis nõuoleku Keskkonnaministeerium (perioodil 22.02.1995-31.01.2009) või Keskkonnaamet (alates 01.02.2009) ja planeeringu rakendamist ei keela muutunud õigusruum või muutunud looduslikud tingimused (nt kaitstava liigi elupaik);

Näitena loeb Keskkonnaamet kanali õiguslikul alusel ehitatuks, kui kanal on rajatud:

- enne **01.04.1995** ehk enne ranna ja kalda kaitse seaduse jõustumist;
- perioodil **01.04.1995 – 11.12.2013** kehtestatud planeeringu alusel EKV erandina veeliiklusrajatistena. Keskkonnaministeerium andis 11.12.2013 kirjas nr 1-9/13/8022-2 LKS väljatöötajana tõlgenduse rakendamiseks, et paadikanal ei ole veeliiklusrajatis ja kanali ehitamine vajab EKV vähendamist;
- pärast 2014 kehtinud planeeringu alusel, kui kanali ehitamiseks oli saadud EKV vähendamise nõusolek;
- kehtinud planeeringu alusel sadamas kavandatud sadamaehitisena.

Viimati uuendatud 12.08.2025

Välisõhk, lõhn ja müra

Keskkonnaamet palub kohalikel omavalitsustel oma kooskõlastuskirjas välja tuua vastuolud maakasutuse osas (st juht- ja sihtotstarve), kui vajatakse detailplaneeringut.

Lisaks küsib Keskkonnaamet vajaduse korral infot üldplaneeringus sätestatud müratundlike alade ning võimaliku müra sihtväärtuse kohta.

Ettepanekud tegevusele piirangute kehtestamiseks või ettevõttele lisakohustuste panemiseks peavad olema põhjendatud ning proportsionaalsed.

Kui vastuväiteid ettenähtud aja jooksul ei laeku, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

- Täiendavat teemaga seonduvat infot leiab Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Õhusaasteluba ja aastaaruanne**“.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Välisõhk

Välisõhk on hooneväline troposfääriõhk, välja arvatud õhk töökeskkonnas. Välisõhu kaitse olulised normatiivid, mida kohalik omavalitsus peaks teadma:

- õhukvaliteedi piir- ja sihtväärtused (ÕPV ja ÕSV),
- lõhnaaine esinemise häiringutase,
- müra normtasemed.

Igal juhul keskendutakse (muu hulgas) inimesele, keda õhusaaste võiks mõjutada.

- Loe lisainfot Keskkonnaameti kodulehe alajaotis "**Välisõhu kvaliteet**“.
- Loe Keskkonnaameti kodulehel toodud juhendeid alajaotis „**Õhusaasteluba ja aastaaruanne**“.

Kohalikud omavalitsused saavad kõige rohkem puhta õhu ja kvaliteetse elukeskkonna

mõttes elanike jaoks ära teha targa planeeringuga (planeeringud, mürakaardid).

Tööstus ei sobi kõrvuti elukeskkonna, koolide, lasteaedade ja muuga. Tark oleks saaste leviku mõttes arvestada ka piirkonnas valitsevate tuulesuundadega.

Keskkonnaamet saab kõige rohkem ära teha keskkonnakaitselubadega, kuid kõige alus on kehtivad normatiivid ja tark planeering. Tegevuskavad (lõhna, müra, õhusaaste kava) on tagantjärele probleemi lahendamine, mis on kohati väga keerukas.

Õhukvaliteedi piirväärtus ja sihtväärtus

Õhukvaliteedi piirväärtus (ÕPV) on saasteaine lubatav kogus välisõhu ruumalaühikus, mis tuleb saavutada kindlaksmääratud aja jooksul ja mida edaspidi ei tohi enam ületada. Piirväärtuse kehtestamise eesmärk on vältida, ennetada või vähendada saasteaine ebasoodsat mõju inimese tervisele või keskkonnale. Õhukvaliteedi piirväärtuse ületamise korral eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist.

Õhukvaliteedi sihtväärtus (ÕSV) on saasteaine kogus välisõhu ruumalaühikus, mis tuleb saavutada asjakohaste meetmetega, mis ei too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi, kas kindlaksmääratud aja jooksul või võimalikult kiiresti ja mille eesmärk on parandada õhukvaliteeti ja vältida või vähendada ebasoodsat mõju inimese tervisele ja keskkonnale.

ÕPV (ja võimaluse korral ka ÕSV) peab olema tagatud väljaspool käitise tootmisterritooriumi ehk käitise toimimiseks vajalikku maa-ala, mis koosneb ühest või mitmest maaüksusest, kus paiknevad heiteallikad ja mida käitab üks või mitu käitajat.

Viimati uuendatud 07.01.2025

Lõhn

Ebameeldiva või ärritava lõhnaga aine (edaspidi „lõhnaaine“) on välisõhku väljutatav aine või ainete segu, mis võib tekitada soovimatut lõhnataju.

Lõhn on tihti väga subjektiivne nähtus, see koosneb tavaliselt erinevate ainete segust. Ühe saasteaine kaudu on seda väga raske või lausa võimatu määratleda. Inimese tervise kaitseks on kehtestatud ÕPV-d ja ÕSV-d (mis osaliselt arvestavad ka lõhnalävega) ning lõhna kui nähtust ennast ei peeta otseseks ohuks tervisele ega keskkonnale. Lõhnaaisting põhjustab pigem ebamugavust, elukvaliteedi langust jne.

※ Loe lõhna kohta täpsemalt Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Lõhn, müra**“.

Lõhnaaine esinemise häiringutase on aasta lõhnatundide osakaal kogu aasta tundidest, millest alates loetakse lõhnaaine esinemine nii häirivaks, et tuleb rakendada meetmeid. Häiringutaseme piiriks on nn vastuvõtja juures 15% aasta lõhnatundidest, st

- ✓ häiringutase on sageduspõhine ning ei arvesta lõhna iseloomu ega intensiivsust
- ✓ ja teatud osal aastast on lõhnahäiring lubatud.

Vastuvõtjaks loetakse tavaliselt elumaju, avalikke rajatisi ja hooneid, teisi ettevõtteid.

Lõhna hindamine häiringutaseme võrdluse abil

Selleks sobivad nn referentsmeetodid:

- ✓ rastermeetod (inimesed n-ö mõõdavad häiringutaset);
- ✓ lõhnaaine esinemise mudeldused (lõhnaaine heitkoguse mõõtmine/arvutus + mudeldus).

Millal ja kuidas Keskkonnaamet oma tegevuses lõhnaandmeid arvesse võtab

Mõju hindamised:

- ✓ tulem on andmesisend loamenetlusse, seega peab sisaldama piisavalt lõhnaandmeid loa menetlemiseks.

Keskkonnakaitseloa menetlused:

- ✓ tavaliselt üldisem hinnang lõhna esinemise tõenäosuse kohta;
- ✓ kaebuste korral (loa muutmine) on põhjendatud küsida lõhna mudeldust.

Häiringutaseme ületamine tehakse seaduse kohaselt kindlaks siiski vaid Keskkonnaameti lõhnakaebuste menetlemise teel.

Mis saab siis, kui häiringutaset ületatakse?

Häiringutaseme ületamine tuvastatakse alles siis, kui selle kohta kaebus esitatakse. Kaebust menetleb Keskkonnaamet, kes teeb hindamise ja otsuse. Kui häiringutase on ületatud, aga õhukvaliteedi piirväärtus mitte, siis nõutakse lõhnaaine esinemise vähendamise kava, mille käitaja esitab heakskiitmiseks Keskkonnaametile. Keskkonnaamet küsib arvamust kava kohta ka kohalikelt omavalitsustelt.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Müra

Välisõhus leviv müra on seaduse tähenduses inimtegevusest põhjustatud ning välisõhus leviv soovimatu või kahjulik heli, mille tekitavad paiksed või liikuvad allikad, sealhulgas transpordivahendid, maantee-, raudtee- ja lennuliiklus, välistingimustes kasutatavad seadmed ning keskkonnakaitseluba vajavad ettevõtted.

Seadusega on sätestatud, et müra tekitamine põhjendamatult on keelatud, ning kehtestatud müra piirnormid.

- Loe müra kohta täpsemalt Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Lõhn, müra**“.

Mõju hindamised:

- tulem
  Keskkonnakaitseloa menetlused (ainult tööstusmüra!):

- tavaliselt üldisem hinnang müra esinemise tõenäosuse kohta;

- kui on oht, et piirväärtust ületatakse, siis täpsem hinnang, sh müra mudeldus.

- on andmesisend loamenetlusse, seega peab sisaldama piisavalt müraandmeid loa menetlemiseks.

Keskkonnakaitseloa menetlused (ainult tööstusmüra!):

- tavaliselt üldisem hinnang müra esinemise tõenäosuse kohta;
- kui on oht, et piirväärtust ületatakse, siis täpsem hinnang, sh müra mudeldus.

Kui esitatud andmete põhjal selgub, et piirväärtust ületatakse, siis sellisel kujul luba anda ei saa. Käitaja peab pakkuma leevendusmeetmeid.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Järelevalve

Nagu juba eelnevalt märgitud, saab kohalik omavalitsus aidata kaasa puhta õhu tagamisele ja müra vältimisele, planeerides teadlikult ning tehes koostöös Keskkonnaametiga ettevõtetele normatiivide kehtestamise vallas.

Lõhnahäiringute puhul tuleb neist teavitada, helistades Riigiinfo telefonile 1247. Oluline on meeles pidada, et ebameeldiva lõhna olemasolu ei pruugi alati tähendada otsest ohtu inimeste tervisele või keskkonnale üldiselt.

Müra valdkonnas on pädev järelevalveasutus Terviseamet, seega tuleb müraga seonduvad kaebused esitada Terviseametile.

Viimati uuendatud 03.01.2025

Keskkonnavastutus ja keskkonnakahju heastamine

Keskkonnale tekitatud kahju tuleb selle põhjustajal heastada. Keskkonnaameti ülesanne on tuvastada vastutavad saastajad ning tagada, et isikud ja ettevõtted, kes on

keskkonnakahju või selle ohu põhjustanud, tegeleks ka kahju vältimise ja heastamisega.

Keskkonnakahju ning selle heastamine

Keskkonnakahju keskkonnavastutuse seaduse mõistes on oluline ebasoodne mõju

- ✓ elupaiga või liigi soodsa seisundi saavutamisele või säilitamisele;
- ✓ kaitsealale, hoiualale, püsielupaigale või kaitstavale looduse üksikobjektile või
- ✓ merealale, pinna- või põhjaveele.

Samuti peetakse keskkonnavastutuse seaduse (KeVS) tähenduses keskkonnakahjuks ainete, valmististe, organismide või mikroorganismide otsese või kaudse keskkonda viimisega põhjustatud pinnasekahjustust, millega kaasneb oluline risk, et see võib mõjutada inimese tervist.

Keskkonnavastutuse seadusega ei ole hõlmatud nende liikide ja koosluste kahjustamine, mis ei ole kaitse alla võetud, tuumaõnnetustega põhjustatud keskkonnakahju ning välisõhule tekitatud kahju, samuti kahju, mille on põhjustanud rahvusvahelise julgeoleku tagamine, sõjategevus või loodusõnnetus.

Samuti ei käsitle keskkonnavastutuse seadus metsale tekitatud kahju (v.a juhul, kui mets on kaitstav elupaigatüüp), maapõuele tekitatud kahju (v.a juhul, kui tekitatakse pinnasekahju) ega haju- ja jääkreostust.

Kahju tekkimisel peab selle tekitaja rakendama heastamismeetmeid, töötades selleks esmalt välja heastamismeetmete plaani ja esitades selle Keskkonnaametile heakskiitmiseks. Keskkonnakahju tekitaja peab ka kandma kõik keskkonnakahju vältimise ja heastamisega seotud kulud.

Järelevalve

Keskkonnale tekitatud kahju määramise ja väljanõudmisega saab tegeleda ainult Keskkonnaamet. Seega tuleks juhtumitest, mille puhul on olemas kas teadmine või kahtlus keskkonna kahjustamisest, teavitada alati Keskkonnaameti maakondlikku järelevalvebürood. Kiiret reageerimist nõudvate juhtumite korral tuleb neist teavitada, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Viimati uuendatud 06.01.2025

Keskkonnakaitse põhimõtted

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduses (KeÜS) on sätestatud kuus olulist põhimõtet, millele tugineb muu hulgas ka keskkonnavastutuse menetlus.

Keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõte (KeÜS-i § 8) – keskkonnakaitse meetmed peavad tagama kõrgetasemelise kaitse, seejuures tuleb tagada keskkonna terviklik kaitse ja arvestada keskkonnamõju võimalikku ülekandumist ühelt keskkonnaelemendilt teisele.

Lõimimispõhimõte (KeÜS-i § 9) – keskkonnakaitse kõrget taset tagavad kaalutlused peavad olema arvesse võetud kõikide eluvaldkondade arengu suunamisel, et tagada säästev areng.

Vältimispõhimõte (KeÜS-i § 10) – keskkonnaohtu tuleb vältida. Keskkonnaohtu või olulist keskkonnahäiringut tuleb taluda, kui tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu, puudub mõistlik alternatiiv ja keskkonnaohu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed.

Ettevaatuspõhimõte (KeÜS-i § 11 lg-d 1–2) – keskkonnariski tuleb asjakohaste ettevaatusmeetmete abil võimalikult suurel määral vähendada. Keskkonnariskiga tegevuste suhtes otsuste tegemisel selgitatakse välja nende tegevuste mõju keskkonnale. Seaduses sätestatud juhtudel ja korras tuleb läbi viia keskkonnamõju hindamise menetlus.

„Saastaja maksab“ põhimõte (KeÜS-i § 12 lg 1) – keskkonnahäiringu, -ohu, -riski või -kahju hindamise, vältimise, vähendamise või heastamisega seotud kulud kannab nende põhjustaja, kui seadusest ei tulene teisiti.

Loodusvarade säästliku kasutamise põhimõte (KeÜS-i § 13) – taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid tuleb kasutada säästlikult, arvestades nende looduslikku täienemist ja varude jätkumist võimalikult pika aja jooksul.

Viimati uuendatud 24.01.2025

Haldusmenetlus keskkonnavastutuse seaduse alusel

Kui keskkonnakahjust või selle ohust on Keskkonnaametit teavitatud, läheb Keskkonnaameti inspektor vajaduse korral kohapeale ja fikseerib olukorra. Seejärel edastatakse info keskkonnavastutuse peaspetsialistile, kes hindab, kas tekkinud kahju või ohu puhul saab kohaldada keskkonnavastutuse seadust.

Kui jah, koostatakse kahju või ohu tekitajaga vältimis- ja/või heastamisplaan, millele tuginedes saab Keskkonnaamet ettekirjutuse koostada. Ettekirjutusse märgitakse kahju või ohu tekitaja jaoks kohustuslikud tegevused, mis tuleb täita kas kindlaks ajaks või regulaarselt, pikema ajaperioodi vältel.

Näide 1. Ühekordne kohustus. Põllumajandusettevõtte farmist lekkis ohtlikku kemikaali sisaldav silomahl, mis jõudis kanalisatsiooni kaudu lähedal asuvasse jõkke. Jões ja sellega ühendatud järves tekkis hapnikupuudus, mistõttu kalad ja teised veeloomad hukkusid. Paralleelselt kriminaalmenetlusega algatas Keskkonnaamet haldusmenetluse keskkonnavastutuse seaduse alusel.

Ettevõttele tehti ettekirjutus, millega seati kohustus parandada teatud jõelõikude elupaigalist kvaliteeti kivide lisamise ja põikmadalike rajamise teel, et pakkuda kaladele ja veeselgrootutele varjepaiku ja kudealasid. Ettevõte teostas koos valdkonna eksperdiga heastamistööd ning menetlus lõpetati.

Näide 2. Pikaajaline kohustus. Looduskaitsealal, piiranguvööndis rajati eraomandis olevale kinnisasjale ebaseaduslikult tiigid, mistõttu hävinesid osaliselt kaitstavad elupaigatüübid – liigirikkad madalsood ning siirde- ja õõtsiksood.

Eksperdid leidsid, et ebaseaduslikult rajatud tiigid on kujunenud kvaliteetseks elupaigaks kahepaiksetele ning harivesilikule. Seetõttu otsustas Keskkonnaamet, et ettekirjutus peaks olema suunatud tiikide kui kvaliteetse elupaiga säilitamisele. Ettekirjutusega määrati kahju tekitajale erinevaid kohustusi, sealhulgas iga-aastane niitmiskohustus tiikide läheduses ning kohustus jälgida, et tiigid ei taimestuks täielikult. Veel määrati ettekirjutuses, et kahepaiksete olukorra jälgimiseks tuleb eksperdil teha piirkonnas seiret iga kahe aasta tagant, kokku kolmel korral.

Viimati uuendatud 24.01.2025

Keskkonnakahjust teavitamine

Olulised kontaktid:

- ✓ Riigiinfo telefon 1247, e-post **1247@1247.ee**
- ✓ Keskkonnaameti telefon 662 5999, e-post **info@keskkonnaamet.ee**
- ✓ Terviseameti telefon 794 3500, e-post **info@terviseamet.ee**

Keskkonnakahju või selle ohu tekitaja on kohustatud kahju ohu ilmnemisel asuma seda vältima või

tekkinud keskkonnakahju heastama. Seetõttu peab kahju tekitaja keskkonnakahju või selle ohu tekkimise või püsimise korral viivitamata teavitama kõigist keskkonnakahju ja selle ohuga seotud asjaoludest Keskkonnaametit (inimese tervise mõjutamisel ka Terviseametit).

Viimati uuendatud 25.02.2025

Kiirgus ja radoon

Kiirguse all mõistame üldiselt energia siirdumist mingist allikast ümbritsevasse ruumi. Näiteks Päike annab meile soojust ja valgust.

Käesolevas peatükis vaatleme nn ioniseerivat kiirgust. See on sellise energiaga kiirgus, mis on võimeline mõjutama aine aatomeid sel viisil, et aatomi "välimisest kihist" ehk nn elektronkattest eemaldatakse elektron, mistõttu esialgsest ilma elektrilaenguta aatomist saab elektrilaenguga aatom – ioon. Igapäevaelus tuttavamad kiirgused, näiteks soojuskiirgus, valgus, raadiolained, ka mobiilsides kasutatavad ja radarite tekitatavad elektromagnetlained, nii suurt energiat ei oma ja neid kiirgusi me selles käsiraamatus ei käsitle.

Iooni keemilised omadused, sh võime moodustada teiste aatomitega seotud olekuid – molekule – on teistsugused kui tavalisel aatomil, mistõttu võib ioniseeriv kiirgus molekule lagundada. Kui need molekulid on elusorganismis ja kiirguse allikas on piisavalt tugev, võib selline toime viia organismi normaalse talitluse häireni, mistõttu ongi oluline ioniseerivale kiirgusele tähelepanu pöörata – uurida, miks ja kuidas see tekib ning kuidas ja mil määral inimest mõjutada saab.

Ioniseeriva kiirguse peamine tekkepõhjus on universaalne, alati ja kõikjal esinev loodusnähtus, mida nimetatakse radioaktiivsuseks. Eesliide radio- sõna teise poole – aktiivsuse – ees viitabki sellele, et aktiivsus seisneb kiirguse tekitamises. Mitte kogu ioniseeriv kiirgus aga ei pea olema tekkinud radioaktiivsuse tõttu. Näiteks röntgenkiirgust on inimene õppinud ise tekitama elektriliste sisse- ja väljalülitatavate seadmetega, mis tekitavad kiirgust ainult sisselülitatud olekus.

Selliste seadmete (nagu ka radioaktiivsete kiirgusallikate) kasutamine on reguleeritud kiirgusseadusega ja selle alusel Keskkonnaameti poolt välja antud kiirgustegevusloaga, nende kasutuskoht on ruumiliselt piiratud ja ohutus loatingimustega tagatud. Järelevalve kiirgusseadmete kasutamise üle ei ole kohaliku omavalitsuse ülesanne. Sellega tegeleb Keskkonnaamet.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Radioaktiivsus

Radioaktiivsust põhjustavad aatomituuma omadused. Aatomituumad koosnevad omakorda elementaarsematest osakestest – positiivse elektrilaenguga prootonitest ja elektrilaenguta neutronitest.

Prootonite arv tuumas määrab, millise keemilise lihtaine ehk elemendiga on tegu. Erinevaid keemilisi lihtaineid on praeguseks teada 118. Neist 98 esineb looduses, kuid elementide perioodilisuse tabelis pärast 92. elementi – uraani – väga vähesel määral. Viimased kümme elementi on saadud laboris.

Sama keemilise aine aatomituumad ei ole kõik ühesuguse struktuuriga, vaid võivad erineda neutronite arvu poolest. Aine keemilised omadused sellest ei muutu, sest need on määratud tuuma elektrilaenguga, mis sõltub prootonite arvust tuumas. Selliseid sama keemilise aine erineva tuumastruktuuriga teisendeid nimetatakse **isotoopideks**. Looduslik keemiline aine on selle aine isotoopide segu.

Mitte kõik võimalikud aatomituuma struktuurid ei ole ajas püsivad ehk stabiilsed. Selgub, et absoluutne enamus neist ei ole. Mingil ühe aatomituuma puhul ennustamatul ajahetkel toimub teatud struktuuriga tuumas iseeneslik muundumine (kui tuumaosakeste arv sellise muundumise käigus muutub, nimetatakse muundumist ka lagunemiseks), mille käigus vabaneb energia – kiirgub osake, mis selle energia ära kannab. Selles seisnebki radioaktiivsuse olemus.

Radioaktiivsuse avastas 1896. aastal Henri Becquerel, kelle nime kannab ka (radio)aktiivsuse mõõtühik bekerell (Bq). Kiirgusallika aktiivsus on 1 Bq, kui ühes sekundis toimub kiirgusallika aines keskmiselt üks tuumamuundumine. Radioaktiivsuse olemuse mõistmiseni läks märksa rohkem aega – et aatomil on tuum, avastati alles 1911.

Enamasti on ainetel nii stabiilseid kui ka radioaktiivseid isotoope. Ka kõige lihtsamal ainel – vesinikul – on kaks stabiilset isotoopi ja radioaktiivne isotoop triitium. Elementide perioodilisuse süsteemis viimane element, millel veel on stabiilseid isotoope, on element nr 82 – plii. Plii kõige raskem stabiilne isotoop on Pb-208, kus 208 tähistab prootonite ja neutronite koguarvu aatomituumas. Kõigil järgnevatel ainetel on ainult radioaktiivsed isotoobid. Kui isotoobi tähises tuumaosakeste koguarvu näitav number on suurem kui 208, siis teame, et antud isotoop on radioaktiivne, kuid nagu eespool öeldud, on radioaktiivseid isotoope ka kergematel ainetel. Kui elemente on teada 118, siis erinevaid isotoope on üle 3000, neist enamik on radioaktiivsed.

Uuringute käigus on selgunud, et looduslikku radioaktiivsust esineb olemuselt kahte erinevat liiki.

Ühe puhul eraldub tuumast kahest prootonist ja kahest neutronist koosnev nn alfaosake (mis sisuliselt on heeliumi aatomi tuum). Nii tekkivat kiirgust nimetatakse **alfakiirguseks**. Kuna esialgne tuum kaotab kaks prootonit, muundub ta antud protsessi käigus elementide perioodilisuse tabelis kaks lahtrit vasakul oleva aine tuumaks. Tuumaosakeste koguarv väheneb nelja võrra.

Teise puhul muundub tuumas üks neutronitest iseeneslikult prootoniks (neutroni mass on prootoni

omast pisut suurem, mistõttu vastav muundumine on energia jäävuse seadust rikkumata võimalik) ning lisandunud positiivse elektrilaengu kompenseerimiseks tekib veel negatiivse laenguga elektron, mis tuumast kiirgub. Nii tekkivat kiirgust nimetatakse **beetakiirguseks**. Kuna esialgses tuumas tekkis täiendav prooton, muundub tuum perioodilisuse tabelis lahter paremal paikneva aine tuumaks. Tuumaosakeste koguarv ei muutu.

Mõlemal juhul on tekkiv uue aine aatomituum tavaliselt oma mitte kõige väiksema võimaliku energiaga olekus, vaid nn ergastatud olekus, millest sekundi murdosa jooksul toimub üleminek põhiolekusse, mille käigus omakorda vabaneb energia elektromagnetilise kiirguse kvandi ehk footoni näol. Seda elektromagnetilise kiirguse liiki nimetatakse kvandi suure energia tõttu muust elektromagnetkiirgusest (nähtav valgus, raadiolained, soojuskiirgus) eristamiseks **gammakiirguseks**.

Niisiis kaasneb nii alfa- kui ka beetakiirgusega gammakiirgus. Kuna alfa- ja beetakiirguse kandjateks on elektriliselt laetud osakesed, neelduvad need kiirgusliigid keskkonnas kiiresti – alfakiirgus õhus juba paari sentimeetri, beetakiirgus mõne meetri läbimisel. Seega looduskeskkonnas kaugemale ulatuva mõju mõttes on oluline gammakiirgus. **Looduslikust kiirgusfoonist rääkides peetaksegi silmas gammakiirgust.**

Kui üksiku tuuma puhul on muundumise hetk ettearvamatu, siis suure hulga sama isotoobi tuumade puhul ilmneb neid muundumisi ehk tekkiva kiirguse intensiivsust jälgides, et igal isotoobil on oma iseloomulik aeg, kui kiiresti kiirguse intensiivsus ajas väheneb. Aega, mille jooksul esialgse isotoobi kiirguse intensiivsus väheneb poole võrra, nimetatakse selle isotoobi poolestusajaks. Sisuliselt tähendab poolestusaeg aega, mille jooksul pool esialgsetest isotoobi tuumadest on teise aine, nn tütarisotoobi tuumadeks muundunud. Aja jooksul ainehulga radioaktiivsus väheneb, kuna energia kiirgamise käigus aine radioaktiivse isotoobi aatomid muunduvad teise aine aatomiteks. Need teise aine aatomituumad võivad omakorda olla radioaktiivsed, kuid neid ei saa olla rohkem kui aatomituumi, millest nad tekkisid, ning lõpuks jõuavad kõik järjestikused lagunemised stabiilse tuumani, mis enam edasi ei lagune ja aine enam ei kiirga.

Kui radioaktiivsuse kui nähtuse käigus radioaktiivne tuum olemast lakkab, siis miks radioaktiivsus endiselt püsib?

Põhjus on selles, et mõnede raskete elementide isotoopide poolestusajad on väga pikad. Näiteks looduses kõige enam levinud uraani isotoobil U-238 on see ligikaudu neli ja pool miljardit aastat. Toorium-232-l üle 14 miljardi aasta. Eespool mainiti, et kõik isotoobid tuumaosakeste koguarvuga üle 208 on radioaktiivsed ja tuumaosakeste koguarv ühe radioaktiivse muundumise käigus väheneb maksimaalselt nelja võrra. See tähendab, et uraani ja tooriumi lagunemisel tekkivad tütarelemendid on omakorda radioaktiivsed, mille lagunemine võtab aega jne.

Seega saab järeldada, et inimkonna ajaloo ja inimese eluea mastaabis on radioaktiivsus alati olnud ja alati jääv loodusnähtus. Kogu evolutsiooni jooksul on elu Maal selle nähtusega – nagu ka kõigi teiste võimalike negatiivset mõju avaldada võivate loodusnähtustega – teatud ulatuses kohanenud.

Looduslikul kiirgusfoonil on kaks põhilist allikat. Kosmosest tulev kiirgus, mis osaliselt neeldub Maa

atmosfääris ja maakoore koostises sisalduvate ainete tekitatud kiirgus. Maakera eri paigus ja ka ühe riigi ulatuses võib looduslik kiirgusfoon suurel määral (kümnetes kordades) erineda. Kosmilise kiirguse intensiivsus sõltub laiuskraadist ja kõrgmäestike olemasolust – kõrgemal on varjestav atmosfäär õhem ja hõredam.

Eesti geograafiline ulatus on väike ja mäestikud puuduvad. Seetõttu on kosmilise kiirguse intensiivsus Eesti eri paigus enam-vähem samasugune. Intensiivsus muutub vaid kiirguse enda muutlikkuse tõttu, mis sõltub eelkõige Päikese aktiivsusest. Maakoore koostis sõltub geoloogilisest evolutsioonist ja võib suurel määral erineda ka väikeste piirkondade puhul. Näiteks asuvad Eestis kõige radioisotoopide rikkamad mineraalid põhjarannikul ja eriti Kirde-Eestis, mistõttu on looduslik kiirgusfoon Ida-Virumaal kohati kolm korda kõrgem kui Lääne-Eestis. Soome lõunarannikul, kus graniidilasundid asuvad maapinna lähedal või otse maapinnal, pole omakorda haruldane kaks korda kõrgem kiirgusfoon kui Ida-Virumaal.

- Eesti maakoore geoloogilise koostise ja sellega seonduva pinnase looduskiirguse kohta on kõige põhjalikum infoallikas endise Eesti Geoloogiakeskuse, praeguse Eesti Geoloogiateenistuse poolt 2017. aastal välja antud „**Eesti pinnase radooniriski ja looduskiirguse atlas**“.

Maakeral on asustatud piirkondi (Iraanis, Hiinas, Indias, Brasiilias), kus looduslik foon on kümneid kordi kõrgem kui Eestis, ilma et sealset elanikkonda käsitlevate tervisealaste teadusuuringutega oleks tuvastatud ioniseeriva kiirguse kui võimaliku põhjusega seostatavate tervisekahjustuste suurem sagedus võrreldes madalama kiirgusfooniga piirkondade elanikega. Ka neis piirkondades jäävad looduslikust kiiritusest saadavad aastased doosid mitmeid kordi madalamaks kiirgusdoosidest, mille puhul on statistiliselt tõestatav seos kiirgusdoosi suuruse ja vähiriski suurenemise vahel.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Oluline info keskkonnaspetsialistile seoses kiirgusega

Üldiselt ei ole loodusliku radioaktiivsusega seonduvad aspektid üld- ja detailplaneeringute või keskkonnamõju hinnangute ja keskkonnamõju strateegiliste hinnangute koostamisel ja käsitlemisel olulised, sest keskkonna tavapärase radioloogilise seisundi võimalikud häiritused inimtegevuse tõttu on niivõrd väikesed, et jäävad kordades väiksemateks kui loodusliku kiirgusfooni enda loomulik muutlikkus, ja kümneid või rohkem kordi väiksemateks kui kiirgustase, mis vajab tähelepanu kiirgusohutuse seisukohast.

Praktikas on siiski olnud juhuseid, kus näiteks planeeringute või keskkonnamõju hinnangute avalike

arutelude käigus on tõstatatud küsimusi, kuidas objektide rajamisega seotud kaevetööd mõjutavad mõnel pool Eestis maapinna lähedal olevat graptoliitargilliidi (diktüoneemakilda) kihti või kas eemaldatava diktüoneemakilda purruga kaasneb kiirgusoht.

Teadaolevalt sisaldab graptoliitargilliit teistest Eestis leiduvatest mineraalidest rohkem uraani, mis on radioaktiivne, mistõttu on selline küsimus kerge tekkima. Tõepoolest, graptoliitargilliidi paljandi pinnal mõõdetav kiirgustase ongi kõrgem kui Eesti kirdeosas tavapärane looduskiirguse tase, kuid erinevus (mis võib olla ka mõnekordne) ei küündi tasemeni, mis mõnes riigis on asustatud piirkondades normaalne kiirgustase.

Graptoliitargilliidi olemasoluga kaasnev võimalik oluline kiirgusaspekt seondub hoonete siseõhus sisalduva radooniga, kuid seda niipalju, kuipalju leidub graptoliitargilliiti piirkonna puutumata maakoores. Selle küsimusega seonduvat on käsitletud alljärgnevas, radoonile pühendatud alapeatükis.

- Graptoliitargilliidi kihi häirimisega (kaevetöödega) võib küll kaasneda graptoliitargilliidi teiste omadustega – isesüttimise ja leostumisega – seonduvaid probleeme, mis on võimaliku tervise- ja keskkonnamõju seisukohalt olulisemad. Soovitame nende probleemide vältimiseks juhinduda Eesti Geoloogiateenistuse 2020. aasta väljaandest „**Graptoliitargilliidi käitlemise juhend**“.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Radoon

Kui üldiselt ei ole loodusliku radioaktiivsusega seonduvad aspektid üld- ja detailplaneeringute või keskkonnamõju hinnangute ja keskkonnamõju strateegiliste hinnangute koostamisel ja käsitlemisel olulised, siis radoon võib olla erand.

Radoon on lõhna, värvi ja maitseta, õhust üle seitsme korra raskem looduslik radioaktiivne inertgaas (gaas, mis ei moodusta keemilisi ühendeid teiste ainetega) poolestusajaga umbes 3,8 ööpäeva. Radoon tekib maakoores uraani sisaldavates mineraalides, konkreetselt uraan-238 lagunemisreas olevast isotoobist raadium-226 poolestusajaga u 1600 aastat alfalagunemise teel. Kuna uraani leidub suuremal või vähemal määral kõikjal maakoores, tekib ka radooni kõikjal. Gaasilise oleku tõttu liigub radoon pinnase pooridesse (poorid moodustavad kuni umbes kolmandiku pinnase ruumalast) ja sealtkaudu pinnasest välja. Pinnasest väljunud radoon seguneb õhu muude komponentidega ning satub hingates vältimatult inimese kopsudesse.

Radooni olemasolu õhus ei ole meeltega tajutav, kuid radioaktiivsuse tõttu on see mõõteriistadega mõõdetav. Kuna radoon võib olla oluline ainult radioaktiivsuse mõttes, siis mõõdetaksegi seda radioaktiivsust iseloomustava ühikuga Bq/m^3 (bekerelli kuupmeetris). Radoon hajub välisõhus sel määral, et selle olemasolu ei kujuta inimesele terviseriski. Välisõhu radoonisisaldus jääb tavaliselt

vahemikku 5–20 Bq/m³. Suletud ruumis (hoonetes või maa-alustes ruumides) võib radoonikontsentratsioon õhus tõusta sellisele tasemele, mis inimesele pikaajaliselt (aastakümneid) mõjudes võib põhjustada kopsuvähki haigestumise. Muid tervisemõjusid radoonil avastatud ei ole (vähemalt sel määral, mis võimaldaks teadlastel mõju olemasolus üksmeelele jõuda). Lühikese poolestusajaga radooni tütarelemendid kinnituvad hingamisteede sisepinnale ning kuna nende lagunemisel tekkivad alfa- ja beetakiirgus neelduvad inimkoes juba väga väikese vahemaa läbimisel – alfakiirgus tungib mõne mikromeetri ja beetakiirgus umbes millimeetri sügavusele –, siis lõviosa kiirgusdoosist neeldubki juba hingamiselundites. See seletabki, miks radoon just kopsudele mõjuda võib.

Radoonile hakati mujal kui kaevandustes, st maapealsetes siseruumides, rohkem tähelepanu pöörama suhteliselt hiljuti, 1980ndatel ehk vähem kui 50 aastat tagasi. Sellest hoolimata jõuti u 2010. aastaks hinnanguni, et kui elada umbes 25 aastat siseruumis, kus on aasta keskmine radoonisisaldus 100 Bq/m^3, siis on mittesuitsetaja kopsuvähki haigestumise risk 75. eluaastaks u 0,5%, 400 Bq/m^3 radoonisisalduse juures on see risk u 0,7% ja 800 Bq/m^3 juures u 1%. Suitsetajatel on vastavad protsendid u 12%, 16% ja 22%. Et kopsuvähil on ka muid põhjusi kui suitsetamine ja radoon (olulisemad neist peenosakesed, asbest), siis 75. eluaastaks on kopsuvähki haigestumise risk ilma suitsetamise ja radoonita (välisõhu radoon on siiski alati olemas) u 0,4%. Eestis haigestub aastas kopsuvähki keskmiselt 700 inimest, neist 2003. aasta hinnangu kohaselt radooni ja suitsetamise koosmõju tõttu u 80, mittesuitsetajaid radooni tõttu u 10 ning ülejäänud u 600 põhiliselt suitsetamise tõttu.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Radoon ja ehitustegevus

Siseruumide õhu radoonile viidati Eestis esimesena 1997. aastal ehitusalases projekteerimisnormis EPN 12.2 ja seejärel 2003. aastal standardis EVS 840. Praegu kehtib versioon EVS 840:2023 „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks uutes ja olemasolevates hoonetes“, mis on parim eestikeelne allikas, sisaldades nii juhiseid projekteeritavas hoones kujuneva siseõhu radoonisisalduse arvutuslikuks hindamiseks kui ka praktilisi lahendusi radooni hoonesse sissepääsu takistamiseks ja piisava ventileerituse tagamiseks.

Siseruumide õhu radoonisisaldust reguleerivad Eestis neli määrust:

- Vabariigi Valitsuse 6. oktoobri 2011. aasta määrus nr 131 **„Tervisekaitsenõuded koolieelse lasteasutuse maa-alale, hoonetele, ruumidele, sisustusele, sisekliimale ja korrashoiule“**;
- Vabariigi Valitsuse 30. mai 2013. aasta määrus nr 84 **„Tervisekaitsenõuded koolidele“**;
- keskkonnaministri 30. juuli 2018. aasta määrus nr 28 **„Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga**

- **töökohtadel“**;

- ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. aasta määrus nr 19 **„Hoone ruumiõhu radoonisisalduse ja hoone tarindi ehitusmaterjalidest siseruumidesse emiteeritavast gammakiirgusest saadava efektiivdoosi viitetase“**. Määrusega nr 19 on hoone siseruumide õhu aasta keskmisele radoonisisaldusele kehtestatud viitetase mistahes kasutusalaga hoonetele ja kõikjal vabariigis.

Ehitusseadustiku § 19 kohaselt on hoone omaniku kohustus tagada ehitise vastavus õigusaktidest tulenevatele nõuetele, sealhulgas määrustele, mis reguleerivad ruumide siseõhu radoonisisaldust (aasta keskmist väärtust).

Hoonete siseruumidesse pääseb radoon põhiliselt hoonealusest pinnasest. Radooni võimalike allikatena tuuakse kirjanduses veel välja raadiumi sisaldavad ehitusmaterjalid (ehituskivid, betoon sõltuvalt selles kasutatud liivast) ja olmevesi. Eestis ei ole viimased kaks olulised. Alates möödunud sajandi lõpust tehtud teadusuuringute alusel saab väita, et Eestis toodetavad ehitusmaterjalid ei erita sel määral radooni, et see oleks oluline õigusaktidega kehtestatud radooni viitetasemetega võrreldes. Ka gammakiirgust ei erita Eestis toodetavad ehitusmaterjalid sel määral, et määrusega nr 19 kehtestatud viitetaset võidaks ületada. Ehitusmaterjalide kvaliteedi gammakiirguse aspekt on reguleeritud majandus- ja kommunikatsiooniministri 26. juuli 2013. aasta määrusega nr 49 **„Ehitusmaterjalidele ja -toodetele esitatavad nõuded ja nende nõuetele vastavuse tõendamise kord“**. Ka imporditavaid ehitusmaterjale on uuritud ja need alluvad samuti määruse nr 49 nõuetele. Turujärelevalvet selle valdkonna üle teeb Keskkonnaamet. Kohaliku omavalitsuse ülesanne see ei ole.

Olmevesi ei ole Eestis arvestatav siseruumide õhu radooniallikas. Sotsiaalministri 24. septembri 2019. aasta määrusega nr 61 **„Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ja analüüsimeetodid ning tarbijale teabe esitamise nõuded“** on joogivee radoonisisaldusele kontrollväärtus küll kehtestatud, kuid olemasoleva teadusinfo ja aastate jooksul kogutud mõõtetulemuste alusel (mis on absoluutses enamuses üle kümne korra kontrollväärtusest madalamad) ei ole veekäitlejatel enam kohustust joogivee (olmevee, kuna üldjuhul kasutatakse Eestis ka muu tarbeveena sama vett) radoonisisaldust mõõta, kuni Terviseamet uue võimaliku teadusinfo alusel seda kohustust ei kehtesta.

Seega on peamine siseruumide õhu radoonisisalduse allikas Eestis hoonealune pinnas. Tuleb rõhutada, et pinnaseõhu radoonisisaldusel puudub iseseisev tähendus kiirgusohutuse seisukohalt. Pinnase liigitust (pinnase radooniriski liigitust) pinnaseõhu radoonisisalduse järgi skaalal madal kuni ülikõrge ei tule tõlgendada kui terviseriski, vaid kui võimalust, et kui projekteerimisel ei ole radoonikindla ehitamise nõuetega arvestatud või ehituse kvaliteet neile ei vasta, siis tõenäosus, et ehitatud hoones kujunev ruumiõhu radoonisisaldus ei vasta viitetasemele, on suurem kui riigis keskmiselt. Pinnaseõhu radoonisisaldus kui looduskeskkonna osa ei ole õigusaktiga normeeritav. Pinnase liigitus õhu radoonisisalduse järgi on kokkuleppeline ja informatiivse iseloomuga.

Eestis kasutatakse pinnaste liigitamiseks pinnaseõhu radoonisisalduse järgi järgmist klassifikatsiooni:

- väikese radoonisisaldusega, kus radoonisisaldus on < 10 000 Bq/m³;

- ✓ normaalse radoonisisaldusega, kus radoonisisaldus on 10 000 Bq/m³ kuni 50 000 Bq/m³;
- ✓ suure radoonisisaldusega, kus radoonisisaldus on 50 000 Bq/m³ kuni 250 000 Bq/m³;
- ✓ ülisuure radoonisisaldusega, kus radoonisisaldus on > 250 000 Bq/m³.

Mõnikord esitatakse need arvud kompaktsuse huvides ka kilobekerellides kuupmeetri kohta (kBq/m3) ning arvnäitajad on siis vastavalt tuhat korda väiksemad, mida tuleb tähele panna ja mitte segi ajada siseõhu radoonisisalduse väärtustega, mille suurusjärk on saja bekerelli ringis kuupmeetri kohta. Pinnaseõhu suurt radoonisisaldust võrreldes välis- või ruumiõhu radoonisisaldusega selgitab see, et pinnasepooride ruumala on väga väike võrreldes ruumalaga, mida saab täita pinnasest väljunud radoon. Lisaks ei teki pinnasest väljaspool radooni enam juurde, vaid radioaktiivsuse ja suhteliselt lühikese poolestusaja tõttu laguneb radoon suhteliselt kiiresti.

Nagu eespool radioaktiivsuse alapeatükis juba kirjas, on Eesti maakoore geoloogilise koostise ja sellega seonduva pinnase looduskiirguse ning pinnaseõhu radoonisisalduse kohta kõige põhjalikum infoallikas „**Eesti pinnase radooniriski ja looduskiirguse atlas**“. Pinnaseõhu radoonisisalduse uuringud jätkuvad põhiliselt valdades, kus seni on mõõtmisi vähem tehtud.

Suures osas sellel tööl põhineb ka keskkonnaministri 2018. aasta **tööruumide radoonimääruse nr 28 lisas** esitatud nende kõrgendatud radooniriskiga kohalike omavalitsuste loetelu, mille territooriumil tuleb tööandjatel maa-alustes või pinnasega kokkupuutuvatel korrustel siseruumide õhu radoonisisalduse mõõtmine korraldada. 79-st Eesti kohaliku omavalitsuse territooriumist 48 on liigitatud kõrgendatud radooniriskiga piirkondade hulka. Siinkohal tuleb juhtida tähelepanu sellele, et pinnaseõhu radoonisisaldus ei ole kohaliku omavalitsuse territooriumil ühtlaselt jaotunud. Siiski kasutatakse haldusjaotust eeskirjade rakendamisel valdavalt ka mujal maailmas, et lihtsustada järelevalvet ja seega vähem kulutusi teha.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Kuidas on kõrgendatud radooniriskiga piirkondade määratlus pinnaseõhu radoonisisalduse järgi kooskõlas hoonete siseõhu radoonisisaldusega?

Keskkonnaameti kliima- ja kiirgusosakond ning selle eelkäija Eesti Kiirguskeskus haldab Eesti eluruumide siseõhu radoonimõõtmiste andmebaasi, milles toodud andmete statistika 2024. aasta novembri seisuga võimaldab välja tuua, et nende eluhoonete osakaal, milles õhu radoonisisalduse viitetase on ületatud, on

- kõrgendatud radooniriskiga kohalike omavalitsuste territooriumil umbes 10,5% ja
- nende kohalike omavalitsuste territooriumil, mis ei kuulu kõrgendatud radooniriskiga alade loetellu, umbes 2,3%.

Arvestada tuleb siinkohal, et enamik mõõtetulemusi pärinevad ajast, mil hooneid ehitati radooniga arvestamata. Ühest küljest võib näida, et osakaalu näitavad numbrid ei ole suured, kuid hoonete hulka kohaliku omavalitsuse territooriumil arvestades ei ole need numbrid hoonete arvus väljendatuna ka mitte väikesed. Teine järeldus on, et viitetaset ületava siseõhu radoonisisaldusega hooneid esineb Eestis igal pool, mistõttu tuleb hoonete projekteerimisel ja ehitamisel radoonikindla ehitamise võtetega alati arvestada.

Kui veel kümmekond aastat tagasi puudus üldjuhul siseruumide õhu radoonisisalduse regulatsioon õigusaktidega, siis nüüd lasub omanikul kohustus tagada hoone vastavus ka siseõhu radoonile kehtestatud viitetasemele ja seega kõrgendatud nõudmised projekteerijale ja ehitajale.

Keskkonnaameti seisukoht on, et projekteerimistingimuste seadmisel tuleks kohalikul omavalitsusel alati juhtida projekteerija tähelepanu radooniriski võimalikule olemasolule, millest lähtudes peab projekteerija hindama vajalikke radoonikaitse meetmeid ja neid rakendama, juhindudes soovitatavalt standardist EVS 840:2023 „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks uutes ja olemasolevates hoonetes“. Kuid selle üle otsustamine, kas eelnevalt on vaja teha pinnaseõhu radoonisisalduse uuring, tuleks jätta projekteerija pädevusse.

„Eesti pinnase radooniriski ja looduskiirguse atlase“ peatükis 6.3 (lk 43–48) tuuakse välja, et pinnaseõhu radoonisisaldus asukohas on muutlik, sõltudes lühiajaliselt hetke ilmastikust ja aasta lõikes aastaajast, kusjuures aasta jooksul samas kohas tehtud mõõtmiste tulemused võivad kordades erineda.

Pinnaseõhu radoonisisalduse eelneva mõõtmise informatiivsust mõjutavad mitmed konkreetsest hoonest sõltuvad asjaolud.

Näiteks see, kui sügavalt kuulub olemasolev pinnas ehitamise käigus eemaldamisele ning kas ja mil määral kasutatakse eemaldatud pinnast hiljem samal objektil täitepinnasena või on täide pärit mujalt. Nimetatud asjaolu võib pinnaseõhu radoonisisalduse eelneva mõõtmise tähtsust oluliselt vähendada, eriti individuaalelamutest suuremate hoonete ehitamisel.

Ka hoone konstruktsiooni iseärasused (näiteks kui hoone toetub valdavalt sammastele ja maapinna tasandil on hoone all avatud parkla) mõjutavad suurel määral pinnaseõhu radoonisisalduse olulisust või ebaolulisust.

Projekteerijal on pigem otstarbekas läheneda teatud varuga, sest kui garantiiaja jooksul peaks selguma, et siseõhu radoonisisaldus ei vasta viitetasemele, kuid ehitusjärelevalve andmetel oli hoone ehitatud vastavalt projektile, siis täiendav kulu hoone ümberehitamisele on eeldatavalt suurem kui piisava varuga kaitsemeetmete maksumus.

Mis puudutab pinnaseõhu radooniuuringuid üld- ja detailplaneeringute kontekstis, siis need võivad anda olulist eelinfot, kuid tuleb arvestada, et mida suurema maa-alaga on tegemist, seda suurem on võimalus, et konkreetse hoone kavandama asumisel võib vajalikuks osutuda täiendav uuring.

Viimati uuendatud 13.03.2025

Kasutusluba

Valminud hoonele kasutusloa andmist ei saa seostada sellega, kas hoones on tehtud ehitusjärgne radooni kontrollmõõtmine või mitte (või milline oli selle tulemus).

Kuna radooni puhul on oluline pikaajaline mõju, kuid lühiajaliselt ja aastaajaliselt võib hoone siseõhu radoonisisaldus olla muutlik, on õigusaktidega kehtestatud viitetase õhu radoonisisalduse aasta keskväärtusele.

Rahvusvaheliste standardite kohaselt peab selle hindamiseks tehtav mõõtmine kestma vähemalt kaks kuud, toimuma talvisel poolaastal ja hoone tavapärase kasutamise tingimustes.

Lisaks on kontrollmõõtmine õigem läbi viia alles siis, kui on möödas talvine pinnase sulamise-külmumise tsükkel, mille käigus võivad hoone konstruktsiooni tekkida praod, mille kaudu radoon pääseb hoonesse. Liiga varajane mõõtmine ei peegelda seega hilisemat olukorda õigesti. Radooni puhul on alati võimalik rakendada korrigeerivaid tegevusi tagantjärele, kuigi see on täiendav kulu.

Viimati uuendatud 20.01.2025

Muud olukorrad, kus kohaliku omavalitsuse töötajad puutuvad kokku küsimustega, mis on elanikel tekkinud seoses radooniga

Piirkonna elanikel võib tekkida küsimusi eriplaneeringute ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmide lähteseisukohtade sõnastamise üle toimuvate avalike arutelude käigus. Näiteks küsimusi seoses kavandatavate suuremahuliste ehitustööde või karjääride rajamisega ja sellega kaasnevate

lõhkamistöödega ning radooni liikuvuse võimaliku muutumisega pinnases, radooni mõjuga põhjaveele vms.

Mõningad radooni olemusest tulenevad kaalutlused

Põhjavees sisalduv radoon ei ole üldjuhul vette tunginud, vaid tekkinud peamiselt põhjavees lahustunud raadiumisoolades sisalduvast raadiumist. Radoon kui gaas leiab pinnasest väljapääsutee pigem pinnase pooride kui vee kaudu, mis on märksa tihedam keskkond. Raadiumisoolasid esineb arvestataval määral põhjavees, mis pärineb umbes saja meetri sügavuselt või sügavamalt ning mida ei mõjuta maapinna pealmistes kihtides ega avatud karjäärides toimuvad pinnasetööd.

Mis puudutab radooni liikumisteede muutumist pinnases seoses **lõhkamisega kaasnevate pragudega**, siis selline võimalus on muidugi olemas, kuid siinkohal tuleb arvestada radooni lühikese poolestusajaga.

Radoon tekib maapõues raadiumist ning kuna viimase poolestusaeg on u 1600 aastat, võib inimea piires lugeda, et radooni tekib piirkonna pinnases kogu aeg ühtlasel hulgal. Samas laguneb radoon oma lühikese poolestusaja tõttu suhteliselt kiiresti. Radoon ei eksisteeri maapõues n-ö gaasimaardlana, mis pinnasetööde käigus valla pääseb.

Pinnase pealmises kihtides teostatavad tööd võivad küll luua radoonile täiendavaid väljapääsuteid välisõhku, kuid ei saa mõjutada pinnases tekkiva radooni hulka. Konkreetsete pinnasetööde mõjupiirkond on alati väike mistahes asumipiirkonna kogupindalaga võrreldes ja seega paigutine pinnasest väljuva radooni mõnevõrra suurem hulk ei suurenda arvestataval määral välisõhu radoonisisaldust piirkonnas.

Siseruumide puhul on keskmiselt pigem tõenäolisem, et tekkivate täiendavate väljapääsuteede tõttu välisõhku võib hoone siseõhu radoonisisaldus isegi väheneda.

Kokkuvõttes on oluline silmas pidada kõige enam rahva tervist parandavat pikaajalist eesmärki: selleks et hoonete siseõhu radoonisisaldus jätkuvalt väheneks, tuleb uued hooned ehitada ja olemasolevad renoveerida radoonikindlaks.

- Vt ka Eesti eluruumide siseõhu radoonimõõtmiste andmebaasiga seotud interaktiivset **kaardirakendust**, mis võimaldab vaadata maakonna, kohaliku omavalitsuse ja asustusüksuse täpsusega (juhul kui üksuses on mõõdetud vähemalt kümme eluhoonet), millised on üksuse territooriumil eluruumide keskmine radoonisisaldus, mõõdetud hoonete arv ja kuidas hooned protsentuaalselt jagunevad õhu radoonisisalduse alusel. Kaart uueneb pidevalt mõõtetulemuste lisandudes.

Viimati uuendatud 07.01.2025

Vesi

Mis on veekogu ja kus on selle kaldajoon?

Veeseaduse mõistes on veekogu püsiv või ajutine voolava (vooluveekogu: jõgi, oja jm) või aeglaselt liikuva (seisva) veega (seisuveekogu: meri, järv, veehoidla jm) täidetud pinnavorm.

Veekogud on kantud Eesti looduse infosüsteemi (EELIS), mille andmeid kuvatakse **keskkonnaportaalis**. Sellest tulenevalt on igal veekogul registrikood ja nimi.

Kui veekogu on põhikaardil ja looduses olemas, kuid see ei ole kantud EELISesse ning sellel puuduvad nimi ja registrikood, tuleb pöörduda Keskkonnaagentuuri poole, kes kontrollib olukorra üle ja annab vastuse, kas tegemist on veekoguga, mis tuleb kanda infosüsteemi, või millegi muuga. Keskkonnaagentuur on Eesti looduse infosüsteemi vastutav töötleja.

Praktikas on ilmnenud, et veekogu kaldajoont ei osata looduses selgelt tuvastada. Siinkohal on oluline teada, et veekogu kaldajoone kaardistab Maa-amet vastavalt määrusele nr 76 „**Topograafiliste andmete hõive kord ja üldist tähtsust omavad topograafilised nähtused**“.

Nähtus nimega kaldajoon iseloomustab mere, seisuveekogu või vooluveekogu ja maismaa vahelisi piire. Kaldajoone asukoht on määratud Eesti põhikaardil, mida kuvatakse Maa-ameti **geoportaalis**.

Kui kavandatakse töid veekogu ääres või veekogus, tuleb esmalt välja selgitada, kus veekogu põhikaardil ja looduses asub. Veekogu ääres olev roostunud ala ei pruugi olla veekogu, vaid hoopis maismaa osa. Sellises asukohas on üldjuhul tegemist ka ehituskeeluvööndiga (EKV), kus tavapärane ehitustegevus on keelatud.

2019. aasta oktoobrist jõustunud veeseaduse põhimõttelised muudatused

1. oktoobrist 2019 kehtib uus veeseadus, mis tõi põhimõttelise muudatuse: väiksema mahu ja mõjuga tegevused viidi veekeskkonnariskiga tegevuse regulatsiooni alla. Seega on vee erikasutuse loa saamiseks kokku kolm viisi: **keskkonnakompleksluba, veeluba ehk keskkonnaluba ja veekeskkonnariskiga tegevuse registreering (edaspidi „vee registreering“).**

Veeloa menetlus on avatud menetlus (kestvus umbes 90 päeva (keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 49 lg 1)), millele rakendub riigilõiv (riigilõivuseaduse (RLS) § 1362). Vee registreeringu menetlus ei ole avatud menetlus ja taotlemine on riigilõivuvaba. Otsuse tegemiseks on aega 30 päeva.

Loe riigilõivudest täiendavalt Keskkonnaameti **kodulehelt**.

Kõiki nimetatud lube saab taotleda infosüsteemis KOTKAS (**https://kotkas.envir.ee/**). Lubade taotlused

infosüsteemis on üles ehitatud õigusaktide nõuete järgi. Seega on loa taotlemine mõnevõrra lihtsam, kuna ei ole vaja endal õigusakte põhjalikult tunda.

Pärast loa taotluse täitmist küsib infosüsteem, kas soovite anda tagasiside taotluse täitmise kohta. Kui teil on infosüsteemi parendamise kohta ettepanekuid, siis on see hea võimalus neist teada anda.

Kohaliku omavalitsuse arvamus (keskkonnaloa taotluse kohta)

Kui varasemalt (eelmise veeseaduse kohaselt) pidi kohalik omavalitsus oma halduspiirkonnas andma nõusoleku vee erikasutuseks ja vee erikasutusloa taotlusmaterjalides pidi olema ka kohaliku omavalitsuse asjakohane nõusolek, siis nüüd edastab keskkonnaloa andja (Keskkonnaamet) keskkonnaloa taotluse keskkonnaotsuste infosüsteemi kaudu viivitamata pärast selle saamist kavandatava tegevuse asukoha järgsele kohaliku omavalitsuse üksusele teadmiseks (KeÜS-i § 43 lg 1).

Kohaliku omavalitsuse üksus võib esitada kirjaliku arvamuse keskkonnaloa taotluse kohta kümne päeva jooksul taotluse saamisest arvates (KeÜS-i § 43 lg 2). Tulenevalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 43 lõikest 21 on avatud menetluse korral kohaliku omavalitsuse üksusel täiendav võimalus esitada kirjalik arvamus keskkonnaloa taotluse kohta 30 päeva jooksul taotluse nõuetekohaseks tunnistamisest arvates.

Kui keskkonnaloa andmise otsustamiseks viiakse läbi kavandatud tegevuse keskkonnamõju hindamise menetlus, annab kohaliku omavalitsuse üksus arvamuse 21 päeva jooksul keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 22 lõike 7 kohase teate kättesaamisest arvates (KeÜS-i § 43 lg 3).

Viimati uuendatud 06.01.2025

Kasutatavad terminid

Heitvesi on kasutusel olnud vesi, mis juhitakse suublasse. Heitveeks ei peeta sademevett, kaevandusvett, karjäärivett, jahutusvett, maaparandussüsteemis voolavat vett ega vesiviljeluses ja hüdroenergia tootmises kasutatavat vett. (VeeS § 18 lg 1 ja 2).

Inimekvivalent (ie) ühe inimese põhjustatud keskmise ööpäevase tingliku reostuskoormuse ühik. Biokeemilise hapnikutarbe (BHT7) kaudu väljendatud inimekvivalendi väärtus on 60 grammi hapnikku ööpäevas. Tinglikult võib öelda, et 2000 ie alal elab 2000 inimest (KKM 08.11.2019 määrus nr 61 § 4 lg 1).

Jääkreostus on minevikus inimese tegevuse tagajärjel tekkinud maa ja veekeskkonna (pinnase või põhjavee) reostunud piirkond või keskkonda jäetud kasutuseta ohtlike ainete kogum, mis ohustab ümbruskonna elanike tervist ja elusloodust. Jääkreostuseks ei loeta pärast 07.06.1998 tekkinud reostust, sest siis jõustus kemikaaliseadus, millega kehtestati saastaja maksab põhimõte (vt Kliimaministeeriumi **koduleht**).

Kanalisatsiooniehitiste kuja on kanalisatsiooniehitise, välja arvatud torustik, kõige väiksem lubatud kaugus elamust ning majutus-, ravi-, spordi-, haridus-, kaubandus- ja teenindushoonest, samuti transpordihoonest, mis teenindab regulaarselt inimesi, ning salv- ja puurkaevust. Kanalisatsiooniehitise kuja ulatust arvestatakse kanalisatsiooniehitise hoone välisseinast või rajatise või seadme välispiirjoonest. Kuja ulatuse määramisel ei arvestata kanalisatsiooniehitise torustikku (VeeS § 134 lg 1 ja 4).

Lõhejõgi - Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistus toodud veekogu või selle lõik (KKM 15.06.2004 a määrus nr 73)

Ohtlik aine on element või ühend, mis mürgisuse, püsivuse või bioakumulatsiooni tõttu põhjustab või võib põhjustada ohtu inimese tervisele ning mis kahjustab või võib kahjustada teisi elusorganisme või ökosüsteeme. Ohtlike ainete alaliigid on: prioriteetsed ained ja teatavad muud saasteained; vesikonnaspetsiifilised saasteained; prioriteetsed ohtlikud ained. (VeeS § 755 lg 1 ja 2 p 1-3).

Omapuhasti on reoveepuhasti, mille projekteeritud koormus on kuni 50 inimekvivalenti (VeeS § 96).

Paisude inventuur, inventariseerimine - kõnekeelne väljend projektile Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks (vt Keskkonnaagentuuri **koduleht**).

Pinnaveekogum - selgelt eristuv ja oluline osa pinnaveest, nagu järv, jõgi, oja, paisjärv, peakraav, kanal, kraav või nende osa, siirdevesi või rannikuvee osa (VeeS § 11).

Põhjavesi - kogu vesi, mis asub maapinna all küllastumusvööndis ning on otseses kokkupuutes pinnase või aluspõhjaga (VeeS § 7).

Põhjaveekiht - üks või mitu maa-alust kivimikihti või muud geoloogilist kihti, mis on piisavalt poorsed ja läbilaskvad, et põhjavesi saaks seal märkimisväärses ulatuses voolata, või millest saab olulises koguses vett võtta (VeeS § 15).

Põhjaveekogum - põhjaveekihis või –kihtides selgesti eristatav veemass (VeeS § 12).

Põhjaveekihi kaitstus on põhjaveekihi kaetus vett halvasti juhtiva pinnasekihiga või veepidemega (VeeS § 68 lg 1).

Reoveekogumisala on ala, kus on piisavalt elanikke või majandustegevust reovee kanalisatsiooni kaudu kogumiseks ja reovee reoveepuhastisse või heitvee suublasse juhtimiseks (VeeS § 93).

Reoveekogumisala koormus on reoveekogumisalal tekkiv aastaajast sõltuv suurim reoveest põhjustatud saastatuse kogus, mis on väljendatud inimekvivalentides ja mille arvutamisel võetakse arvesse püsielanike, turistide ning tööstus- ja muude ettevõtete reovesi, sõltumata sellest, kas see juhitakse ühiskanalisatsiooni või mitte. Reoveekogumisala koormuse hulka ei arvata tööstusreovett, mida käideldakse tööstusreoveepuhastis. (VeeS § 94).

Reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskiri reguleerib reovee kohtkäitlust, kogumismahutitest äravedu ja ühiskanalisatsiooni purgimist omavalitsusüksuse haldusterritooriumil.

Reovesi on olmes, tööstuses või muus tootmises tekkinud vesi, mis ületab kehtestatud heite piirväärtusi ja mida tuleb enne suublasse juhtimist puhastada. Reoveeks peetakse ka ühisvoolsesse kanalisatsiooni juhitud sademevett. (VeeS § 20).

Saasteallika reostuskoormus arvutatakse aasta kestel saasteallika suurima nädala keskmise saasteaine hulga alusel (KKM 08.11.2019 määrus nr 61 § 4 lg 1).

Sademevesi on sademetena langenud ning ehitiste, sealhulgas kraavide kaudu kogutav ja ärajuhitav vesi (VeeS § 129 lg 2).

Suubla - veekogu, veekogu osa või maapõue osa, kuhu juhitakse heitvett või saasteaineid (VeeS § 19).

Valgala - maa-ala, millelt kogu äravoolav pinnavesi voolab jõgede, ojade, paisjärvede, peakraavide, kanalite või järvede kaudu ühes jõesuudmes merre (VeeS § 26 lg 2).

Veeluba on vee erikasutusõiguse aluseks ja annab õiguse üheks või mitmeks veeseaduse §-s 187 nimetatud tegevuseks, samatähenduslik mõistetega keskkonnaluba ja keskkonnakaitseluba (VeeS § 186 lg 1).

Veekogu - püsiv või ajutine voolava, aeglaselt liikuva või seisva veega täidetud süvend, nagu jõgi, oja, peakraav, sealhulgas nendel asuv paisjärv, kanal, paadikanal, allikas, järv, sealhulgas tehisjärv või meri (VeeS §3 lg 1).

Vesikond - maa- ja mereala, mis koosneb ühest või mitmest kõrvuti asetsevast valgalast koos põhjavee ja rannikuveega ning mis on vee kasutamise ja kaitse korraldamise põhiüksus (VeeS § 26 lg 3).

Ühisveevärk ja -kanalisatsioon on ehitiste ja seadmete süsteem, mille kaudu varustatakse tarbijaid joogiveega ja juhitakse ära ning puhastatakse reo- ja sademevett ning mille projekteeritud jõudlus on vähemalt kümme kuupmeetrit ööpäevas ja mis teenindab vähemalt 50 inimest. Ühisveevärgi ja -kanalisatsioonina käsitatakse ühisveevärki või ühiskanalisatsiooni eraldi või mõlemat koos (ÜVVKS § 3 lg 1).

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava on ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kohta koostatav analüüs, mis käsitleb valla või linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni hetkeolukorda ja arendamisettepanekuid. Selle koostamist korraldab kohaliku omavalitsuse üksus koostöös vee-ettevõtjaga. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava koostatakse vähemalt 12 aastaks (ÜVVKS § 13 lg 1, 2 ja 4).

Viimati uuendatud 15.01.2025

Olulised teabeallikad

- **Kliimaministeerium (KLIM)**
- **Keskkonnaamet (KeA)**
- **Keskkonnaagentuur (KAUR)**
- **Maa- ja Ruumiamet (MARU)**
- **Eesti Keskkonnauuringute Keskus (EKUK)**

- Maa-ja Ruumiameti geoportaal (palju erinevaid kaarte) - **https://geoportaal.maaamet.ee**
- Keskkonnaportaal (Eesti keskkonna andmete portaal), sh kaardirakendus - **https://keskkonnaportaal.ee**
- Eesti Keskkonnauuringute Keskuse projektide aruanded, EKUKi töötajate

- teadusartiklid - **https://klab.ee/publikatsioonid/**

- Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti põllumassiivide ja loomade register - **https://www.pria.ee/registrid**

- KAUR ruumiandmete lepinguline teenus, Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) kaardikihtide alla laadimiseks - **https://kratt.envir.ee**

- Keskkonnaotsuste infosüsteem KOTKAS (keskkonnalubade taotlemine, kaart, KMH/KSH register) - **https://kotkas.envir.ee**

- **https://keskkonnaamet.ee/keskkonnakasutus-keskkonnatasu/keskkonnakaitseluba/loa-omaja-meelespea**

- Veemajanduskavade info Kliimaministeeriumi kodulehel - **https://kliimaministeerium.ee/merendus-veekeskkond/vesi/veemajanduskavad**

- veemajanduskava rakendamisinfo Keskkonnaameti kodulehel - **https://www.keskkonnaamet.ee/keskkonnakasutus-keskkonnatasu/vesi/veemajanduskavad**

- 2028-2034 perioodi veemajanduskava koostamisega seotud informatsiooni jagav koduleht keskkonnaportaalis - **https://keskkonnaportaal.ee/teemad/vesi/veemajanduskavad/vete-terviseplaan**

- Pinnaveekogumite seisundiinfo - **https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/vesi/pinnavesi#Pinnaveeseisund**

- Põhjaveekogumite seisundiinfo - **https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/vesi/pohjavesi#Phjaveeseisund**

- Keskkonnaseire infosüsteem KESE - **https://kese.envir.ee**

- Info puurkaevude kohta (asukoht tihti ebatäpne) - **https://veka.keskkonnainfo.ee**

- Ehitisregister - **https://www.ehr.ee**

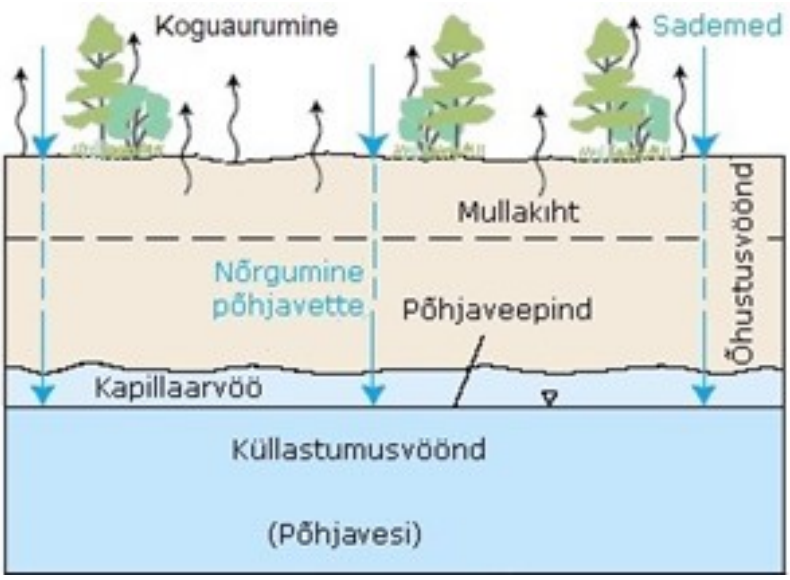
- info põllumajanduse ja veekaitse valdkonna, sh Pandivere ja Adavere - Põltsamaa nitraaditundliku

※ ala kohta
- **https://kliimaministeerium.ee/merendus-veekeskkond/vesi/pollumajandus-ja-veekaitse**

Viimati uuendatud 17.01.2025

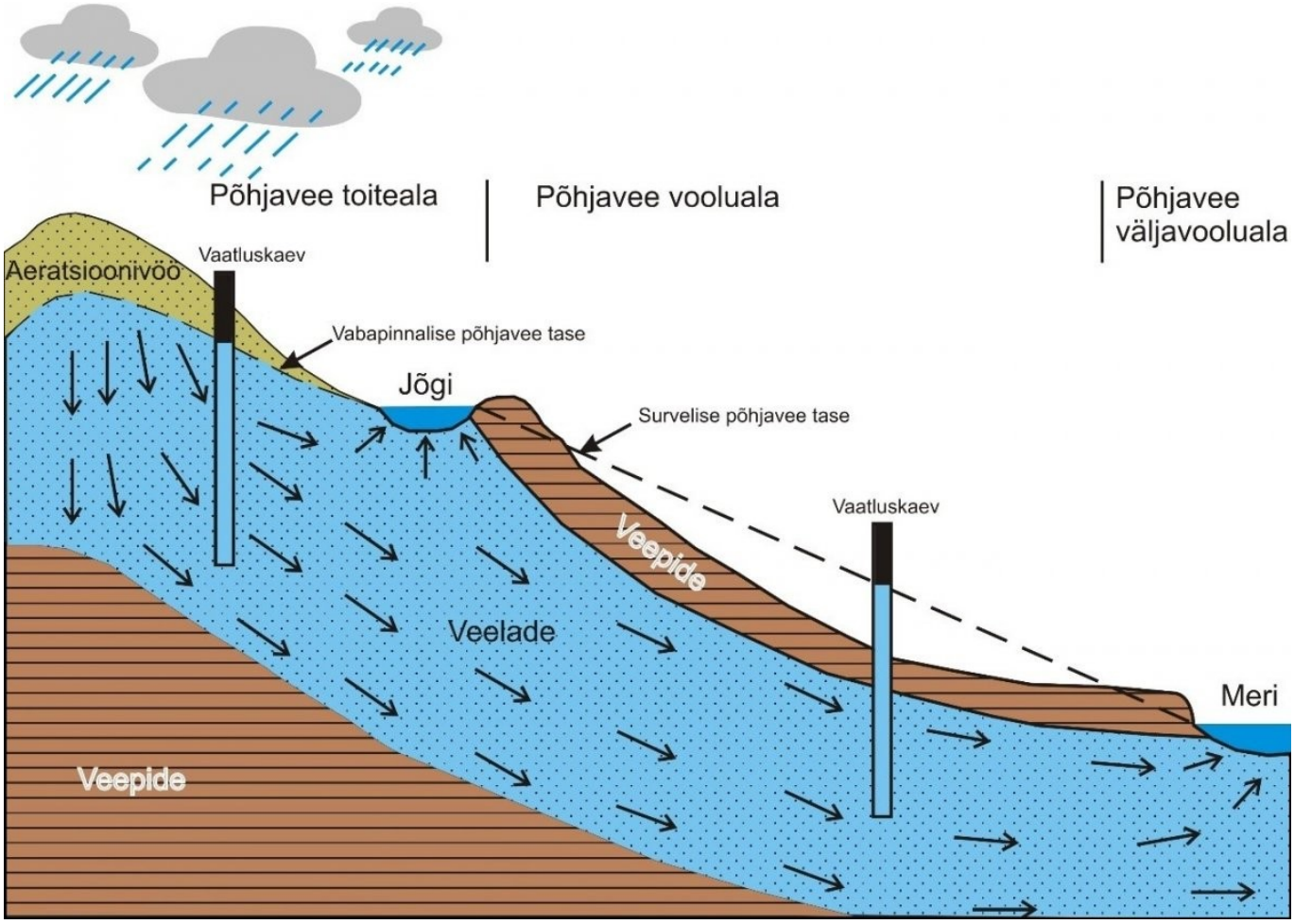
Põhjavesi

Põhjavesi on kogu vesi, mis asub maapinna all küllastumusvööndis ning on otseses kokkupuutes pinnase või aluspõhjaga.

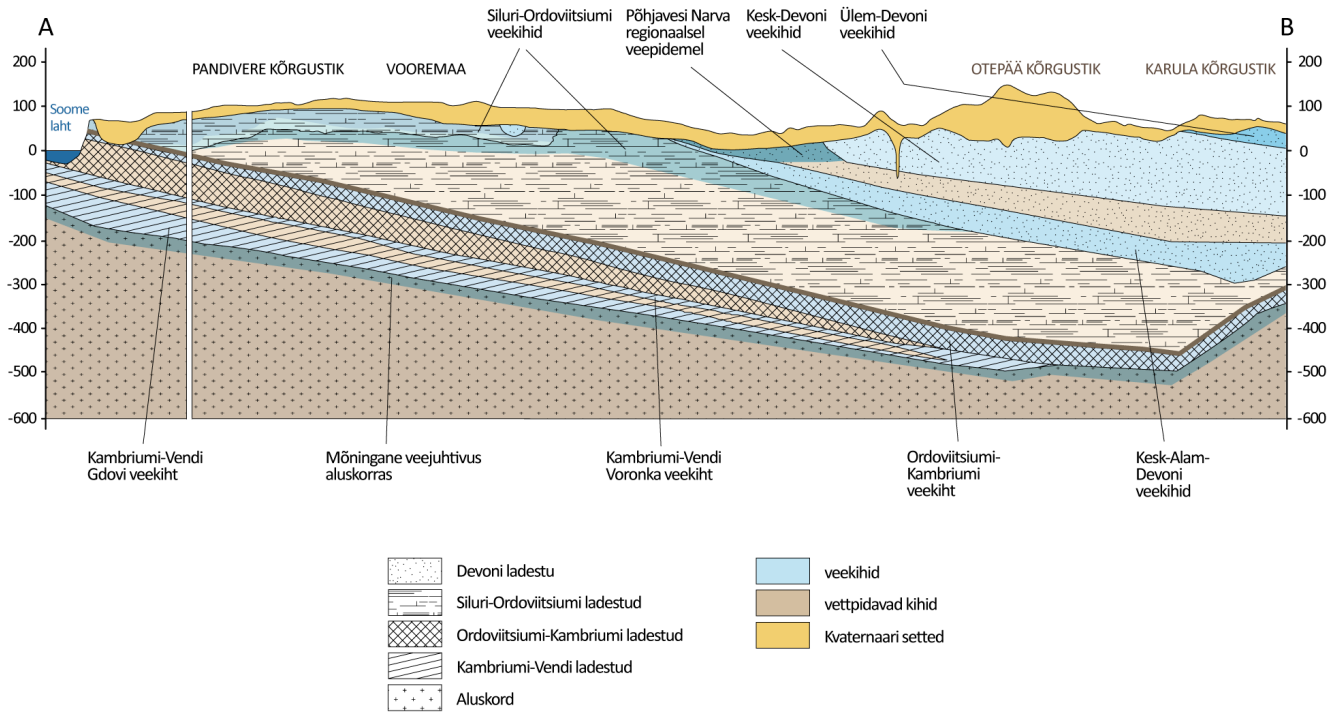
Joonis 1. Põhjavesi

Põhjavee moodustumine toimub läbi sademete infiltreerumise maapinda, kus see liigub veelademes raskusjõu toimel sügavamale, kuni tuleb vastu veepide. Vesi liigub edasi ka veepidemesse, kuid liigub seal väga aeglaselt, mistõttu hakkab veepideme kohale kogunev põhjavesi mööda veeladet laiali voolama kõrgemalt madalamale.

Joonis 2. Põhjavee tekkimine
https://www.egt.ee/juhendid-oppematerjalid/populaarteadus-huvilisele/pohjavesi

Kivimite erinevast veejuhtivusest tingituna lasuvad maapõues vaheldumisi vettandvad ja vettpidavad kihid. Põhjaveekihi moodustab enam-vähem ühtlase litoloogilise ilmega poorsetes või lõhelistes kivimites või pinnases ulatuslikul alal leviv põhjavesi. Sõltuvalt kivimite paiknemisest ja esinemisest ning nende veejuhtivusest nõuab ehitustegevus, sh kaevude rajamine, eri piirkondades erisuguseid tavasid. Näiteks võib Eesti eri piirkondades piisava kvaliteedi ja kvantiteediga joogivee kättesaamiseks rajatava kaevu vajalik sügavus oluliselt varieeruda.

Joonis 3. Põhjaveekihtide ja veepidemete paiknemine. Põhjaveekomisjoni (2004) järgi. Ader,A., Tartes,U. (2014) Veeteemaline õpimapp.

Sõltuvalt piirkonna geoloogilisest eripärast on esimesed põhjaveekihid Eestis maapinnalt tuleneva reostuse suhtes erisuguse kaitstuse tasemega. Tingimused kaitstuse taseme määramiseks tulenevad **veeseaduse (VeeS) §-st 68**. Oluline tegur on pinnakatte paksus.

※ Põhjavee kaitstust on soovitatav kontrollida **Eesti Geoloogiateenistuse 1 : 50 000 geoloogiliselt baaskaardilt**.

※ Kui seal ei ole küsitavaid andmeid, tuleb kasutada **Maa-ameti 1 : 400 000 geoloogilist baaskaarti**, kuid arvestada tuleb, et sellel kaardil on andmed üsna suure üldistusastmega.

Kõige madalama kaitstuse tasemega ala on kaitsmata põhjaveega ala, mille puhul on tegemist karstiala, alvari või alaga, kus põhjaveekihil lasub kuni kahe meetri paksune moreenikiht või kuni 20 meetri paksune liiva- või kruusakiht. See tähendab, et põhjavesi on kaitsmata maapinnalt tuleneva reostuse eest.

Arvestada tuleb, et sõltuvalt põhjavee kaitstusest on veeseadusega määratud erinevad nõuded ja tingimused, mis kaitsmata põhjavee puhul on kõige rangemad.

Nõuded kehtivad näiteks

- reoveekogumisala moodustamisele (VeeS-i § 101),
- kaevude sanitaarkaitsealade määramisele (VeeS-i § 149),

- sõnniku aunastamisele (VeeS-i § 165) ning
- heitvee immutamisele (keskkonnaministri 8. novembri 2019. aasta määruse nr 61 § 8) (vt ka ptk „Nitraaditundlik ala ja kaitsmata põhjaveega ala“).

Tegevusi kaitsmata põhjaveega aladel ei ole vaja eraldi Keskkonnaametiga kooskõlastada, kuid tasub jälgida, kas esitatud dokumentides on põhjavee kaitstust arvesse võetud ning vastavalt sellele tegevusi kavandatud.

Viimati uuendatud 06.01.2025

Põhjaveevaru, -kogumid ja põhjavee seisund

Põhjaveevaru on arvutuslik põhjavee hulk, mida on võimalik kasutada nii, et oleks tagatud põhjavee hea seisundi säilimine. Teatud põhjaveekihtidele ja piirkondadele on kehtestatud põhjaveevarud nende kaitseks.

- Kehtestatud põhjaveevarud on leitavad aadressilt **https://kliimaministeerium.ee/kehtestatud-pohjaveevarud avaneb uues vahekaardis** ning

- on nähtavad **Keskkonnaportaali kaardirakendusest avaneb uues vahekaardis**, valides kaardikihi Vesi Põhjavesi Kehtestatud põhjaveevaruga alad.

Põhjaveevaru tuleb hinnata, kui põhjaveehaarde või kehtestatud põhjaveevaruga ala veevõtt ühest põhjaveekihist on suurem kui 500 m3 ööpäevas. Põhjaveevaru võib hinnata ka juhul, kui põhjaveehaarde veevõtt ühest põhjaveekihist on väiksem kui 500 m3 ööpäevas ja selline veevõtt põhjustab või võib põhjustada põhjaveekihis vee liigvähenemist (VeeS-i § 204 lg-d 1 ja 2).

Põhjaveevaru kehtestatakse 10–30 aastaks (VeeS-i § 205 lg 3) ning selle perioodi lõppedes võib olla vajalik põhjaveevaru ümberhindamine vastavalt VeeS-i §-le 206.

Oluline on teada, et

- ✓ põhjaveevaru ümberhindamise planeerimist tuleks alustada vähemalt 1,5 aastat enne kehtivusaja lõppemist;

- ✓ vee-ettevõtted ja kohalikud omavalitsused peavad arvestama planeeringutes põhjaveevaruga ning mitte lubama tegevusi, kui põhjaveevaru pole piisav;

- ✓ Keskkonnaamet jälgib, et keskkonnalubade või puurkaevude ehituslubade taotlustes näidatud põhjaveevõtt ei ületa kinnitatud põhjaveevaru kasutamist;

- ✓ kaevusid, mille veevõtt jääb alla keskkonnaloa künnise ehk alla 10 m3 ööpäevas ja alla 150 m3 kuus (VeeS-i § 187 p 2), põhjaveevaru arvutuses ei arvestata.

Eestis eristatakse 31 põhjaveekogumit, mille seisundit on **veemajanduskavades** hinnatud.

- ※ Põhjaveekogumid on leitavad **Keskkonnaportaali kaardirakendusest**, valides kaardikihiks Vesi Põhjavesi Põhjaveekogumid.

- ※ Samuti on nimetatud kaardil nähtavad põhjaveekogumite seisundid. Täpsema teabe iga põhjaveekogumi ja selle seisundi kohta leiab Keskkonnaportaalist alajaotise **„Põhjavee seisund“** alt.

Põhjavee seisundi puhul on oluline nii keemiline kui ka koguseline seisund. Keemiline seisund näitab muuhulgas põhjavee sobilikkust joogiveena kasutamiseks, koguseline seisund aga seda, kas põhjaveevaru on tarbimiseks piisavalt. Põhjavee seisundit mõjutab inimtegevus, seega on oluline võimalikule inimmõjule tähelepanu pöörata.

Peamised inimtekkelised tegurid, mis ohustavad põhjavee kvaliteeti ja/või kogust:

- ✓ põhjaveevõtt ühisveevarustuseks – mereäärsetes piirkondades on oht merevee ja/või kristalse aluskorra vee sissevooluks; võetava vee kogus ületab kehtestatud varu;

- ✓ kanaliseerimata alad ja omapuhastid – teadmatus omapuhastite olemasolu ja tehnilise seisundi kohta;

- ✓ põllumajandus – sõnniku laotamine, mineraalväetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine, nõuetele mittevastavad sõnnikuhoidlad jne;

- ✓ karjäärid – kütuste ja määrdeõlide lekked, aheraine puistangute süttimise oht, sulfaatide, kaltsiumi, magneesiumi ja üldise mineraalsuse suurenemine, ärajuhitava vee suured kogused jne;

- ✓ jäätmete ladestamine ja jääkreostusalad;

- ✓ linnaalad, sh saastunud tööstusalad.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Puurkaev, -auk ja salvkaev

Puurkaeve, -auke ja salvkaeve rajatakse eri eesmärkidel. Puurkaeve ja -auke rajatakse niijoogi- ja olmevee kui ka tootmisvee ning maasoojussüsteemide rajamiseks. Puurauke rajatakse ka seire jaoks. Salvkaeve kasutatakse peamiselt joogi- ja olmevee saamiseks.

- **Puurkaev** – sügavamal asuvatesse kivimitesse puuritud kaev, mille vee kvaliteet ja kvantiteet on stabiilsemad kui salvkaevul. Puurkaev rajatakse spetsiaalse puurmasinaga.

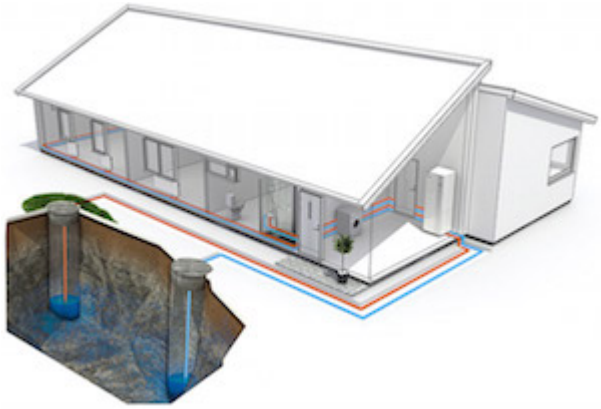

- **Puurauk** – maakoorde puuritud silindriline õõs. Puurauke rajatakse näiteks maasoojussüsteemi tarbeks ja geoloogiliste uuringute käigus.

- **Salvkaev** – maapinnalähedasse põhjaveekihti kaevatud kaev, mille seinad on toestatud raketega. Enamasti tehtud pehmetesse purdsetetesse, põhjavesi koguneb neisse maapinnalähedastest veekihtidest. Salvkaevude veeandvus võib olla ebaühtlane ja sõltub sageli sademete hulgast.

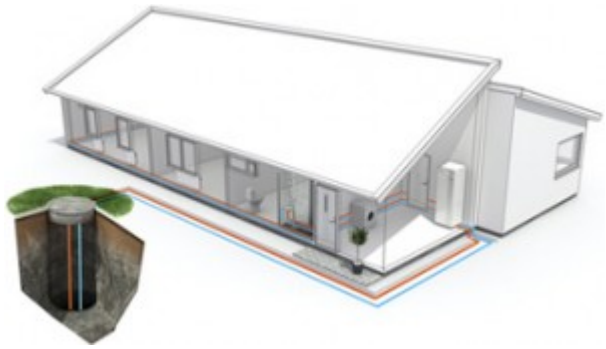
Maasoojuspuuraukude rajamine on üsna spetsiifiline. Maakütet saab rajada avatud või suletud süsteemina.

Avatud süsteemi puhul rajatakse kaks kaevu, ühest võetakse vesi, eemaldatakse soojus ning seejärel juhitakse vesi tagasi teise kaevu.

Suletud süsteemi puhul puurauk või puuraugud tamponeeritakse ning vesi liigub ringselt puuraugu ja

maaküttepumba vahel.

※ **Videonäiteid** puurkaevude rajamise kohta

NB! Avatud maasoojussüsteemi läbinud põhjavee juhtimine otse põhjavette vajab veekeskkonnariskiga tegevuse registreeringu taotlemist (VeeS-i § 196 lg 2 p 8) keskkonnaotsuste infosüsteemis **KOTKAS**.

Puurkaevul, -augul või salvkaevul võib olla sanitaarkaitseala või hooldusala. Tamponeeritud maasoojuspuuraugul ei ole kumbagi.

Sanitaarkaitseala	**Hooldusala**
VeeS § 148-152	VeeS § 154
sõltuvalt veevõtust 10-50 m, teatud juhtudel kuni 200 m (VeeS § 152 lg 1)	10 m
puurkaevul, mille kaudu võetakse vett alates 10 m3 ööpäevas **NB! Selline puurkaev vajab VeeS § 187 p 2 alusel keskkonnaluba!**	• salvkaevul • avatud soojussüsteemi puurkaevul • põhjaveeseire salv-, ja puurkaevul ning puuraugul • puurkaevul, mille kaudu võetakse vett alla 10 m3 ööpäevas või võetakse tootmisvett
rangemad piirangud – igasugune majandustegevus keelatud, v.a VeeS § 151 lg 2 toodud juhud	leebemad piirangud – keelatud tegevused, mis võivad võib ohustada põhjaveekihi vee omadusi (VeeS § 154 lg 5)

Hea teada!

Paljudel puurkaevudel on varasemast ajast jäänud 50-meetrine sanitaarkaitseala, kuigi tegeliku veevõtu

ja/või põhjavee kaitstuse alusel võiks sanitaarkaitseala olla väiksem või olla hoopis hooldusala. Lähtudes tegelikust veevõtust, saab sanitaarkaitseala vähendada või muuta selle hooldusalaks, esitades vabas vormis taotluse sanitaarkaitseala vähendamiseks Keskkonnaametile ning sanitaarkaitseala hooldusalaks muutmiseks Keskkonnaagentuurile.

Nõuded puurkaevude, -aukude ja salvkaevude rajamiseks, ümberehitamiseks ja lammutamiseks sätestab **ehitusseadustik**u (EhS) 14. peatükk ning **keskkonnaministri 9. juuli 2015. aasta määrus nr 43**.

Salvkaevude rajamiseks, ümberehitamiseks või lammutamiseks tuleb kohalikule omavalitsusele esitada ehitusteatis kümme päeva enne ehitamise alustamist.

Pärast salvkaevu rajamist või ümberehitamist tuleb selle kohta esitada andmed määruse nr 43 lisas 4 toodud vormi alusel. Lammutamise korral tuleb esitada lammutamise teatis vastavalt määruse nr 43 lisale 8.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Kohaliku omavalitsuse roll

- ✓ Ehitusseadustiku järgi tuleb rajatava puurkaevu ja -augu asukoht kohaliku omavalitsusega eelnevalt kooskõlastada. Ümberehitatava või lammutatava puurkaevu puhul ei ole asukoha kooskõlastamine vajalik. Asukoht tuleb Keskkonnaametiga kooskõlastada ainult juhul, kui puurkaev asub kaitstaval alal.

- ✓ Ehitusloa andmine / andmisest keeldumine käib läbi **ehitisregistri** ja see kehtib nii rajamise, ümberehitamise kui ka lammutamise puhul. Puurkaevu/-augu ehitusloa taotlus tuleb Keskkonnaametiga kooskõlastada ehitusseadustikus toodud juhtudel.

- ✓ Kasutusteatise või -loa andmine / andmisest keeldumine sõltub puurkaevu veevõtust ja selle kasutajate arvust ning kehtib nii rajamise, ümberehitamise kui ka lammutamise puhul. Keskkonnaametiga kooskõlastamine ei ole vajalik.

Eestis leidub üsna palju ka selliseid puurkaeve, mida ei ole EELISe andmebaasi kantud. Sageli on EELISesse kandmata puurkaevud igapäevases kasutuses, nende vesi on joogikõlbulik ning omanikul puudub soov kaevu likvideerida. Kliimaministeerium ja Keskkonnaamet aktsepteerivad puurkaevude EELISesse kandmist ehk seadustamist puurkaevu ümberehitamise projektiga. Pigem on taunitav olukord, kus puurkaev on tegelikult olemas, kuid see ei kajastu EELISes.

- Puurkaevud ja -augud on kõigile kättesaadavad **VEKA** veebilehelt. VEKA on Eestimaa looduse infosüsteemi (EELIS) avalik veebikeskkond.

Maapinnalt tuleneva reostuse jõudmist põhjaveekihtidesse või erinevate põhjaveekihtide segunemist hoiab ära tehniliselt korras olev puurkaevu konstruktsioon ning nõuetekohane manteltorutagune tsementatsioon.

Reostusohtlikud puurkaevud tuleb võimaluse korral ümber ehitada või likvideerida, kui ümberehitamine pole võimalik või puurkaevu enam ei kasutata.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Pinnaveevõtt

Pinnavesi on kogu maismaal seisev või voolav vesi, mille alla ei kuulu põhjavesi, siirdevesi, rannikuvesi ja keemilise seisundi hindamisel ka territoriaalmeri.

Lisaks sellele, et põhjaveevõtt on Eestis seadusega reguleeritud, nõuab veeseaduse paragrahvi 187 punkt 1 keskkonnaluba ka juhul, kui võetakse pinnavett, sealhulgas jääd, enam kui 30 m3 ööpäevas.

Kohas, kust pinnavett võetakse, ehk pinnaveehaardel on sarnaselt põhjaveehaardega sanitaarkaitseala, mille ulatust reguleerivad veeseaduse paragrahvid 150 ja 152.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Nitraaditundlik ala ja kaitsmata põhjaveega ala

Intensiivne põllumajanduslik tegevus on üks veekeskkonda mõjutav koormusallikas, mille tulemusena võivad taimetoitained jõuda nii pinna- kui ka põhjavette. Põhjavette sattunud orgaaniline aine, mikroorganismid, ammoonium ja nitraadid võivad oluliselt halvendada põhjavee kvaliteeti. Samuti võivad põllumajandusest lähtuvad saasteained mõjutada pinnaveekogude veekvaliteeti ning soodustada nende eutrofeerumist.

Nitraaditundlik ala on ala, kus põllumajanduslik tegevus on põhjustanud või võib põhjustada põhjavees nitraatioonisisalduse, mis ületab 50 milligrammi liitri kohta, või kus põllumajanduslik tegevus on põhjustanud veekogu eutrofeerumise või eutrofeerumisohu.

Eestis on keskkonnaministri 5. novembri 2021. aasta **määruse nr 49** „Nitraaditundliku ala määramine ja põllumajandusliku tegevuse piirangud nitraaditundlikul alal" alusel määratud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala, mis paikneb Järva, Jõgeva ja Lääne-Viru maakonnas. **Veeseaduse § 168 lõikes 3** on loetletud põllumajandusliku tegevuse piirangud nitraaditundlikul alal. Nitraaditundlik ala ning selle piires asuvad kaitsmata põhjaveega pae- ja karstialad pinnakatte paksusega kuni kaks meetrit ja oluliste allika- ja karstialade nimekiri ning tegevuspiirangud kaitsmata põhjaveega aladel on kehtestatud samuti keskkonnaministri **määrusega** nr 49. Piirangute põhjuseks on Pandivere kõrgustiku ja Kesk-Eesti tasandiku looduslik eripära – õhuke pinnakate, karstilehtrite ja allikate rohkus –, mille tõttu on see ala erakordselt tundlik põllumajandusest lähtuvale koormusele. Seetõttu tuleb arvestada, et nendel aladel on põhja- ja pinnavee kaitseks kehtestatud rangemad keskkonnakaitsenõuded, mis on suunatud eelkõige põllumajandusliku tegevuse mõju vähendamisele.

Kaitsmata põhjaveega ala on karstiala, alvar ja ala, kus põhjaveekihil lasub kuni kahe meetri paksune moreenikiht või kuni 20 meetri paksune liiva- või kruusakiht (VeeS-i § 68 lg 3 p 1).

Pinna- ja põhjaveele avalduva põllumajandustootmisest tuleneva keskkonnariski vähendamiseks koostatakse nitraaditundliku ala **tegevuskava**, mille eesmärk on luua eeldused säästva põllumajandustootmise arenguks ning pinna- ja põhjavee hea seisundi ja hea kvaliteediga joogivee säilimiseks. Kava korrigeeritakse iga nelja aasta tagant vastavalt pinna- ja põhjavee seireandmetele.

Nitraaditundliku ala tegevuskava 2021–2024 raames on toimunud ka kohaliku omavalitsuse spetsialistidele mõeldud neli koolitust veevarustuse korraldamise kohta, sh puurkaevude rajamise ja nitraaditundliku ala põhjavee seire kohta.

- Materjalid on Keskkonnaameti **kodulehel**.

- Täiendav teave nitraaditundliku ala kohta on leitav Kliimaministeeriumi **kodulehelt**.

Joonis. Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala

Viimati uuendatud 06.01.2025

Veemajanduskavad ja nende rakendamine

Vesi on hindamatu loodusvara, mille tähtsus ja olulisus selgub alles siis, kui seda napib või kui see on muutunud saastumise tõttu kasutamiskõlbmatuks. Eestil on õnneks piisavalt veevarusid. Vaatamata sellele tuleb meil tegutseda ühiselt ja targalt, et olemasolevat veeressurssi säästlikult kasutada ning

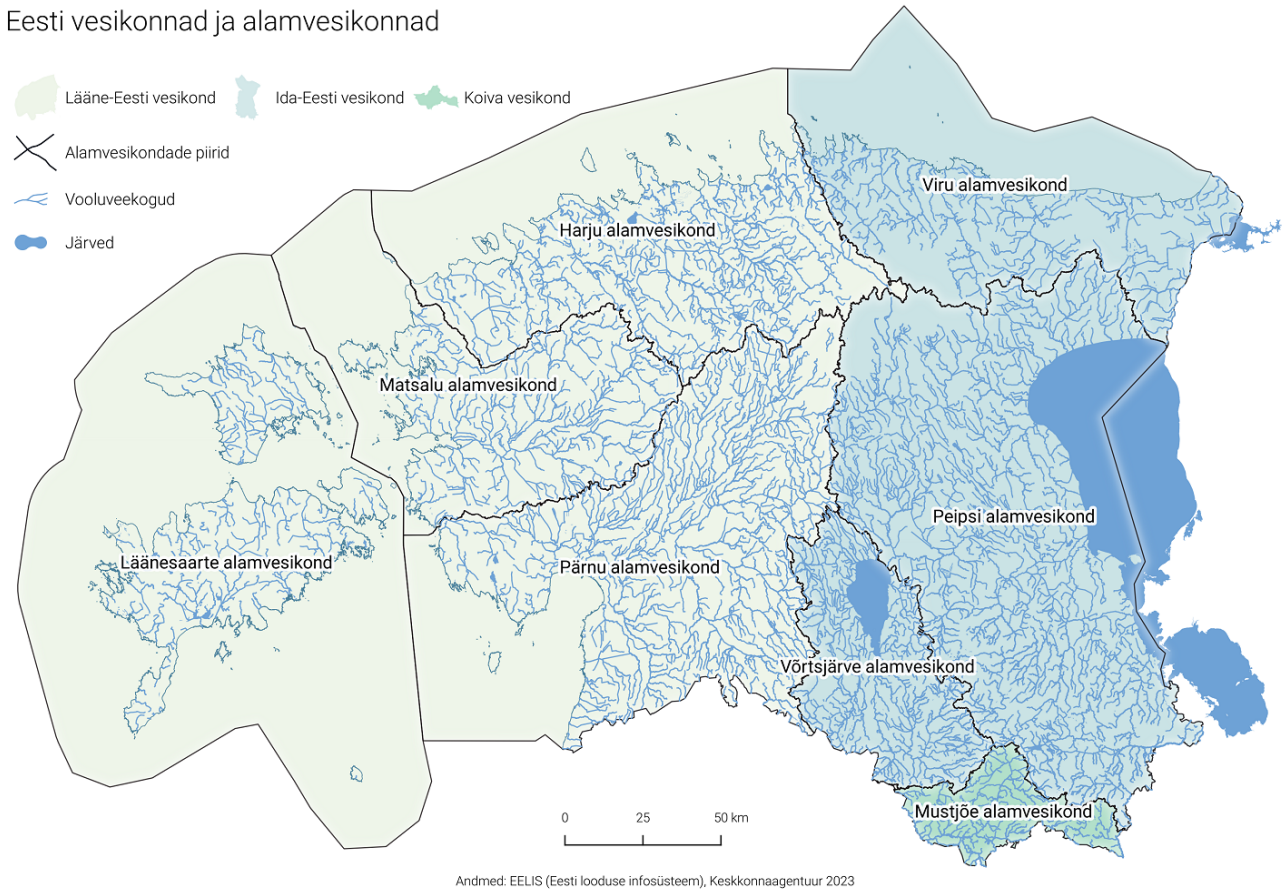
jõgede, ojade, järvede ja mere vee puhtus saavutada ja säilitada. Ka on igapäevaselt oluline, et joogivee allikaks olev põhjavesi oleks kvaliteetne.

Vee kaitse ja säästva kasutamise tagamiseks on mitmes õigusaktis kehtestatud erisuguseid nõudeid või piiranguid. Euroopa Liidu liikmesriigina juhindub Eesti ELi veepoliitika raamdirektiivist (2000/60/EÜ), kus on sätestatud veevaldkonna põhiline keskkonnaeesmärk: **saavutada ja säilitada kõikide vete vähemalt hea seisund.**

Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiiv sätestab valgalapõhise veemajanduse korraldamise. Valgala on maa-ala, millelt kogu äravoolav pinnavesi voolab ojade, jõgede või järvede kaudu ühte punkti vooluteel.

Pinnavee puhul tähendab veekogu hea seisundi saavutamine nii hea ökoloogilise kui ka keemilise seisundi saavutamist. Põhjavee puhul on hea seisundi saavutamine nii hea koguselise kui ka keemilise seisundi saavutamine, samuti kvaliteetse joogivee tagamine elanikkonnale.

Eespool mainitud eesmärgini jõudmine on iga liikmesriigi enda otsustada. Riigisiseselt on vee kasutamise ja kaitse korraldamise põhimõtted sätestatud **veeseaduses**. Eestis on vee kasutamise ja kaitse paremaks korraldamiseks moodustatud kolm vesikonda: Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikond.

Andmed: EELIS (Eesti looduse infosüsteem), Keskkonnaagentuur 2023

Iga vesikonna kohta koostatakse veemajanduskava, kus antakse ülevaade olemasolevast olukorrast ja veekeskkonda mõjutavatest surveteguritest ning esitatakse loetelu veekeskkonna hea seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalikest meetmetest.

Viimati uuendatud 06.01.2025

Veemajanduskavad 2022-2027

Meetmeprogrammid koostatakse eraldi põhja- ja pinnaveekogumitele. **Praegu rakendatakse Eestis perioodiks 2022–2027 koostatud veemajanduskava** koos meetmeprogrammiga, mille keskkonnaminister kinnitas 7. oktoobril 2022. Vee kasutamise ja kaitse paremaks korraldamiseks ning teiste valdkondadega integreerimiseks on Kliimakonnaministeeriumi juurde moodustatud veemajanduskomisjon, kes muuhulgas korraldab ka meetmeprogrammi rakendamist.

- Kogu teave veemajanduskavade ja nende koostamise kohta on leitav Kliimaministeeriumi **kodulehel**. Kliimaministeerium korraldab eespool nimetatud kavade koostamist.

Vesikondade veemajanduskavad koos meetmeprogrammiga koostatakse kuueaastaseks perioodiks. Kuna eespool nimetatud dokumendid on väga mahukad, siis meetmete paremaks (tõhusamaks) rakendamiseks on veemajandusperiood jagatud omakorda lühemateks perioodideks, mille kohta koostab Keskkonnaamet meetmeprogrammi rakendamise tegevuskavad. Keskkonnaamet kaasab tegevuskavade koostamisse meetmete rakendamisega seotud asutusi ja organisatsioone. Tegevuskavad kinnitab kliimaminister veemajanduskomisjoni ettepanekul. Samuti koostab Keskkonnaamet igal aastal meetmeprogrammi rakendamise ülevaate vastavalt tegevuskavas planeeritule ning esitab selle veemajanduskomisjonile heaks kiitmiseks.

Tegevuskavas kajastatakse muuhulgas teave veekogumite seisundi, seda mõjutava koormuse ja üksikasjalike tegevuste kohta meetmete rakendamiseks. Kava viiakse ellu veekogumipõhiselt ning eelkõige lähtutakse konkreetset veekogumit mõjutava koormuse (surveteguri) olulisusest.

- Teave veemajanduskavade meetmeprogrammi rakendamiseks koostatud tegevuskavade ja meetmete rakendamise kohta on leitav Keskkonnaameti **kodulehel**. Keskkonnaamet koordineerib meetmete rakendamist.

Veekogum on vee seisundi hindamise üksus, mis võib olla nii pinnaveekogum, põhjaveekogum, tehisveekogum või tugevasti muudetud veekogum.

Pinnaveekogum on selgelt eristuv ja oluline osa pinnaveest, nagu järv, jõgi, oja, paisjärv, peakraav, kanal, kraav või nende osa, siirdevesi või rannikuvee osa.

Eestis on 744 pinnaveekogumit, millest 635 on vooluveekogumid, 93 seisuveekogumid ja 16 rannikuveekogumid. Pinnaveekogumite seisundile hinnangu andmiseks on viis hindeklassi: väga hea, hea, kesine, halb, väga halb. Pinnaveekogumite iga-aastased vahehinnangud koostab Keskkonnaagentuur, lähtudes teostatud seire ja erinevate uuringute andmetest. Pinnaveekogumitest on vähemalt heas koondseisundis 2022. aasta hinnangu põhjal 51%.

Põhjaveekogum on põhjaveekihis või -kihtides selgesti eristatav veemass.

Eestis on 31 põhjaveekogumit, millest 2020. aasta hinnangu kohaselt 74% on heas keemilises ja 94% heas koguselises seisundis. Kaheksa põhjaveekogumit on hinnatud halvas seisundis olevaks ja kuus on hinnatud heas seisundis olevaks, kuid peetakse ohustatuks. Põhjaveekogumite seisundile hinnangu andmiseks on kaks hindeklassi: hea ja halb.

- Teave põhjaveekogumite seisundi ja muutuste kohta on leitav **Keskkonnaportaalist**.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Halva seisundi põhjused

Meie igapäevased toimingud ja tegemised mõjutavad järjepidevalt üht- või teistmoodi keskkonda, sh veekeskkonda.

Olulisemad veekogumite seisundit mõjutavad tegurid:

- ✓ rändetõkked vooluveekogumitel, mis takistavad kalade liikumist jõgedes, ojades, kraavides üles- ja allavoolu;
- ✓ toitained ja ohtlikud ained, mis võivad veekogumisse jõuda nõuetele mittevastavatest reoveepuhastitest, saastunud aladelt või kanaliseerimata piirkondadest, samuti nõuetele mittevastava põllumajandusliku tegevuse tulemusena;
- ✓ põhjavee seisundit võib oluliselt mõjutada veevõtt suurtes kogustes või selle ringi pumpamine kaevanduspiirkondades või ohtlike ainete jõudmine põhjavette.

Sageli on veekogumi halva seisundi põhjuseks korraga mitu mõjuallikat (survetegurit), seetõttu

kavandatakse meetmed kõikidele mõjuallikatele eraldi. Sellisel juhul tuleb veekogumi hea seisundi saavutamiseks tegeleda kõikide kavandatud meetmetega, kuid alustada tuleb sellest (või nendest), mille rakendamise mõju on eelduslikult kõige olulisem.

Püstitatud eesmärgini – kõikide vete hea seisundi saavutamine ja säilitamine – jõudmiseks tuleb ellu viia kogu meetmeprogrammides kavandatu.

Meetmeprogramm on leitav Kliimaministeeriumi kodulehelt ja koosneb seletuskirjast ja konkreetsest meetmetabelist **(lisa 1)**, mis omakorda sisaldab mitut töölehte, sealhulgas eraldi pinna- ja põhjavee meetmed, riigi vesikonnaülesed, põhi- ja täiendavad meetmed ning selgitused.

Lisaks on kavandatud meetmed jaotatud rakendusvaldkonna alusel järgmiselt:

- ✓ administratiivsed (nt keskkonnaload, õigusloome),
- ✓ administratiivsed (järelevalve),
- ✓ tehnilised (ehituslikud ja rakenduslikud tegevused),
- ✓ nõustavad (nõustamine, koolitused),
- ✓ uuringud (teadus- või rakendusuuringud, eksperdihinnangud).

Viimati uuendatud 17.01.2025

Meetmete kavandamine ja rakendamine

Meetmete kavandamisel lähtutakse eelkõige veekogumi seisundist ning seisundit mõjutava(te)st surveteguri(te)st. Meetmete rakendamist tuleb eelkõige alustada halvas seisundis veekogumitel.

Oluliste tegevustena on meetmeprogrammi planeeritud õigusaktidest tulenevad kohustused, mida tuleb kõigil üle riigi täita, sealhulgas kohalikel omavalitsustel, kes oma pädevuse piires peavad korraldama ja tagama meetmeprogrammis kavandatud meetmete elluviimise oma halduspiirkonnas (VeeS-i § 52 lg 2).

Samuti tuleb meetmeprogrammis kavandatud meetmeid arvesse võtta, kui koostatakse,

ajakohastatakse või muudetakse kohaliku omavalitsuse üksuse arengukava, sealhulgas ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava, planeerimisseaduse kohaseid planeeringuid ning muid vee kasutamise ja kaitsega seotud kavasid (VeeS-i § 46 lg 2).

Mõned näited kõikide kohalike omavalitsuste suhtes kohaldatavatest meetmetest:

Meetmeprogrammi tabelis töölehel „Tabel 1A. Põhimeetmed“ on 12 meedet, sealhulgas

- ✓ reovee kohtkäitluse äraveo eeskirja kehtestamine ja korraldamine,
- ✓ sademevee käitluse korraldamine, planeeringutes ja strateegiates veemajanduskava eesmärkidega arvestamine,
- ✓ ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamise, uuendamise ja arendamise vajaduse selgitamine ja korraldamine jne.

Täpsemalt vt Kliimaministeeriumi kodulehel avalikustatud meetmeprogrammi tabelitest (**lisa 1**).

- ※ Kohalike omavalitsuste kindla veekogumi valgalal rakendatavaid konkreetseid meetmeid vt ka meetmeprogrammi **lisa 1** töölehe **tabelist 3 „Pinnavee kogumipõhised**“. (Meetmed on võimalik kohaliku omavalitsuse nime sisestamisel tabelist välja filtreerida.)

Kogu meetmeprogrammi rakendamist korraldab veemajanduskomisjon ja meetmete rakendamist koordineerib Keskkonnaamet (VeeS-i § 52 lg 1).

Kuna meetmeprogramm on väga mahukas, siis selle paremaks ellu viimiseks koostab Keskkonnaamet lühiajalised tegevuskavad (VeeS-i § 52 lg 3). Tegevuskavade koostamisel saavad kohalikud omavalitsused samuti kaasa rääkida ja oma halduspiirkonda puudutavaid tegevusi lisada. Keskkonnaamet avalikustab tegevuskava enne selle kinnitamist.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Uus veemajandusperiood 2028–2033

Kliimaminister algatas 14. veebruaril 2024 oma käskkirjaga nr 58 järgmise perioodi 2028–2033 veemajanduskavade ja üleujutuse riskide maandamiskavade ajakohastamise. Uute kavade ajakohastamise tähtaeg on 22. detsember 2027.

Veemajanduskava koostamisel tehakse koostööd ja kaasatakse kohalike omavalitsuste esindajad, mis annab võimaluse kaasa rääkida meetmete planeerimisel. Samuti saadetakse veemajanduskava eelnõu kooskõlastamiseks 20 tööpäeva jooksul enne avalikku väljapanekut kohalikele omavalitsustele (VeeS-i § 48 lg 7), et nad saaksid esitada oma ettepanekuid.

Väga oluline on, et kohalikud omavalitsused osaleksid aktiivselt ja räägiksid kaasa veemajanduskavade koostamisega seotud avalikel aruteludel, samuti erinevate dokumentide avalikustamisel, sh analüüside ja eelnõude sisulisel läbivaatamisel, esitades vajaduse korral täiendusi ja ettepanekuid oma haldusterritooriumi probleemide kohta.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Vette ehitamine ja ehitised vees

Kui materjale paigutatakse ajutiselt või püsivalt veekogusse või kaevatakse veekogust midagi välja, siis võib selleks vajalik olla vee erikasutuse keskkonnaluba (edaspidi „veeluba“) või veekeskkonnariskiga tegevuse registreering (edaspidi „vee registreering“).

Veeseaduses räägitakse sellisel juhul veekogusse tahke aine paigutamisest, veekogu süvendamisest või setete eemaldamisest veekogu korrashoiuks, mis sõltuvalt tegevuse mahust vajab veeluba või vee registreeringut. Mõned tegevused vajavad võrreldes varasemaga veeloa asemel vee registreeringut: silla ja truubi ehitamine, maasoojussüsteemide veekogusse paigaldamine.

Kui selliste tegevustega kaasneb ehitamine ehituskeeluvööndis, tuleb lähtuda ka looduskaitseseaduse §-st 38 ja ehitusseadustikust.

Veeluba ei asenda muid lubasid, mis võivad samuti vajalikud olla.

Kui tegevus ei nõua registreeringut ega veeluba, kuid toimub hoiualal, võib olla vajalik hoiuala teatise esitamine vastavalt looduskaitseseaduse §-le 33. Näiteks tuleb hoiuala teatis esitada siis, kui vees teisaldatakse väikeses mahus looduslikku kivimit või pinnast.

Keskkonnaamet otsustab veeloa või registreeringu vajaduse sõltuvalt taotlusest ja tööprojektist või -kirjeldusest. Selleks vaadeldakse kogu tööprotsessi, mitte ainult tööde eesmärki. Näiteks kui ehitatakse uus sild ja selle postid paiknevad kaldal, siis registreeringut postide ehitamiseks vaja ei ole. Kui aga postide ehitamiseks tuleb ka veekogusse rajada näiteks veetõkketammid, sulundsein või vesi ümber juhtida, siis eeldavad need tegevused registreeringut.
Kui tekib kahtlus, kas tegevus vajab veeluba, võiks konsulteerida Keskkonnaameti spetsialistiga.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Sillad ja truubid

Vastavalt 01.09.2025 jõustunud veeseaduse muudatusele ei ole silla või truubi ehitamiseks vajalik taotleda veekeskkonnariskiga tegevuse registreeringut.

Truubi või silla ehitusloa menetluses selgitatakse välja võimalikud keskkonnariskid. Keskkonnaametil on võimalik seada ehitamiseks lisatingimusi, kui ehitustegevus on planeeritud kaitstaval alal ning kohalik omavalitsus saadab Keskkonnaametile kooskõlastamiseks tegevuse projekteerimistingimused ja/või ehitusloa.

Sildade ja truupide keskkonnanõuete puhul on oluline järgida järgmisi tingimusi.

1. Kõikide veekogude puhul tuleb lähtuda sellest, et veekogu, kuhu truup/sild ehitatakse, peab pärast ehitustöid jääma võimalikult looduslikuks. See tähendab, et veekogus tuleb tagada võimalikult looduslik voolurežiim. Rajatis ei tohi veevoolu takistada, aeglustada ega kiirendada.

2. Lõhejõel on keelatud muuta veekogu looduslikku sängi ja veerežiimi. **Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu** on määratud looduskaitseseaduse § 51 lõike 1 alusel. Seega võiks eelistada nn põhjata truupe.

3. Rajatav truup ega sild ei tohi tekitada paisutust ega rändetõket vee-elustikule. Rajatis ei tohi muuta jõe põhja kõrgust. Vee-elustikule on parim looduslik põhi. Kui looduslikku põhja ei ole võimalik tagada, siis tuleks kavandada truubi/torusilla ehitamisel selle põhja elustikule sobiliku substraadi lisamine.

4. Veekogu ristlõige võiks jääda looduslikuks. Kui ristlõiget on varasemalt juba kitsendatud või laiendatud, võib olla vajalik see looduslikuks kujundada.

5. Silla/truubi kavandamisel tuleb arvestada, et kallasrada veekogu ääres on elustiku (väikeulukid jt) jaoks vajalik. Eriti oluline on tagada kallasrada rohevõrgustiku alal, kiirteel, I ja II klassi maanteel. Kallasrada peab saama kasutada n-ö kuival maal. Seega võiks ühel pool truubis olla kallasraja kõrgus keskmise veeseisu järgi, teisel pool aga kõrgveeseisu järgi. Võimalikud lahendusvariandid on toodud käsiraamatus „**Loomad ja liiklus Eestis**“ (avaldatud Transpordiameti kodulehel).

Viimati uuendatud 14.01.2025

Paisud

Eesti looduse infosüsteemi (EELIS) on kantud üle tuhande paisu. Lisaks on teada 757 hävinud, lammutatud ja likvideeritud paisutust. Paisud on üldjuhul rajatud 19.–20. sajandil, uusi paisusid rajatakse harva.

Pais on ehitis ehitusseadustiku mõistes. Paisutamine on tegevus, mille tulemusena tõstetakse paisu abil veekogu looduslikku veetaset rohkem kui 0,3 m (vt veeseaduse § 174). Pais ja paisutamine ei ole samatähenduslikud sõnad/tegevused.

Paisutamise eesmärk on enamasti olnud vee-energia kasutusvõimaluse loomine, hiljem ka veevõtukoha, maastikuelemendi või supluskoha rajamine. Tänapäeval on paisjärved tihti määratud tuletõrje veevõtukohtadeks.

Ajavahemikul 2012–2013 tehti paisude inventuur (edaspidi „inventuur“), kus ligikaudu tuhat paisu vaadati ja mõõdeti üle. Inventuuri andmed on leitavad Keskkonnaagentuuri (KAUR) kodulehel (sh veetasemed, põhikonstruktsioonid, mõju kalastikule jms). Inventuurist on möödunud juba üle kümne aasta, kuid andmekoguna on see siiani asjakohane.

※ Vaata lisainfot Keskkonnaagentuuri kodulehe alajaotisest „**Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks**“.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Paisu ehitamine ja paisutamine

Paisu ehitamiseks (sh püstitamine, rajamine, paigaldamine, laiendamine, ümberehitamine, lammutamine) on esmalt vaja kohalikust omavalitsusest taotleda projekteerimistingimused, mis tuleb enne loa andmist koos taotlusega Keskkonnaametile kooskõlastamiseks esitada.

Eesmärk on otsustada kalade läbipääsu vajaduse üle ja anda hinnang, et kalade läbipääsu vajadusega saaks projekteerimise varases etapis arvestada ja vältida hilisemat ümberehitamist.

Kui kavandatakse uue paisu rajamist, siis sellisel juhul on tegemist uue ehitisega, mis on osaliselt ehituskeeluvööndis ja mille ehitamiseks on esmalt vajalik detailplaneering ja ehituskeeluvööndi vähendamine.

Kui need etapid on läbitud, on järgmisena vaja taotleda veeluba või registreeringut sõltuvalt sellest,

milliseid töid ja mis mahus veekogus tehakse (tahke aine paigutamine, süvendamine, vee ja veekogu omaduste muutmine jt).

Kui kavandatakse paisutust, mis vajab veeluba ka paisutamiseks, saab korraga taotleda veeluba nii paisu ehitamiseks kui ka paisutamiseks.

Enne uue paisu ja paisutuse kavandamist võiks kaaluda teisi variante veekogu rajamiseks, nt (läbivooluga) tiigi rajamist maismaale. Vt ka käsiraamatu peatükki veekogude rajamise ja ümberkujundamise kohta.

Veeluba paisutamiseks on vajalik ka olemasolevatel paisudel, kui veekogu veetaset on tõstetud rohkem kui üks meeter. Lõhejõgedel, mis on keskkonnaministri **määrusega** kaitse alla võetud, tuleb paisutamiseks taotleda veeluba alates veetaseme tõstmisest rohkem kui 0,3 meetrit.

Hüdroenergia kasutamisel on veeluba alati kohustuslik.

Paisutused, kus väljaspool lõhejõgesid on veetaset tõstetud vähem kui üks meeter, veeluba ei vaja. Kuid ehitiste omanikud peavad täitma kõiki üldnõudeid, mis on toodud veeseaduses ja määruses nr 54.

- Vaata keskkonnaministri 9. oktoobri 2019. aasta määrus nr 54 „**Veekogu paisutamise, paisu likvideerimise ja veetaseme alandamise täpsustatud nõuded ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise metoodika**“.

Seega vajavad uue paisu rajamine, paisu rekonstrueerimine ja suuremad remonditööd veeluba või vee registreeringut sõltuvalt paigutatava tahke aine ja süvendamise mahust.

Kui pais on olemas, tuleb lähtuda veetasemete vahest: kui see on suurem kui 0,3 meetrit lõhejõel või suurem kui üks meeter muudel jõgedel, on nõutav veeluba veekogu paisutamiseks.

Kui kohaliku omavalitsuse hallata on mõned paisud, siis tuleks välja selgitada, kas nende puhul on nõutav veeluba ja kas see on ka olemas. Kui veeluba puudub, tuleb esitada veeloa taotlus Keskkonnaametile. Kui veeluba on olemas, siis tuleks üle vaadata, kas sellega seatud nõuded on täidetud.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Paisutustasemed

Veeloas määratakse paisule normaal-, kõrgeim ja madalaim paisutustaseme absoluutkõrgus.

Paisutuskõrguse sobivam mõõtmisaeg on maist septembrini, st veetaset tuleb mõõta maist septembrini. Veetaset ei sobi mõõta kevadise suurvee ja tulvade ajal, kuna siis veetase kõigub ja ei saada ülevaadet paisutuse mõjust madalveeperioodil, mis on vee-elustiku jaoks määrav.

Paisutustaseme mõõtmisel on oluline arvestada, et paisust alla langeva vee toimel muutub teatud lõigus alavees veevool turbulentseks ja selles ei saa täpset veetaseme lugemit võtta. Seega tuleks veetaseme mõõtmiseks valida jõesängis koht, kus veevool on rahunenud.

Kurgja pais

Paisutuskõrguse mõõtmise juhend. Tallinna Tehnikaülikool 2013, tellija Keskkonnaministeerium.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Paisude ehitustehniline seisund

Pais on ehitis. Veeseaduse alusel on paisutamine otseselt paisuga seotud ehk tegemist on ehitisega ehitusseadustiku mõistes.

NB! Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et ehitis peab olema kantud ehitisregistrisse. Paisule kui ehitisele kehtivad nii ehitusseadustikus kui ka veeseaduses sätestatud nõuded. Pais on nimetatud ehitisena ka ehitusseadustiku lisades 1 ja 2.

2012.–2013. aasta inventuuris vaadati üle umbes tuhat paisu. Nende põhikonstruktsioonide ehituslikku seisundit hinnati järgmiselt:

- ✓ heas seisundis 23%,
- ✓ rahuldavas seisundis 45%,
- ✓ puudulikus seisundis 21%,
- ✓ lagunenud 10%,
- ✓ hävinenud 1%.

Kuna vahepealsetel aastatel on Keskkonnaametiga kooskõlastatud üsna üksikud paisu projekteerimistingimused ja ehitusload, on alust arvata, et paisude ehitustehniline seisund ei ole oluliselt paranenud.

Kui ehitis ei vasta nõuetele või omanik/valdaja ei täida veeloa nõudeid, võib sellega kaasneda

- ✓ avariioht,
- ✓ avarii ja võimalik kahju tervisele, loodusele või majandusobjektidele – eeskätt veekogule endale, aga sageli ka jõeäärsete elanike varale või kohalikele teedele.

Kui paisu puhul on vajalik veeluba paisutamiseks, aga seda pole taotletud või see on antud tähtajaliselt, siis puudub seaduslik alus paisutamiseks. See tähendab, et paisjärv tuleb likvideerida.

Kui paisjärvega seotakse täiendavaid tegevusi, nt selle äärde rajatakse puhkeala, paisjärve põhja paigaldatakse maaküttetorustik või paisjärv määratakse tuletõrje veevõtukohaks, siis peaks paisjärve säilimisest huvitatud isik taotlema ise veeluba paisutamiseks.

Paisutamise seosed muude seadustega:

- ✓ maaparandusseadus

Maaparanduslikul eesvoolul või maaparandussüsteemil paisutamiseks peab olema kooskõlastus Põllumajandus- ja Toiduametilt.

- ✓ muinsuskaitseseadus

Ehitamine kultuurimälestisel ja kultuurimälestise kaitsevööndis tuleb kooskõlastada Muinsuskaitseametiga.

Vt lisainfot Maa-ja Ruumiameti geoportaali kaardirakendustest.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Voolurežiim ja veetemperatuur

Paisutamine võib muuta jõe voolurežiimi ja veetemperatuuri, mis omakorda mõjutab elustikku. Kui loodusliku voolurežiimi tagamiseks on võimalik muutusi rajatise ehitustehnilise lahenduse ja hoolduse abil leevendada, siis temperatuuri muutusse on väga keeruline sekkuda.

Paisjärve veepinnal vesi paratamatult soojeneb ning allavoolu juhitav tavapärasest soojem vesi võib ühel hetkel kaasa tuua lõhilaste vohavat neeruhaigust, mille tulemusel paljud kalad hukkuvad.

Loe rohkem lõhilaste haiguse kohta. **Vohavat neeruhaigust põhjustava parasiidi Tetracapsuloides bryosalmonae leviku ja mõju uuring Eesti lõhilastel**. Lauringson, M, Vasemägi, A, Tartu 2023

Paisjärve veevool aeglustub ja seda muuta ei saa. Küll saab tagada paisust allavoolu looduslähedase vooluhulga ja -kiiruse, kui pais on vastavalt ehitatud või kui paisu käitada õigesti. Tihti elab paisuomanik oma paisust kaugel eemal ja paisutustaseme muutmine ei ole operatiivne.

Vastavalt vooluhulgale jões võib näiteks suvisel veevaesemal ajal olla vaja paisutustaset alandada, et tagada allavoolu looduslik vooluhulk. Vastasel juhul võib jõgi allavoolu jääda veevaeseks või kuivale ja mõjuda negatiivselt vee-elustikule.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Setted ja paisjärve hooldus

Voolav vesi kulutab pinnast ja setete allavoolu liikumine on looduslik protsess. Kuna paisjärves veevool aeglustub, siis setted langevad põhja. Aastatega moodustub paks settekiht, mis võib koos kohapeal tekkinud taimejäänustega täita suure osa paisjärvest. Aja möödudes settivad sellised paisjärved täis ja kasvavad kinni.

Hinnanguliselt tuleks mudased ja toiteainerikkad setted paisjärvest eemaldada iga 10–15 aasta järel. Sellise intervalli juures on setete maht hõlpsamini käsitsetav. Mida pikem ajaintervall, seda kulukam ja tehniliselt keerukam on see töö.

Setete kogunemine paisjärve mõjutab veekogu toitelisust, mis omakorda võib hakata mõjutama allavoolu jõge, sh elustikku. Paisu kontrollimatul avamisel või purunemisel uhutakse osa setteid allavoolu ja selle tagajärjel hävivad lühemaks või pikemaks ajaks kalade elu- ja sigimispaigad paisust allavoolu jäävatel kärestikel ning kiirevoolulistel lõikudel. Samuti võib selline olukord mõjutada teisi veekasutajaid, veekogu ääres elavaid inimesi ning põhjustada varalist kahju.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Paisud kui rändetõkked

Miks peab kala rändama?

Põhjuseid on mitu: kudemine, toitumine, talvitumine, varjumine, ebasoodsate olude üleelamine populatsioonide püsimiseks ja taastumiseks.

Veekogu hea seisundi säilitamine ja saavutamine: jõelõigus looduslikult esinevad liigid peavad sinna kohale jõudma ja selle asustama.

Kõik kalad peavad kudemiseks leidma sobiva koha. Mõned kalaliigid peavad selleks rändama väga pikki vahemaid.

Kui näiteks toitumiseks võivad sobida erinevad kohad, siis kudemiseks otsivad nii mõnegi liigi isendid üles oma sünnikoelmu. Paisud on sellel teekonnal takistuseks, põhjustades elupaikade kättesaamatust, populatsioonide killustatust ja seeläbi kalastiku arvukuse ja liigirikkuse vähenemist ja hävimist.

Mida rohkem on veekogu aegade jooksul muudetud nii paisutamise kui ka näiteks maaparanduse tõttu, seda rohkem on kalastikul vaja rännata, et leida sobivaid kohti mitte ainult kudemiseks, aga ka toitumiseks, talvitumiseks jm.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Reovee käitlemine, sademevee ärajuhtimine, ohtlikud ained

Igas kodumajapidamises või asutuses (kool, turismiasutus) tekib inimeste elutegevuse käigus olmereovesi, mis jaguneb tekke iseloomu põhjal

- ✓ hallveeks (mille moodustab pesu-, kümblus- ja köögivesi)
- ✓ ning mustveeks (mille all mõistetakse WC-s tekkivat reovett).

Puhastamata reovett ei tohi juhtida veekogusse ega pinnasesse. Reovesi tuleb enne keskkonda juhtimist puhastada selliselt, et see vastaks veeseaduse nõuetele. Kui majapidamises käideldakse reovett nõuetekohaselt, ei ole karta lähiümbruse põhjavee (joogivee) reostamist ega pinnaveekogude seisundi halvenemist.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Reoveekäitlus

Reovee käitlemiseks, sh puhastamiseks, on kodumajapidamises mitu erinevat lahendust.

Selleks et valida majapidamisele sobivaim reoveekäitlussüsteem, mis tagab ka tõhusa ja nõuetekohase reovee puhastamise, on oluline enne süsteemi valikut teha põhjalik planeerimine. Planeerimise käigus on oluline hinnata olemasolevat olukorda ning jälgida puhastussüsteemidele esitatavaid nõudeid.

Reoveekäitlussüsteemi rajamise või rekonstrueerimise planeerimisel tuleb alustada olemasoleva olukorra ja võimaluste väljaselgitamisest. See hõlmab planeeritava reoveekäitlussüsteemi koormuse, asukoha, ehitustingimuste ja heitvee keskkonda juhtimise võimaluste kindlakstegemist.

Sobivaima süsteemi valikuks tuleb kõiki eespool loetletud asjaolusid arvestada. Omapuhastina töötava reoveekäitlussüsteemi rajamine on teatud juhtudel piiratud. Esmalt tuleks alljärgnevast lähtudes välja selgitada, kas soovitud asukohas on omapuhastina töötava reoveekäitlussüsteemi rajamine lubatud.

Omavalitsusüksuse ülesanne on korraldada vallas või linnas sotsiaalteenuste osutamist, sotsiaaltoetuste ja muu sotsiaalabi andmist, eakate hoolekannet, kultuuri-, spordi- ja noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla või linna teede ehitamist ja korrashoidu, kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita (kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 6 lg 1).

Üdruma küla reoveepuhasti. Foto: Keskkonnaamet

Viimati uuendatud 14.01.2025

Mida tuleb teha, et rajada reoveepuhasti?

Igasugune reoveekäitluse lahendus tuleb kohaliku omavalitsusega kooskõlastada.

Soovitav on kavatsused kohaliku omavalitsusega (ehitusspetsialistiga) võimalikult vara läbi rääkida. Omavalitsus annab ka juhised, kuidas seda oma haldusalal teha. Kohaliku omavalitsuse nõudmisel tuleb esitada ehitusprojekt ja asjakohased plaanid, kaardid, joonised jne.

Reoveepuhasti ehitamine peab olema kooskõlas kohaliku omavalitsuse planeeringutega (üld-, detail- ja eriplaneering). Reoveepuhastussüsteemi valimisel ei tuleks arvesse võtta ainult hinda, vaid ka püsikulusid ning puhastusefektiivsust. Vajaduse korral tuleb taotleda veeluba Keskkonnaametist.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Millistel juhtudel on vaja taotleda vee erikasutusluba Keskkonnaametist?

Veeloa taotlemise kohustuse sätestab veeseadus (§ 187 p 4).

Veeluba peab olema, kui suublasse juhitakse saasteaineid või heitvett.

Reostusnäitajate piirväärtused veeloa puhul kehtestatakse keskkonnaministri 8. novembri 2019. aasta määruse nr 61 „Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed ning saasteainesisalduse piirväärtused“ (edaspidi „määrus nr 61“) lisa 1 alusel.

Veeluba ei ole vaja kuni ühe kuupmeetri heitvee veekogusse juhtimiseks ööpäevas või kuni viie kuupmeetri heitvee pinnasesse juhtimiseks ööpäevas, kui see tegevus vastab veeseaduse § 128 lõike 7 alusel kehtestatud heitvee suublasse juhtimise nõuetele (VeeS-i § 188 lg 1 p 6).

Loe lisaks:

- **Juhendmaterjal hajaasustuse reoveekäitlussüsteemide kavandamiseks, valikuks, ehitamiseks ja hooldamiseks** (2015)
- **Juhend reoveepuhasti rajamise või ümberehitamise korraldamiseks** (2016)
- **Reoveepuhastuse käsiraamat** (2023)

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kanalisatsiooniehitiste kuja

Kanalisatsiooniehitiste kuja ulatust arvestatakse ehitise hoone välisseinast või rajatise või seadme välispiirjoonest. Kuja määratakse eraldi igale reovee puhastamise ja reoveesette töötlemise protsessi tehnoloogilisele osale (VeeS-i § 134 lg-d 4 ja 5).

Väikepuhastite (projekteeritud reostuskoormus 50–1999 inimekvivalenti) ja suurpuhastite (projekteeritud reostuskoormus alates 2000 inimekvivalendist) kujad sõltuvad

- ✓ reovee puhastamiseks kasutatavast tehnoloogiast;
- ✓ reoveesette töötlemise viisist;
- ✓ reoveepuhasti projekteeritud reostuskoormusest.

Kanalisatsiooniehitiste kuja täpsustatud ulatus ja nõuded on määratletud keskkonnaministri 31. juuli 2019. aasta määruses nr 31 „Kanalisatsiooniehitise planeerimise, ehitamise ja kasutamise nõuded ning kanalisatsiooniehitise kuja täpsustatud ulatus“.

Kanalisatsiooniehitise kuja piires võivad asuda kanalisatsiooniehitise teenindamiseks vajalikud hooned, sealhulgas tööstus- ja laohooned ning veeseaduse § 134 lõikes 1 nimetamata transpordihooned (VeeS-i § 134 lg 7).

Omapuhasti (kuni 49 ie) rajamisel peab arvestama, et

1) selle kuja on vähemalt 10 meetrit, välja arvatud septiku või muu pealt kinnise või maa-aluse omapuhasti korral;

2) septiku või muu pealt kinnise või maa-aluse omapuhasti kuja on vähemalt 5 meetrit;

3) omapuhastit tohib ehitada alla 2000 ie reostuskoormusega reoveekogumisalale, kus puudub ühiskanalisatsioon, ning väljapoole reoveekogumisala;

4) see peab paiknema joogiveekaevude suhtes allanõlva ning põhjavee liikumissuuna suhtes allavoolu.

Heitvee ja saasteainete pinnasesse juhtimine ei ole lubatud veehaarde sanitaarkaitsealal ja hooldusalal ning lähemal kui 50 meetrit sanitaarkaitseala või hooldusala välispiirist. See tähendab, et omapuhastiks

oleva imbsüsteemi ja joogivee salvkaevu vaheline kaugus peab olema vähemalt 60 meetrit.

Omapuhastiks oleva imbsüsteemi ja salvkaevu korral, mida ei kasutata joogivee otstarbeks, on heitvee ja saasteainete pinnasesse juhtimine reguleeritud veeseaduse § 137 lõike 1 alusel.

Reovee kogumismahuti on reovee kohtkäitlussüsteem, mis ei kuulu määruse nr 31 reguleerimisalasse.

Reovee kogumismahuti kuja ulatuse nõude võib kohalik omavalitsus kehtestada veeseaduse § 104 lõike 7 alusel reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskirjaga.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Millest olenevad reovee puhastamise tingimused?

Reoveekogumisala olemasolu ja suurus

Reoveekogumisala moodustamise eesmärk on määrata alad, kus lähtuvalt asustuse tihedusest, sellega seotud reostuskoormuse suurusest ning põhjavee kaitstusest on keskkonnakaitse eesmärkide tagamiseks tarvis reovesi kokku koguda ja puhastada. Reoveekogumisala määramise kohustus tuleneb 21. mai 1991. aasta asulareovee puhastamise direktiivist 91/271/EMÜ. Reoveekogumisalad jagunevad reostuskoormusest lähtuvalt alla 2000 ie aladeks ning üle 2000 ie aladeks.

Reoveekogumisala moodustamise ja muutmise põhimõtted ja kriteeriumid on esitatud veeseaduse §-des 99–101.

Veeseaduse § 124 kohaselt tuleb reovesi puhastada kohapeal, juhtida reoveepuhastisse või koguda kogumismahutisse ja vedada purgimissõlme, kui ei ole sätestatud teisiti.

Reoveekogumisalal ja väljaspool reoveekogumisala sellisel alal, kus puudub ühiskanalisatsioon, peab reovee tekitaja koguma reovee lekkekindlasse kogumismahutisse ning korraldama selle veo kohaliku omavalitsuse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas määratud purgimissõlme.

Reoveekogumisalal koormusega alla 2000 inimekvivalendi, kus puudub ühiskanalisatsioon, võib lisaks eelnevale rajada reovee puhastamiseks omapuhasti ja juhtida bioloogiliselt või süvapuhastatud reovett suublasse.

! Reoveekogumisalal koormusega alla 2000 inimekvivalendi ei ole ühiskanalisatsiooni väljaehitamine kohustuslik, kuid ühiskanalisatsiooni ja reoveepuhasti olemasolu korral tuleb need hoida tehniliselt heas korras, et tagada reovee nõuetekohane kogumine ja puhastamine (VeeS-i § 104).

Reoveekogumisalal koormusega 2000 inimekvivalenti või rohkem on omapuhastite kasutamine keelatud. See keeld ei kehti eelpuhastite ega tööstusreoveepuhastite suhtes.

! Reoveekogumisalal koormusega 2000 inimekvivalenti või rohkem on heitvee pinnasesse juhtimine keelatud.

Reoveekogumisalal koormusega 2000 inimekvivalenti või rohkem võib rajada mitu reoveepuhastit, kui iga rajatava reoveepuhasti projekteeritud reostuskoormus on vähemalt 50 inimekvivalenti. Väljaspool reoveekogumisala, kus puudub ühiskanalisatsioon, võib rajada omapuhasti või kasutada lekkekindlaid kogumismahuteid.

Loe lisaks:

- Kehtivate reoveekogumisaladega saab tutvuda ja neid kaardile kuvada või alla laadida Keskkonnaportaali **andmikus**.

- Reoveekogumisalade kaardid, määratud ja muudetud reoveekogumisalad ja juhendmaterjalid: **https://kliimaministeerium.ee/merendus-veekeskkond/vesi/reovesi-ja-reoveekogumisalad**.

Põhjaveekihi kaitstus

Kui heitvee juhtimine kaugel asuvasse veekogusse või veejuhtmesse või kraavi veeseaduse § 3 lõike 4 punkti 2 tähenduses ei ole majanduslikult põhjendatud ning põhjavee seisundi halvenemise ohtu ei ole, võib heitvett hajutatult pinnasesse immutada järgmistes kogustes, arvestades veeseaduse § 124 lõigetes 3, 4 ja 6 sätestatud erisusi:

1) kuni 50 m³ ööpäevas kaitstud, suhteliselt kaitstud ja keskmiselt kaitstud põhjaveega aladel pärast reovee bioloogilist puhastamist;

2) kuni 5 m³ ööpäevas kaitstud, suhteliselt kaitstud ja keskmiselt kaitstud põhjaveega aladel, kasutades vähemalt reovee mehaanilist puhastamist;

3) kuni 5 m³ ööpäevas nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel pärast reovee mehaanilist puhastamist juhul, kui puhastatakse ainult olmereovett, mis ei sisalda vesikäimlast pärit reovesi;

4) kuni 10 m³ ööpäevas kaitsmata ja nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel pärast reovee bioloogilist puhastamist;

5) 10–50 m³ ööpäevas kaitsmata ja nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel pärast reovee süvapuhastust, mille tulemusel heitvesi vastab nõuetele, mis on määruse nr 61 lisas 1 esitatud reoveekogumisala kohta, mille koormus ületab 100 000 inimekvivalenti.

Heitvee immutussügavus peab olema aasta ringi hinnanguliselt vähemalt 1,2 meetrit ülalpool põhjavee kõrgeimat taset ning jääma hinnanguliselt 1,2 meetrit kõrgemale aluspõhja kivimitest.

Nõuded heitvee pinnasesse immutamise kohta on kehtestatud määrusega nr 61.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskiri

Veeseaduse § 104 lõike 7 kohaselt tuleb kohalikul omavalitsusel oma halduspiirkonnas kehtestada reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskiri (edaspidi „kohtkäitluse eeskiri“).

Kohtkäitluse eeskiri peab sisaldama kohaliku omavalitsuse halduspiirkonnas kehtivaid nõudeid, millest lähtuvalt tuleks planeerida reoveekäitlussüsteemi ehitamist, lammutamist või muutmist. Samuti peab kohtkäitluse eeskiri sisaldama purgimisteenuse kasutamise võimalusi ja tingimusi ning nõudeid purgimisteenust osutavale ettevõttele.

Ootused kohalikele omavalitsustele seoses reovee kohtkäitlusega:

- ✓ nõuetekohased reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskirjad;
- ✓ andmestik kohtkäitluse mahu ja vastavuse kohta;
- ✓ nõuded omapuhastitele;
- ✓ ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas on purgimissõlmede planeerimisel arvestatud kohtkäitluse vajadustega;
- ✓ purgimise korraldamine;
- ✓ hea koostöö vee-ettevõtjatega;
- ✓ kontroll, vajaduse korral Keskkonnaameti kaasamine.

Loe lisaks:

- **Reovesi ja reoveekogumisalad** (Kliimaministeerium)

- **Hajaasustuspiirkondade joogivee kvaliteedi ja -süsteemide uuring** (OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, 2020)

- **Reovee purgimisteenuse korralduse analüüs** (Keskkonnaministeerium 2021)

Viimati uuendatud 14.01.2025

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamist ja arendamist korraldab kohaliku omavalitsuse üksus (ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse (ÜVVKS) § 16 lg 2).

Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava (edaspidi „ÜVVK kava“) koostamist korraldab kohaliku omavalitsuse üksus koostöös vee-ettevõtjaga.

ÜVVK kava koostatakse vähemalt 12 aastaks (ÜVVKS-i § 13 lg-d 2 ja 4). ÜVVK kava peab olema koostatud kooskõlas vesikonna veemajanduskava ja selle meetmeprogrammiga veeseaduse tähenduses ning täitma veekaitse eesmärke.

Sademeveesüsteemide planeerimisel tuleb muu hulgas arvestada üleujutustega ja reostust leevendavate lahendustega, nagu imbkaevud, vett läbilaskvad katendid, taimkattega ribad, viibekraavid, imbkraavid, imbväljakud, puhveralad, viibetiigid ja vihmaaiad, mis sobivad konkreetsetesse oludesse ja tagavad nende funktsioneerimise, arvestades kliimatingimusi.

ÜVVK kava vaadatakse üle ja ajakohastatakse vajaduse korral, kuid mitte harvemini kui iga nelja aasta järel arvestusega, et käsitletava perioodi pikkus oleks vähemalt 12 aastat (ÜVVKS-i § 15 lg-d 1 ja 5). ÜVVK kava tuleb kooskõlastada Terviseametiga ning Põllumajandus- ja Toiduametiga. Keskkonnaamet ÜVVK kavasid ei kooskõlasta.

Arengukava on alus

- ✓ veevarustuse ja kanalisatsiooni projekteerimisel ja väljaehitamisel;
- ✓ omavalitsuse investeerimisplaanide koostamisel ning laenude või abirahade taotlemisel;
- ✓ vee-ettevõtja tegevuse planeerimisel.

ÜVVK kava peab hõlmama kogu haldusterritooriumi ning olema sisukas töödokument, mida reaalselt otsuste tegemisel aluseks võtta.

Sademevesi

Sademevee käitlemise üldpõhimõte on, et tuleb eelistada lahendusi, mis võimaldavad sademeveest vabaneda selle tekkekohas, vältides sademevee reostumist (VeeS-i § 129 lg 1). See tähendab sademevee kogumist, immutamist, äravoolu ühtlustamist, puhaste sademevete eraldi kogumist, teede-platside puhtana hoidmist jne.

Sademeveest vabanemiseks kasutatavaid looduslähedasi lahendusi, nagu rohealasid, viibetiike, vihmaaedasid, imbkraave ja muid lahendusi, mis võimaldavad sademeveest vabaneda eelkõige maastikukujundamise kaudu, vältides sademevee reostumist, ei käsitata sademevee suublasse juhtimisena veeseaduse tähenduses.

Sademeveelase ei tohi põhjustada suplusvee kvaliteedinõuetele mittevastavust (VeeS-i § 129 lg 6).

Sademevee pinnasesse juhtimine veehaarde sanitaarkaitsealal ja hooldusalal on keelatud (VeeS-i § 129 lg 7).

Sademeveelahendused planeeringute puhul

Sademeveega tuleb tegeleda juba üldplaneeringu tasandil:

- ✓ roheinfrastruktuur sademevee vooluhulga ühtlustamiseks;
- ✓ võimalused sademevee immutamiseks selle tekkekohas;
- ✓ saastunud sademevee eraldi kokkukogumine ja puhastamine;
- ✓ sademeveesüsteemide terviklikud valgalapõhised lahendused (nii tehnilised lahendused kui ka hooldamine);
- ✓ valingvihmadest põhjustatud sademevee üleujutuste vältimise ja vähendamise võimalused.

Kohaliku omavalitsuse olulised tegevused sademevee üleujutuste vähendamiseks:

- ✓ sademevee majandamise kava koostamine;
- ✓ riskiga piirkondade määratlemine (riiklikud üleujutusohuga alad, kohaliku tähtsusega üleujutuspiirkonnad, rajatiste toimimisest tingitud üleujutused, endised põllumajandusmaad);
- ✓ äravoolu reguleerimine – sademevee kasutamine, immutamine, vooluhulga ühtlustamine;
- ✓ krundi roheväärtuse määramine (hoone- teede- ja haljasala alune pind, taimestiku elemendid,

- ✓ sillutatud alade lahendused, sademeveelahendused ja looduslikku, esteetilist ning virgestuslikku lisaväärtust loovad elemendid).

Võimalike lahenduste mitmekesisus:

- ✓ linnalistes piirkondades sademevee teadlikümbersuunamine/üleujutuskohtade teadlik määramine (nt väljakud);
- ✓ vee juhtimine torustikes IT-lahenduste abil sademevee ümberjuhtimiseks/kinnihoidmiseks;
- ✓ elektroonilised liiklusmärgid üleujutuspiirkonnast liikluse ümber suunamiseks – teadlik valik vs. ootamatus;
- ✓ uuselamupiirkondades puhveralad vooluhulga ühtlustamiseks; lahendused sõltuvalt piirkonna iseärasustest, geoloogiast ja hüdrogeoloogiast, taristu hüdrauliline koormus;
- ✓ eelistatud on lahendused sademevee tekkekohas (kui see on võimalik);
- ✓ planeeringute koostamisse veeinseneride kaasamine, vajalik on valgalapõhine lähenemine.

Millistel juhtudel on vaja taotleda vee erikasutusluba Keskkonnaametist?

Veeloa taotlemise kohustuse sätestab veeseadus (§ 187 p 6).

Veeluba peab olema, kui

- juhitakse sademevett suublasse jäätmekäitlusmaalt, tööstuse territooriumilt, sadamaehitiste maalt, turbatööstusmaalt ja muudest kohtadest, kus on saastatuse risk või oht veekogu seisundile.

Suublasse juhitav sademevesi peab vastama veeseadusega kehtestatud sademevee saasteainesisalduse piirväärtustele ja veeloaga või kompleksloaga määratud heitkogustele (VeeS-i § 129).

Tingimused ja piirnormid ärajuhitavale sademeveele määratakse määruse nr 61 lisa 1 alusel.

Loe lisaks:

- ※ **Kombineeritud sademevee strateegia**

Viimati uuendatud 14.01.2025

Küsimused ja vastused

Veeseaduse § 187 punkti 6 kohaselt on veeluba kohustuslik, kui sademevett juhitakse suublasse jäätmekäitlusmaalt, tööstuse territooriumilt, sadamaehitiste maalt, turbatööstusmaalt, teistel juhtudel on see loa andja kaalutlusotsus.

Samas veeseaduse § 129 lõike 3 alusel ei käsitata sademeveest vabanemiseks kasutatavaid looduslähedasi lahendusi, nagu rohealasid, viibetiike, vihmaaedasid, imbkraave ja muid lahendusi, mis võimaldavad sademeveest vabaneda eelkõige maastikukujundamise kaudu, vältides sademevee reostumist, sademevee suublasse juhtimisena veeseaduse tähenduses.

- ✓ Kui veeseaduse § 187 punktis 6 loetletud maalt suunatakse sademevesi suletud kraavi, tiiki (nn looduslähedasse lahendusse), kas siis veeluba polegi vaja?

- ✓ Kui sademevesi juhitakse veeseaduse § 187 punktis 6 loetletud maalt viibetiiki/imbkraavi ja sealt edasi kraavi, mis läheb kinnistult välja, kas siis on veeluba kohustuslik? Või kui kasutatakse loodulähedast sademeveelahendust, kas siis ei ole ikkagi veeluba vaja?

Veeseaduse § 187 punkti 6 alusel on loakohustus kehtestatud vaid neile kohtadele, kus on juba olemas eeldus, et sademevesi võib reostuda. Veeseaduse § 129 lõige 3 võimaldab ilma loata juhtimist üksnes siis, kui sademevee reostumine on välditud. Seega on seaduse koostamisel eeldatud, et jäätmekäitlusmaalt, tööstuse territooriumilt, sadamaehituse maalt ja turbatööstusmaalt sademevee ärajuhtimise korral ei ole sademevee reostumise oht välistatud.

Seega peaks eespool kirjeldatud punktide 1 ja 2 korral olema väljastatud luba, sest jäätmekäitlusmaalt, tööstuse territooriumilt, sadamaehitiste maalt, turbatööstusmaalt sademevee ärajuhtimise puhul on seaduse koostamisel eeldatud, et sademevee reostumise oht ei ole sel juhul välistatud.

Muudest kohtadest sademevee ärajuhtimisel, kus on saastatuse risk või oht veekogu seisundile, on loa andmine kaalutlusõigusega.

Kokkuvõttes ei ole luba vaja, kui on täidetud kaks järgmist tingimust:

- ✓ sademeveelahendus on looduslähedane;

- ✓ sademevee reostumine on välditud (ettevõte peab tõestama, et näiteks tööstuse territooriumilt kogutav sademevesi ei puutu kokku tööstusega ja ei ole saastunud).

Viimati uuendatud 14.01.2025

Jäätmed

Kohaliku omavalitsuse ülesanne on tagada tõhus ja jätkusuutlik jäätmehooldus, järgides riiklikke suuniseid ja õigusakte.

Keskkonnaamet on välja töötanud jäätmekava, jäätmehoolduseeskirja ning korraldatud jäätmeveo riigihanke alusdokumentide koostamise juhendid, et aidata kohalike omavalitsuste keskkonnaspetsialistidel täita oma ülesandeid tõhusalt ja kooskõlas kehtivate seaduste ja määrustega.

Juhendmaterjalide eesmärk on pakkuda praktilist ja selget teavet jäätmekava, jäätmehoolduseeskirja ja korraldatud jäätmeveo riigihanke alusdokumentide koostamiseks.

- Juhendeid ning teisi abimaterjale vt Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Kohaliku omavalitsuse jäätmehooldus**“.

- Biojäätmete kogumist puudutavad juhendid, blanketid, näidised ja inspireerivad näited leiad Keskkonnaameti kodulehelt "**Biojäätmete abimaterjalid KOV keskkonnaspetsialistile**".

Viimati uuendatud 06.01.2025

Jäätmekava koostamine

Jäätmehoolduse arendamiseks ja pikaajaliseks planeerimiseks kinnitab kohalik omavalitsus jäätmekava, milles on kirjas lähiaastate jäätmehoolduse eesmärgid.

Kohaliku omavalitsuse jäätmekava peab olema suunatud tegevustele ning sisaldama kindlasti ka tegevuskava olemasolevate kogumissüsteemide kohta ja jäätmekäitluskohtade üksikasjalikke kirjeldusi.

Jäätmekava koostamisel ja uuendamisel tuleb juhinduda riiklikust arengukavast, seades kohalikul tasandil jäätmevaldkonna arendamise eesmärgid ja pannes paika tegevuskava.

Kohaliku omavalitsuse jäätmekava koostamise juhend (oktoober 2026) | 455.28 KB | pdf

Viimati uuendatud 03.01.2025

Jäätmehoolduseeskirja koostamine

Jäätmehoolduse korraldamine on omavalitsusüksuste ülesanne, mis tuleneb jäätmeseadusest (edaspidi ka „JäätS“), pakendiseadusest ning keskkonnaministri 3. juuni 2022. aasta määrusest nr 28 „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“.

Jäätmehoolduse korraldamist kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil reguleeritakse jäätmehoolduseeskirjaga.

Jäätmehoolduseeskirja juhend 2024 | 410.59 KB | pdf

Viimati uuendatud 06.01.2025

Korraldatud jäätmeveo riigihanke alusdokumentide koostamine

Põhimõtted jäätmeveo teenuse hankimisel

- KOV võib hanke korraldamise delegeerida teisele KOVile, koostööorganisatsioonile, MTÜle, äriühingule.
- Sisetehing on KOJV puhul keelatud - hankemenetlus tuleb läbi viia.
- Liigiti kogutud jäätmete üleandmine peab olema jäätmevaldajale võimalikult mugav, motiveeriv ja kulutõhus.
- Hanke aluseks on jäätmeseadus, riigihangete seadus, KOVi jäätmehoolduseeskiri

Vaata järele 03.09.2026 **KO(h)Vihommik** samal teemal ja ettekanne:

03.09.2026 KO(h)Vihommik jäätmereform: Veoteenuse hankimine | 217.99 KB | pdf

KOJV veoteenuse juhend (2026) | 583.93 KB | pdf

※ Täiendavat teavet leiab Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest „**Jäätmed**“.

※ Vaata ka jäätmeteemaliste teabepäevade **ettekandeid**.

Viimati uuendatud 06.01.2025

Pakendijäätmete kogumise korraldamine

Olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kogumise ja taaskasutuse korraldamise eesmärk on tagada pakendijäätmete liigiti kogumine ning nende suunamine jäätmekäitlusesse viisil, mis võimaldab täita pakendijäätmete maksimaalset ringlussevõttu ning tagab ringlussevõtu sihtarvude täitmise.

Kohaliku omavalitsuse üksuse roll on:

- määrata pakendijäätmete kogumisviisid oma haldusterritooriumil;
- korraldada olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kogumine korraldatud jäätmeveo raames;
- määrata pakendijäätmete kogumistaristu paiknemine;
- tagada pakendiäätmete üleandmine TKOdele;
- sõlmida TKOdega pakendijäätmete üleandmise kokkulepe.

Juhend

UUS! JUHEND pakendijäätmete üleandmiskoha määramiseks ja kokkulepeteks pakendijäätmete üleandmisel (14.05.2026) | 444.05 KB | pdf
Vaata järele 6.03.2026 samal teemal toimunud **KO(h)Vihommikut** .

Viimati uuendatud 21.09.2026

Jäätmeveo teenustasu

Juhend

UUS! Jäätmeveo teenustasu kujundamise juhend kohalikele omavalitsustele (mai 2026) | 1.37 MB | pdf
Lisa Abitabel jäätmeveo teenustasu kujundamiseks | 37.36 KB | xlsx
Vaata järele 23.04.2026 samal teemal toimunud **KO(h)Vihommikut**

Viimati uuendatud 21.09.2026

Jäätmevaldkonna järelevalve

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 65 kohaselt ei tohi kohalikud omavalitsused delegeerida oma ülesandeid ja pädevust riigi valitsusasutustele. Eeltoodud põhimõtte alusel ei tohi kohalik omavalitsus riiklikule järelevalvele edastada lahendamiseks selliseid juhtumeid, mille järelevalve ning lahendamine on kohaliku omavalitsuse pädevuses, näiteks kohaliku omavalitsuse vastu võetud heakorraeeskiri, jäätmehoolduseeskiri vms.

Mõistlik on lähtuda põhimõttest, et oma haldusterritooriumil tekkivaid kohaliku elu korraldamisest lähtuvaid küsimusi lahendab kohalik omavalitsus ise. Suuremate ja üldisemate juhtumite korral, näiteks tootmis- või põllumajandusettevõtetega seotud probleemide korral, võib sellegipoolest pöörduda Keskkonnaameti poole.

Keskkonnaamet on alati valmis kohaliku omavalitsuse kolleege juhtumite lahendamisel toetama ja nõustama ning vajaduse korral ka kontrollides osalema. Nõu saamiseks või juhtumite arutamiseks tuleb pöörduda Keskkonnaameti maakondliku järelevalvebüroo poole. Kiiret reageerimist nõudvate juhtumite korral võiks neist teada anda, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Viimati uuendatud 06.01.2025

Maapõu

Kohaliku omavalitsuse roll maapõuega seotud lubade menetlemisel

- **Keskkonnalubade** andmisel **maavarade kaevandamiseks** (edaspidi **kaevandamisluba**) on tähtis osa kohalikul omavalitsusel.

Kohalikke omavalitsusi kaasatakse alati avatud menetluse puhul. Kui toimub menetlus avatud menetluseta, siis Kohalikke omavalitsusi ei kaasata (mõnede eranditega). Avatud menetluseta menetlus, kui keskkonnarisk ja mõju on väike ning avalik huvi vähene.

- **Geoloogilise uuringu luba** (ka uuringnuluba) – KOV kaasatakse menetlusse ning küsitakse arvamust menetlusse võtmise etapil.

- **Üldgeoloogilise uurimistöö luba** – kohaliku omavalitsuse roll on selle loa andmisel väike, peale loa väljastamist saadetakse teadmiseks ning arvamuse avaldamine ei ole vajalik (mõningad erandid).

Üldgeoloogilise uurimistöö lubadega ei saa alates 2020. aastast enam maavara kaevandamiseks arvele võtta. See luba on mõeldud teadustöö ja geoloogilise kaardistamise vajaduse täitmiseks. Ehitusgeloogilised tööd eraldi Keskkonnaameti luba endiselt ei vaja.

- **Maavara või maavarana arvele võtmata kivimi ja setendi võtmise luba** – kohalik omavalitsus saab taotleda asustusega väikesaartel maavarade kaevandamiseks valla ehitusprojektide elluviimiseks.

- **Kaevise tarbimise või võõrandamise luba** – Kohaliku omavalitsuse roll on kaudne enne loa andmist. Kohaliku omavalitsuse roll on suunata ehituslubade taotlejaid taotlema **KOTKAS** kaevise tarbimise või võõrandamise luba, kui ehitamise käigus tekkib kaevist üle 5000 kuupmeetri ja mida on vaja kinnistult välja viia. Loa väljastamisel ei kaasata kohalikku omavalitsust.

Korrastamiskohustus

- **Korrastamistingimuste välja andmine** – Keskkonnaamet kaasab kohaliku omavalitsuse korrastamistingimuste andmiseks

- Korrastamisprojekti kooskõlastamine

- **Kaevandatud ala korrastatuks tunnistamine** – Keskkonnaamet kaasab kohaliku omavalitsuse esindaja

- ✓ Uuritud maa korrastatuks tunnistamine

Kust leida maapõuealast teavet ja dokumente?

Keskkonnaalane info on tavaliselt avalik ning internetist kättesaadav. Väike osa dokumente on märkega "asutusesiseseks kasutamiseks", nende avaldamine sellisel kujul pole võimalik tulenevalt andmekaitseseadusest või looduskaitse üldosa seadusest.

- ※ Taotluste ja lubade info – Keskkonnalubade registris **KOTKAS**
- ※ Lubade, maardlate info – Maa- ja Ruumiameti **kaardirakenduses** (maardlate teemakiht)
- ※ Täiendavat teemaga seonduvat leiab Keskkonnaameti kodulehe alajaotisest "**Maapõu**"

Kehtivaid maapõue-alaseid lubasid Eestis jaanuari alguses 2025. aastal

Kaevandamislubasid	816
Geoloogilise uuringu lubasid	246
Üldgeoloogilise uurimistöö lubasid	11
Kaevise tarbimise või võõrandamise luba	9
Maavara või maavarana arvele võtmata kivimi ja setendi võtmise lubasid	4

Maapõue lubade menetluste aeg

Hakkab kulgema nõuetekohase taotluse saamisest arvates

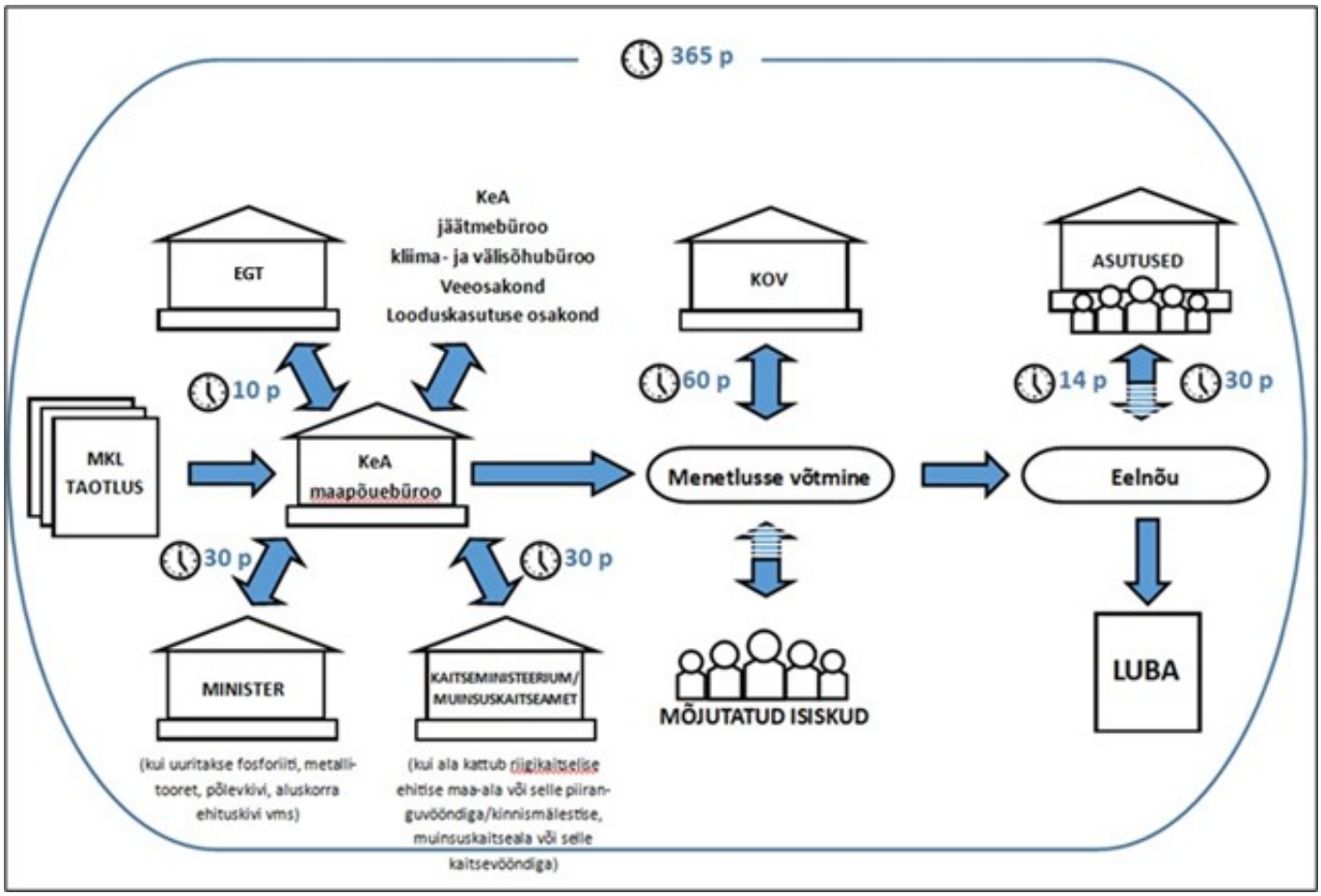
Kaevandamisloa taotlus	1 aasta
Uuringuloa taotlus	120 päeva
Maavara või maavarana arvele võtmata kivimi ja setendi võtmise loa taotlus	90 päeva
Kaevisetarbimise või võõrandamisee loa taotlus	14 päeva

Põhjendatud juhul võib Keskkonnaamet menetluse aega pikendada.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Kaevandamisloa menetlusetapid

Skemaatiliselt näeb tegevuste ahel välja selliselt:

Keskkonnaamet saadab taotluse **kohalikule omavalitsusele teadmiseks** KeA Taotluse kontroll Eesti Geoloogiateenistuse kontrollimiseks Menetlusse võtmine ja teavitamine **kohalikult omavalitsuselt arvamuse küsimine** KeA Eelnõude koostamine (sh keskkonnamõjude eelhinnangu koostamine) keskkonnamõju hindamise algatamise või algatamata jätmise otsuse eelnõu edastamine tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks s**h kohalikult omavalitsuselt arvamuse küsimine eelnõudele** KeA Keskkonnamõjude algatamata jätmise otsus Eelnõu saatmine loa taotlejale Loa väljaandmine **Teavitamine (sh kohalikule omavalitsusele teadmiseks**)

Avatud menetluse käik on kõigile avalikult nähtav veebilehelt **https://kotkas.envir.ee**. Nimetatud veebilehel tuleb sakil „Keskkonnakaitseload“ valida „Taotluste ja menetluste register“. Taotluste ja menetluste registrist kõige kindlam on otsida menetluse numbri, mille saate meie poolt saadetud kirjast.

Loa taotluse menetlusse võtmisel toimub menetlusosaliste teavitamine. Juhul kui on vaja kindlasti loa menetluse raames algatada kohustuslikus korras keskkonnamõjude hindamine, siis selles etapis algatab Keskkonnaamet koos menetlusse võtmise kirjaga või eraldi kirjaga keskkonnamõjude hindamise (edaspidi ka KMH).

Kohustuslikus korras on vaja KMH algatada,

- ✓ allamaakaevanduse rajamise korral.
- ✓ kui taotletava mäeeraldise teenindusmaa on suurem kui 25 ha. Erandiks on taotletavad turbatootmisalad ja allmaakaevandused. Taotletava turbatootmisala suurus kohustusliku KMH algatamiseks peab olema vähemalt 150 ha.

Enamustes taotlustes kohustuslikus korras keskkonnamõjude hindamist ei ole vaja algata.

Allpool näidis kohalikule omavalitsusüksusele ja muudele menetlusosalistele saadetava kirja tähtsamatest osadest, kus teavitatakse Keskkonnaametile laekunud kaevandamisloa taotluse menetlusse võtmisest.

Näide: Menetlusse võetakse taotlus pärast seda, kui on taotlusmaterjal on Keskkonnaameti poolt üle kontrollitud ja seaduses nõutud andmed on seal olemas.

Austatud menetlusosaline

Teatame, et oleme menetlusse võtnud **Puiste Teed OÜ** (registrikood 11077276, aadress Sakala, Lolu küla, Viljandi vald, Viljandi maakond) **23.10.2024** esitatud **Kassi liivakarjääri** keskkonnaloa taotluse. Taotletav Kassi liivakarjäär asub Viljandi maakonnas Viljandi vallas Aidu külas eraomandisse kuuluval kinnistul Uue-Murri (katastritunnus 89901:001:2754, registriosa nr 23615750).

Esitatud taotluse kohaselt soovitakse keskkonnaluba Kassi liivakarjääri mäeeraldisel täiteliiva kaevandamiseks.

Taotletav mäeeraldis hõlmab täielikult Kassi kruusamaardla (registrikaart nr 0986) täiteliiva aktiivse tarbevaru plokki 4. Tegemist on uue mäeeraldisega, mille pindala on 5,50 ha ja teenindusmaa pindala 5,57 ha. Mäeeraldisega seotud varu on järgmine: täiteliiva aktiivne tarbevaru on 288 tuh m³ ja kaevandatav varu 235 tuh m³. Maavara kaevandamise keskmiseks aastamääraks on 20 tuh m³. Maavara kasutusaladeks on teede- ja üldehitus. Keskkonnaloa kehtivusajaks taotletakse 15 aastat. Kaevandatud maa korrastatakse veekoguks ja rohumaaks.

Keskkonnaloa taotluse ja muude asjasse puutuvate dokumentidega saab tutvuda keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS (https://kotkas.envir.ee/); menetluse nr M-129898.

Kui soovite infot taotluse edasisest menetlusest, teavitame Teid kirja teel vaid juhul, kui olete selleks avaldanud selgelt soovi allolevatel kontaktidel (e-posti või telefoni teel).

Huvitatud isikul ja isikul, kelle õigusi võib kavandatav tegevus puudutada, on õigus esitada ettepanekuid ja vastuväiteid keskkonnaloa taotluse kohta menetluse jooksul ja eelnõu kohta määratud tähtaja jooksul. Ettepanekud või vastuväited palume esitada kirjalikult aadressile info@keskkonnaamet.ee. Avalduses palume viidata menetluse numbrile **M-129898**. Vajadusel korraldab Keskkonnaamet asja arutamiseks avaliku arutelu.

Keskkonnaloa taotluse kohta teeme otsuse 365 päeva jooksul pärast nõuetekohase taotluse saamist. Keskkonnaloa andmise või sellest keeldumise otsusest informeerime ka Teid.

Selleks et KOV menetluse varajases etapis kaasa rääkida, siis edastatakse kõik taotlusmaterjalid kohalikule omavalitsusele tutvumiseks ja arvamuse saamiseks.

Alates 2020. aastast ei pea enam arvamuse küsimise momendil loa eelnõusid ja eelhinnanguid valmis olema. Oluliseks peetakse seda, et kohalik omavalitsus saaks võimalikult varajases etapis loa materjalidega tutvuda ja oma põhimõttelise arvamuse loa taotluse anda. Kui kohalik omavalitsus on põhimõtteliselt loa andmise vastu, siis mahukaid loa andmise eelnõusid pole mõistlik lõpuni valmis teha.

Allpool kirja näidis, kus Keskkonnaamet edastab taotlusmaterjalid tutvumiseks ning küsib KOV arvamust.

Kassi liivakarjääri keskkonnaloa taotluse menetlusse võtmine ja taotluse edastamine kohaliku omavalitsuse arvamuse saamiseks

Teatame, et oleme menetlusse võtnud Puiste Teed OÜ (registrikood 11077276, aadress Sakala, Lolu küla, Viljandi vald, Viljandi maakond) 23.10.2024 esitatud Kassi liivakarjääri keskkonnaloa taotluse. Taotletav Kassi liivakarjäär asub Viljandi maakonnas Viljandi vallas Aidu külas eraomandisse kuuluval kinnistul Uue-Murri (katastritunnus 89901:001:2754, registriosa nr 23615750).

Keskkonnaloa taotluse ja muude asjasse puutuvate dokumentidega saab tutvuda keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS (https://kotkas.envir.ee/); menetluse nr M-129898. Palume Teil avaldada seitsme päeva jooksul keskkonnaloa taotluse teade oma veebilehel.

Lisaks palume vallavolikogul esitada taotluse kohta arvamus esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui kahe kuu jooksul, s.o hiljemalt 27.12.2024. Juhul, kui volikogu on delegeerinud arvamuse andmise vallavalitsusele, palume koos arvamusega esitada vastavasisuline volikogu otsus.

Juhime tähelepanu, et kohaliku omavalitsuse arvamuse andmise tähtajaks seadusest tulenevalt on kaks kuud. Haldusorgan võib enda määratud menetlustähtaegu oma algatusel pikendada, kuid seadusest tulenevaid tähtaegu muuta ei saa. Juhul kui tähtajaks arvamuse andmine ei osutu võimalikuks ning soovite menetluse käigus arvamust anda, siis palume siiski sellest teada anda. Kui arvamust ei ole määratud tähtajaks antud, lahendame keskkonnaloa taotluse Teie arvamuseta.

Juhime ka tähelepanu, et antav arvamus on menetlustoiming, mis peab olema põhjendatud ning mis on tulenevalt kohtupraktikast iseseisvalt vaidlustatav. Täpsustame, et arvamuse esitamine ei piira kohaliku omavalitsuse üksuse õigust esitada edasise menetluse käigus täiendavaid seisukohti.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Kohaliku omavalitsuse otsustuse võimalused ja tingimused loa andmisel

Kohalik omavalitsus teab kõige paremini kohalike inimeste küsimusi antud olukorras ning valla plaane. Seega on maapõuseaduses antud kohalikele omavalitsustele otsustav roll, mis mõjutab menetluse käiku.

Kohalik omavalitsuse üksus võib loa andmisega

- ✓ nõustuda,
- ✓ nõustuda tingimuslikult või
- ✓ põhjendatud juhul loa andmisest keelduda.

Kui kohalik omavalitsuse üksus annab nõusoleku tingimuslikult, siis antavad tingimused peaksid olema väga konkreetsed ja täpselt sõnastatud. Loa andmisest keeldumise korral peab olema keelduv otsus põhjendatud.

Loa andmisega nõustumine - Keskkonnaamet saab loa andmiseks menetlusega jätkata ainult sellisel juhul kui kohalik omavalitsus ei ole vastu taotletud tegevuste vastu.

Tingimuslik nõusolek - Vajadusel saab kohalik omavalitsus olla loa andmisega nõus teatud tingimustel ehk anda tingimusliku nõusoleku. Kui kohalik omavalitsuse annab nõusoleku tingimuslikult, siis antavad tingimused peaksid olema väga konkreetsed ja täpselt sõnastatud.

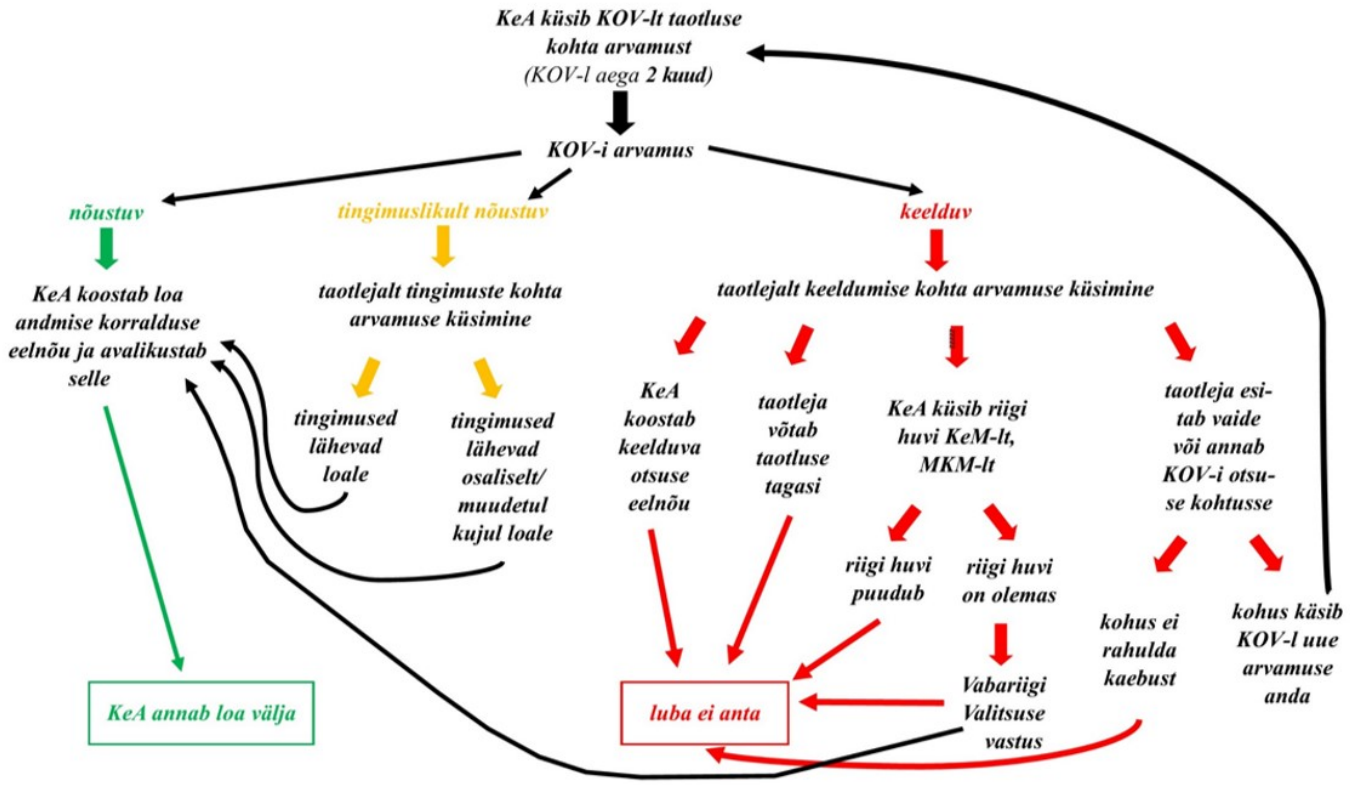
Loa andmisest keeldumine - Kui kohalik omavalitsus loa andmisest keeldub, siis Keskkonnaamet hakkab ette valmistama keelduva otsuse eelnõusid.

Loa andmisest keeldumise korral peab olema keelduv otsus põhjendatud. **Looduskaitselised küsimused lahendab Keskkonnaamet menetluse käigus ning kohalik omavalitsus ei pea ise oma otsuse tegemises seda süviti puudutama.**

Taotleja soovil ülekaaluka riigi huvi korral saab arvamust taotleda Vabariigi Valitsuselt. Kui Vabariigi Valitus leiab, et esineb suur riigi huvi sinna karjääri rajamiseks, siis ainult sedasi saab Keskkonnaamet kohalik omavalitsus keelduvast otsusest minna mööda. Kohalik omavalitsus saab pärast keelduva otsuse andmist ka kaevandajaga läbi rääkida ja oma otsust muuta.

Kui kohalik omavalitsus ei ole oma keelduvat otsust piisavalt hästi põhjendanud, siis äärmuslikes olukordades on kaevandajad seda püüdnud kohtu kaudu vaidlustada. Kohus on mõningatel juhtudel palunud teha kohalikul omavalitsusel uus otsus.

Kokkuvõtlikult võib kohaliku omavalitsuse otsuse andmise kokku võtta järgmisel skeemil:

Viimati uuendatud 23.04.2025

Loa andmisega nõustumine

Pärast kohaliku omavalitsuse põhimõttelist nõustuvat või tingimuslikult nõustuvat otsust kaalub Keskkonnaamet uuesti, kas on vajalik algatada taotluse menetluse raames keskkonnamõju hindamine (edaspidi ka KMH).

Hea otsus sisaldab põhjendusi ning toob välja asukoha kohalikud eripärad, mida peaks loa andmisel arvestama. Kui KMH-d ei ole vaja Keskkonnaameti arvates algatada, siis kirjutatakse eelhinnang ning keskkonnamõju hingamise algatamata jätmise eelnõu, mille kohta küsitakse veel eraldi kohaliku omavalitsuse arvamust.

Allpool võimalik näide kirja tähtsamatest osadest, kus palume taotlusele koostatud keskkonnamõju eelhinnangu ja keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise otsusele kohaliku omavalitsuse arvamust.

Keskkonnaamet küsib kohaliku omavalitsuse arvamust taotlusele koostatud keskkonnamõjude ja keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise otsusele

Kassi liivakarjääri keskkonnaloa taotlusele koostatud keskkonnamõju eelhinnangu ja keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise otsuse eelnõule seisukoha küsimine

Puiste Teed OÜ (registrikood 11077276, aadress Sakala, Lolu küla, Viljandi vald, Viljandi maakond) esitas 14.10.2024 Keskkonnaametile taotluse Kassi liivakarjääri keskkonnaloa saamiseks. Taotluses esinenud puuduste tõttu tuli seda täiendada ning nõuetekohane taotlus on registreeritud KOTKAS-s 23.10.2024 menetluse nr M-129898 juurde.

Tuginedes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 11 lõikele 2^2 soovib Keskkonnaamet Viljandi Vallavalitsuse seisukohta Kassi liivakarjääri keskkonnaloa taotlusele koostatud keskkonnamõju hindamise (*KMH*) eelhinnangule ja KMH algatamata jätmise otsuse eelnõule. Keskkonnaamet palub seisukoht esitada esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui ühe **kuu** jooksul, s.o hiljemalt kuupäevaks **09.04.2025**. Kui seisukohta ei ole määratud tähtajaks antud ega tähtaega pikendatud, otsustatakse KMH algatamine või algatamata jätmine kohaliku omavalitsuse üksuse seisukohata.

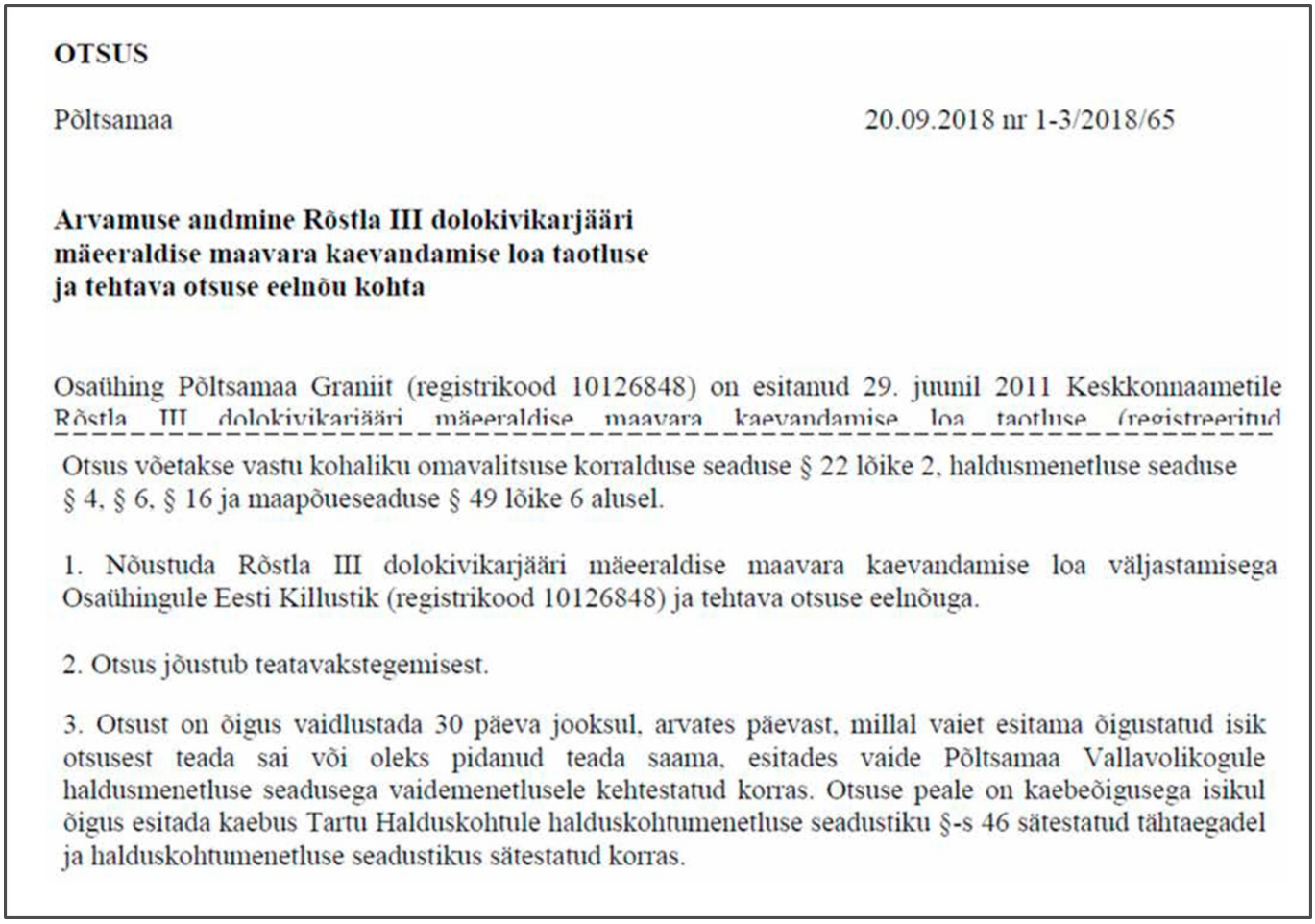
Vajadusel täiendab Keskkonnaamet vastavalt kohaliku omavalitsuse tagasisidele eelhinnangut. Keerulisemate taotluste korral, kus keskkonnarisk on hinnatud suureks või ei ole piisavalt keskkonnaalaseid andmeid, siis eelhinnangu tulemusena võidakse algatada keskkonnamõjude hindamine ehk KMH.

KMH on terve eraldi protsess, kus küsitakse kohaliku omavalitsuse arvamust veel mitmel korral. Juhul kui eelhinnanu tulemusena saab teha keskkonnamõju algatamata jätmise otsuse, siis koostatakse vastavalt sellele loa andmise otsus.

Kui kaevandamisloa menetluse raames tuleb läbi viia KMH, siis koostatakse kaevandamisloa otsuse eelnõu vastavalt KMH aruandes toodud järeldusi arvesse võttes. Igal juhul kaevandamisloa otsuse eelnõu valmimisel tuleb eelnõud avalikustada ning anda minimaalselt kaks nädalat huvitatud menetlusosalistele neile arvamuse avaldamiseks.

Vajadusel viiakse eelnõude avalikustamise käigus läbi avalik arutelu koostöös kohaliku omavalitsuse esindajatega . Avalik arutelu viiakse läbi juhul, kui menetlusosalised on selleks soovi avaldanud.

Näide: Kohalik omavalitsus nõustub maavara kaevandamise loa väljastamisega

OTSUS

Põltsamaa 20.09.2018 nr 1-3/2018/65

Arvamuse andmine Rõstla III dolokivikarjääri mäeeraldise maavara kaevandamise loa taotluse ja tehtava otsuse eelnõu kohta

Osaühing Põltsamaa Graniit (registrikood 10126848) on esitanud 29. juunil 2011 Keskkonnaametile Rõstla III dolokivikarjääri mäeeraldise maavara kaevandamise loa taotluse (registreeritud

Otsus võetakse vastu kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 22 lõike 2, haldusmenetluse seaduse § 4, § 6, § 16 ja maapõueseaduse § 49 lõike 6 alusel.

1. Nõustuda Rõstla III dolokivikarjääri mäeeraldise maavara kaevandamise loa väljastamisega Osaühingule Eesti Killustik (registrikood 10126848) ja tehtava otsuse eelnõuga.

2. Otsus jõustub teatavakstegemisest.

3. Otsust on õigus vaidlustada 30 päeva jooksul, arvates päevast, millal vaiet esitama õigustatud isik otsusest teada sai või oleks pidanud teada saama, esitades vaide Põltsamaa Vallavolikogule haldusmenetluse seadusega vaidemenetlusele kehtestatud korras. Otsuse peale on kaebeõigusega isikul õigus esitada kaebus Tartu Halduskohtule halduskohtumenetluse seadustiku §-s 46 sätestatud tähtaegadel ja halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Kõrvaltingimused

Kohaliku omavalitsuse võimalused ja piirangud kaevandamislubade kõrvaltingimuste seadmisel

Kui kohalik omavalitsuse üksus annab nõusoleku tingimuslikult, siis antavad tingimused peaksid olema väga konkreetsed ja täpselt sõnastatud.

Tingimusliku arvamuse andmisel palume arvestada, et kaevandamisloaga on üldjuhul võimalik reguleerida vaid mäeeraldises ja mäeeraldise teenindusmaal läbiviidavaid tegevusi ja näha ette leevendusmeetmeid otseselt kaevandamisest tulenevatele keskkonnamõjudele.

Eelnevast tulenevalt ei ole Keskkonnaametil kaevandamisloaga võimalik seada nõudeid väljaspool mäeeraldise teenindusmaad liikuvale maavara transpordile, määrata kohalikule omavalitsusele erinevaid

kompensatsioone jms. Mõneti on võimalik seada piiranguid väljaveotee osas.

Vajadusel võivad arendaja ja kohalik omavalitsus nendes küsimustes sõlmida omavahelisi kokkuleppeid. Küll aga vajadusel KOV võib oma otsuses nõuda erinevaid kõrvaltingimusi keskkonnahäiringute leevendamiseks.

Hea kaevandamisloa kõrvaltingimus vastab üldjuhul järgmistele reeglitele:

- ✓ Kõrvaltingimuse seadmine peab olema põhjendatud–põhjendamata kulutusi loa taotlejale ei saa kaasa tuua
- ✓ Pole mõtet seada väljastatavale loale tingimusi, mida loa omanik peab niigi juba kehtiva seaduse kohaselt täitma
- ✓ Kõrvaltingimused peavad olema sõnastatud nii, et need oleks konkreetsed ja neid peab olema võimalik kontrollida
- ✓ Kõrvaltingimused peavad olema seotud mäeeraldise ja keskkonnamõjude vähendamisega

Mõned näited kaevandamisloale kantavatest kõrvaltingimustest:

- ✓ Kasta karjääris kaevise transportimisel ja killustiku tootmisel kasutatavaid teid. Sademetevaesel perioodil, kui ööpäeva keskmine välistemperatuur on üle +5 □, tuleb kasta teid tolmu vältimiseks.
- ✓ Purustussõlm ei tohi mäeeraldisel või selle teenindusmaal olla elamutele lähemal kui XX m.
- ✓ Mürahäiringu vähendamiseks tuleb kaevandamistegevusega mõjutatud ala suunas, enne kasuliku kihi kaevandamise algust, paralleelselt katendi eemaldamise töödega rajada katendivallid/müratõkkesein.
- ✓ Karjääris teostatavad tegevused (nt maavara väljavedu, purustamine…) on lubatud esmaspäevast reedeni ajavahemikus (XX-XX). nädalavahetustel ja riigipühadel on töötamine keelatud.
- ✓ Peenosakeste leviku takistamiseks välisõhus tuleb alati kasutada koormakatteid nt dolokivi peenosakeste või killustiku jäätmete transportimisel karjäärist välja. Karjääri teenindusmaalt väljasõiduhetkeni on kaevandamisloa omanik kohustatud tagama koormakatete kasutamise nt dolokivi peenosakeste või killustiku transportivatel veokitel.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Loa andmisest keeldumine

Loa andmisest keeldumise korral peab olema keelduv otsus põhjendatud. Looduskaitselised küsimused lahendab Keskkonnaamet menetluse käigus ning kohalik omavalitsus ei pea ise oma otsuse tegemises seda süviti puudutama.

Peamised põhjused kohalike omavalitsuste keeldumisotsuste taga

- ✓ Piirkonnas on juba piisavalt karjääre
- ✓ Valla arengukava
- ✓ Kohalike elanike surve
- ✓ Hirm mittekorrastamise osas
- ✓ Soov hakata ise kaevandama

Kui kohalik omavalitsus ei ole nõus kaevandamisloa andmisega,

võib kaevandamisloa andja taotleja ettepanekul taotleda loa andmiseks nõusolekut Vabariigi Valitsuselt. Vabariigi Valitsus annab loa andmiseks nõusoleku, kui selleks on ülekaalukas riigi huvi. Ülekaalukas riigi huvi on määratlemata õigusmõiste. Ehitusmaavarade kaevandamiseks keskkonnaloa taotlemisel on reeglina ülekaalukas riigi huvi juhul, kui piirkonna varustuskindlus ei ole tagatud. Varustuskindlust hindab Kliimaministeerium. Ehitusmaavarade varustuskindluse tagatust saab maakondade kaupa vaadata Kliiministeeriumi kodulehel
https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/maavarad/ehitusmaavarad

Riigi huvi väljaselgitamiseks pöördub Keskkonnaamet Kliimaministeeriumi poole. Vajadusel kaasame ka teisi riigiasutusi huvi väljaselgitamiseks.

Millised on kõige suuremad hirmud?

- ✓ Joogivee muutused

- ✓ Müra ja tolm
- ✓ Vibratsioon
- ✓ Karjääri masinate transpordi häiring

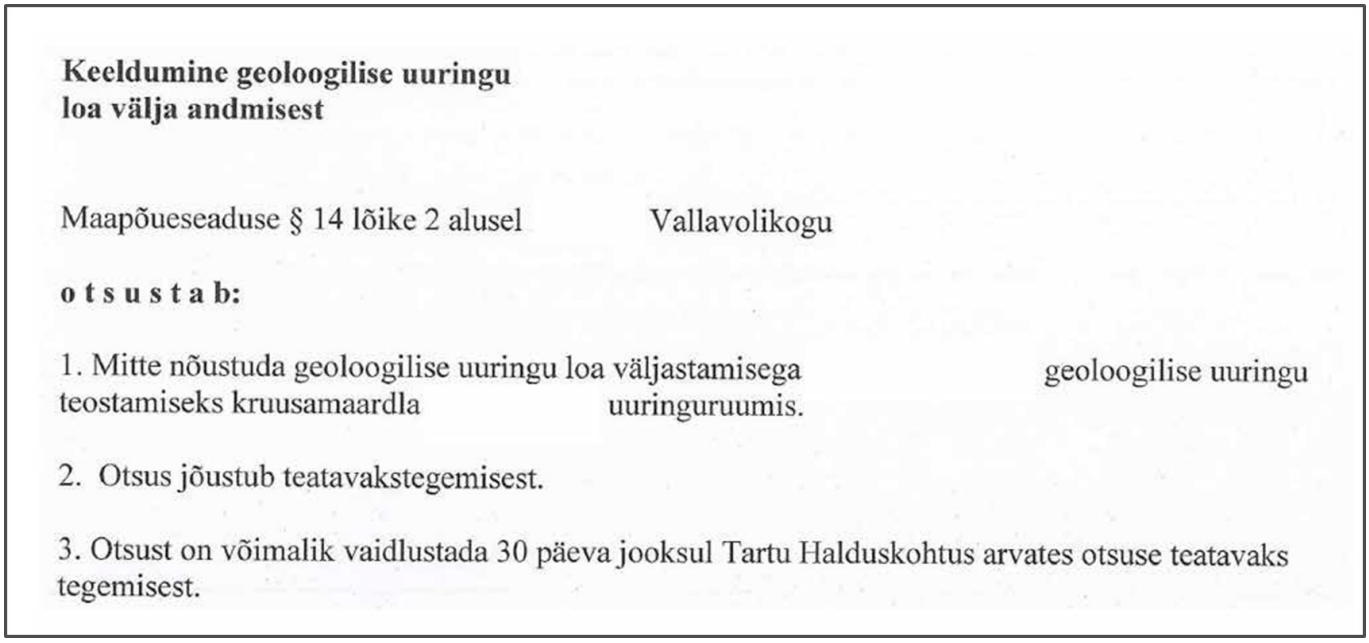
Tavaliselt vee seest kaevandamine põhjaveerežiimi ei muuda (mõjule hinnang antakse eelhinnangus). Kõiki keskkonnahäiringuid saab maandada, küsimus on selles, kui palju ja millised abinõud on vaja kasutusele võtta.

Kui keskkonnamõjud on suured, siis võib mõjude ja riskide maandamine minna nii kalliks, et kaevandamine ei tasu rahaliselt enam ära.

Halb näide, kus KOV keeldub loa väljastamisest ilma põhjenduseta.

Keelduva otsuse korral peab olema välja toodud keeldumise põhjendus.

Keeldumine geoloogilise uuringu loa välja andmisest

Maapõueseaduse § 14 lõike 2 alusel Vallavolikogu

o t s u s t a b:

1. Mitte nõustuda geoloogilise uuringu loa väljastamisega geoloogilise uuringu teostamiseks kruusamaardla uuringuruumis.

2. Otsus jõustub teatavakstegemisest.

3. Otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul Tartu Halduskohtus arvates otsuse teatavaks tegemisest.

Viimati uuendatud 23.04.2025

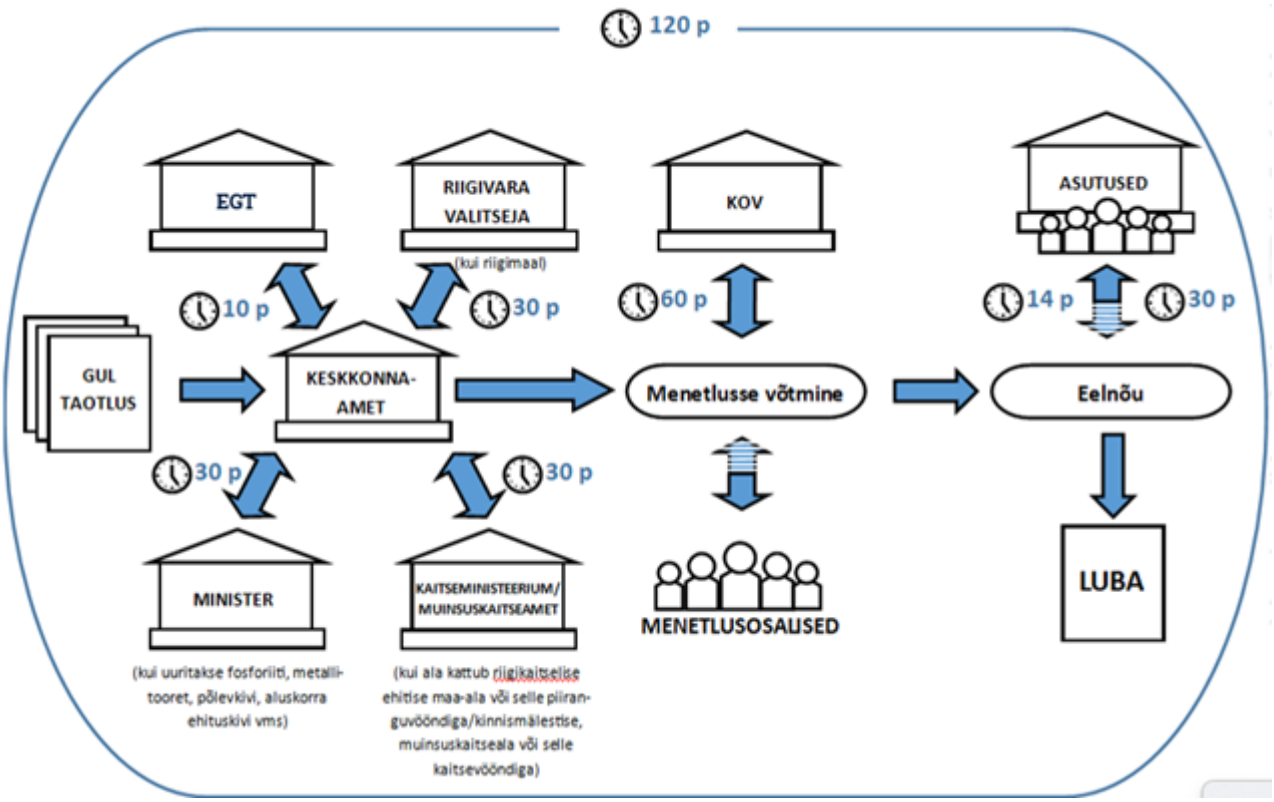
Geoloogilise uurimistöö load

Maavara geoloogiline uuring on maavara arvele võtmise ja kaevandamise eesmärgil tehtav geoloogiline töö.

Uue geoloogilise uuringu andmise menetlusprotsess viiakse alati läbi avatud menetlusena. Avatud menetluse käik on **KOTKAS** kõigile avalikult nähtav veebilehelt sarnaselt kaevandamislao menetlusega. Taotluse menetlusse võtmise etapis tehakse menetlusosaliste kaasamine ning selleks ajaks on Keskkonnaamet teostanud taotlusmaterjali kontrolli, et kõik vaja minevad andmed oleksid olemas.

Kohalikult omavalitsuselt küsime arvamust uuringutele menetlusse võtmise etapis.

Kokkuvõtlikult on uuringuloa menetluse tähtsamad etapid näha allpool oleval skeemil.

Kohalikult omavalitsuselt ootame sisendit, kas uuringuruumi asukohas on mingeid iseärasusi, mida uuringute tegemisel peaks seaduses sätestatule veel lisaks arvestama.

Arvamuse andmiseks on vallavolikogul aega kaks kuud sarnaselt kaevandamisloale arvamuse andmisega.

Sisendi andmisel palume arvestada, et uuringutöödel endal on kaasnev keskkonnamõju lühiajaline ja lokaalne ning riskid keskkonnale on väiksed, vastupidiselt kaevandamisele pärast kaevandamisloa andmist.

Uuringulubade menetlemisel ei tehta eelhinnanguid (seadusest tulenev erand 1000 m sügavuste puuraukude rajamisel, kus eelhinnang tuleb siiski teha) **ega viida läbi keskkonnamõjude hindamist.**

Kohalik omavalitsus peab arvestama sellega, et kui kaevandamisväärset maavara leitakse uuringute tulemusena, siis see võetakse maavarade registris arvele ning pärast seda on maardlale ehitamine piiratud.

Maardlatele ehitamiseks tuleb küsida luba Eesti Geoloogiateenistuselt. Ehitiste rajamist, mis piiravad maavarade kättesaamist tulevikus ei lubata kergekäeliselt sest maavara on meie kõigi ühine rikkus.

Kohalik omavalitsus ei saa keelduda uuringuloa andmisest ainuüksi põhjendusega, et tulevikus ei soovita sinna karjääri või kaevanduse rajamist. Küll aga on oluline arvamuse andmisel välja tuua põhjendused miks kohalik omavalitsus ei näe tulevikus kaevandamist sellel alal võimaliku olevat.
Kohalik omavalitsus ei pea arvamuse andmisel analüüsima ise uuringute või kaevandamisega

kaasnevat. Keskkonnaamet kirjutab loa andmisel alati uuringuloa andmise korraldusele, et geoloogilise uuringu luba ei anna uuringuloa omanikule garantiid, et talle hilisemalt antakse maavara kaevandamise luba. Geoloogilise uuringu loa saamisel ei teki õiguspärast ootust kaevandamisloa saamiseks.

NB! Valla- või linnavalitsus avaldab seitsme päeva jooksul uuringuloa taotluse saamisest arvates valla- või linnavalitsuse veebilehel lihtsalt juurdepääsetava teate uuringuloa taotluse saamise kohta, lisades sellele viite Ametlikes Teadaannetes avaldatud teatele. Teate Ametlikes Teadaannetes teeb valmis Keskkonnaamet vahetult enne arvamuse küsimist. Teade peab olema veebilehel kättesaadav kuni taotluse lahendamiseni.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Korrastamiskohustus

- Kaevandamisloa omaja peab korrastama uuritud või kaevandatud maa tehnoloogia seisukohalt otstarbekal ajal.
- Korrastamiskohustus säilib ka siis, kui luba on kehtivuse kaotanud või kehtetuks tunnistatud.
- Kui sama maavara uurimine või kaevandamine samas uuringuruumis või samal mäeeraldisel jätkub teise loa alusel, läheb korrastamiskohustus üle uue loa omajale.

Korrastamistingimuste eelnõu saadab Keskkonnaamet kohaliku omavalitsuse esindajale ülevaatamiseks, vastust ootame 30 päeva jooksul.

Näpunäited korrastamistingimuste läbivaatamiseks ning tagasiside andmisel Keskkonnaametile:

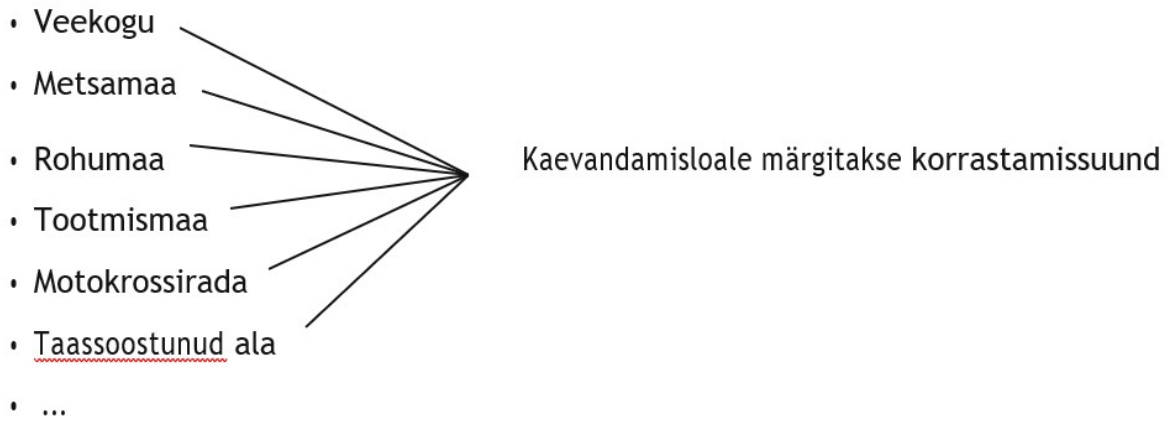
- Hinda kas korrastamistingimused on piisavad
- Mida kohalik omavalitsus sooviks oma planeeringute vaates korrastamistingimustele enda poolt lisada
- Kas korrastatav ala sobitub valla arengu plaanidega kokku
- Kui soovitakse nõuda midagi sellist, mis vajab tulevikus aktiivset hoolt, siis tuleb läbi mõelda see,

- ✓ kes ning kuidas hakkab selle eest hoolt kandma. Kui aktiivseks ala hoolitsemiseks vahendeid ei ole võimalik ette näha, siis tuleks eelistada lahendusi, mis ei vaja pärast ala korrastamist aktiivset järelhooldust.

Tähtsamad menetluse etapid korrastamistingimuse küsimise korral, korrastamisprojekti rakendamise nõusoleku andmise ning kaevandatud maa korrastamise kohustuse täidetuks tunnistamise menetluste juures.

- Korrastamistingimuste küsimine → KeA → arvamuse küsimine maaomanikult, KOV-lt jt→ korrastamistingimused→ arendaja
- Korrastamisprojekt→ KeA→ ekspert → projekti kinnitamine
- Taotlus korrastuks tunnistamiseks→ KeA→ korrastamiskomisjoni moodustamine (KOV liige jt) → kohapealne kontroll → korrastatuks tunnistamine

Korrastamise suunad

Näide:

Korrastamistingimuste menetluse juures küsitakse kohaliku omavalitsuse arvamust,

mida soovitakse 30 päeva jooksul

Arvamuse küsimine Tatramäe II kruusakarjääri korrastamistingimuste väljastamiseks

Aktsiaselts KIIRKANDUR (registrikood 10111516, aadress Harju maakond, Harku vald, Harkujärve küla, Järvekalda tee 1, 76902) esitas Keskkonnaametile 09.03.2018 taotluse Tatramäe II kruusakarjääri (maavara kaevandamise loa HARM-054 (L.MK/323895)) mäeeraldise korrastamistingimuste saamiseks (registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 12.03.2018 numbriga 12-1/18/3501).

Vastavalt maapõueseaduse § 81 lõigetele 1 ja 2 korrastatakse kaevandatud maa kaevandatud maa korrastamise projekti alusel, mis on koostatud lähtuvalt korrastamistingimustest. Maapõueseaduse § 81 lõike 3 kohaselt esitab korrastamistingimused kaevandamisloa omajale Keskkonnaamet. Lähtuvalt maapõueseaduse § 81 lõikest 5 küsib Keskkonnaamet korrastamistingimuste koostamise kohta kohaliku omavalitsuse üksuse ja maaomaniku arvamust.

Tuginedes eeltoodule palume Teil esitada ettepanekud ja nõuded Tatramäe II kruusakarjääri korrastamistingimuste kohta 30 päeva jooksul käesoleva kirja kätte saamisest.

Kohalik omavalitsus saab korrastamistingimuste andmise eelnõude muutmiseks teha ettepanekuid

1. Lääne-Harju Vallavolikogu teeb ettepaneku lisada Tatramäe II kruusakarjääri korrastamistingimustele järgmised nõuded:
1.1 määrata korrastustingimustes etapilisus, kus kaevandatud osa korrastatakse jooksvalt, mitte kaevandamisloa lõppemise tähtajaks 09.06.2029. Seada tähtajad tegevustele aastateks 2019, 2024, 2029;
1.2 korrastamisprojekt tuleb eelnevalt kooskõlastada Lääne-Harju Vallavalitsusega informeerides sellest kohaliku elanikkonda;
1.3 Tatramäe II kaevandamisluba näeb ette, et karjääri laiendamiseks vajalik metsa raadamine tuleb läbi viia pesitsusvälisel ajal (15. august - 1. aprill) ja etappide kaupa aastate peale ärajaotatuna. Palume Keskkonnaametil määratleda täpsemalt etapid raadamisele ja saavutada koostöös Riigimetsa Majandamise Keskusega olukord, kus RMK ega kaevandaja ei teosta lageraiet karjääriala ümbritsevatel metsaaladel, et tagada tõhusam tõkestatus müra ja tolmu levikule ümbruskonnas;
1.4 karjääri küljed kujundada nii, et on välditud varingud ja erosioon ning karjääri nõlvad on kaetud taimestiku taastumiseks sobiva pinnasega. Karjäärialalt kooritud mulda kasutada karjääri korrastamiseks, et luua eeldused rekultiveeritud ala bioloogiliseks taastumiseks;
1.5 tagada tehisveekogule vajalik sügavus, et vältida veekogu kinnikasvamist ja taimestikuga kattumist (sh. *potamogeton natans*, mis intensiivselt levib Tatramäe I karjääris). Arvestada piirkonnale iseloomuliku veetaseme kõikumise amplituudiga nii, et ka veevaesemal perioodil säiliks veekogus piisav veetase, mis väldib ebasoovitava taimestiku vohamist;
1.6 tehisveekogu sügavuse kujundamisel jälgida, et säiliks Ohu allika vooluhulk looduslähedasel tasemel (Ohvriallika „Ohu allikas“ (kultuurimälestiste riiklik register, nr 18616) toiteala määratlemise eksperdihinnang, AS Maves töö nr 15014, Muinsuskaitseameti tellimusel);
1.7 korrastatud ala ei tohi kujutada ohtu seal liikuvatele inimestele;
1.8 määrata haljastusalaks ettenähtud alale metsastamise osakaal ja tuua välja alale sobilikud taimed, säilitades avatud vaated veekogule;
1.9 määrata korrastusalale rekreatiivne eesmärk. Näidata säilitatavad ja/või rajatavad ligipääsuteed või rajad, luua külastajatele ujumisvõimalus, puhkekohad;
1.10 märkida, et kaevandamisloa omanik on kohustatud hoidma korras karjääriala kaevandusloa perioodil ja likvideerima isetekkelise prügi regulaarselt, kuid mitte vähem kui kaks korda aastas.

Kaevandatud maa korrastamise kohustuse täidetuks tunnistamise menetluse korral moodustatakse korrastamistööde vastuvõtukomisjon, milles vähemalt üks liige on kohaliku omavalitsuse esindaja

Korrastamistööde vastuvõtukomisjoni liikme määramine

Maanteeamet (registrikood 70001490, aadress Teelise 4, 10916 Tallinn) esitas 11.07.2017 kirjaga nr 16-5/17-00039/056 Keskkonnaameti maapõuebüroole taotluse (registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 12.07.2017 nr 12-1/17/8373 all) maavara kaevandamisega muudetud Varesemägede ja Varesemägede II kruusakarjääride ala korrastamise lõpetamise vormistamiseks. Varesemägede ja Varesemägede II kruusakarjäärid (maavara kaevandamise load nr VILM-001, kehtis kuni 27.05.2016 ja VILM-047, kehtiv kuni 21.07.2025) asuvad Viljandi maakonnas Viljandi vallas Saarepeedi külas Varesemägede kruusamaardlas (registrikaardi nr 0260) eraomandisse kuuluval kinnistul Varesemäe kruusakarjäär (katastritunnus 71503:002:0010, uus registriosa nr 1251039). Varesemägede II kruusakarjäär asub Varesemägede kruusakarjääri lamamis.

Maapõueseaduse (edaspidi ka MaaPS) § 87 lõige 1 sätestab, et kaevandatud maa korrastamiskohustuse tunnistab täidetuks kaevandamisloa andja, võttes arvesse korrastamistööde vastuvõtukomisjoni ettepanekut, ning et komisjoni moodustab ja selle juhataja määrab loa andja.

MaaPS § 87 lõige 2 sätestab, et komisjoni koosseisu nimetatakse loa andja esindaja, mäeeraldise ja selle teenindusmaa kinnisasja omanik või tema esindaja või riigimaa korral kinnisasja valitseja või tema volitatud isik, kohaliku omavalitsuse üksuse esindaja ja vajalik arv asjatundjaid komisjoni moodustaja äranägemisel. Keskkonnaamet peab vajalikuks kutsuda korrastamistööde vastuvõtukomisjoni ka loa omaniku (Maanteeameti) esindaja.

Komisjoni kokkukutsumist kavandame **18.08.2017**. Palume nimetada komisjoni koosseisu Teie esindaja hiljemalt **10.08.2017**. Keskkonnaameti maapõuebüroost osaleb komisjoni töös ning juhatab seda loa andja esindajana maapõuespetsialist Marin Varblane.

Korrastamistööde vastuvõtukomisjon koosneb tavaliselt Keskkonnaameti maapõuespetsialistist, loa omanikust, kinnistu omanikust ning kohaliku omavalitsuse esindajast

1. **Moodustada Varesemägede ja Varesemägede II kruusakarjääride maavara kaevandamisega muudetud maa korrastamistööde vastuvõtukomisjon järgmises koosseisus:**

Komisjoni juhataja:

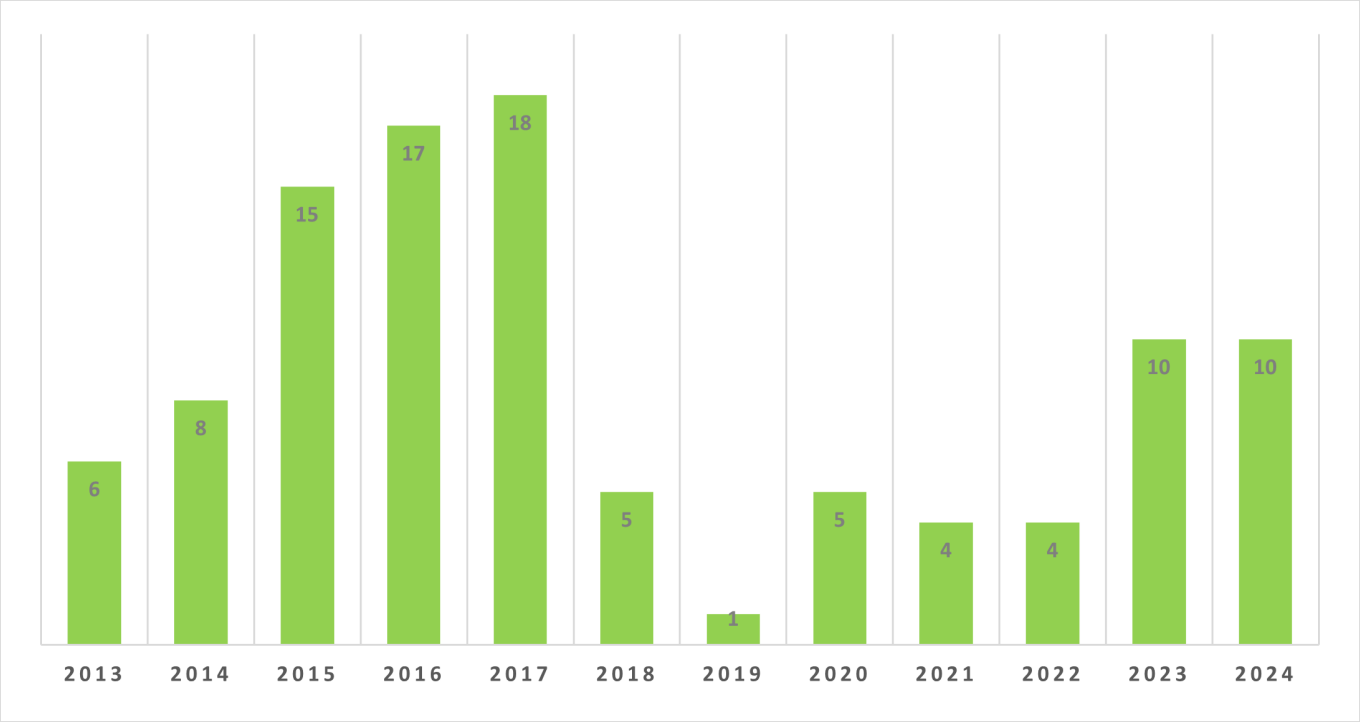
- Marin Varblane – Keskkonnaameti Maapõuebüroo maapõuespetsialist

Komisjoni liikmed:

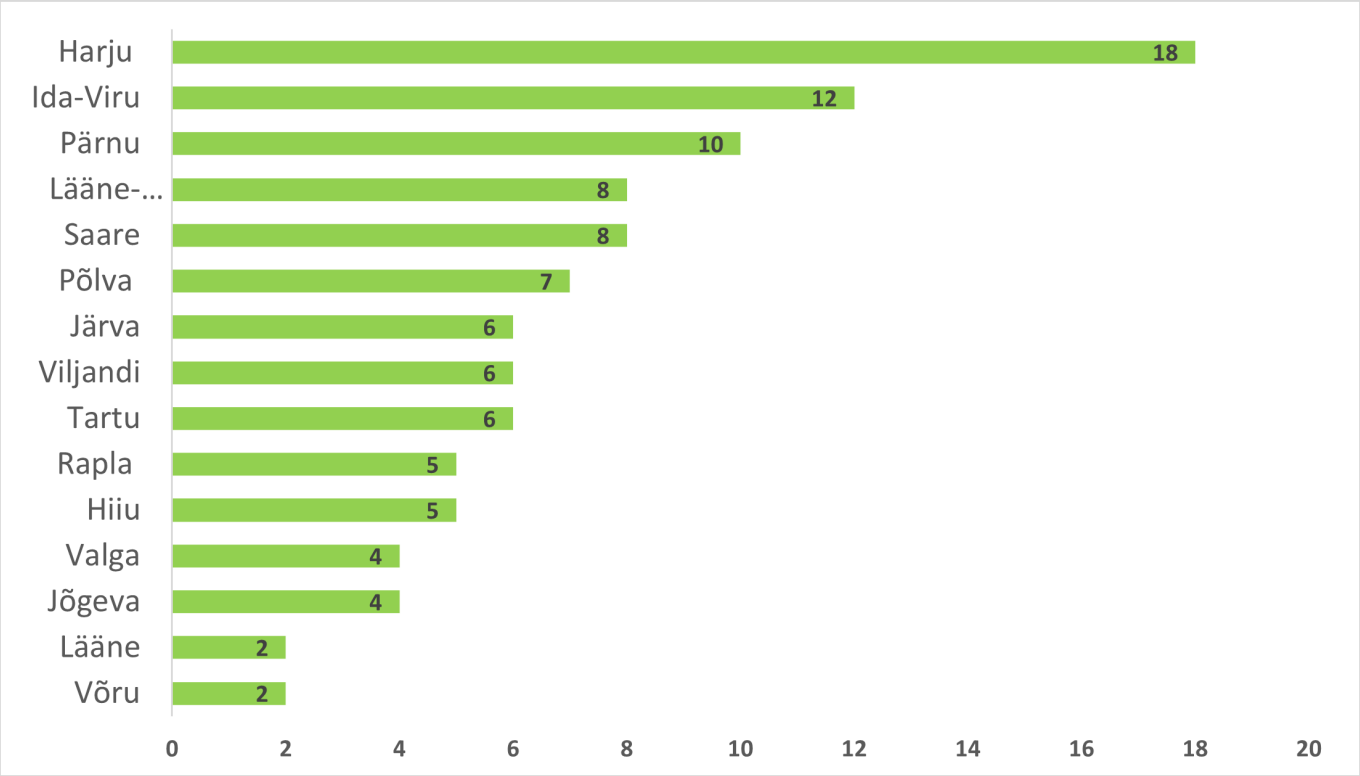
- Raivo Püvi – loa omaniku (Maanteeameti) esindaja
- Tanel Raud – Viljandi Vallavalitsuse teede peaspetsialist, kohaliku omavalitsuse üksuse esindaja
- Ivo Kasak –Varesemäe kruusakarjääri kinnistu omaniku esindaja.

Viimati uuendatud 23.04.2025

Korrastatuks tunnistatud karjäärialad 2013 - 2024

Korrastatuks tunnistatud karjäärialad 2013 kuni 2024

Korrastatuks tunnistatud karjäärialad aastatel 2013 kuni 2024 maakondade kaupa

Viimati uuendatud 16.04.2025

Häid näiteid korrastatud karjääridest

Kui KOV planeerib kaevandamist targalt, siis võib korrastatud karjäär anda olulist lisaväärtust. Mõned karjäärid korrastatakse ka looduskaitseliste liikide elupaigaks.

Korrastatud Seli karjäär Foto: Martin Nurme

Aidu karjääri korrastamise käigus sõudekanali kaevamine Foto: Tiit Rahe

Viimati uuendatud 16.04.2025

Kaevise tarbimise ja võõrandamise loa vajadus ning erandid

Kaevis on looduslikust olekust eemaldatud mis tahes kivimi või setendi tahke osis (liiv, kruus, moreen, lubjakivi jne.).

Kui eemaldatakse pinnast, mis ei ole looduslikus olekus (nt teede alla paigutatud täitepinnas jms), siis see kvalifitseerub jäätmeteks ja kaevise regulatsioon ei rakendu.

Luba on vajalik ehitamisel maapõues tehtavate tööde ja maaparandussüsteemi ehitamise käigus üle jääva kaevise võõrandamisel või selle väljaspool kinnisasja tarbimisel, kui võõrandatava või tarbitava kaevise kogus on suurem kui 5000 kuupmeetrit.

Kaevise võõrandamiseks või väljaspool kinnisasja kasutamiseks tuleb esitada taotlus vähemalt kaks nädalat enne kavandatavat tegevust. Palume ehituslubade andmisel viidata sellele vajadusele, kui tekib kahtlus, et kaevist on vaja võõrandada ehituse käigus.

Väljastatava loa kehtivusaeg on kuni aasta. Taotluse vormi täidab taotleja **KOTKAS**. Riigilõivu kaevise loa taotlemisel ei rakendu, aga kui kaevis kuulub riigile, siis rakenduvad sarnaselt kaevandamisele ressursitasud mõnede erisustega. Kaevise tarbimise või võõrandamise luba ei väljastata kaevandamise eesmärgil vaid selleks peab olema mingi muu põhjus, näiteks ehitusprojekti kohaselt üle jääva kaevise kinnistult ära viimise vajadus või kaevandatud maa korrastamisprojektis karjääri korrastamisel üle jääva kaevise võõrandamise vajadus. Kaevist võib tarbida või võõranda ka teatud juhtudel ilma selleks luba taotlemata.

Kaevise tarbimise või võõrandamise luba ei ole vaja järgmistel juhtudel:

- füüsilise isik võtab mitteärilistel põhjusel oma kinnisasjalt enda majapidamise tarbeks kaevist, sh selle tegevuse käigus võidakse transportida kaevist ühelt talle kuuluvalt kinnistult teisele
- maaparandushoiutöödel, maanteekraavide puhastamisel, tehnovõrkude ja -rajatiste rajamisel vastava projektiga määratud mahus või projekti puudumisel vastava töö tegemiseks põhjendatud mahus tekkivale kaevisele
- põldutelt põllukivide tarbimiseks või võõrandamiseks
- tee ehitamisel saadud kaevisele, kui seda kasutatakse sama objekti tarbeks
- riigi omandisse kuuluvate maanteede ja raudteede ehitamisel vastava projektiga määratud mahus tekkivale pinnakatte kaevisele, sõltumata selle kasutuskohast.
- kui võõrandatava või tarbitava kaevise kogus on alla 5000 kuupmeetri

- ✓ veekogudest võetavale kaevisele, kui see viiakse sama veekogu kaadamisalale või paigutatakse sama veekoguga piirnevale kinnistule

Viimati uuendatud 16.04.2025

Metsloomad tiheasustusalal

Tänapäeva maailmas, kus elanikkonna arvukus kasvab ning inimasustus laieneb pidevalt, sagenevad ka kokkupuuted metsloomadega. Loomakaitseseaduse (LoKS) § 2 lõike 1 järgi on loom imetaja, lind, roomaja, kahepaikne, kala või selgrootu. Keskkonnaameti pädevusse kuuluvad loomad, keda ei loeta LoKS-i §-s 2 kirjeldatud põllumajandusloomade, lemmikloomade ega katseloomade hulka.

Metsloomade hättasattumise põhjuseid on palju ja mitmed neist on seotud looduse loomuliku toimimisega (nt kisklus, konkurents jne) ning inimese sekkumine pole vajalik. Küll aga on olukordi, kus metsloomade abitu olukorra on põhjustanud inimese tegevus või tegevusetus. Vastavalt looduskaitseseaduse (LKS) § 62 lõikele 1 korraldab neis olukordades metsloomade abistamist Päästeamet või Keskkonnaamet. Enamikul juhtudel piisab vaid teataja nõustamisest ning sündmuspaigale kohale minna vaja ei ole.

Vältimaks asjatut sekkumist metslooma ellu, on oluline eelnevalt kindlaks teha, kas tegu on abitus seisundis või pelgalt abituna näiva loomaga (tabel 1). Keskkonnaamet korraldab üksnes abitus seisundis loomadele abi osutamise ja/või nende elujõulisuse taastamise.

Tabel 1. Tunnused, mille alusel võib looma lugeda abituks või abituna näivaks

Abitus seisundis loom	Abituna näiv loom
Noorloom, kes on orvustunud ning kelle orvustumine on tõendatud / orvustumise kohta on selge veendumus.	Noorloom, kes näib abitu, kuid kelle orvustumine pole tõendatud / orvustumise kohta puudub kindel veendumus.
Loom, kelle vigastus on nii suur, et see ei parane iseeneslikult.	Loom, kes käitub ebatavaliselt, kuid kel ei ole silmanähtavat füüsilist traumat.

Loom, kes on sattunud väljapoole oma loomulikku elukeskkonda ning kes ei pääse sinna tagasi ilma kõrvalise abita.	Loomataudikahtlusega või loomataudi nakatunud loom.
Linnaloom, kelle organismi talitus on haiguse tulemusel häiritud sellisel määral, et ta ei suuda enam iseenda eest hoolt kanda.	Linnaloom ehk loom, kes elab alaliselt linna territooriumil.

Orvustunud noorloomi saab pidada abituks vaid juhul, kui on tõendatud, et loomavanem on hukkunud või vigastatud sellisel määral, et loom ei ole enam võimeline oma järglast üles kasvatama. Tõenäosus, et noorloom saab ka tulevikus looduses hakkama, on kõige suurem siis, kui loom on üles kasvanud oma vanema, mitte inimese kõrval. Juhtudel, kus loomavanema hukkumine ei ole tõendatud, tuleb loomavanemale anda võimalus naasta oma poja juurde enne inimsekkumist.

Looma võib pidada abituks, kui tema vigastatus on nii suur, et see ei parane iseeneslikult. Sellises olukorras on sageli loomad, kes on saanud autolt löögi ja vigastanud oma selgroogu. Küll aga on mitmeid kergemaid vigastusi, millest taastumiseks ei ole vaja inimese abi. Näiteks võib vastu akent lennanud linnul kuluda põrutusest taastumiseks mitu tundi ning enamikul juhtudel ei ole inimsekkumine vajalik.

Loom, kes käitub kummaliselt, kuid kellel ei ole silmanähtavat füüsilist traumat, loetakse abituna näivaks loomaks. Ebatavaliselt võivad käituda näiteks kärntõvesse või mõnda muusse haigusesse nakatunud loomad, kes pole aga abitud, kuna nende normaalne talitlus ei ole häiritud. Haigused on osa looduse loomulikust toimimisest ning looma organismi ülesanne on nendega võidelda. Küll aga võib haigus pikema aja jooksul looma organismi niivõrd kurnata, et ta ei suuda enam iseenda eest hoolt kanda ning nõrkeb. Juhul kui sellises seisundis loom satub kergesti kättesaadava toidu või varjepaiga otsingul inimasustuse lähedale ning sealt omal käel lahkuda ei suuda, osutatakse looma edasiste kannatuste vältimiseks talle abi. Abituks ei loeta loomataudikahtlusega või loomataudi nakatunud loomi.

Linnaloom ehk loom, kes elab alaliselt tiheasustusala territooriumil, ei ole abitus seisundis. Kui loom satub väljapoole oma loomulikku elukeskkonda ning ta ei pääse sinna ilma kõrvalise abita tagasi (nt on füüsiliselt kinni jäänud või kuhugi kukkunud), on tegemist abitu loomaga.

Kapronvõrku takerdunud kivinugis, kes vajas abitust olukorrast pääsemiseks inimese abi. Foto Anneli Huik

Viimati uuendatud 10.01.2025

Abi osutamine

Metsloomade ellu sekkumine peab igal juhul olema põhjalikult läbimõeldud. Enne sekkumist tuleb kaaluda, ega see loomale rohkem kahju tee. Terve metsloom tunneb end kõige paremini oma looduslikus elukeskkonnas ning loomuliku elu jätkamiseks inimese abi ei vaja.

Abitu looma abistamiseks loetakse vigastatud või haige looma ravimist ja sellele järgnevat looma ettevalmistamist looduses iseseisvalt hakkama saamiseks, looma taasvabastamist kohta, kus on tingimused tema iseseisvalt looduses hakkama saamiseks. Metsloomade abistamisel tuleb esikohale seada looma heaolu. Vaatamata sellele, et abistamise eesmärk on looma elujõulisuse taastamine ning loodusesse vabastamine, ei ole see alati võimalik ega vajalik.

Abistades ei tohi unustada, et tegu on metsloomaga, kelle jaoks on inimkontakt ning looduslikust elupaigast väljaspool viibimine stressiallikas. Vigastatud või abi vajava looma organism on kurnatud ning igasugune lisanduv koormus (stressi vms näol) võib olla viimane piisk karikas. Samuti tuleb mõelda, milline on vigastusest taastumise tõenäosus ning kas pikk ravi- ja taastumisperiood õigustab

end või pikendatakse sellega looma kannatusi. Seetõttu ongi mõningates olukordades looma suhtes õigem ta edasistest kannatustest vabastada või jätta loom looduse hooleks. Vigastused, haigused jmt on looduse loomuliku toimimise üks osa ning kui loom pole hätta sattunud inimtegevuse tulemusel, vaid looduslikel põhjustel, siis ei pea inimene sekkuma. Kiskjate, raipetoiduliste loomade ning lagundajate toidulaual on vigastatud või hukkunud loomad väga olulisel kohal. Looduses ei lähe miski raisku.

Keskkonnaameti prioriteediks hättasattunud metsloomade abistamisel on I ja II kaitsekategooriasse kuuluvad liigid, kelle elujõulisuse taastamisel on oluline looduskaitseline väärtus.

- Keskkonnaameti koostööpartneritega, kes hättasattunud metsloomade abistamisega tegelevad, on võimalik tutvuda Keskkonnaameti kodulehel alajaotises „**Hättasattunud metsloom**“.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Õigusaktid

Asjaõigusseaduse (AÕS) § 96 lg 4: Metsloom on peremehetu, kui ta on looduslikus vabaduses.

NB! Põllumajandusloomal, lemmikloomal ja katseloomal on alati olemas omanik, metsloomal omanikku ei ole.

Looduskaitseseadus (LKS):

- § 58 lõike 21 punkt 1: Kohaliku liigi loomi tohib loodusest eemaldada vigastuse ja haiguse ravimiseks ja hüljatud noorlooma üleskasvatamiseks.

- § 58 lõige 22: § 58 lõike 21 punktis 1 nimetatud juhtudel tohib looma loodusest loata eemaldada ametiülesandeid täitev isik. Kui looma loodusest eemaldamise viis erineb jahiseadusega lubatud viisidest, annab selleks nõusoleku Keskkonnaamet.

- § 62 lõige 1: Looma abitut olukorda põhjustavate asjaolude kõrvaldamist ning abitusse olukorda sattunud või vigastatud looma vedu ning loodusesse tagasiviimist korraldab Päästeamet või Keskkonnaamet.

- § 62 lõige 2: Vigase või haige looma elujõulisuse taastamist korraldab Keskkonnaamet.

Loomakaitseseadus (LoKS):

- ✓ – § 6 lõige 1: Looduses vabalt elavate loomade kaitset ja kasutamist reguleerivad lisaks käesolevale seadusele ka looduskaitseseadus, jahiseadus ja kalapüügiseadus.
- ✓ – § 8: Looma ravimisel tuleb teda kaitsta välditavate kannatuste ja haigustesse nakatumise eest.
- ✓ – § 10 lõike 1 punkt 4: Looma lubatud hukkamine on abitusse seisukorda sattunud looma hukkamine.

Lisaks lähtub Keskkonnaamet abitute loomade abistamisel:

- ✓ looduskaitseseaduse § 57 lõikest 1, mis keelustab võõrliikide elusate isendite loodusesse laskmise, ning sama paragrahvi lõikest 2, kus on viidatud keskkonnaministri määrusega kehtestatud võõrliikide nimekirjale;
- ✓ jahiseaduse § 24 lõike 4 punktist 9, mis keelustab abitus seisundis olevale ulukile jahipidamise, kui seadus ei sätesta teisti;
- ✓ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2021. aasta loomatervise **määrusest (EL) 2016/429**. Abituid metsloomi käsitleb määruse artikkel 84, mis seab maismaaloomade pidamisega tegelevate ettevõtete kohustuseks ettevõte registreerida.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Linnaloom

Linnakeskkonda laiendatakse sageli loomade looduslike elupaikade arvelt, mistõttu on aegamööda muutunud paljude loomade elupaigaeelistused ja käitumisharjumused. Taolisi loomi, kes on otsustanud alaliselt tiheasustusalale elama jääda, nimetatakse linnaloomadeks ning tänapäeval jagame paljudega neist – küll enamasti inimestele omast – linnaruumi.

Eesti levinumad linnaloomad on jänesed, oravad, siilid ja rebased ning erinevad linnalinnud, nagu kajakad, varesed, tuvid jne.

Linnakeskkond on metsloomade jaoks atraktiivne mitmel põhjusel. Näiteks võib linnadest leida kergesti kättesaadavat toitu, kaitset looduslike vaenlaste eest ning pesitsuskohti. Enamjaolt ei kujuta elujõulised linnaloomad inimesele ohtu – metsloomale omaselt hoiavad nad inimesest pigem eemale. Küll aga võivad lahtiselt hoiustatud biojäätmed või lemmikloomale välja pandud toit tuua linnalooma lausa inimese koduaeda. Ei ole ka harvad juhud, kus linnaloomadele lausa pakutakse toitu, mis esiteks ei ole vajalik ning teiseks paneb metslooma olukorda, kus ta võibki inimese poolt toitu ootama hakata.

Hallvares lahtisest prügikastist toitu otsimas. Foto Pixabay

Linnaloomadega seotud probleemseid valdkondi reguleerib:

LOODUSKAITSESEADUS (LKS):

- ✓ § 55: Isendi surmamine, kahjustamine ja häirimine – põhjendatud juhtudel võib see olla vajalik, kuid selleks on vaja Keskkonnaameti luba;

- ✓ § 58 Kodumaiste liikide asustamine, loodusest eemaldamine ja tehiskeskkonnas hoidmine – teatud juhtudel ja arvukuse reguleerimise eesmärgil võib Keskkonnaamet lubada linnumunade, välja arvatud kaitsealuste lindude munad, korjamist ja kahjustamist või jahiulukite nimekirja kuuluvate lindude aastaringset laskmist või püüdmist. Kohaliku liigi loomi tohib loodusest eemaldada ainult Keskkonnaameti nõusolekul;

- ✓ § 60 lõige 1: Vara kaitseks looma eest on lubatud kasutada kõiki kaitseabinõusid, mis ei põhjusta looma vigastamist või hukkumist ning mis on inimesele ohutud;

KOHALIKU OMAVALITSUSE KORRALDUSE SEADUS (KOKS):

- § 6 lõike 3 punkt 2: Annab omavalitsusüksusele õiguse ja kohustuse tegeleda muuhulgas näiteks

mitteabitute, kuid kohalike elanike seas meelehärmi tekitavate linnaloomadega (sh jahiulukitega väljaspool jahimaid).

Linnud kasutavad ära kõik soodsad võimalused, mis inimene neile linnakeskkonnas on loonud. Kaelushakk ventilatsioonikanalis. Foto Uku Paal

Viimati uuendatud 10.01.2025

Soovitused linnaloomadega seotud probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks

Probleemide ennetamine ning inimeste teavitamine ja harimine on alati lihtsam, odavam ja tulemuslikum kui tekkinud konfliktide lahendamine.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Imetajad

Linnaruumis toimetavad metsloomad tekitavad sagedasti kohalikele elanikele meelehärmi. Muret tuntakse iseenda ja lemmikloomade ohutuse pärast, pidades silmas eelkõige haiguste levikut.

Näiteks võib rebane või kährik levitada lemmikloomadele kärntõve, aga ka erinevaid parasiitseid haigusi (loe lähemalt **siit**). Viimase vastu aitab regulaarne ussirohu andmine lemmikule. Lisaks on kohatud linnaruumis ka kopraid, kes oma tegevusega võivad veetaset muuta ja üleujutusi tekitada.

Küll aga leidub elanikke, kes on otsustanud linnas elavate metsloomade asurkondi toetada, pakkudes neile regulaarselt toitu või võimaldades ligipääsu toidule biojäätmete või lemmikloomatoidu näol. Metsloomale regulaarselt toidu pakkumine võib tuua kaasa olukorra, kus loom jääbki inimeselt toitu ootama või lausa nõudma.

Seni kuni metsloomad ei ole abitus seisundis (nt füüsiliselt kinni) või vigastatud sellisel määral, et nad ei suuda enam iseenda eest hoolt kanda, **lasub kohalike elanike heaolu silmas pidades loomadega tegelemise kohustus kohalikul omavalitsusel.**

Ulukite arvukuse reguleerimine linnaruumis

Ulukite (nt rebased, koprad jne) arvukuse reguleerimisel tuleb silmas pidada, et planeeringuga määratud linna, aleviku ja aleviku ning selgelt piiritletav kompaktse asustusega ala (edaspidi tiheasustusala), kus ohutu jahipidamine ei ole võimalik, ei kuulu jahimaa hulka (JahiS § 3 lg 2 p 1). **Samuti ei loeta tiheasustusalale tunginud ulukite jälitamist, püüdmist, tabamist või surmamist jahiseaduse mõistes jahipidamiseks** (JahiS § 23 lg 3 p 1). Seetõttu kuulub jahimaalt väljaspool (sh tiheasustusaladel) vabalt elavate ulukite arvukuse reguleerimine kohaliku omavalitsusüksuse vastutusalasse lähtudes kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest (KOKS § 6 lg 3 p 2).

Kohalikul omavalitsusel on võimalus ulukite arvukuse reguleerimiseks kasutada vastavat pädevust ja kogemust omavaid teenusepakkujaid (Jäägriabi OÜ Harjumaal ja Pärnumaal) või kohalikke jahiseltse. Siiski tuleb omavalitsusel sätestada tegevuseks õiguslik alus, olgu see koostöölepingu, ühekordselt väljastatava loa vmt näol. Näiteks on Tartu linn ja vald sõlminud kohaliku jahiseltsiga lepingu. Jahiselts vastutab linnas probleemsete metsloomade püügi ning looduslikku keskkonda toimetamise eest. Loe lähemalt koostööst siit: **https://tartu.ee/et/uudised/tartu-linn-ja-tartu-jahindusklubi-teevad-koostood-linna-sattunud-metsloomade-osas**.

Kuigi tiheasustusalale sattunud uluki arvukuse reguleerimisega seotud tegevusi (sh püüdmist ja surmamist) ei loeta jahipidamiseks ning jahiseadus ei sätesta jahimaadelt väljaspoole tunginud uluki püüdmiseks või hukkamiseks kasutatavate võtete ja vahendite loetelu (sh jahiaega), **soovitame protsessi korraldada ja suunata selliselt, et oleks jälgitud väljakujunenud eetilisi tavasid (vanaloomi ei püüta ega kütita poegimisajal, et ära hoida pesas olevate poegade hukkumine jne) ja vahendeid ning tagatud oleks ohutus inimesele ja teistele elusolenditele.** Samuti on oluline püügivahendid märgistada infoga, mis tegevuseks loa annab (nt koostöölepingu nr, lühike selgitatav tekst vmt).

Püügipuur Foto: Tartu Jahindusklubi

Kas tegevus vajab Keskkonnaameti luba?

Tiheasustusalale sattunud uluki arvukuse reguleerimisega seotud tegevusi (sh püüdmist ja surmamist) ei loeta jahipidamiseks, mistõttu Keskkonnaamet luba väljastada ei saa. **Küll aga sätestab looduskaitseseadus, et kohaliku liigi loomi tohib ümber asustada Keskkonnaameti loa alusel (LKS § 58 lg 2)**. Selleks võib kohalikule omavalitsusele vastavat teenust osutav partner taotleda Keskkonnaametilt luba perioodiks, mil teenust osutatakse. Loa taotlus tuleb esitada **info@keskkonnaamet.ee** e-posti aadressil, kus mh on välja toodud: osutatava teenuse kirjeldus, teenuse osutaja, teenuse osutamise piirkond ja teenuse osutamise periood.

NB! Looduslikku tasakaalu ohustavad võõrliikide (nt kährikkoerte) elusate isendite loodusesse laskmine on keelatud (LKS § 57 lg 1). See tähendab, et linnaruumis kinni püütud võõrliikide isendite ümberasustamine on keelatud ja loomad tuleb hukata

Viimati uuendatud 15.08.2025

Linnalindude toitmine

Linnakeskkonnas saab eristada kolme tüüpi toidu pakkumist lindudele:

- talvine aialindude toitmine toidumajades,
- arvukate linnalindude, näiteks kajakate, vareste ja tuvide toitmine ning
- veelindude toitmine.

Aialindude toitmisega talvel toetatakse lindude hakkama saamist ajal, mil paksu lumekatte tõttu on toidu leidmine raskendatud.

Samas on sagedad juhud, kus korter- või eramajade akendest loobitakse lindudele erinevaid ettejuhtuvaid toidujäätmeid, mis võib naabrite seas tekitada suurt pahameelt. Toidu pakkumine koondab linde ühte paika ning sellega seoses suureneb lärm lindude häälitsuste näol, aga ka väljaheidete hulk ning võimalikud kahjustused varale. Veel enam, pakutud toit ei ole sageli linnule loomuomane ning võib tuua kaasa olukorra, kus linnud jäävadki inimese pakutavat toitu ootama.

Esimesed külmakraadid sügisel ajendavad paljusid inimesi veelinde toitma. Tegemist on aga kriitilise ajaga, mil veelindude toitmisega võime hoopis neile karuteene teha. Nimelt annab toidunappus ning päeva lühenemine veelinnule signaali, et aeg on rändele asuda. Inimene aga, kes veelinnule toitu pakub, annab talle hoopis märguande, et toitu on piisavalt ning rändega pole kiiret. Vaatamata sellele, et rändlinnud suudavad pehmema talve üle elada, siis paksu lumekatte ning krõbedate miinuskraadide ajal jäävad nad siiski hätta ja võivad lausa hukkuda. Nii saab Keskkonnaamet iga aasta teateid rändelt mahajäänud lindudest, kes talve jooksul muutuvad loiuks ning ei suuda enam omal käel toime tulla. Mõneti on tegu looduse loomuliku toimimisega (hilise kurna isend ei saavutanud piisavalt head lennuvõimet, ei kogunud piisavalt rasvavarusid rändeks), kuid kui rändelt maha jäämine on inimese pakutud toidust tingitud, siis lasub selsamal inimesel ka vastutus nende lindude eest. Seetõttu tuleks hoiduda veelindude toitmisest ning vajaduse korral paigaldada toitmist keelavad märgid kohtadesse, kus seda sagedasti ette tuleb.

Linnas pesitsevad linnud

Tiheasustusalad on linnalindudele vägagi soodsad elupaigad tänu kergesti kättesaadavale toidule, kõrghaljastusele ja lamedatele katustele, mis loovad ideaalsed pesitsemistingimused. Lisaks on linnakeskkonnas parem kaitse looduslike kiskjate eest. Linnalinnud on linnaelustiku loomulik osa ning neid ole võimalik tiheasustusaladelt täielikult eemale peletada. Küll aga on saab nii kogukonna kui ka omavalitsuse tasandil tegutsedes linnalindudega rahumeelselt koos eksisteerida.

Tundlikes piirkondades on eriti olulised ennetusmeetmed, et probleemsed liigid ei saaks oma pesitsemist inimesele sobimatus kohas alustadagi. Territooriumi valdajal lasub otsene vastutus

ennetusmeetmete võtmisel, et linnud ei peaks kulutama ressursse asjatult. Ennetusmeetmete kasutuselevõtuks sobivaim aeg on enne pesitsushooaja algust, kuna lindude tahtlik häirimine pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal on keelatud.

See tähendab, et heidutustööd tuleb teha enne, kui pesas on munad või pojad.

Arvestada tuleb, et varapesitsevad liigid asuvad pesitsemispaika ette valmistama märtsi alguses (varajase kevade korral varemgi).

Lisaks ei piisa ennetusmeetmete ühekordsest rakendamisest, vaid tegevus peab olema järjepidev.

Näiteks võib hõbekajakas inimese poolt eemaldatud pesaalge asemele hakata ehitama kohe uut pesa ning seetõttu tuleb pesaalgeid eemaldada seni, kuni lind valib uue paiga pesitsemiseks.

Linnalindude pesitsusperioodiks peetakse kokkuleppeliselt ajavahemikku 15. veebruarist 15. juulini, liigirühmade kaupa on soovituslikud pesitsusperioodid järgmised:

- varapesitsevad liigid (vareslased, kodutuvi): 15. veebruar kuni 15. juuli;
- hilispesitsevad liigid (eelkõige pääsukesed, piiritaja): 1. mai kuni 15. august;
- ülejäänud liigid (sh kajakad): 1. aprill kuni 15. juuli.

Kajakapesa lasteaia katusel. Foto: Jäägriabi OÜ

Linnaruumis tekitavad vareslased ja kajaklased eelkõige probleeme pesitusperioodil, mil lindude valjud häälitsused ning hallvarestele, hõbe- ja kalakajakatele omane inimeste pikeerimine poegade kaitseks põhjustavad inimestele meelehärmi. Lisaks kannavad linnalinnud jäätmeid laiali ning võivad oma väljaheidetega kahjustada elaniku või linna vara.

Praktilisi nõuandeid pesitsuse ennetamiseks katustel

- ✓ Kata võrguga või paranda võimalikud avaused ja augud maja räästaalustes ning mujal enne lindude saabumist.
- ✓ Hoia katus risust ja muust võimalikust pesamaterjalist puhas, kontrolli katust sageli. Ära hoia lamekatusel ja rõdul tarbetuid esemeid.
- ✓ Külasta katust iga päev ja korista võimalikud pesaalged, andes nii lindudele märku, et tegu ei ole sobiliku pesapaigaga.

- Linde, näiteks vareseid, hakke ja kajakaid, meelitab inimese lähedale pesitsema ka lihtsasti kättesaadav toit. Hoia prügikastid suletuna ja kogu komposti suletud kompostris.

- Vajaduse korral kasuta juba enne pesitsemise algust sobivaid peletusvahendeid, nt röövlinnu kujutisi, ridva otsas hõljuvaid tuulelohesid, silma meenutavaid palle vms. Varieeri neid, sest linnud harjuvad ruttu.

Künnivaresed kuuluvad lahutamatult linnaruumi – kõrghaljastus pakub pesitsemiseks ohutuid kohti, kuhu röövlinde satub harva, ning linnakeskkonnast väljapoole jäävad põllumaad tagavad stabiilse toidulaua.

Tegemist on aga koloniaalse liigiga, kelle valjud häälitsused ning pesaümbrusesse tekkivad väljaheited on kohalikele elanikele meelehärmiks. Lisaks on künnivares püsipesitseja, kes märtsi keskpaigas rändelt naastes kasutab pesitsemiseks sama pesa, mida eelnevalgi aastal.

Seetõttu on pesade eemaldamiseks vajalik Keskkonnaameti luba.

Paraku ei lahenda künnivareste pesade eemaldamine probleemi terviklikult, sest nii võib koloonia hoopiski laguneda väiksemateks gruppideks, kes omakorda valivad ümbruskonnas uue paiga pesitsemiseks, mitte ei lahku linnaruumist. Seetõttu tuleks künnivarestega seonduvate probleemidega tegelemiseks konsulteerida Keskkonnaametiga ning leida linnaruumis rahualad, kus linnud saavad häirimata pesitseda.

Künnivareste koloonia. Foto: Keskkonnaamet

Viimati uuendatud 10.01.2025

Piiritajad, pääsukesed ja tuvid

Probleeme piiritajate ja pääsukeste pesadega ning pööningul pesitsevate tuvidega esineb kõige sagedamini suviti, mil on sobiv aeg renoveerimistöödeks. Katusevahetuseks ning fassaaditöödeks tuleb valida aeg, mil lindude pesitsusperiood on lõppenud.

See tähendab, et mõnel juhul tuleb oodata töödega suve lõpuni, mil väljuvad näiteks hilise pesitseja piiritaja pojad pesast. Vastasel juhul on tegu tahtliku pesitsuse häirimisega, mis on looduskaitseseaduse alusel keelatud. Pääsukeste puhul tuleb arvestada, et liik võib muneda ka teise kurna, kui esimesed pojad on pesast lahkunud. Tuvide pesitsuse vältimiseks pööningul tuleb takistada ligipääs ning vajaduse korral tegeleda pesaalgete eemaldamisega.

ENNETAMINE SUUREMAL TERRITOORIUMIL (OMAVALITSUS, ASULA):

- ✓ järgida õigusaktides sätestatud konkreetseid abinõusid (lisasöötmine, heakord, häirimine jms);
- ✓ planeerida (tõrjumisalad vs. rahualad, haljastus jms);
- ✓ rajada, hooldada ja uuendada haljastust;
- ✓ ennetada ja kõrvaldada probleemide põhjused (prügimajandus, lisasöötmine, toitlustusasutused, lamekatused, avatud pööningud jms), teha regulaarset kontrolli;
- ✓ arvestada konkreetsest konfliktikohast palju laiema tagamaaga (loomapidamishooned, jäätmaad, sadamad, prügimäed jms);
- ✓ teavitada regulaarselt ja ennetavalt keskkonnahariduslikul eesmärgil.

ENNETAMINE VÄIKSEMAL TERRITOORIUMIL (LINNAVÄLJAK, LASTEASUTUS, PARK, VÄLIKOHVIK, KAUBANDUSKESKUS, KORTERIÜHISTU JMS):

- ✓ kõrvaldada ennetavalt ja regulaarselt põhjused;
- ✓ korrastada ja muuta probleemidest lähtudes hoonete ja rajatiste ehituslikke lahendusi (sulgeda või katta võrguga pesitsemist ja varjumist soodustavad aknad, luugid, avaused, tehislikud käigud);
- ✓ kasutada (kevadise pesitsusperioodi ajal) katustel, räästaalustes, seintel jm lindude pesitsemist takistavaid ajutisi ennetusvahendeid (nt lamekatuste kohale madalalt pingutada lindude maandumist takistav võrk või nööriliinid, hoone räästaalused tõkestada sinna ajutiselt pingutatud võrguga, katuseharjadele lisada piigid jms);

- ennetada probleemsete lindude pesitsuskatsetusi, lastes territooriumi valdajal kontrollida ning hooldada varakult enne pesitsushooaja algust regulaarselt katuseid, rajatisi, jäätmaad jm;
- kujundada haljastust;
- soosida looduslikke vaenlasi.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Loomapojad

Loomapojad (sh linnupojad) võivad esmapilgul abituna näida, kuid enamikul juhtudel nad inimese abi ei vaja.

Kohates üksikut jänesepoega või metskitsetalle, ei ole muretsemiseks põhjust – loomavanem on poja jätnud üksipäini, sest nii on talle turvalisem. Üldjuhul naaseb loomavanem poja juurde hämarikus, seda aga eeldusel, et inimene on poja juurest lahkunud.

Enne imetajapoja ellu sekkumist tuleks oodata vähemalt 24 tundi veendumaks, et tegu on orvustunud pojaga. See aga ei tähenda, et inimene peab poja juures valvel olema – vastupidi, inimene võib naasta leiukohta 24 tunni möödudes ja kui poeg on endiselt seal, siis küsida abi, helistades Riigiinfo telefonile 1247. Enamikul juhtudel on loomaema oma poja juurde selle aja jooksul naasnud.

Praktilisi nõuandeid imetajapojaga kohtumise puhuks

- Suletud silmade ja karvkatteta oravapoeg tõsta võimaluse korral tagasi pessa või pesa lähedusse. Anna emale aega poja juurde naasmiseks.
- Eestis elavad jänesed poegadele pesa ei tee, vaid jätavad nad n-ö lageda taeva alla. Ema käib poegi toitmas kuni kaks korda päevas, enamasti hämaras. Jänesepoegade ellu sekkuda ei ole vaja, kui neid miski ega keegi ei ohusta.
- Siiliemad on väga tundlikud igasuguse häirimise suhtes ning võivad isegi pesakonna hüljata. Leides siili pesakonna või pesa, ära mingil juhul poegi liiguta või katsu! Suletud silmade ja okasteta siilipoega pessa tagasi tõsta ei tohi!
- Kitsetalled ja põdravasikad veedavad sageli päeva üksipäini, oodates oma ema. Loomavanem käib

- ise vahepeal toitumas ning jätabki selleks perioodiks poja varjulisse paika. Poegade ellu sekkumine vajalik ei ole!

- Inimese lähedus takistab loomavanema naasmist poja juurde. Ära jää loomapoja juurde ootama, kui pole selgeid viiteid, et poeg oleks orvustunud!

Kitseema jätab talle kõrge rohu sisse varju.. Foto: Tarmo Evestus

Linnupojad väljuvad pesadest sageli enne lennuvõimestumist ning jäävad veel mõneks ajaks vanalindude hoole alla.

Seetõttu, kui toome pesast väljunud linnupoja koju, võtame temalt ära võimaluse kasvada oma vanematega, kes õpetaksid pojale linnueluks vajalikke oskusi. Ka parima tahtmise juures ei suuda inimhool loomavanemat asendada, mistõttu tuleks enne igasugust sekkumist loomapoja ellu küsida nõu Riigiinfo telefonilt 1247.

Praktilisi nõuandeid linnupojaga kohtumise puhuks

- Tõsta linnupoeg, kelle keha pole veel täielikult sulgedega kaetud ja silmad on suletud, pessa tagasi. Lindude lõhnatundmismeel on kehv ja seepärast ei pea muretsema, kui linnupoega on katsud palja käega.

- Linnupoeg, kes on juba sulgedega kaetud ning pesast lahkunud, peab jääma oma vanalindude hoole alla. Vajaduse korral võib liigutada poja vahetus läheduses olevasse varjulisse kohta, kui teda ohustavad kassid või koerad.

- Allakukkunud munade või poegadega linnupesa tuleks esimesel võimalusel puu otsa tagasi tõsta. Vajaduse korral saab selleks teha asenduspesa lilleamplisse, korvi, ämbrisse või muusse riputatavasse anumasse. Kui anum on väga sügav, tuleks sinna asetada oks vms, mida mööda pojad saavad sirgudes välja. Linnuvanemad leiavad poja toidumangumise kisa järgi üles.

- Terve ja hüljatud linnupoja tunnuste kohta loe **siit**.

Muströsta vanalind pesast väljunud poega toitmas. Foto: Pixabay

Viimati uuendatud 10.01.2025

Elamusse sattunud metsloomad

Tuppa sattunud metsloomad tekitavad sageli majaomanike seas muret ja paanikat, kuid rahulikuks jäädes leitakse sageli lihtne lahendus – metsloomale tuleb tagada väljapääs, avades selleks vajaduse korral uksed või aknad, ning anda aega väljumiseks.

Nii näiteks lahenevad enamik tuppa sattunud nahkhiire juhtumeid, kus toa pimedaks tegemise ja akna avamise abil leiab nahkhiir väljapääsu võõrast keskkonnast. Niisamuti piisab akende ja uste avamistest linnule, kes on ekslikult tuppa sattunud.

Juhul kui metsloom on otsustanud paikseks jääda ning ei ole mõne aja möödudes elamust väljunud, tasub küsida nõu, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Mõned liigid aga eelistavadki inimese lähedal elamist, kuna majade ümbruses leidub närilisi. Nii näiteks saame iga aasta teateid nugistest jt kärplastest, kes on otsustanud pööningule või seina vahele pesa

teha.

Küll tuntakse rõõmu näriliste vähesusest, kuid teisalt ka muret, sest pesa ehitustööde käigus võidakse maja soojustusmaterjali jmt kahjustada. Neis olukordades metsloom abitus olukorras ei ole ning Keskkonnaamet sekkuma ei pea.

Küll aga saab inimene ise leida murele lahenduse, kui sulgeb avaused, mille kaudu metsloom majja pääseb, või teeb koostööd jahimeestega, kes abistavad teda loomapüügiga.

Majja kolinud metsnugis võib küll häirida seal elavaid inimesi, kuid ei vaja abistamist, sest on terve ning saab vabalt liikuda. Foto: Leo Eensoo

Viimati uuendatud 10.01.2025

Madu koduaias

Soojalembelisi ja päikese käes peesitamist armastavaid madusid võib kohata kasvuhoones, kompostihunnikus või peenrakile all. Hirm madude ees paneb inimesi sageli ettearvamatult käituma, kuid kõige olulisem taolises olukorras on säilitada rahu – üldjuhul pelgab madu inimest ja talle tuleb anda võimalus lahkumiseks.

Igasugusel kokkupuutel madudega tuleb silmas pidada, et siksakilise seljamustriga mürkmadu on rästik ning kollaste kuklalaikudega madu nastik.

Juhul kui tekib vajadus madu liigutada, nt kasvuhoonest välja tõsta, siis tuleb seda teha ettevaatlikult,

pöörates tähelepanu isikukaitsevahendite kasutamisele. Näiteks võib kasutada pakse kindaid või reha, mille abil tõsta madu kaanega anumasse ja ta seejärel paari kilomeetri kaugusele viia.

Tuppa sattunud rästiku eemaldamisel võib kasutada sama meetodit, kuid kui hirm mürkmao ees on suur, tasub küsida abi, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Praktilisi nõuandeid madudega konflikti vältimiseks

- ✓ Hoia muru madalana – maod eelistavad kõrge rohuga paikasid, kus neil on võimalus varjuda.
- ✓ Hoia biojäätmeid kinnises komposteris. Hajaasustuses hoia lahtine komposter või kompostiaun majast kaugemal, sest see võib tuua kaasa kutsumata külalisi madude näol.
- ✓ Ladusta aiajäätmeid, nagu oksad jms, majast võimalikult kaugel, sest need on sobiv varjepaik madudele.
- ✓ Jää rahulikuks ning küsi vajaduse korral nõu Riigiinfo telefonilt 1247.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Linna sattunud suurulukid

Linna sattunud suurulukid, nagu põdrad või karud, võivad kujutada ohtu nii iseendale kui ka inimesele. Enamasti satuvad suurulukid linnakeskkonda üksnes läbirändel või juhuslikult ning suudavad leida tee tagasi looduslikku keskkonda.

Küll aga võib hiliskevadel kohata näiteks põdramullikaid, kes iseseisvat elu alustades satuvad tavalisest elupaigast väljapoole ning jäävad sinna lõksu.

Sügiseti võivad karud jõuda kergesti kättesaadava toidu otsinguil inimasustuse lähedale.

Igal juhul tuleks linna sattunud suurulukist teatada, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Kiiret reageerimist vajavate juhtumite puhul, kus tuvastatakse oht inimese elule või varale, reageerib esmajoones Päästeamet.

Vajaduse korral kaasatakse sündmuse lahendamisesse Politsei- ja Piirivalveamet, Keskkonnaamet ning ka kohaliku jahiseltsi esindaja.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Ohud linnaruumis

Vaatamata eelistele, mida linnaruum metsloomadele pakub, on seal ka palju ohtusid. Sageli ristuvad metsloomade liikumisteed autoteega, mis võib lõppeda kokkupõrkega.

Keskkonnaamet soovitab tähistada teelõigud, kus kokkupõrked metslooma ja auto vahel on sagedased, vastava märgistusega. Märgistused võivad olla ka hooajalised, nt perioodil, kus mõne liigi (nt kahepaiksete) liikumisaktiivsus on suurem.

Nii näiteks tähistab Viljandi linn igal sügisel teelõigud, mida pardid kasutavad ühelt veekogult teisele liikumiseks.

Et juhtida autojuhtide tähelepanu siilide teeületuskohtadele, on soovituslik kasutada vastavat liiklusmärki. Foto: Pixabay

Unarusse jäänud ehitised võivad samuti olla ohuks metsloomadele, kes võivad nendesse lõksu jääda.

Allpool toodud pildil on bassein, kuhu madala veetaseme tõttu on lõksu jäänud nii koprad kui ka erinevad veelinnud. Taoliste olukordade vältimiseks on võimalik kasutada käepäraseid vahendeid, et luua väljapääsutee hättasattunud loomadele.

Väljapääsutee basseinist, kuhu madala veetaseme tõttu on metsloomad lõksu jäänud. Foto: Karmel Ritson

Klaaspinnad linnaruumis (nt bussipeatused, spordiväljakud, kõrghooned) on ühed sagedamad abitu seisundi põhjustajad lindude seas.

Pinnalt peegelduv taevas või rohelus annab linnule eksliku signaali jätkuvast lennuruumist, mistõttu põrkub lind klaasiga kokku. Kokkupõrke tulemusel võib lind saada kerge põrutuse, kuid on ka juhtusid, kus lind võib kaotada vigastuse tõttu lennuvõime, saada tõsise peatrauma või lausa hukkuda. Kergematest kokkupõrgetest taastumiseks vajab lind rahulikku keskkonda ja aega. Enamasti piisab varjulise koha leidmisest või linnu õhuavadega karpi paigutamisest. Taastumise aeg võib varieeruda mõningatest minutitest kuni mitme tunnini sõltuvalt vigastuse raskusastmest.

Klaaspindade kleebised. Foto: autor

Praktilisi nõuandeid lindude klaaspindadega kokkupõrgete vältimiseks

- Tõmba akna ette ruloo või kardin.
- Nurgaakende puhul tõmba ruloo või kardin ette vähemalt ühele poole. Hästi läbi paistvate klaaside puhul näevad linnud üksnes seda, mis on teisel pool klaasi, näiteks rohelust ja taevast.
- Kleebi akendele kleepse või paberist kaunistusi. Oluline on, et elemendid oleks tihedalt u 10 cm vahedega. Lihtsam variant on kleepida aknale ajutiselt (suurema rände ajaks) maalriteibiga ruudustik.
- Kustuta pimedal ajal ebavajalikud tuled. Paljud linnuliigid rändavad öösel. Suur valgusreostus raskendab neil öist orienteerumist, eksitab ja põhjustab halvemal juhul kokkupõrkeid hoonete

- akendega.
- Võimaluse korral tuleks uute klaashoonete planeerimisel kasutada madala peegeldusteguriga või dekoorklaase.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Haigused, mida metsloomad levitavad

Metsloomad kannavad mitmeid erinevaid haigusi, mida nad võivad ka lemmikloomadele levitada.

Kärntõbi

Üheks tuntumaks taoliseks haiguseks on kärntõbi, mida levitavad koerlaste seast näiteks kährikud ja rebased. Kärntõve põhjustajaks on süüdiklestad, mis tekitavad sügelust ning toovad kaasa ka karvade väljalangemise. Tihtipeale on just puuduvad sabakarvad need, mis annavad märku, et metsloom võib kärntõve all kannatada. Linnakeskkonnas elavad kärntõves metsloomad võivad haigust levitada ka koertele, kuid seda eeldusel, et koer on olnud otseses kokkupuutes või liikunud samades paikades, kus kärntõves loom. Süüdiklest võib kanduda lemmikloomalt ka inimesele, kuid suurt ohtu ta tervisele ei kujuta. Tegemist on ravitava haigusega ning kui on kahtlus, et koer on kokku puutunud kärntõves metsloomaga ning lemmikloomal esineb sügelust, tuleks pöörduda veterinaari poole. Lemmikul võib olla ka mõni muu sügelust põhjustav nahahaigus ehk alati ei ole looma kiheluse taga just kärntõbi.

Kärntõves rebane

Koerte katk

Koerte katk on nakkushaigus, mida on ka Eesti koerlaste, sh ka rebaste seas leitud. Tegemist on väga nakkava haigusega, mis kõigepealt mõjutab loomade hingamisteid ja seejärel juba närvisüsteemi. Koerad on haigusele väga vastuvõtlikud, kuid koerte katku vastu on võimalik oma lemmikuid vaktsineerida.

Siseparasiidid

Lisaks sellele võivad metsloomad olla ka erinevate parasiitsete paelusside kandjad. Näiteks on rebaste seas levinud ehhinokokk-paeluss, mille munad võivad rebase väljaheite kaudu ka koerale edasi kanduda. Koer omakorda võib nakatada ka inimest. Eelmainitut saab aga vältida andes oma lemmikule regulaarselt ussirohtu.

Viimati uuendatud 15.08.2025

Lisamaterjalid

Häirekeskuse riigiinfo telefon 1247 võtab ööpäevaringselt vastu teateid keskkonnaalaste õiguserikkumiste, samuti abitute loomade kohta. Vajadusel suunatakse teataja pöördumine edasi Keskkonnaametile.

- Täiendavat teemaga seonduvat leiad KeA kodulehel alajaotustest: **Hättasattunud metsloom**
- **Pesitsevatest linnalindudest**
- **Teade riigiinfo telefonile 1247**

Lisalugemist:

- **Linnaelustiku käsiraamat**
- Raamat **Eesti imetajad**

Eestimaa Looduse Fond:

- **Nahkhiirte õpimapp**
- **KKK nahkhiirtest**

Eesti Jahimeeste Selts:

- **Ulukid teel**
- **Metsloomal on alati peatee**
- **Kui on juhtunud õnnetus metsloomaga**
- **Õppematerjalid**

Eesti Ornitoloogiaühing:

- **Mida teha leitud linnupojaga?**

- **Leidsid kakupoja?**
- **Mida teha abitu piiritajaga?**
- **Veelindude toitmine**
- **Mida teha, kui rähn lammutab maja?**

Veebiloengud:

- **Infotund keskkonnaspetsialistidele linnaloomadest**
- **Linnas elavad metsloomad**
- **Mõistlik või mõttetu- millal tasub inimesel vigast looma aidata**
- **Loomalaste raske lapsepõlv**
- **Kutsumata külalised loomade abistamisel**
- **Kohtumine metsloomaga**
- **Õppematerjal Metsloomade aastaring, inimese ja ulukite suhted**

Linnuabi Grupp – lindudega seotud probleemide lahendamine

Jäägriabi OÜ – metsloomadega seotud probleemide lahendamine Harjumaal

Viimati uuendatud 15.01.2025

Looduskaitse

Kohalike omavalitsuste roll looduskaitses on oluline, kuna nad on seotud igapäevaelu korraldamisega ja omavad olulist mõju looduse kaitsmisel.

Viimati uuendatud 17.01.2025

Võõrliigid

Võõrliigid on liigid, kes on oma looduslikust levilast sattunud uude elupaika inimese kaasabil tahtlikult või tahtmatult.

See tähendab, et ilma inimeseta ei oleks nad suutnud sinna levida. Võõrliikide hulka kuulub näiteks suur hulk toidu- ja ilutaimi. Eksootiliste, uhkete ja teismoodi liikide ihalus on suurenev trend tänapäeva avatud maailmas.

Eestis loetakse võõrliikideks kokkuleppeliselt selliseid liigid, mis on Eestisse jõudnud 19. saj lõpust alates, taimede puhul loetakse selleks piiriks 18. saj keskpaika.

Enne seda Eestisse jõudnud võõrliigid on enamasti niivõrd naturaliseerunud, et nende vastu ei ole enam võimalik praktiliselt midagi ette võtta, samuti on kooslused nendega juba teatud määral kohanenud.

Invasiivne ehk sissetungiv on selline võõrliik, mis ohustab kohalikke ökosüsteeme, elupaiku või liike ning tekitab majanduslikku või keskkonnakahju.

Võõrliikide riiki toomine võib olla:

tahtlik – inimene on viinud teadlikult liigi uude kohta.

Põhjusteks on näiteks:

- ✓ aiandus;
- ✓ lemmikloomad;
- ✓ põllumajandus – soov saada rohkem ja/või suuremat saaki, vaheldust toidulaual;

- kalandus – soov mitmekesistada püügiobjekte, püüda suuremat saaki;
- karusloomakasvatus;
- nuhtluste kontroll – nuhtlusliigist lahtisaamiseks tuuakse uus liik sisse;
- turism - seemnete, noorte või täiskasvanud isendite suveniiridena kaasatoomine.

tahtmatu – inimtegevuse käigus tuuakse riiki uusi liike kogemata.

Põhjusteks on näiteks:

- erinevate troopiliste toodete kaubandus – nt eksootiliste puuviljade kastidesse võivad olla peitunud eksootilised ämblikud, putukad, sisalikud, nahkhiired jt;
- laevandus – kauba- ja reisilaevade ballastveega ning laevakerele kinnitanuna levivad vees elavad võõrliigid “jänestena” uutesse asupaikadesse;
- kalandus – paati, transpordihaagist ja püügivahendeid ühelt veekogult teisele viies ning seejuures puhastamata jättes kantakse tahtmatult edasi ka vees elavaid võõrliike.
- iluaiandus – istikute ja nende mullaga levivad uutesse elupaikadesse ka erinevad patogeenid ja haigused, parasiidid ja selgrootud, keda taimedelt eelnevalt leida ja eemaldada võib olla võimatu. Nii on tõenäoliselt rododendronitega jõudnud Eestisse saare äkksurm ja istikute mullapallidega Hispaania teetigu.

Viimati uuendatud 13.02.2025

Võõrliikide mõju kohalikule ökosüsteemile

Võõrliigid on elupaikade kao ja killustumise kõrval suurimaks ohuks kohalikule elurikkusele. Need võivad mõjutada kohalikku ökosüsteemi järgmiselt:

- konkurents ja kohalike liikide väljatõrjumine – nt signaalvähk tõrjub välja hariliku jõevähi, elegantne garneel kohalikud krevetiliigid, ameerika naarits on mandri-Eestist tõrjunud välja euroopa naaritsa;

- elupaikade muutmine – nt verev lemmmalts, Sahhalini ja vooljas pargitatar, karuputke võõrliigid, kanada kuldvits kasvavad suurte ja tihedate kolooniatena, tõrjudes välja teised liigid;
- toiduahelate muutmine (kisklus ja herbivooria) – nt hariliku rändkrabi ja ümarmudila mõju rannikumere põhjaloomastiku arvukusele;
- haiguste ülekanne – nt signaalvähk kannab endaga kaasas vähikatku, mis on letaalne harilikule jõevähile;
- on mürgised – nt Sosnovski ja hiid-karuputk;
- on parasiitide ja haigustekitajate kandjad;
- tekitavad lähedaste liikidega ristudes hübriide;
- takistavad tolmeldamist – nt kimalased eelistus tolmeldada verevat lemmmaltsa kohalike taimeliikide ees.

Lisades juurde mõjud majandustegevusele (näiteks kinnisvara väärtuse vähenemine, saagikuse vähenemine) ja inimese tervisele, on võõrliikide teema muutumas maailmas järjest olulisemaks.

Viimati uuendatud 13.02.2025

Kuidas võõrliigid peamiselt levivad?

Võõrliikide probleem on ka Eestis järjest enam teravnev mitmel põhjusel:

- **Liigselt paljunenud või enam mitte-tahetud lemmikloomad visatakse „minema“ või kallatakse veekogudesse** – nii satub igal aastal loodusesse näiteks punakõrv-ilukilpkonni, Narva veehoidla süsteemi sattus nii tõenäoliselt marmorvähk. Kui inimene võtab endale lemmiku, võtab ta ühtlasi ka vastutuse. See tähendab ka paljunemise vältimist, haiguste ravi ning vastutustundlikku käitumist juhul, kui looma ei ole enam võimalik edasi pidada;
- **Väljarohitud ja liigselt paljunenud taimed ja/või nende osad visatakse aia taha või viiakse metsa**, sarnasteks kohtadeks on surnuaedadega piirnevad nn servaalad ja jäätmehunnikud – selliselt viiakse võõrliigid täielikult kontrollimatusse keskkonda. Probleemiks ei ole niivõrd mõneks aastaks paigale jäävad püsikud, vaid need liigid, mis hakkavad edasi levima. Nii on plahvatuslikult levinud

- ✓ näiteks verev lemmmalts, pargitatrad, igihali. Haljastus- ja aiajäätmed on samuti jäätmed, mida ei tohi viia loodusesse ega võõrale (kellelegi teisele kuuluvale) maale. Aiajäätmed tuleb komposteerida kontrollitult oma aias – kompostimuld on väärtuslik väetis. Rohkem võiks kasutada paljudes suuremates asulates toimuvat aiajäätmete korraldatud vedu.

- ✓ Mitmesuguse põllumajanduse, metsatöö, ja **transpordivahenditega levitatakse tahtmatult edasi võõrliike**. Samuti ei arvestata pinnasetööde planeerimisel võõrliikide kasvukohtadega, levitades mullaga võõrliike tahtmatult uutele aladele.

- ✓ **Kasutades erinevates veekogudes samu vahendeid** – nt paate, kummikuid, kalapüügiriistu – võib tahtmatult kanda edasi invasiivseid veetaimi (nt vesikatk), väiksemaid elusorganisme (nt rändkarp) ja ka ohtlikke baktereid/viiruseid (nt vähikatkuga veekogust võib tahtmatult viia edasi katku ka teistesse veekogudesse). Seepärast on pärast püüki vaja alati puhastada ka kasutatud vahendid (pesta ja jätta vähemalt päevaks päikese kätte).

Viimati uuendatud 13.02.2025

Seadusandlus

Looduskaitseseaduse (LKS) § 57 kohaselt “Võõrliike ei tohi loodusesse lasta ega istutada/külvata”. Erandiks on 13 puuliiki, mida võib kasutada metsa uuendamisel (keskkonnaministri 04.12.2006 määrus nr 69 „Metsa uuendamisel kasutada lubatud võõrpuuliikide loetelu“): must kuusk, serbia kuusk, keerdmänd, euroopa lehis, siberi lehis, siberi lehise vene teisend, jaapani lehis, kuriili lehis, eurojaapani lehis, harilik ebatsuuga, siberi nulg, punane tamm ja hübriidhaab.

- ※ Eesti siseriiklik võõrliikide nimekiri on kinnitatud keskkonnaministri 07.10.2004 määrusega nr 126, „**Looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide nimekiri**“.

Nende liikide elusaid isendeid on keelatud Eestisse tuua ja siin kasvatada. Neid pidada ja omada võib vaid teaduslikult põhjendatud juhtudel Keskkonnaameti loa alusel. Nende võõrliikide hulgas on liike, kes on meil juba probleemiks ja neid, kellega on hädas teised Euroopa või muud maailma riigid ja on igati tõenäoline, et need muutuksid invasiivseks ka Eestis.

Keskkonnaameti loa alusel on Mandri-Eestis lubatud pidada mingi- ja kährikufarme, kui need vastavad nõuetele (keskkonnaministri 20.11.2014 määrus nr 51 „Mingi ja kähriku tehistingimustes pidamisele esitatavad täpsustatud nõuded ja farmi tegevusloa sisu täpsustatud nõuded“). Eestis kehtivad hetkel veel kaks mingifarmi tegevusluba. Karusloomafarmide pidamine keelatakse täielikult aastast 2026.

- Lisaks kehtib Eestile Euroopa Liidu võõrliikide määrus (**Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1143/2014**).

Määruse keskmes on Euroopa Liidu jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide nimekiri. Nimekirja kantud invasiivsete võõrliikide looduslikud levilad asuvad väljaspool Euroopa Liitu ning nende kahjulikku mõju peetakse nii tõsiseks, et see nõuab kooskõlastatud tegevust üle Euroopa Liidu. Määruses on kirjas reeglid nende liikide kahjuliku mõju ennetamiseks, vähendamiseks ja ohjamiseks.

Määruse järgi on keelatud nimekirja kantud liikide elusisendeid:

- tuua Euroopa Liidu territooriumile
- vedada
- turule lasta
- aretada
- lubada paljuneda, pidada või kasvatada
- kasutada või vahetada
- loodusesse lasta
- müüa

Määruses on ette nähtud üleminekuaja meetmed:

- Kui nimekirja kuuluv lemmikloom on omandatud enne liigi nimekirja kandmist (või muul legaalsel viisil), on lemmiklooma pidamine lubatud kuni looma surmani. Komisjoni tõlgendusena kuuluvad siia ka loomaaiad. Välistatud peab olema isendite paljunemine ja põgenemine.
- Seaduslikult omandatud lemmiklooma transport sh vedamine Euroopa Liitu, selle piires ja sellest välja on lubatud.
- Kui omanik ei suuda seaduslikult omandatud võõrliigist lemmiklooma eest hoolitseda, on lubatud lemmiklooma üleandmine vastavatele rajatisele (varjupaigale) või luba omavale teadusasutusele Keskkonnaameti kontrollitud tingimustel.

- Euroopa Liidu jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide nimekiri on kättesaadav **EUR-Lex lehel**. Seda nimekirja täiendatakse pidevalt.

- Rohkem info leiab ka **Kliimaministeeriumi kodulehelt**.

Marmorvähi vaid ühest isendist võib alguse saada uus populatsioon. Foto: Eike Vunk

Võõrliikide ohjamiskavad

Ohjamiskava koostatakse juhul, kui teadusinventuurid näitavad liigi arvukuse suurenemisest tingitud olulist negatiivset mõju keskkonnale või ohtu inimese tervisele või varale.

Eestis on koostatud ohjamiskavad karuputke võõrliikide ja vereva lemmmaltsa ohjamiseks.

Karuputke ohjamiskava | 2.44 MB | pdf Vereva lemmmaltsa ohjamiskava | 4.63 MB | pdf
Lisaks on jõevähi kaitse tegevuskaval üheks osaks ka võõr-vähiliikide uurimine ja ohjamine.

Jõevähi (Astacus astacus) kaitse tegevuskava | 2.84 MB | pdf

Viimati uuendatud 13.02.2025

Kuidas saab kohalik omavalitsus panustada võõrliikide vastu võitlemisse?

- Julgustage elanikke võitlema võõrliikide vastu.
  Võõrliikidel ei tohi lasta loodusesse levida. Kui avastatakse võõrliigi esimesed leiud, on mõttekas need kohe hävitada. See aitab ära hoida arvukuse plahvatuslikku suurenemist ja hilisemat ränka tööd nendega võitlemisel. Euroopa Liidu ja Eesti siseriiklikusse nimekirja kuuluvaid liike ei tohi kasvatada ka oma kodus-aias, paljundada ega mingil moel levitada ega müüa. Lisaks keelatud liikide nimekirjas olevatele liikidele on palju ka selliseid võõrliike, mis ei kuulu küll nimekirja, kuid on teadaolevalt invasiivsed ja võivad tulevikus samuti palju probleeme tekitada (nt lupiin, mis on Soomes ja ka mujal maailmas juba arvestatav probleem, kuna takistab massiliselt levides oma laiade lehtedega teiste liikide kasvu ja levikut ning muudab mullakeemiat). Seetõttu on väga oluline teavitada kohalikke elanikke võõrliikidest, vajadusel Keskkonnaametisse suunates. Samuti on võimalik teha koostööd Keskkonnaametiga teema käsitlemisel kohalikes meediaväljaannetes.

- Vedage aktiivselt eest võõrliikide vastu võitlemist oma valla või linna territooriumil.
  Kontrollige regulaarselt ja võõrliikide tuvastamisel tehke võimalikult kiiresti tõrjet kohalikule omavalitsusele kuuluvatel kinnistutel.
  Aidake eraomanikke, näiteks lisades omavalitsuse tõrjutavate alade hulka ka kolooniad erakinnistutel, mille maaomanikud ei ole võimelised ise tõrjet tegema (nt üksikud eakad inimesed, puudega inimesed).
  Korraldage võõrliikide tõrjet erinevate koostöövormide kaudu (koostöö kriminaalhooldusosakondadega ÜKT pakkumises, koostöö kohalike kogukondade, seltsingutega). Näiteks vereva lemmmaltsa koloonia kollektiiviga rohimine võib olla üheks koostegutsemise võimaluseks, millega aidatakse panustada oma kodukandi loodushoidu.
  Oluline on, et tõrjet tehtaks järjepidevalt koloonia hävimiseni. Omavalitsustest on Tallinna linn, Rae ja Muhu vald on mitmeid aastaid korraldanud karuputke võõrliikide kolooniate tõrjet, Viljandi linn vereva lemmmaltsa tõrjet. Teetigudega on aidanud elanikel võidelda Viljandi ja Rakvere linn, Saku vald. Viru-Nigula vald on võtnud eesmärgiks saada lahti pargitatarde kolooniatest valla territooriumil.

- Karuputke võõrliikide tõrjekohustus läheb järk-järgult üle maaomanikule. Omavalitsustel on kohustus tõrjuda karuputke võõrliike kõikides munitsipaalmaal asuvates kolooniates alates 2026. aastast. Loe lähemalt alajaotisest „**Karuputke võõrliigid**“.

- Lemmikloomade pidamise kord peab olema osa omavalitsuse heakorrast, et välistada võõrliikide loodusesse viimine ja sattumine.
- Soosige haljastus- ja aiajäätmete kompostimist oma kinnistul ja/või haljastus- ja aiajäätmete

- ✓ korraldatud vedu.
- ✓ Pinnasetööde planeerimisel arvestage invasiivsete võõrliikide leiukohtadega, et vältida seemnete ja juurtega saastunud pinnase kontrollimatult laiali vedamist. Pinnasetööd tuleb kooskõlastada Keskkonnaametiga.
- ✓ Julgustage inimesi teavitama võõrliikide leiukohtadest. Seni teadmata leiukohtade kaardistamine aitab planeerida tõrjet.

Palume anda teavet invasiivsete võõrliikide leiukohtade kohta Keskkonnaametile

- **info@keskkonnaamet.ee**
- **karuputk@keskkonnaamet.ee**

Viimati uuendatud 25.02.2025

Karuputke võõrliigid

Hiid-karuputk, Sosnovski karuputk ja pärsia karuputk on ohtlikud invasiivsed võõrliigid, mis ohustavad kohalikku loodust ja ettevaatamatul kokkupuutel kahjustavad ka inimeste tervist. Kõik kolm liiki on kantud võõrliikide nimekirja nii Eesti kui ka Euroopa Liidu tasandil. Nende liikide leviku takistamine ja tõrje on äärmiselt oluline.

Karuputke võõrliigid on mitmeaastased ja suurekasvulised, levivad edasi seemnetega. Ühel taimel võib valmida kuni 100 000 seemet ning need võivad olla mullas idanemisvõimelised u 10 aastat.

Karuputke võõrliigid talu tagahoovis. Foto: Eike Vunk

Karuputke võõrliikide tõrjesse on oodatud panustama omavalitsused ja eraomanikud

Keskkonnaamet on korraldanud üleriigilist karuputke tõrjet aastast 2006. Tõrjet on tellitud avaliku hanke kaudu ja tõrjeviisideks on olnud põhiliselt taimede juurtega välja kaevamine ja herbitsiidiga mürgitamine. Tõrje tulemusel on karuputke võõrliigid hävitatud ca 800 hektaril. Paljudes suurtes ja algselt tihedates kolooniates tärkavad praeguseks vaid üksikud taimed.

2026. aastal on Keskkonnaameti eestvedamisel võimalik teha tõrjetöid üleriigiliselt.

2026. aasta karuputke tõrjeks on riiklik rahastus tagatud täies mahus. See tähendab, et kõik tõrjet vajavad kolooniad – sh ka munitsipaalmaadel asuvad – saavad 2026. aastal riikliku tellimusena tõrjutud.

Seetõttu ei ole kohalikel omavalitsustel vaja 2026. aastaks:

- ✓ ise karuputke tõrjet oma maadel korraldada,
- ✓ ega ka selleks eelarvelisi vahendeid planeerida.

Samuti ei toimu 2026. aastal tõrje kohustuse üleandmist eraomanikele. Edasise rahastuse kohta (alates

2027. aastast) selguvad otsused tõenäoliselt 2026. aasta jooksul.

Omavalitsused ja maaomanikud on oodatud panustama vabatahtlikult.

Kui Teie omavalitsusel on huvi ja võimalus ise karuputke tõrjet korraldada, on sellest väga suur abi – iga maaomaniku panus aitab kaasa kogu Eesti looduse kaitsele.

Keskkonnaamet saab omalt poolt toetada järgnevaga:

- ✓ riiklikus kasutuses olevad hankelepingute näidised,
- ✓ tehnilised kirjeldused ja
- ✓ keskmised maksumused, mis aitavad tööde tellimisel orienteeruda.

Samuti saab Keskkonnaamet soovitada karuputke tõrjega tegelevaid ettevõtteid, kellelt saab küsida hinnapakkumisi.

Keskkonnaamet palub teavitada, kui omavalitsusel on plaan ise tõrjet korraldada.

Kui omavalitsusel on plaan ise oma munitsipaalmaadel tõrjet teostada, palun sellest kindlasti teada anda hiljemalt 2025. aasta lõpuks info@keskkonnaamet.ee. See võimaldab Keskkonnaametil vastavad kolooniad riiklikust tellimusest välja arvata.

Karuputke võõrliigid on mürgised. Kui taimemahl satub nahale või silma, tuleb see loputada rohke veega või silmaloputusvahendiga ning kaitsta valguse eest, isegi kui päike ei paista.

Eestis on kaardistatud hiid- ja Sosnovski karuputke aktiivseid kolooniad ligi 2500 hektaril. Aastatepikkuse tõrjetöö tulemusel on kolooniad hävinud 800 hektaril (2024. aasta seis).

Karuputke võõrliikide hävitamine on tulemuslik ainult järjepideva tõrjega.

Kõikides kasvukohtades on vaja teha tõrjet igal aastal seni, kuni kogu koloonia on hävinud. Uutes, avastatud leiukohtades tuleb alustada tõrjega võimalikult kiiresti.

Kasvõi ühe aasta tõrjumata jätmine toob kaasa taime seemnepanga uuenemise, mistõttu tõrjeperiood

pikeneb oluliselt. Karuputke seemned võivad olla mullas idanemisvõimelised u 10 aastat. Tõrje tulemus sõltub tõrjuja korrektsusest.

Väga oluline on teha tõrjetöid teadlikult ja ettevaatlikult. Tõrjet tasub alustada siis, kui taimed on väikesed (mai lõpp – juuni algus). Vaja on kasutada kaitseriideid, -kindaid ja -prille, et vältida naha ja silmade kokkupuudet taimemahlaga.

※ Täiendavat teavet karuputke võõrliikide äratundmise, tõrjumise viiside ja ohutuse tagamise kohta leiab Keskkonnaameti teemalehelt "**Karuputke võõrliigid ja nende ohjamine**".

Samuti on seal nimekiri tõrjujatest, kes on varasemalt seda tööd teinud ja kelle poole võib pöörduda, kui on soov tõrjet tellida.

✓ **Väikese pindalaga ja hõredas koloonias on eelistatud tõrjemeetodiks taimejuurte väljakaevamine.** See on kohustuslik meetod veekaitsevööndis, mahealadel, mesilate vahetus läheduses, kaitsealadel. Siiski, tihe ja suur koloonia mahealal, mida ei saa tõrjuda kaevamismeetodil, ei ole PRIA nõuetekohaselt heas korras olev maa ja ei tohi kuuluda maheala koosseisu.

✓ **Suurtes ja tihedates kolooniates on peamiseks tõrjemeetodiks glüfosaadil põhineva herbitsiidiga käsitsi mürgitamine.** See on hetkel parim teadaolev masstõje viis. Herbitsiidiga võib tõrjuda inimene, kellel on vastav taimekaitsevahenditunnistus ning tööde teostamisel tuleb järgida tõrjetööde töö- ja ohutusjuhendit. Herbitsiididega ei tohi mürgitada näiteks mahealadel, mesilate lähedal, kaevude läheduses, kaitsmata põhjaveega piirkondades.

✓ **Teatud juhtudel, kui mürgitamine ja kaevamine kumbki ei sobi, on võimalik kasutada tõrjemeetodina õisikute lõikamist või geotekstiiliga katmist.** See on põhjendatud näiteks veekogude kallastel ehk veekaitsevööndites olevates suurtes ja tihedates kolooniates, kus mürgitada ei tohi ning kaevamine tekitaks erosiooni.
Õisikute lõikamise ja kokku kogumisega hoitakse ära uute seemnete teke ja edasi levimine mööda jõge. Õisikute lõikamine võib olla vajalik ka järeltõrjena kolooniates, kus tõrjest hoolimata on õitsema läinud taimi.
Geotekstiili meetodit on kasutatud mitmetes riikides, Eestis on see meetod katsetuses. Esialgsete tulemuste järgi võib öelda, et meetod toimib, kui jälgida, et geotekstiil püsib omal kohal ja ei saa kahjustada ning see on korralikult paigaldatud (külgedelt u 1 m sügavusele kaevatud). Geotekstiili saab vajadusel katta ka mullakihiga ja külvata peale muru, kui kasvukoht asub näiteks avalikult kasutataval alal.

Karuputke võõrliigid levivad edasi uutesse kasvukohtadesse inimtegevuse käigus ka tahtmatult.

Lisaks looduslikele levikuteedele (vooluveekogud jm) levib karuputk edasi näiteks põllumajandusmasinate ja metsatöömasinate kaudu ning karuputke seemnete ja juurtega saastunud

pinnase teisaldamisel. Seetõttu on väga oluline puhastada tööriistad-masinad karuputke koloonia juurest lahkudes. Koloonia alal ja selle lähiümbruses tuleb teha pinnasetöid kontrollitult. Vastasel juhul saab teatud tingimustel käsitleda tegevust looduskaitseseaduse põhjal invasiivse võõrliigi levitamisena.

Näide: karuputke võõrliikide leviku takistamine tee-ehituse projektide elluviimisel

Transpordiamet on teinud koostööd Keskkonnaametiga tee-ehituse projektide elluviimisel. Juba projektide koostamise käigus arvestatakse karuputke võõrliigi kolooniatega: enne tööde algust märgitakse koostöös Keskkonnaametiga maha karuputke koloonia, kaevatakse sealne pinnas ühe meetri sügavuselt välja, viiakse Keskkonnaameti poolt ette antud kohta, laotatakse maha ja puhastatakse veoauto kast mullast.

Sedasi välditakse seemnete ja juurtega saastunud pinnase levimist. Pinnase viimise kohaks valib Keskkonnaamet parima võimaliku variandi, milleks on olemasolev karuputke koloonia riigimaal.

Kui koloonia ulatub teemaalt kaugemale eramaale, võib küsida ka maaomaniku valmisolekut, et tee-ehituselt eemaldatav pinnas tõsta eramaal asuva sama koloonia peale lisaks. Sama põhimõtet peab rakendama ka kohalike teede puhul – nii ehitusprojektides kui hooldamisel (tihti hooldamise käigus teisaldatakse pinnast tee servadest) ning see peab laienema kõigile invasiivsetele võõrliikidele.

Pärast koloonia hävimist on vaja jälgida kasvukohta veel mitme aasta jooksul. Uute taimede ilmumisel tuleb tõrjet korrata.

Keskkonnaamet ootab andmeid karuputke võõrliikide leiukohtade kohta.

Uuest kasvukohast palume teatada karuputk@keskkonnaamet.ee. Oluline on, et kõik kodanikud annaksid leiukohtadest teada. PRIA toetuste taotlejatel on teatamine kohustuslik. Eriti oluline on, et üksikud isendid hävitaks leidja kohe ise, sest see aitab vältida aastatepikkust vaevalist tõrjet.

Teadaolevaid karuputke võõrliikide kolooniad näeb

- Maa- ja Ruumiameti **karuputke kaardirakenduse kaudu** ja
- **PRIA veebikaardilt** (abiinfo kihtide all).
- Täiendavat teavet karuputke võõrliikide äratundmise, tõrjumise viiside ja ohutuse tagamise kohta

※ leiab Keskkonnaameti teemalehelt "**Karuputke võõrliigid ja nende ohjamine**".

Viimati uuendatud 13.03.2025

Verev lemmmalts

Verev lemmmalts on invasiivne võõrliik, mis kuulub sarnaselt karuputke võõrliikidele kogu Euroopas hävitamisele.

See dekoratiivne, aedade kaudu ja aiajäätmetega loodusesse pääsenud rohttaim võib kasvada mitme meetri kõrguseks. Taim on üheaastane, levib edasi seemnetega. Mulda sattunud seemned püsivad elujõulisena 1–4 aastat. Verev lemmmalts hõivab suuri alasid ning levib kiiresti uutesse kasvukohtadesse.

Verev lemmmalts on küll väga kaunis, kuid looduslikku tasakaalu ohustav liik. Foto: Eike Vunk

Vereva lemmmaltsa leviku pidurdamiseks on oluline jõuda maaomanikeni, et selgitada liigi ohtlikkust ja leida koostöövõimalusi tõrjeks.

Maaomanikud peavad teadma oma kohustusest mitte kasvatada verevat lemmmaltsa oma kinnistul ega lubada sellel levida.

Verev lemmmalts on hõlpsasti rohitav, mistõttu saab kolooniaid tõrjuda edukalt ka ühistööna, nt talgutena. See võõrliik on küll Eestis juba üsna laialt levinud, kuid kolooniad on pigem kompaktsed ja otsustaval tegutsemisel on võimalik saada liik kontrolli alla. Talgute vm kampaania käigus tõrjudes on oluline küsida eelnevalt luba maaomanikult.

Taimede rohimist tuleb teha õigel ajal: enne õitsemist või hiljemalt enne seemnete valmimist. Väljakistud taimed tuleb jätta koloonia alale, samas vältides taimede kokkupuudet mullaga, et need uuesti ei juurduks. Vajadusel teha tõrjet mitu korda suve jooksul. Järjepidevalt igal aastal tõrjudes on võimalik koloonia hävitada.

Teine võimalus tõrjeks on pidev niitmine, ala hoidmine madalmurusena.

Pärast koloonia hävimist on vaja jälgida kasvukohta veel mitme aasta jooksul. Uute taimede ilmumisel tuleb tõrjet korrata.

Leiukohtade kaardistamine

Oluliseks tegevuseks on ka seni teadmata leiukohtade kaardistamine. Selline info on aluseks võõrliigi levikust ülevaate saamisel.

Uuest kasvukohast palume anda teada **info@keskkonnaamet.ee**.

Väga oluline on, et kui leitakse üksikud isendid, hävitaks leidja need kohe ise, sest see aitab vältida aastatepikkust vaevalist tõrjet.

- Hetkel teadaolevate leiukohtadega saab tutvuda kaardirakenduse abil, mille leiab **Keskkonnaameti kodulehelt**.

Vereva lemmmaltsa kolooniaid on Eestis tõrjutud 2018. aastast. Pärnu jõe äärset kolooniat rohiti Keskkonnaameti ning Tallinna Vangla Pärnu kriminaalhooldusosakonna ja kohalike omavalitsuste koostöös. Üldkasuliku töö (ÜKT) tegijad rohisid suve jooksul kolooniat, vältides nii uute seemnete teket.

Olulise panuse on vereva lemmmaltsa tõrjesse andnud Eestimaa Looduse Fond, kelle talgutel on vabatahtlikud näiteks Karula rahvuspargis ja Otepää looduspargis mitmeid aastaid süsteemselt kolooniaid rohinud. 2024. aastal lisandus rohitavate alade hulka Keeni pargi koloonia. Ka Viljandi linn on

mitme aasta jooksul tõrjunud mitut suurt kolooniat.

※ Rohkem teavet saab **Keskkonnaameti vereva lemmmaltsa teemalehelt**.

Viimati uuendatud 13.02.2025

Võõrnälkjad

Hispaania teetigu ja mustpeanälkjas on invasiivsed võõrliigid Eestis. Hispaania teetigu nähti meil esmakordselt 2008. aastal. Liik on nüüdseks levinud üle kogu Eesti ja mõnes piirkonnas esineb seda juba massiliselt. Mustpeanälkja esmaleid Eestis pärineb 2013. aastast ning viimastel aastatel on ka see liik osades piirkondades juba massiline.

Tuleb arvestada, et võõrnälkjatega võivad segi minna mõned meie kodumaised nälkjaliigid. Seetõttu on tuleb enne tõrjuma asumist määramistunnused endale selgeks teha, et hoida kodumaiseid liike.

※ Määramisel on abiks Keskkonnaameti **võõrnälkjate teemaleht**.

Nälkja võõrliikide levikut tuleb takistada kohe, kui piirkonnas on avastatud esimesed leiud. See aitab ära hoida nende arvukuse plahvatuslikku suurenemist.

Spetsiaalsed nälkjakorjamise aktsioonid on tõhusad, kui neid planeeritakse koostöös naabritega ja neid tehakse niiske ilmaga järjepidevalt kogu hooaja jooksul. Abiks võivad olla mitmesugused püünised (nälkjamatid, püünistaimed või teomajad). Leitud nälkjad hukata nt keeva veega või kange soolalahusega üle valades või vähemalt labidasügavusse auku mattes.

Väga oluline on seni teadmata leiukohtade kaardistamine

※ Keskkonnaamet ootab teateid nälkja võõrliikidest: **https://survey123.arcgis.com**.

Andmed on olulised võõrliikide levikust ülevaate saamiseks.

Viimati uuendatud 13.02.2025

Lisamaterjalid

Andmebaasid ja kaardid

- Euroopa Liidu võõrliikide teabevõrgustik (**EASIN**)
- Põhja- ja Kesk-Euroopa võõrliikide andmebaas: **www.nobanis.org**.
- Karuputke leiukohad Maa-ja Ruumiaameti geoportaalis: **karuputke kaart**
- Karuputke leiukohad PRIA **veebikaardil** (kihid>abiinfo)
- Vereva lemmmaltsa leiukohtade **kaardirakendus**
- Võõrnälkjate leiukohtadest **teatamise vorm**
- Võõrnälkjate leiukohtade **kaardirakendus**

Seadusandlus

- Looduskaitseseadus: **Riigi Teataja (RT I 2004, 38, 258)**
- Eesti looduslikku tasakaalu ohustavate liikide nimekiri: **Riigi Teataja Lisa (RTL 2004, 134, 2076)**
- Euroopa Liidu võõrliikide määrus: **https://eur-lex.europa.eu**
- Euroopa Liidu ühtne võõrliikide nimekiri: **https://eur-lex.europa.eu**

Kodulehed

- Kliimaministeeriumi võõrliikide alamleht: **https://kliimaministeerium.ee/voorliigid**
- Keskkonnaameti võõrliikide alamleht (ohjamiskavad, tõrjejuhised, infovoldikud jm): **https://keskkonnaamet.ee/voorliigid**
- Projekti “Loodusrikas Eesti” võõrliikide tõrjekatsete alamleht koos pargitatarde, pihlenela, lumimarja ja kuldvitsa võõrliikide määramispiltidega): **https://loodusrikaseesti.ee/et/voorliikide-torjekatsed**

Viimati uuendatud 13.02.2025

Loodusobjekti kaitse alla võtmine ehk loodusväärtuste kaitse planeerimine

Ettepaneku loodusväärtuste kaitse alla võtmiseks võib teha igaüks, kuid ettepanek peab sisaldama (LKS-i § 8):

- ✓ kaitse alla võtmise põhjendust;
- ✓ kaitse alla võtmise eesmärki;
- ✓ kaarti, millele on kantud loodusobjekti asukoht või piir ja loodusväärtused;
- ✓ kaitseks vajalike piirangute kirjeldust.

Ettepanek tuleb esitada Kliimaministeeriumile. Ettepaneku laekumisest teavitatakse ka kohalikku omavalitsust.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitse alla võtmise otstarbekus

Lisaks väärtuste olemasolule tuleb kaaluda kaitse alla võtmise otstarbekust – kas, kus ja kui palju väärtuseid kaitse alla tuleb võtta.

Otstarbekuse kaalumisel tuleb arvestada,

- ✓ kas konkreetne ala on väärtuse kaitse jaoks oluline ja perspektiivne?
    - ✓ Olulisteks aladeks loetakse alasid, kus esinevad selliste liikide elupaigad või kooslused, mis pole veel piisavalt kaitstud, kui neid alasid kaitse alla ei võeta, siis ei pruugi koosluse või liigi pikaajaline soodne seisund olla tagatud.

- kas tegemist on Euroopa ja riiklikul või kohalikul tasandil olulise loodusobjektiga?
    - Arvestada tuleb, kas tegemist on Euroopa ja riiklikul või kohalikul tasandil olulise loodusobjektiga. Näiteks võiks konkreetse piirkonna jaoks väärtusliku metsa, tähelepanuväärsed puud või pargid võtta kaitse alla hoopis kohalik omavalitsus.

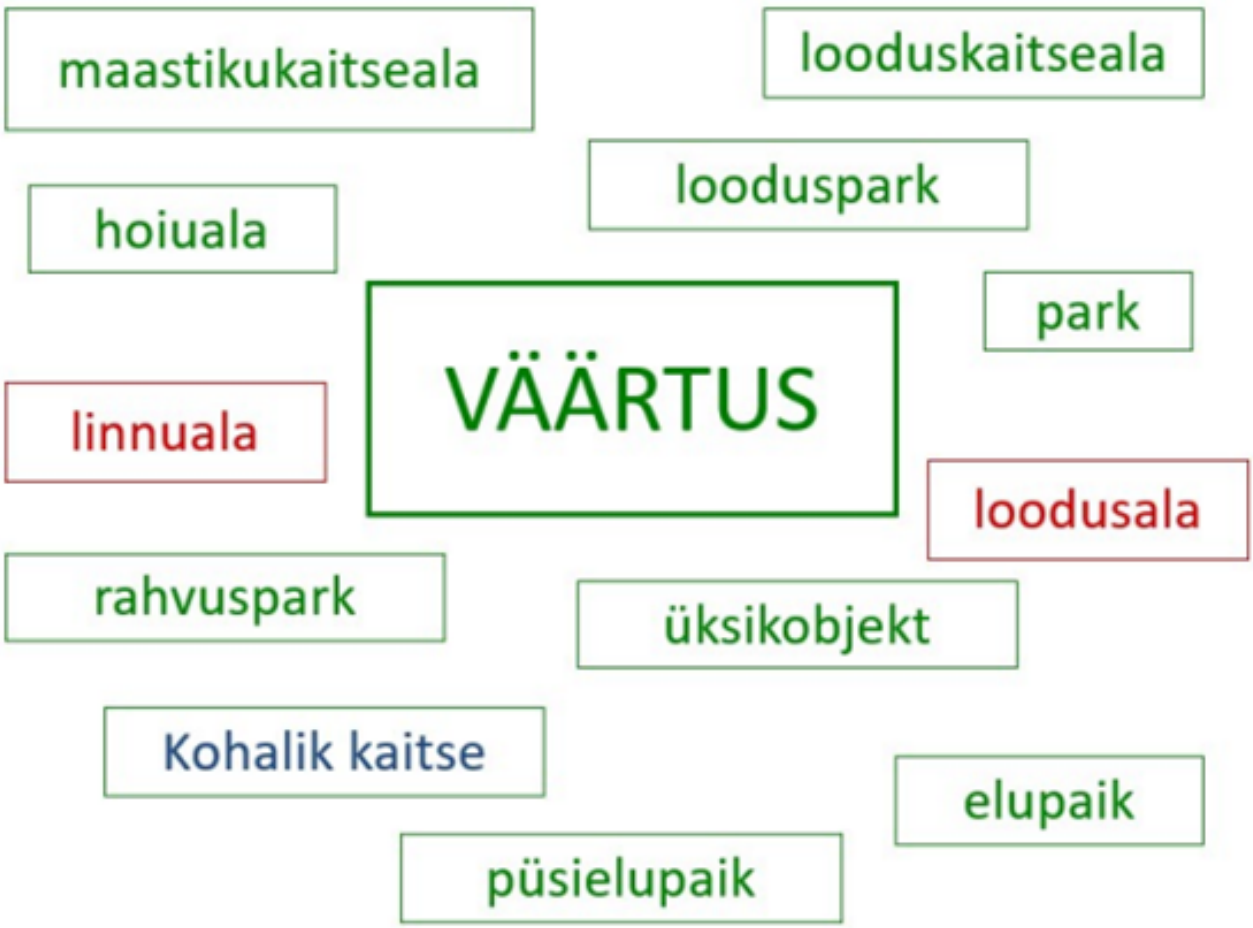
    - kas piirangute seadmine on proportsionaalne?
        - Tuleb hinnata, kas piirangud on proportsionaalsed, ehk arvestada tuleb ka teisi huvisid.

Kaitsealuste liikide puhul ütleb ka looduskaitseseadus (LKS-i § 48), kui palju on vaja neid kaitsta. Näiteks I kategooria liikide puhul tuleb kaitsta kõiki teadaolevaid liigi elupaiku, II kategooria liikide puhul tuleb kaitse alla võtta vähemalt pooled elupaigad ja III kategooria liikide puhul tuleb kaitse alla võtta vähemalt 10% elupaikadest.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Võimalikud eri tüüpi kaitstavad alad

Näiteks rahvuspargiks sobib ala siis, kui lisaks loodusväärtustele on seal säilinud eriline kultuuripärand ning traditsiooniline elulaad. Ühe liigi kaitsmiseks moodustatakse püsielupaik, puu kaitsmiseks võetakse see kaitse alla üksikobjektina. Kaitseala loomine on põhjendatud siis, kui alal on erinevad loodusväärtused.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitse-eesmärkide piiritlemine

Alade kaitse alla võtmisel tuleb määrata ala kaitse-eesmärgid ehk konkreetsed väärtused, mida kaitsta soovitakse, ning need piiritleda.

Kaitsealade piiritlemisel arvestatakse, et

- ✓ väärtused võetakse kaitse alla võimalikult tervikuna;
- ✓ oluline on ala piisav suurus, sest liiga väikesel alal ei pruugi elupaigad säilida;
- ✓ võimaluse korral peaksid piirid olema looduses tuvastatavad.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitsealadele määratakse ka vööndid

- ✓ **Loodusreservaat** on otsesest inimtegevusest puutumata ala.
- ✓ **Sihtkaitsevööndis** on majandustegevus keelatud ja inimtegevus piiratud.
- ✓ **Piiranguvööndi** kaitsekord on leebem ja seal on majandustegevus teatud tingimustel lubatud.

Näiteks määratakse sihtkaitsevööndisse väärtuslikumad metsakooslused ja sellised poollooduslikud kooslused, kus lindude pesitsusrahu tagamiseks on vajalik liikumispiirang.

Piiranguvööndisse arvatakse enamasti inimeste elualad, põllud ja niidukooslused.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitse-eeskirjas määratakse kaitsekord

Kaitsekorra koostamisel arvestatakse ala konkreetsete väärtustega ja ala ohustavaid tegureid teades kavandatakse kaitse ja määratakse, milliseid tegevusi alal lubada või keelata.

Looduskaitseseadus (paragrahvid 30–31) seab üldised kitsendused ja keelab vööndite kaupa riskiga seotud tegevused või annab võimaluse need kaitse-eeskirjaga lubada.

Näiteks saab kaitse-eeskirjaga reguleerida järgmist:

- inimeste viibimine alal;
- telkimine, lõkke tegemine;
- sõidukiga liiklemine;
- jahipidamine;
- kalapüük;
- ehitamine;
- raie;

- maaparandus.

Kaitse-eeskirjaga määratakse vööndite kaupa, mis on lubatud või keelatud või osaliselt piiratud. Osa tegevusi on võimalik lubada ainult kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul. Sageli on sellisteks tegevusteks piiranguvööndis ehitise püstitamine või raie, sest eeskirja koostamisel ei ole võimalik kõiki olukordi ette näha. Seega peab loa taotlemisel Keskkonnaamet juhtumipõhiselt hindama, kas ehitamist ja raiet saab lubada või mitte.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitsealade loomise protsess

1) Kõigepealt esitatakse ettepanek objekti kaitse alla võtmise kohta. Kui eeldused kaitseala loomiseks on olemas, koostatakse esimene kaitsekorra visioon, mida tutvustatakse avalikkusele, mis tähendab seda, et saadetakse kirjad maaomanikele, RMK-le, KOV-ile jt huvigruppidele – mõnikord jäetaks see etapp vahele, näiteks kui tegemist on ainult riigimaaga.

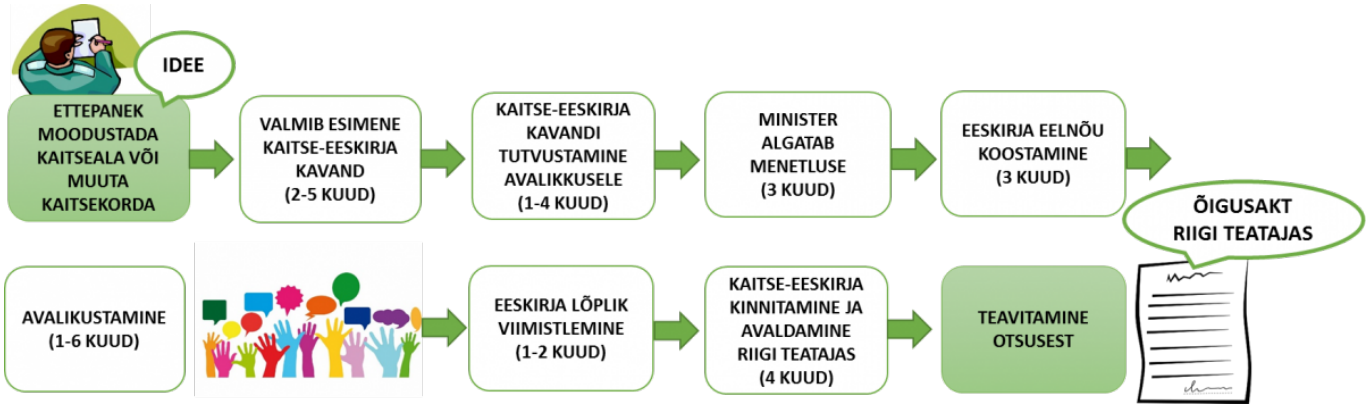
2) Edasi saadetakse kavand Kliimaministeeriumile menetluse algatamiseks.

3) Kui menetlus on algatatud, koostatakse kaitse-eeskiri koos seletuskirja ja kaartidega ning tutvustatakse seda maaomanikele ja muudele huvigruppidele uuesti. Looduskaitseseadus näeb ette, et avaliku väljapaneku kestus peab olema vähemalt kaks nädalat, aga enamasti on avalikustamise aeg siiski pikem. Vajaduse korral korraldatakse avalik arutelu. Kõikidele ettepanekutele vastatakse kirjalikult.

4) Pärast kaasamist muudetakse/täiendatakse vajaduse korral eelnõud ja seletuskirja ning seletuskirja lisatakse ka avalikul väljapanekul esitatud ettepanekud ja vastuväited ning Keskkonnaameti seisukohad, et edasised otsustajad saaksid hinnata, kas kõigega on piisavalt arvestatud.

5) Eelnõu saadetakse uuesti Kliimaministeeriumile, kust see saadetakse omakorda teistele ministeeriumitele kooskõlastamiseks.

6) Kui vastuväiteid ei esitata, kinnitab valitsus eeskirja.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Haldusakti andmise peatamine kaitse alla võtmise ajal

- ✓ Looduskaitseseaduse alusel tekib õigus haldusakti peatamiseks, kui on esitatud kaitse alla võtmise ettepanek või on algatatud menetlus (LKS-i § 8 lg 6). Haldusakti peatamise õiguse tekkeks tuleb kõigepealt ministeeriumil hinnata ettepaneku vastavust nõuetele ja see ametlikult töösse võtta;
- ✓ peatada saab vaid haldusakti, ei ole võimalik peatada tegevust, milleks haldusakti koostamise kohustus puudub;
- ✓ peatamine on vajalik juhul, kui kavandatav tegevus võib kahjustada loodusobjekti;
- ✓ haldusakti saab peatada kuni 28 kuuks.

Millal jõuavad kavandatava kaitstava ala piirid projekteeritavate alade kihile?

– Kui ettepaneku algataja on Keskkonnaamet, siis kantakse piirid kihile üldjuhul siis, kui ettepanek või kaitsekorra esimene kavand saadetakse ministeeriumisse.

– Kui ettepanek tuleb väljastpoolt ministeeriumi haldusala, siis kantakse piirid kihile üldjuhul siis, kui ministeerium saadab ettepaneku ametile töösse võtmiseks.

Millal tuleb haldusakt peatada?

Kui on esitatud loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek või algatatud kaitse alla võtmise menetlus ja haldusorganile (nt KOV-ile) on esitatud taotlus haldusakti andmiseks, siis tuleb hinnata, kas kavandatav tegevus võib mõjutada kavandatava loodusobjekti seisundit, ja kui tegevus võib mõjuda negatiivselt, tuleks haldusakti menetlus peatada.

Selle sisendi saab ametilt. Haldusakti andmise menetlus peatatakse kuni loodusobjekti kaitse alla võtmiseni või kaitse alla võtmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 28 kuuks alates haldusakti andmise menetluse peatamise otsuse tegemisest.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kohaliku omavalitsuse tasandil ala kaitse alla võtmine

Väärtuste kaitse alla võtmise võimalus on ka kohalikul omavalitsusel, aga looduskaitseseadus näeb sel juhul ette, milliseid objekte kohalik omavalitsus (KOV) kaitsta saab.

Kohaliku omavalitsuse tasandil võib kaitstavaks loodusobjektiks olla nt maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne riiklikul kaitsealal. Looduskaitseseadus ei välista näiteks püsielupaigana kattumist, aga kui riiklik kaitsekord on rangem, ei tohi kattumist olla.

On esinenud olukordi, kus KOV tahab kaitse alla võtta liikide elupaiku. Liikide kaitse on aga riigi pädevuses. Seetõttu looduskaitseseadus ei võimalda KOV-il liikide kaitseks kaitseala moodustada.

Kui kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjekt võetakse kaitse alla riikliku kaitsealana või kaitstava looduse üksikobjektina, jääb loodusobjekt ka kohaliku tasandi kaitse alla, kuid kaitsekordade vastuolu korral kohaldatakse riiklikku kaitsekorda.

Rakendada saab vaid looduskaitseseaduses sätestatud piiranguvööndi kaitsekorda (LKS-i § 31), mida võib kaitse-eeskirja või planeeringuga leevendada.

Näiteks saab KOV kohalikul kaitsealal

- keelata maavara kaevandamist,
- ehitamist,
- maaparandussüsteemide rajamist,
- väetiste kasutamist,
- samuti keelata uuendusraied, aga mitte hooldusraied.

KOV ei saa seada liikumispiiranguid ega keelata ehitiste hooldamist.

Keskkonnaamet nõustab kohalikku omavalitsust vajaduse korral.

Menetluse algatab ja viib läbi kohalik omavalitsus, koostades

- ✓ üldplaneeringu või detailplaneeringu;
- ✓ kaitse-eeskirja;
- ✓ (valikuliselt kaitsekorralduskava);
- ✓ (üldplaneeringus saab määrata haldusakti peatamise võimalused ja tingimused).

Kui loodusobjekt asub maardlal, tuleb kaitse alla võtmise otsuse eelnõu kooskõlastada Kliimaministeeriumiga.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kaitsekorralduskava

Kaitsekorralduskava on rakenduslik tegevusplaan, millega määratakse olulisemad tegevused alal olevate loodusväärtuste säilimiseks, taastamiseks ja tutvustamiseks.

KAVAS

- ✓ esitatakse info väärtuste kohta, seatakse neile mõõdetavad eesmärgid (koosluste pindala, liikide arv), antakse ülevaade alal tehtud inventuuride kohta;
- ✓ tuuakse välja, millised on ala kaitseväärtuseid mõjutavad tegurid ja milliseid meetmeid on vaja rakendada väärtuste paremaks kaitseks.

Tihti aetakse segamini mõisted „kaitse-eeskiri“ ja „kaitsekorralduskava“. Kaitse-eeskiri on õigusakt, millega määratakse ala kaitse-eesmärgid ja kaitsekord ehk piirangud. Kaitsekorralduskaval ei ole õiguslikku tähendust.

Kaitsekorralduskavaga planeeritakse näiteks inventuuride tegemine, poollooduslike koosluste või liikide elupaikade hooldamine ja taastamine, veerežiimi taastamine, probleemliikide tõrje, osadel aladel külastuskorralduse planeerimine – uute objektide kavandamine ja olemasolevate infotahvlite ning kaitseala piiritähiste paigaldamine. Selles osas on ka KOV-i sisend oluline.

Kavaga esitatakse vajaduse korral ka ettepanekud kaitse-eesmärkide või kaitsekorra muutmiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel toimub kaasamine vastavalt vajadusele.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Küsimused ja vastused

1. Looduskaitsealuses Keila mõisa pargis asuvale eraomandis olevale kinnistule soovitakse ehitada korterelamu kehtiva ja Keskkonnaameti poolt kunagi kooskõlastatud detailplaneeringu järgi. Keskkonnamõju on detailplaneeringu käigus juba hinnatud. Kas riigil on võimalik maad vahetada kohta, kus kinnisvara arendustegevus ei läheks konflikti looduskaitsega (Keilas on sellist riigimaad). Või oleks võimalik see kinnistu riikliku looduskaitse alt (pargi koosseisust) välja arvata?

Maade vahetamist enam ei toimu, võimalik on omaniku vahetus ostu-müügi korras. Riikliku kaitse alt välja arvamine toimub sama skeemi järgi nagu kaitse alla võtmine. Juhul, kui planeeringu kehtestamise järel on seadus või ka kaitseala kaitse-eeskiri muutunud rangemaks, ei pruugi planeeringu alusel olla võimalik enam projekteerimistingimuste ja ehituslubade andmine, sest haldusakt peab vastama kehtivale seadusele.

2. Miks on nii, et kui kohalikul tasandil algatatakse kaitseala loomise menetlus, siis keeldutakse Keskkonnaameti poolt menetluste peatamisest (tegemist koosluse ja pinnavormide kaitsmise sooviga) – kui lubatakse kaeve- ja raielubasid edasi taotleda ja vastu võtta, siis see on ju loodusobjekti kaitsmise eesmärkide vastu ning võib tekitada just suuremat kahju, kuna soovitakse enne piirangute selgumist kiiresti veel suuremas mahus raiuma või kaevandusluba taotlema hakata.

Looduskaitseseaduse § 8 lõike 6 alusel kehtib haldusakti peatamise õigus vaid juhul, kui loodusobjekti kaitse alla võtmise menetluse algatab ja menetluse läbiviija määrab Kliimaministeerium. Seetõttu ei ole võimalik Keskkonnaametil haldusakti kohaliku omavalitsuse tasandil loodava kaitseala puhul peatada.

Mõistlik on kaaluda vastava muudatuse tegemist looduskaitseseaduses. Asjakohase muudatusettepaneku saavad esitada kohalikud omavalitsused ise otse Kliimaministeeriumile.

3. Looduskaitseseaduse § 25 lõike 2 alusel kehtestatud keskkonnaministri 2. novembri 2022. aasta määruse nr 50 „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine“ (KeM-i määrus nr 50) § 2 lõikes 1 on aga selgelt sätestatud, et kaitsekorralduskava koostamist korraldab Keskkonnaamet. KeM-i määruse nr 50 § 5 lõike 1 kohaselt kinnitab kaitsekorralduskava samuti Keskkonnaamet. Kuidas on KOV kaitsealade puhul kaitsekorralduskava kinnitamisega? Saatsime ministeeriumile selle kohta päringu, et kellel on üldse õigus KOV kaitseala kaitsekorralduskavasid koostada ja kinnitada. See on õigusliku aluse küsimus. On Teil sellega seoses

mingit kogemust/teadmist?

Looduskaitseseadus sätestab kaitsekorralduskava koostamise korra riiklikult kaitstavate alade kohta. Samas ei piira seadus kohalikul tasandil kaitstava ala kohta kaitsekorralduskava koostamist – seda võib kohalik omavalitsus ise koostada ning Keskkonnaamet saab osaleda nõuandjana. Kohalik omavalitsus saab oma üldplaneeringus seada nõuded ja tingimused ka omavalitsuse tasandil kaitseala loomise ajal haldusmenetluse peatamiseks.

4. Looduskaitseseaduse § 17 lõike 8 kohaselt: kui kinnisasja valdaja ei nõustu kaitse-eeskirjaga või kaitsekorralduskavaga määratud vajalikku tööd tegema või ei jõua tööde tegemise osas kaitstava loodusobjekti valitsejaga kokkuleppele, ei ole tal õigust takistada kaitstava loodusobjekti valitsejal seda tööd korraldamast.

Kaitsekorralduskavaga nähakse ette tegevused kaitseväärtuste paremaks kaitseks. Kaitsekorralduskava ei anna õigust tegevuste läbi viimiseks, kui see on vastuolus mõne muu seaduse sättega.

Kui kaitsealal on vajalik kaitsekorralduskava järgi tööde tegemine ja kavandatud tegevus on kaitse-eeskirjaga lubatud, siis ei ole tal tõesti õigust takistada kaitstava loodusobjekti valitsejal seda tööd korraldamast.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Külastustaristu kaitstavatel aladel

Üha enam vajab linnastuv rahvas võimalusi looduses liikumiseks. Suur osa looduslikest aladest on arvatud kaitse alla. Kaitsealadel reguleerib taristu rajamist, rahvaüritusi ja inimeste viibimist kaitse-eeskiri ning hoiualadel kohustab looduskaitseseadus hoidma kaitstavad väärtused soodsas olukorras. Seetõttu tuleb arendusplaanid kooskõlastada Keskkonnaametiga.

Kooskõlastamine on vajalik, sest tundlikel kaitsealadel, mis on loodud ohustatud liikide ja paikade kaitseks, võib rahvahulkadel olla alale oluline mõju. Suunates ja hajutades inimesi taristu abil ohustatud elupaikadest ja liikidest eemale, saame vältida halba mõju.

Keskkonnaamet koostab kaitsealadele kaitsekorralduskavad, kus on ette nähtud ka tegevused ala tutvustamiseks. Keskkonnaamet registreerib külastustaristu andmed Maa- ja Ruumiameti rakenduses Kylastustaristu.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Külastustaristu rajajad

Kliimaministeerium on analüüsinud Eesti looduses asuva taristu üldist seisundit, selle hooldamist ja rahastamisvõimalusi ning leidnud, et kulude optimeerimiseks on vajalik eri osapoolte tihe koostöö.

Selleks on välja töötatud Külastustaristu teekaart (2024), mis näeb ette koostöö taristuomanikega.

Suurim külastustaristu rajaja on Eestis Riigimetsa Majandamise Keskus. Aktiivsed taristu rajajad on ka kohalikud omavalitsused.

Kohaliku omavalitsused on rajanud oma territooriumile külastustaristut tihti erinevate fondide ja programmide toel ning koostöös MTÜ-de, haridusasutuste ja turismiettevõtjatega.

2019. aasta külastustaristu inventuur kaitstavatel aladel näitas, et väljaspool RMK külastustaristuid on teised taristuloojad rajanud ligi 2000 objekti kaitstavatele aladele.

Inventuur näitas, et tihti on avalike rahastusfondide abil rajatud taristu puhul jäetud hoolduskulud arvestamata või on tekkinud arusaamatused maaomanikuga, mistõttu on taristu kasutamine muutunud keeruliseks. Nii on jäänud loodusesse objekte, mis on lagunenud, ei oma selgitusi, eksitavad külastajaid või ohustavad metsloomi.

Keskkonnaministeeriumi tellitud inventuur Eesti kaitsealade külastustaristu kohta, mida ei halda RMK (EMÜ, 2019)

Taristuga seoses võib esineda mitmeid probleeme:

- ✓ taristu tegelik omanik ei ole teada;
- ✓ taristu on hakanud lagunema, kuid ei leidu kedagi, kes seda hooldaks või parandaks;
- ✓ taristu puhul puudub teave seda ümbritseva kaitseala väärtuse ja piirangute kohta;
- ✓ taristu ehitised on Keskkonnaametiga kooskõlastamata.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Külastustaristu olulised elemendid

Loodusradade rajamisel võib olla mitu eesmärki, mis tuleb omavahel sobitada.

Sotsiaalne eesmärk on elanikkonna vaimse ja füüsilise tervise tagamine. Turvaline loodus toetab inimeste vaimset heaolu. Avalikud rajad pakuvad ka neile inimestele looduses liikumise võimalust, kes ise ei oma maad. Seega tagatakse sotsiaalne võrdsus.

Majanduslik eesmärk on seotud piirkonna külastajate arvu suurenemisega, millega võib kaasneda kohaliku ettevõtluse areng ja uute teenuste pakkumine – seega piirkonna sissetulekute ja maksubaasi kasv.

Keskkonnakaitse eesmärk tagatakse targa planeerimise abil: arvestatakse looduse säilimise eesmärki, eelistatakse külastustaristut hoida tundlikest aladest eemal või korraldatakse looduses viibimine nii, et see mõjutab loodust võimalikult vähesel määral.

Liikumisrajad looduses jagunevad järgmiselt

Matkarada – tähistatud ja hooldatud liikumisrada, mis on varustatud teatavat liiki informatiivse materjaliga ja omab matkajale vajalikke elementaarseid rajatisi/teenuseid.

Jalgsimatkarada – jalgsi läbitav liikumistee. Raja või rajalõigu pikkus on 3–15 km. Pikem matkarada peab olema jagatud lõikudeks, mis on läbitavad ühe päevaga.

Jalgsi õpperada – jalgsimatkarada, mille eesmärk on õpetada või harida (laiendada silmaringi) rajal liikujat tavaliselt mingis konkreetses valdkonnas (loodus, kultuur jms). Raja pikkus on suhteliselt lühike, 0,5–3 km. Rajal on teabealused/tahvlid, mõnikord ka väljakud, kus leidub põhjalikku infot raja objektide kohta.

Õppeväljak – loodusega tutvumiseks väljaehitatud ja piiritletud kindel territoorium. Teave on koondatud infoalustele ja -stendidele.

Jalgsi teemarada – rada, mida looduses ei tähistata, läbitakse giidi saatel ja on suunatud konkreetsele teemale (kooslused, linnud, taimed, seened jne). Lähtuvalt kaitseala kaitse-eeskirjast võib olla vajalik marsruudi kinnitamine, kui soovitakse saada rahvaürituse korraldamise kooskõlastus.

Kvaliteetse raja tunnused

1. Matkarada või pikema matkaraja lõik on läbitav ühe päevaga.

2. Matkarada peab olema vaheldusrikas, pikad üksluised rajalõigud puuduvad või neid on vähe.

3. Matkarada on tähistatud nii, et seal on võimalik liikuda ohutult ja eksimatult, omamata erilisi oskusi. Selgelt loetav märgistus on paigaldatud süsteemselt ja korrektselt nii, et see ei häiri maastikuvaateid.

4. Rajal või raja lähedal on vajalikud rajatised (ööbimisvõimalused või telkimisalad, istepingid, puhkekohad, lõkkeplatsid, joogiveevõtukohad jne) ning keerukamate ja tallamistundlike kohtade läbimiseks on olemas liikumisteed (laudtee, purre, trepp jne).

5. Jalgsi matkajate rajad ei kattu või kattuvad vaid vähesel määral teisiti liikujatega (näiteks ratsutajad, ATV-d, jalgratturid jne) ja avalike teedega (maanteed jne).

6. Rada peab mööduma piisavas kauguses taluõuedest ning kaitsealustest taime- ja loomaliikidest.

7. Rada on kaitsealade läbimise korral kooskõlastatud Keskkonnaameti kui kaitseala valitsejaga.

8. Rajal on haldaja ja/või hooldaja, kes tagab raja arendamise ja igapäevase korrashoiu ja kestlikkuse.

Teavitavad tähised, infotahvlid ja suunaviidad

Teavitavad tähised kaitsealadel on väga olulised selleks, et külastaja mõistaks ümbritseva looduse hoidmise vajalikkust ning väldiks käitumist, mis võiks loodust kahjustada.

Teavitavate elementide hulka kuuluvad näiteks kaitsealade piiritähised (riiklikel kaitsealadel tähistab RMK), suured piirkonda tutvustavad infotahvlid, hoiatavad infotahvlid ning huvipunktide infotahvlid (paigaldatakse näiteks õpperadade äärde tähelepanu osutamiseks põnevatele objektidele).

Oluliseks teabeallikaks looduses viibijale on ka suunaviidad. Suuremate teede ääres paiknevad suunavad liiklusmärgid peaksid olema õigete nimetustega ning mitte suunama külastajaid kohtadesse, kus maaomanik on tee sulgenud.

Parklad

Aladel, kus planeeritakse suurema hulga inimeste koondumist, tuleb kindlasti arvestada ka auto parkimise võimaluste loomisega. Parkla tuleks rajada kas väljaspoole kaitseala või planeerida võimalikult loodussõbraliku ja paraja suurusega, et vältida loodusliku pinna vähenemist. Taristu rajaja esitab parkla rajamise kooskõlastamisel Keskkonnaametile andmed ka parkla mahutavuse kohta. See teave on Keskkonnaametile vajalik rahvaüritustele kooskõlastuse andmisel. Soovitavalt võiks parklas olla esimene infotahvel piirkonna käitumisreeglite ja vaatamisväärsuste kohta. Parkla piirid peaksid olema selged, et autosid ei pargitaks looduslikule alale. Parklates on võimalik korraldada ka jäätmemajandust.

Supluskohad

Kaitsealadele võib olla rajatud kohalike omavalitsuste supluskohti. Supluskohas ei nõuta enam riietuskabiini ja käimla olemasolu, kuid väga külastatavates kohtades on need ehitised siiski vajalikud ja looduskaitseseadusega on ette nähtud erand lubada ehituskeeluvööndisse ehitada suplusranna teenindamiseks vajalikke rajatisi. Ametlikud supluskohad on registreeritud Terviseametis. Kaitstavatel loodusobjektidel on oluline jälgida, et supluskoha külastajate arv ei ületaks taluvuspiire ja tallatav ala ei laieneks piiramatult. Ühtlasi tuleb tagada vee puhtus.

Sadamad ja lautrid

Kaitsealadel asuvad sadamad ja veeskamiseks mõeldud lautrikohad tuleb varustada infotahvliga, mis tutvustab merelt või ka maismaalt tulevatele külastajatele kaitseala väärtusi ja käitumisreegleid. Sadamates tuleb tagada keskkonnaohutus ja turvalisus. Uute sadamate ja lautrite rajamine kaitsealadel on põhjendatud vaid rannikukaitse eesmärgil.

Kestlik turism

Kuna loodust hoidev ja kestlik turism on tänapäeval oluline trend majandusmaastikul, siis võiks ka kohalikud omavalitsused läbi mõelda, kuidas toetada oma majanduspiirkonnas kestlikkust. Eesti kestliku turismi strateegia põhielemendid: loodust hoidev, kultuuri säilitav, kohalikku toodet eelistav, väikese ökoloogilise jalajäljega, vastutustundlik, massiturismi vältiv, oskusi ja teadmisi tutvustav, uuenduslik ja lisaväärtusi loov turismiarendus.

Keskkonnaamet väljastab Lahemaa, Matsalu ja Soomaa piirkonna loodusturismi ettevõtjatele kestliku turismi sertifikaate, mille põhimõtted on välja töötanud Euroopa Kaitsealade Liit (EUROPARC Federation).

Täiendavat teavet kaitsealadel ürituste korraldamise kohta:

- **keskkonnaamet.ee**
- **loodusveeb.ee**
- **kaitsealad.ee**
- **puhkaeestis.ee**

Viimati uuendatud 14.01.2025

Järelevalve

Juhul kui kaitstaval alal paiknevat külastustaristut haldab kohalik omavalitsus, siis tuleb kindlasti taristul toimuva tegevuse, nt telkimisalade või lõkkeplatside rajamise, ala tähistamise või külastajate suunamise kohta küsida eelnevalt Keskkonnaametilt nõusolekut või seisukohta.

Juhul kui kohalik omavalitsus kehtestab enda hallataval külastustaristul piiranguid, mille järelevalve ning rikkumisjuhtumite lahendamine on omavalitsuse pädevuses, siis korraldab ta kehtestatud piirangute järelevalvet ja lahendab omavalitsus juhtumeid ise ega tohiks riiklikule järelevalvele selliseid juhtumeid edastada.

Mõistlik on lähtuda põhimõttest, et oma haldusterritooriumil tekkivaid kohaliku elu korraldamisega seotud küsimusi lahendab kohalik omavalitsus ise. Suuremate ja üldisemate rikkumisjuhtumite korral võib sellegipoolest pöörduda Keskkonnaameti poole.

Keskkonnaamet on alati valmis kohaliku omavalitsuse kolleege juhtumite lahendamisel toetama ja nõustama ning vajaduse korral ka kontrollides osalema. Nõu saamiseks või juhtumite arutamiseks tuleb pöörduda Keskkonnaameti maakondliku järelevalvebüroo poole. Kiiret reageerimist nõudvate juhtumite korral tuleb neist teada anda, helistades Riigiinfo telefonile 1247.

Viimati uuendatud 14.01.2025

Kultuuripärandi kaitse rahvusparkides

Keskkonnaameti töövaldkonda kuulub kultuuripärandi kaitse rahvusparkides, parkides ja puistutes, ajaloolis-kultuuriliste väärtustega looduslikel üksikobjektidel ning maastikuilme säilitamine maastikukaitsealadel.

Kultuuripärandit uurides ja säilitades, saame teada, kuidas sajandite jooksul kujunenud elurikkust ka tänapäeval hoida.

Põhjalikumad uuringud rahvusparkides käsitlevad arhitektuuri – ja asustuse väärtusi ning ajaloolist

maakasutust. Näiteks Lahemaa rahvuspargi ja Otepää looduspargi kultuuriväätustest saab kaardil ülevaate Keskkonnaportaali abil. Neist alusuuringutest lähtuvalt on koostatud ka alade kaitsekorralduskavad ning kaitseala valitseja lähtub oma otsustes neist andmetest.

Lisaks maastiku paiknevate ja nähtavate kultuuriväärtustele on olulisteks ka:

- ✓ kohanimede, legendide, lugude ja laulude pärimus;
- ✓ aja jooksul omandatud tööoskused ja teadmised;
- ✓ ajalooline asustus, külade ja talukohtade hoonestusmuster, hoonete arhitektuur;
- ✓ tööriistad ja tarbeesemed ning käsitöö;
- ✓ murded ja kohalik keelekasutus;
- ✓ vanad taliteed, sillad, aiad, piirikivid, lautrikohad ja militaarpärand maastikul;
- ✓ looduslikud pühapaigad - ristipuud, hiiekohad, ravivad allikad, kivid ja muu taoline.

Viimati uuendatud 10.01.2025

Ehitamine ja planeerimine rahvusparkides ja maastikukaitsealadel

Rahvusparkides, maastikukaitsealadel, ajaloolistes parkides või ka üksikobjektide vahetus läheduses või ehitustegevus kahjustada kaitse eesmärke. Seetõttu vajab ruumiline planeerimine ja reeglina ka ehitustegevus kaitstavatel aladel Keskkonnaameti eelnevat nõusolekut.

Rahvusparkide kaitse-eesmärkideks on lisaks looduse kaitsele ka kultuuripärandi kaitse ja seal kehtivad ehitustegevusele teiste kaitsealadega võrreldes täiendavad reeglid.

Rahvusparkidele iseloomuliku kultuuripärandi kaitseks, s.h pärandmaastiku säilimiseks, on Keskkonnaametil rahvusparkide teatud vööndites õigus seada ka kaitse-eesmärgist lähtuvaid tingimusi ehitiste paiknemise, välisviimistluse, arhitektuurilahenduse, mahu, mõõtmete ja katusekalde kohta. Samuti võivad rahvusparkides vajada Keskkonnaameti nõusolekut ka teatud ehitustööd, mida mujal

kooskõlastama ei pea (nt väliskonstruktsioonide muutmine rahvusparkide piiranguvööndites). Piiranguga suunatakse eelkõige kõrge ajaloolis-kultuurilise väärtusega hoonete ja hästisäilinud miljööga külade hooldus- või rekonstrueerimistöid viisil, mis tagab piirkonna väärtuste säilimise.

Maastikukaitsealade eesmärgiks olev maastikukaitse eeldab samuti ehitamise lubamist selliselt, et maastikuvaateid ei rikutaks. Täiendavaid andmeid kaitsealadel kultuuriväärtuste säilitamiseks saab vastava ala kaitsekorralduskavadest.

※ Loe lisaks Keskkonnaameti veebilehe alajaotisest "**Kultuuripärandi kaitse**".

Viimati uuendatud 10.01.2025